TORPMÅLETS LJUD- OCH FORMLÄRA

AKADEMISK AVHANDLING

SOM MED TILLSTÅND AV

VITTBERÖMDA FILOSOFISKA FAKULTETENS
I UPPSALA HUMANISTISKA SEKTION

FÖR VINNANDE AV FILOSOFISK DOKTORSGRAD TILL
OFFENTLIG GRANSKNING FRAMSTÄLLES
ONSDAGEN DEN 18 MAJ 1921 KL. 10 F. M.
Å LÄROSALEN N:R IV

AV

PETRUS BOGREN
FIL. LIC. AV NORRLANDS NATION

STOCKHOLM 1921
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

210622

Diss.
Uppsala
1922.

TORPMÅLETS LJUD- OCH FORMLÄRA

AKADEMISK AVHANDLING

SOM MED TILLSTÅND AV

VITTBERÖMDA FILOSOFISKA FAKULTETENS
I UPPSALA HUMANISTISKA SEKTION

FÖR VINNANDE AV FILOSOFISK DOKTORSGRAD TILL

OFFENTLIG GRANSKNING FRAMSTÄLLES

ONSDAGEN DEN 18 MAJ 1921 KL. 10 F. M.

Å LÄROSALEN N:R IV

AV

PETRUS BOGREN

FIL. LIC. AV NORRLANDS NATION

R. UNIV.
BIBLIOTHEEK
LEIDEN

STOCKHOLM 1921

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

210622

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/IA41523715_0032

Förord.

Torp, vars dialekt jag företagit mig att här behandla, är beläget ungefär i mellersta Medelpad. Det tillhör Västernorrlands län. Grannsocknarna i Medelpad äro i väster Borgsjö, i öster Stöde. I norr och söder når Torp Jämtlands- resp. Hälsinglandsgränsen. Torp är en tämligen stor socken: ytvidden är 1,162 kvadratkm., och folkmängden uppgick år 1920 till 10,090 personer (enligt benäget meddelande av ortens prästerskap).

Till grund för denna avhandling ligger målet i socknens västligaste del, närmare bestämt byarna Öster- och Västerhångsta samt Gullgård. Vid mina upptecknингar har jag, naturligt nog, i främsta rummet vänt mig till den äldsta generationen, som mycket väl bevarat sitt gamla mål. Som goda representanter härför kan jag nämna två av mina äldsta meddelare, hemmansägaren Jonas Byström i Gullgård (född år 1853) och Ingrid Lindberg i Västerhångsta (född år 1856). Många värdefulla upplysningar om såväl äldre som yngre generationers Torpmål har jag fått av kyrkvärden Lars Larsson i Gullgård.

Större delen av materialet i min avhandling härrör från upptecknингar, som jag utförde under senare hälften av år 1918 och förra hälften av år 1919, under vilken tid jag vistades i Torp. Min framställning av formläran beror dock huvudsakligen på anteckningar, gjorda sommaren 1917. Sedan materialet i huvudsak var ordnat, genomgick jag för kontrollens skull under försommaren 1920 största delen därav med ovannämnda Ingrid Lindberg.

För äldre litteratur om Medelpadsmålen får jag hänvisa till Geijer Sverige VI: 471. Hälsingemålen, varmed jag i vissa fall i det följande jämfört dialekten i Torp, känner jag

dels genom den förefintliga litteraturen (se Geijer Sverige VI: 162), dels genom egna undersökningar sommaren 1919 huvudsakligen inom Forsa socken. Så framt ej annat nämnes, härröra former, skrivna med landsmålsalfabetet, från egna iakttagelser.

Jag begagnar detta tillfälle att till mina vördade lärare professorerna A. Noreen, O. von Friesen och B. Hesselman framföra mitt varma tack för allt, vad de givit av idéväckande undervisning. För denna min avhandling står jag i synnerhet i stor tacksamhetsskuld till prof. Hesselman, som givit mig en mängd värdefulla råd och upplysningar.

Uppsala i april 1921.

Petrus Bogren.

1 kap. Ljudförrådet.

§ 1. **Vokalerna.** Torpmålet (Torpm.) har följ. 17 vokalljud: *a*, *ą*, *ą*, *e*, *ə*, *ɔ*, *ɪ*, *ɪ̈*, *ɻ*, *o*, *ø*, *ʉ*, *ɤ̈* *ɑ*, *æ*, *a*, *ɶ*. Nedanstående tablå[1] avser att ge en framställning av deras bildningsläge̊n o. grad av labialisation.

		Dorso-gingivala	Dorso-alveolara	Dorso-kakuminala	Dorso-velopalatala	Dorso-velara	
						främre	bakre
Delabialiserade		*ɻ*	*ɪ* *ɪ̈*	*e* *æ*	*a*	*a*	—
				ə		*ɑ*	
Labialiserade	**vida**	—	—	*ɶ* *ɔ*	—	—	*ɑ*
	halvvida	—	—	—	*ø*	—	—
	halvtrånga	—	—	—	*ɤ̈*	—	*ɑ*
	trånga	—	—	*ʉ*	—	—	*o*

Anm. 1. I stället för *ą* (om dess förekomst se § 13—§ 15) kan individuellt även *ą* användas, t. ex. *hą̀ga* 'hage', *flą̀t* 'flat'. Dock är *ą* i denna ställning vida vanligare än *ą*.

Anm. 2. Med *ɔ* betecknar jag den reducerade vokalen i ändelser. *ɔ* är en vitt labialiserad (och med neutrala läppar), låg och slapp vo-

[1]) Jfr Noreen V. Spr. I: 538.

kal. Tungans höjdläge är mitt emellan *a* och *æ* och tungan något tillbakadragen. — Om man, utgående från *e*, sänker tungryggen en smula, låter den avslappas, samt något drar tungan tillbaka, få man det ljud, som jag tecknar *ə*. Om förekomst se § 25.

Anm. 3. Beträffande bildningen av *ɻ* får jag hänvisa till Gjerdmans utredning i S. o. S. XVI: 16 ff. Själv bildar jag, liksom flera av mig undersökta personer, *ɻ* dorsogingivalt. — 'Viby'-*ɻ* har tydligen i allra senaste tid österifrån inkommit i Torpm.[1] Ännu medelålders personer kunna berätta, hurusom man i deras barndom hade ett rent — eller så gott som rent — högsvenskt uttal av **i**. Man kan ännu träffa personer av den äldsta generationen, som uttala **i** på högsvenskt vis. — Beträffande delabialiseringen av **y** och **ö** till *ɻ* och *ø*[1] överensstämma Torp- och Borgsjömålet med Delsbomålet (d. v. s. den dial., som talas i socknarna Delsbo, Bjuråker och Norrbo), som delabialiserat **y** och **ö** till **i** och **e**. Sannolikt har man här att se en direkt inverkan av det senare målet. När Torpborna vintertid förr skulle resa till städerna i Hälsingland, Hudiksvall och Söderhamn, eller än längre söderut till Gävle och Uppsala, gick deras väg över Mörtsjön i Torp och följde sedan Svågan (Svåga älv). Detta vattendrag uppstår ur småsjöar inom Torp och Borgsjö och rinner sedan genom Bjuråkers socken samt faller ut i norra Dellen. De delar av Torp och Bjuråker, som gränsa till varandra, utgöras visserligen av milsvida, glest bebygda skogstrakter, men med kännedom om färdvägarna i forna dagar är det väl ej för djärvt att i delabialiseringen av **y** och **ö** se ett direkt inflytande närmast från dial. i Bjuråker.

Anm. 4. *ɜ*[2] är en halvtrångt labialiserad, låg och slapp vokal med samma artikulationsställe som *ɜ*. Graden av labialisation är vanligen densamma som för rspr. *u* men kan hos en del personer även vara något större.

Anm. 5. I stället för *ɑ̯* kan individuellt användas *ɑɑ̯*, ett uttal, som i synnerhet är vanligt i skogsbyarna, t. ex. Åse och Gissjö.

Anm. 6. *ø* är en vitt labialiserad, hög och spänd vokal med samma artikulationsställe som *e*. Det är ett mellanljud mellan rspr. *ø* och *e*.

Anm. 7. De främre vokalerna ha en mer sluten artikulation än i rspr. (jfr Geijer Sverige VI: 470).

Anm. 8. F. ö. får jag betr. vokalerna hänvisa till Lundell Sv. L. I: 82 ff.

§ 2. **Konsonanterna** äro i Torpm. följande:[3]

---

[1]) Jfr Geijer, Sverige VI: 470.

[2]) Upphovsmannen till denna typ är doc. H. Geijer.

[3]) Jfr Noreen V. Spr. I ss. 496, 497. För enkelhetens skull är denna indelning betydligt förenklad.

		Labio-		Lingvo-						
		labiala	dentala	dorso-gingivala	apiko-alveolara	dorso-alveolara	-kakuminala: apiko	-kakuminala: dorso- främre	-kakuminala: dorso- bakre	dorso-velopalatala
Explosivor	perspirerade	*p*	—	*t*	*ʈ*	*ʃ*	*ʈ*	—	*k*	*k*
	pertonerade	*b*	—	*d*	*ɖ*	—	*ɖ*	—	*g*	*g*
Frikativor	perspirerade	—	*f*	*s*	*ʂ*	*ʂ*	—	—	*ʃ*	—
	pertonerade	—	*v*	—	—	—	—	*ʝ*	—	—
Liquidæ: Marginala	perspirerade	—	—	*ɻ*	—	—	—	—	—	—
	pertonerade	—	—	*l*	—	—	—	—	—	—
Liquidæ: Tremul.	perspirerade	—	—	—	*r*	—	—	—	—	—
	pertonerade	—	—	—	*r*	—	*ɾ*	—	—	—
Nasaler	pertonerade	*m*	*w*	*n*	*ɳ*	—	*ɳ*	—	*g*	*g*

h-ljud.

Anm. 1. Tenues äro något mer aspirerade än i rspr.

Anm. 2. Beträffande Torpmålets j-ljud må påpekas, att mellan tautosyllabisk kons. och tautosyllabisk vokal *ʝ*-passet vanligen är så vitt, att ljudet egentligen skulle återges med *i̯*. För enkelhetens skull använder jag överallt *ʝ*.

Anm. 3. Jag skiljer här ej mellan dorsokakuminala och dorsovelopalatala k-, g- och ng-ljud. Fördelningen av dessa är densamma som i rspr. (se Noreen V. Spr. I. s. 457 ff. o. s. 480 ff.).

Anm. 4. Torpm. *ʃ* är en smula mer labialiserat än rspr. *ʃ* (jfr Noreen V. Spr. I: 471), och bakre passet ligger troligen något längre bak än i rspr. (jfr Noreen V. Spr. I: 469 f.).

Anm. 5. Beträffande tje-ljudet måste anmärkas, att endast hos den äldsta generationen affrikatan *ʧʂ* (med tämligen tydligt hörbar explosiva) är vanlig. Yngre generationer använda såväl i udd- som inljud bara frikativan *ʂ*, t. ex. *ʂi̯v* 'tjuv', *dɪ̀ʂə* 'dike', *sɛ́ʂən* 'säcken'. Då det är den äldsta formen av målet, som ligger till grund för denna avhandling, skrives överallt *ʧʂ*.

Anm. 6. Före och efter perspirerad kons. förlorar pertonerad kons.

helt eller delvis sin stämton, vilket betecknas genom ˅ över resp. vid sidan av kons.

Anm. 7. Palatalisering, genom inverkan av ett följande *j*, äger rum vid *l* och *n* och betecknas genom en båge över kons. *l* afficieras ej — åtminstone ej väsentligen — av ett följande *j*.

Anm. 8. Rörande teckenens valör får jag f. ö. hänvisa till Lundell Sv. L. I: 20 ff.

2 kap. Kvantiteten.

§ 3. Torpm. överensstämmer med rspr. beträffande kvantitetens grader, de enskilda ljudens, stavelsens, taktens och frasens kvantitet, varför jag för dessa frågor nöjer mig med att hänvisa till Noreen V. Spr. II: 100 ff. och Mod. pros. §§ 5—10. — På grund av sin natur kan *l* icke förlängas.

§ 4. **Kvantitetens fördelning inom stavelsen.**

A. I kort stavelse äro alla ljud korta, t. ex. *ȧkə* åka, *spi̯sn̥* spisen, *nȧ̊la* nålen, *sti̯n̥tas* flickans.

B. Lång stavelse innehåller

1. lång vokal med eller utan åtföljande kort kons., t. ex. *brȧ* bra, *gȧ* gav, *tȧl* tal, *tȧ̊la* tala.

2. kort vokal med åtföljande lång kons. eller två eller flera kons., t. ex. *kal̄* kall, *kȧ̊lə* kalla, *skarp* skarp, *vaṇṭ* varmt.

Anm. Förekommer någon gång lång vokal + lång kons. är den senare en geminata, d. v. s. senare delen av densamma hör till följ. stav., t. ex. *i̯sə́rjə* issörja, *gri̯súgə* grissugga. *gȧ̀n̥i̯stan* garnnystan.

3 kap. Kvantitetens historiska utveckling.[1]

§ 5. Lång vokal i tryckstark ställning i Torpm. motsvarar:

I. Fsv. kort vokal vanligen före en kort kons.

[1]) Jfr Hesselman S. o. S. I: 10 ff., Nord. stud. s. 375 ff. samt Noreen V. Spr. IV: 29 ff.

A. Före **slutljudande kons.** i följ. fall:

1. Om vokalen är fsv. ă

a) före **dh**, t. ex.: *glą̆* glad, *stą̆* stad;

b) före **gh**, t. ex.: *dą̆g* dag, *tą̆g* tag;

c) före **k**, t. ex.: *rą̆k* rak, *są̆k* sak;

d) före **l**, t. ex.: *dą̆l* dal, *smą̆l* smal;

e) före **m**, t. ex.: *są̆m* pret. sam, *tą̆m* tam;

f) före **n**, t. ex.: *gą̆n*[1] gap, *vą̆n* van;

g) före **p**, t. ex.: *gą̆p* gap, *-skąp* suff. -skap;

h) före **r**, t. ex.: *fą̆r*[2] farsot, *svą̆r* svar;

i) före **s**, t. ex.: *ką̆s*[3] hög, hop, *fl*̥*ą̆s*[4] skal, mjäll;

j) före **t**, t. ex.: *fą̆t* fat, *rą̆t*[5] skräp;

k) före **v**, t. ex.: *grą̆v* grav, *stą̆v* stav.

1. Om vokalen är fsv. ĭ (som i denna ställning blivit *ą̈*, enl. § 72)

a) före **dh**, t. ex.: *frą̈* fred, *mą̈*[6] gammalt märke, vidskepelse;

b) före **gh**. i *stą̈g* steg.

Anm. 1. Om *mæ̆g* mig, *dæ̆g* dig, *sæ̆g* sig utgående närmast från *'mäg* etc. se Hesselman i o. y. s. 34 f.

c) före **l**, t. ex.: *spą̆l* spel, *fą̆l*[7] skel i väv etc.;

d) före **n**, t. ex.: *lą̆n* len, *fą̆n* sken;

e) före **v**, t. ex.: *drą̆v* drev.

3. Om vokalen är fsv. ŏ—ŭ.

a) före **dh**, t. ex.: *mą̆*[8] smått avfall, boss, *bą̆* bud;

b) före **gh**, t ex.: *hą̆g* håg. Flera ex. i § 50;

c) före **l**, t. ex.: *bą̆l* brunstig. Flera ex. i § 50;

d) före **n**, t. ex.: *są̆n* son, *dą̆n* dån;

e) före **r**, t. ex.: *bą̆r* borr, *fą̆r* fåra;

f) före **s** i *bą̆s* boss.

Anm. 2. Men *bl*̥*ą̆s* bloss på grund av lån från rspr.

4. Om vokalen är fsv. ў

a) före **dh** i *ɔlą̈sć* slösäd, om första leden i detta ord nu motsvarar ett fsv. *'**slydh*** (se s. 98 not 6);

---

[1]) Se s. 31.
[2]) Se s. 31.
[3]) Se s. 31.
[4]) Se s. 28.
[5]) Se s. 32.
[6]) Se s. 94.
[7]) Se s. 94.
[8]) Se s. 58.

b) före ɭ i *jœ̣ɭ*[1] göl;
c) före **n** i *dœ̣n*[2] dön;
d) före **s** i *dœ̣s*[3] dös, hög;
e) före **t** i *nœ̣t* nöt.

Anm. 3. Detta sista ord är säkerligen lånat från rspr. Märk att av de korta vokalerna endast a förlängts i denna ställning (se § 6, I, A.).

5. Om vokalen är fsv. æ
a) före **dh**, t. ex.: *stæ̣* städ, *mæ̣* med;
b) före **gh**, t. ex.: *sæ̣g* säg, *væ̣g* väg;
c) före **k**, t. ex.: *kræ̣k* kräk;
d) före ɭ, t. ex. *fæ̣ɭ* skäl;
e) före **n** i *skræ̣n* skrän;
f) före **p**, t. ex: *skræ̣p* skräp;
g) före **r**, t. ex.: *bæ̣r* bär, *fæ̣r* skär;
h) före **s**, t. ex.: *græ̣s* gräs, *næ̣s* näs;
i) före **v**, t. ex.: *næ̣v*[4] näbb, *væ̣v* väv.
6. Om vokalen är fsv. ø
a) före **dh** i *mjœ̣* mjöd;
b) före ɭ, t. ex.: *ʃʂœ̣ɭ* köl, *œ̣ɭ* öl.

B. Före **intervokalisk konsonant** i följ. fall:
1. Om vokalen är fsv. ă
a) före **dh**, t. ex.: *lɑ̀ɔ* lada, *stɑ̀ɔ*[5] stad på väv;
b) före **gh**, t. ex.: *ɑ̀ga* aga, *hɑ̀ga* hage;
c) före **k**, t. ex.: *bɑ̀ka* baka, *klɑ̀ka*[6] halka etc.;
d) före ɭ, t. ex.: *ɑ̀ɭa*[7] uppföda, *svɑ̀ɭa* s. m. svale;
e) före **n**, t. ex.: *hɑ̀na* hane, *vɑ̀na* vana;
f) för **p**, t. ex.: *gɑ̀pa* gapa, *skrɑ̀pa* skrapa;
g) före **r**, t. ex.: *gɑ̀ra*[8] skumma sig, *hɑ̀ra* hare;
h) före **s**, t. ex.: *bɑ̀sa*[9] springa, *ɭlɑ̀sa*[9] slarva;
i) före **t**, t. ex.: *gɑ̀tɔ* gata, *skɑ̀tɔ* skata;

Anm. 4. Häls. t. ex. Forsamålet, har däremot *gɑ̀ʈɔ* gata, *skɑ̀ʈɔ* skata.

j) före **v**, t. ex.; *stɑ̀vɔ* stäva, *skɑ̀va* skava.

[1]) Se s. 98.
[2]) Se s. 98.
[3]) Se s. 98.
[4]) Se s. 83.
[5]) Se s. 30.
[6]) Se s. 30.
[7]) Se s. 29.
[8]) Se s. 29.
[9]) Se s. 30.

2. Om vokalen är fsv. ĭ (som i denna ställning blivit *æ* el. *æ* enl. §§ 72, B, 62, 63).

a) före **dh**, t. ex.; *sæ̀dː(g)* sedig, *svæ̀a* sveda;

b) före **gh**, t. ex.: *stæ̀ga* stege, *tæ̀ga* tegat;

c) före **k**, t. ex.: *bæ̀ka* becka, *sæ̀ka*[1] kälta;

Anm. 5. Däremot *vɛ̀kʏ* vecka. — Vokalen är kort före förmjukat k. t. ex. *spɛ̀ʧʂʏn*[2] 'spicken'.

d) före **l**, t. ex.: *pæ̀lar* pelare, *spæ̀la* spela;

e) före **m**, t. ex.: *glːæ̀ma*[3] glimma, *fæ̀ma*[4] lysa, skimra.

Anm. 6. Häls. har kort e och långt **m**, t. ex. Ljusdal **glemma** (Säve), Delsbo, Forsa *glːèma;* **skemma** (enl. ordb.).

f) före **n**, t. ex.: *fæ̀nʏ* **fena**, *læ̀na*[5] lena, töa;

g) före **p**, t. ex. *ɔlæ̀pʏ*[6] läpp, *fæ̀pa* se s. 87;

Anm. 7. Häls. har **skeppa** (enl. ordb.); **kneppi** (Bjuråker enl. Säve), *knèpʏ* (Forsa). Torpm. har *knæ̀pʏ* 'knipit'.

h) före **r** i *jæ̀rʏn*[7] snål, sparsam;

i) före **s**, t. ex.: *mæ̀sa*[8] grina, *mæ̀sʏ*[9] ostvassla.

Anm. 8. Häls. har **messa, messe, mesa** 'ostvassla' (enl. Ordb.).

j) före **t** i *pæ̀ta* peta, *smæ̀ta* smeta (till). Men däremot kort vokal och lång kons. i *bæ̀ta* betta, *hæ̀ta* hetta, *væ̀ta* veta — Torpm. har lång vokal i sup. och part. av 1:a avljudsklassen, t. ex.: *bæ̀tʏ* bitit, *bæ̀tn̥* 'biten' men däremot kort vokal och lång kons. i *hæ̀lvætʏ*[10] helvete, *ʧʂæ̀tʏl* kittel, *fæ̀tn̥*[11] dålig.

Anm. 9. Även i Häls. råder osäkerhet i behandlingen av fsv. ĭ före **t**. t. ex.: **betta** v. 'betta', **vetta** 'veta' och sup. o. part. **betti, bette** 'bitit' etc.; men **smeta** 'slå', **peta** 'peta' (enl. ordb. och Säve.).

k) före **v**, t. ex.: *læ̀va* leva, *skræ̀vʏ* skreva; *ræ̀vʏ* rivit.

Anm. 10. I sup. och part. av 1:a avljudsklassen har häls. kort vokal o. långt **v**, t. ex. **revvi** (Bjuråker, Delsbo enl. Säve); Forsa, Bollnäs *rèvʏ* rivit.

3. Om vokalen är fsv. ŏ—ŭ

a) före **dh**, t. ex.: *bɔ̀a(s)* båda(s), *knɔ̀a* knåda, *lɔ̆ʏn* luden;

b) före **gh**, t. ex. *hɔ̀gas*[12] trivas, *lɔ̀ga* låga, *flːɔ̆gʏ* fluga;

---

[1]) Se s. 88.
[2]) Se s. 94.
[3]) Se s. 87.
[4]) Se s. 87.
[5]) Se s. 87.
[6]) Se s. 94.
[7]) Se s. 94.
[8]) Se s. 87.
[9]) Se s. 94.
[10]) Se s. 94.
[11]) Se s. 95.
[12]) Se s. 60.

c) före **k**, t. ex.: *dɛ̀ka*[1] slå, dunka, *mɛ̀ka* mocka, *strɛ̆̀kə*[2] stund;

d) före **l**, t. ex.: *fɛ̀la* fåle, *smɛ̆̀lə* smula;

e) före **m**, t. ex.: *dɛ̀mahɛ̆̀g* se s. 59;

f) före **n**, t. ex.: *brɛ̀na*[3] brinnande, brand, *dɛ̀na*[4] dåna;

g) före **p**, t. ex.: *drɛ̀pa* droppe, *knɛ̀pa* knåpa, *skɛ̀pa*[5] skumpa;

h) före **r**, t. ex.: *bɛ̀ra* borra, *sɛ̀ra*[6] bildas issörja, *fɛ̆̀rə* fura, *skɛ̆̀rə* skurit;

i) före **s**, t. ex.: *lɛ̀sa* lossa, *mɛ̀sa* mossa, *frɛ̀sə* frusit;

j) före **t**, t. ex.: *brɛ̀ta* bråte, *flɛ̀ta* flotta, -e, *pɛ̀ta*[7] med pinnar o. dyl. sticka i jorden, *rɛ̀ta*[8] ruttna, *skɛ̀ta* skotta, *brɛ̆̀tə* brutit;

k) före **v**, t. ex.: *lɛ̀va* lova, *krɛ̀va*[9] kräva, *klɛ̆̀və* kluvit.

Anm. 11. I sup. och part. har häls. kort vokal före **v**, t. ex. **sovvi** (Bjuråker enl. Säve). Forsa *sɛ̀və* sovit.

4. Om vokalen är fsv. **ў**

a) före **gh** i *tɨ̀gəl* tygel;

b) före **r** i *fɨ̀rə* före, *tɨ̀rəl*[10] kärnstav;

c) före **v** i *tɔ̀dɨ̀vəl*[11] tordyvel, *ɨ̀vər* över, *ɨ̀vəʃt* överst.

5. Om vokalen är fsv. **æ**

a) före **dh**, t. ex.: *mæ̀ən* medan, *læ̀ər* läder;

b) före **gh**, t. ex.: *vɛ̀ɛ̀ga* väga;

c) före **k**, t. ex.: *læ̀ɛ̀ka* lä(c)ka, *rɛ̀ɛ̀ka*[12] motionera;

d) före **l**, t. ex.: *bæ̀ɛ̀la*[13] gråta etc., *mjɛ̀ɛ̀la*[14] lös, fin sand;

e) före **p**, t. ex : *hæ̀pən* häpen;

f) före **r**, t. ex.: *bæ̀ra* bära, *fæ̀ra* skära;

g) före **s**, t. ex.: *læ̀sa* läsa, *æ̀sa*[15] jäsa;

h) före **t**, t. ex.: *mæ̀ta* mäta, *æ̀ɛ̀ta*[16] äta;

i) före **v**, t. ex.: *næ̀va* näve, *æ̀ɛ̀vən*[16] flitig etc.

Anm. 12. I sup. och part. har häls. kort vokal före långt **v**,

---

[1]) Se s. 59.
[2]) Se s. 70.
[3]) Se s. 59.
[4]) Se s. 59.
[5]) Se s. 60.
[6]) Se s. 60.
[7]) Se s. 60.
[8]) Se s. 60.
[9]) Se s. 60.
[10]) Se s. 98.
[11]) Se s. 98.
[12]) Se s. 89.
[13]) Se s. 89.
[14]) Se s. 89.
[15]) Se s. 28 not 3.
[16]) Se s. 89.

t. ex. **grävvi**, **vävvi** (Bjuråker enl. Säve), *grǽvə*, *vǽvə* (Forsa) grävt, vävt. Torpm. har *grǽvə*, *vǽvə*.

II. Fsv. kort vokal före två kons. i följ. fall:

1. Om vokalen är fsv. ă

a) före **dh** + **l**, **n**, **r**, t. ex.: *sa̜lə* sadla, *sta̜nə*[1] stanna, *blʳa̜drə*[2] pladdra;

b) före **gh** + **l**, **r**, t. ex.: *ra̜glʳə* ragla, *va̜gəl*[3] vagel, *la̜grə* lagra, *ma̜grə* magra. För de båda sistnämnda orden jfr *lágər* lager, *mágər* mager.

Anm. 13. Men före **gh** + **n** har Torpm. kort vokal. t. ex. *flʳa̜gnə* flagna. Flera ex. s. 34.

c) före **k** + **n**, **r** i ord som *ra̜knə* rakna, *sa̜knə* sakna. (Däremot *va̜knə* vakna), *ba̜krə* bakre emedan *ba̜k* bak. — Före **kl** har Torpm. kort vokal i *ka̜klʳə* kackla;

d) före ʳ + **d**, **n**, **t**, t. ex.: *va̜də* valde, *a̜n*[4] aln, *fa̜nə* falna, *va̜t* valt;

e) före **p** + **l**, **r**, t. ex.: *ɔlla̜prə*[5] slappra, *sta̜plʳə*[6] stappla, *va̜plʳə*[7] seg spottklump;

f) före **r** + **dh**, **n**, t. ex.: *a̜ʳ* årder etc. se s. 33, *ba̜n* barn.

Anm. 14. Men före **r** + **t** har Torpm. kort vokal, t. ex. *va̜ʈə* vårta. Flera ex. s. 37.

g) före **t** + **r** i *hátrə-tá̜ʈ-sə*[8] snygga upp sig. — Men *smàtrə* smattra väl emedan lånat från rspr.

h) före **v** + ʳ, **r**, t. ex.: *ka̜vlʳə* kavle, -a, *ha̜grə*[9] havre.

2. Om vokalen är fsv. ĭ (som i Torpm. blivit *ø* enl. § 72, II).

a) före **dh** + **l**, **r** i *bø̜lən*[10] tålamod, *fø̜rət*[11] nervöst brådskande. Däremot *nø̜rə*[12] nedre, nere;

b) före **gh** + **l**, t. ex.: *stø̜glʳə*[13] stegra, *sø̜glʳə* segla;

c) före **v** + **n** i *lø̜vnə* levnad, *trø̜vnə* trevnad.

3. Om vokalen är fsv. ŏ—ŭ

a) före ʳ + **d**, **n**, **t**, t. ex.: *tɤ̆də* tålde, *bɤ̆rnə* bulna, *mɤ̆rn* moln, *tɤ̆t* tålt;

---

[1]) Se s. 31.
[2]) Se s. 32.
[3]) Se s. 32.
[4]) Se s. 90.
[5]) Se s. 32.
[6]) Se s. 32.
[7]) Se s. 32.
[8]) Se s. 32.
[9]) Se § 91 a. 2.
[10]) Se s. 95.
[11]) Se s. 95.
[12]) Se s. 95.
[13]) Se s. 96.

b) före **r** + **dh, l, n,** t. ex.: *bǫ̣ɾ* bord etc. se s. 56 f., *pɛ̀lə* porla, *hǫn* horn etc. se s. 57.

4. Om vokalen är fsv. **ў**

a) före **dh** + **n** i *rə̀ənŋ*[1] röjning;

b) före **gh** + **ɾ** i *mə̀ɡɾə* mögla;

c) före **v** + **ɾ** i *nə̀ɐ̯vɾə*[2] peta på.

5. Om vokalen är fsv. **æ̆**

a) före **gh** + **ɾ** i *ʃʂɛ́ɐ̯ɡəɾ*[3] kotte, *ʃʂɛ̀ɐ̯ɡlə*[3] kägla;

b) före **r** + **l, n,** t. ex.: *pə̀lə* pärla, *ʃʂə̀nə* kärna.

Anm. 15. Men *rìɡɛ́lə* sädesärla (jfr isl. **ertla**, se T. s. 90 erla) med assimilation av **rl** → **ll** före ögg. *æ* → *a* frfr **r** + **kons.**

III. Fsv. Kort vokal + lång konsonant:

a) före slutljudande **rr** har kort vokal förlängts, och i sammanhang därmed **rr** förkortats[4], t. ex.: *bɑ̀ɾ* barr, *stɑ̀ɾ* starr, *dæ̀ɾ* dörr. Flera ex. § 126.

Anm. 16. Däremot *stɛ́ɾɾ* större med **rr** i inljud. Då Torpm. har *nɛ̀ɾə* norra, är detta analogi från *næ̀ɾ* norr.

b) I följ. ord: *pə-n̥-ɑ́nɾ*[5] någorlunda, *ɑ́tan*[6] aderton, *ɛn* mask. en, *stə̀lə* ställe.

IV. Fsv. lång vokal (diftong) + kort kons. Utom fall som *bɛ̀n* ben, *blɶ̀t* blöt etc., där Torpm. överensstämmer med rspr., ha i Torpm., i olikhet med rspr.,[7] alla långa vokaler bevarat sin längd även före **m** (med enstaka undantag):

a) **ē** + **m,** t. ex.: *hɛ̀m* hem, *ɔ̀lɛ̀m* slem, *klɶ̀mə* klema (bort).

Anm. 17. Däremot *hɛ̀man* hemman. *hɛ̀mə* hemma.

b) **ī** + **m,** t. ex.: *grɪ̀mə* grimma, *lɪ̀m* lim, *rɪ̀m* rimfrost, *tɪ̀mə* timme, *strɪ̀mə* strimma;

c) **ō** + **m,** t. ex.: *dɔ̀m* dom, *gɔ̀m* gom, *lɔ̀m* lom, *lɔ̀mə* lomma (av).

Anm. 18. Däremot *blɶ̀mə* blomma, som är lånat från rspr.

d) **ū** + **m,** t. ex.: *skʉ̀m* skum.

Anm. 19. Däremot *rʉ̀m* rum, som väl är lånat från rspr.

[1]) Se s. 99. [2]) Se s. 99.
[3]) Se s. 89.
[4]) Se Noreen V. Spr IV: 47 f., Aschw. Gr. § 305.
[5]) Se s. 30 f. [6]) Se s. 21.
[7]) Se Noreen V. Spr. IV: 56 ff.

e) **ǣ + m,** t. ex.: *skrɛ̀ɛ̣mə*[1] skrämma;

f) **ø̄ + m,** t. ex.: *sø̣m* söm, *sø̀mə* sömma, sy, *tø̣m* töm.

Anm. 20. I likhet med rspr. naturligtvis även **ā + m,** t. ex. *skrɔ̀mə* skråma, *glɔ̀mə*[2] titta, stirra.

V. Fsv. lång vokal (diftong) före två konsonanter i neutr. av adj., t. ex.: *grø̣nt* 'grönt', *frø̣nt* 'skört' (jfr *frø̣n*[3] 'skör'). Däremot har Torpm. naturligtvis kort vokal före dubbelkons, t. ex. *blɛ̣t* blått. I fråga om behandlingen av neutr. av adj. överensstämmer alltså Torpm. med rspr. Häls. däremot (t. ex.: Delsbo, Forsa, Bollnäs) förkorta vokalen i ord som rspr. grönt.

§ 6. **Kort vokal** i tryckstark ställning i Torpm. motsvarar:

I. Fsv. kort vokal före en kort kons. i några fall (jfr § 5 I).

A. Före slutljudande kons. i följ. fall:

1. Om vokalen är fsv. ĭ (som i denna ställning blivit *ø* enl. § 72).

a) före **k,** t. ex.: *bøk* beck, *spøk* späck, *vøk* veck;

b) före **m,** t. ex.: *løm* lem;

c) före **p,** t. ex.: *grøp* grepp, *føp*, skepp;

d) före **t,** t. ex.: *bøt* bett, *gnøt* gnett, *vøt* vett.

2. Om vokalen är fsv. ŏ

a) före **k,** t. ex.: *løk* lock;

b) före **p** i *ɛ̀pstøp*[4] vatten som trängt upp på isen;

c) före **t,** t. ex.: *flɔt* flott, *skɔt* skott.

3. Om vokalen är fsv. æ̆

före **t** i *fæt* fjät, *næt* nät.

B. Före intervokalisk kons.[5] i följ. fall:

1. Om vokalen är fsv. ă

före **m,** t. ex.: *gàmal* etc. se § 19, H, 1.

2. Om vokalen är fsv. ĭ

före **t.** t. ex.: *bæ̀ta* betta, *hæ̀ta* hetta, *vèta* veta. Se vidare § 5, I, B. 2, j.

[1]) Se s. 89. [2]) Se s. 79.

[3]) Se s. 101. [4]) Se s. 59.

[5]) Före j uppk. av »förmjukat» gh står alltid kort vokal, t. ex. *drèjə* dragit, *tèjə* tagit, *vɛ́jən* vägen. Jfr om lång vokal, som förkortats före j nedan IV.

3. Om vokalen är fsv. ў

före **p** i *æ̀pʏn* öppen (se Noreen V. Spr. III: 213 f.).

II. Fsv. kort vokal före lång kons. eller förbindelse av två eller flera kons. I fråga om fall som *stı̨g* stygg, *kal̨* kall, *fı̨sk* fisk etc. överensstämmer Torpm. med rspr. För övrigt urskiljer jag följ. fall:

A. Kort vokal före enkel kons. + ʳ, **n, r;**

1. **gh + n,** t. ex.: *ag̨n* agn etc. (se s. 34), *bàg̨nʏ* bågna etc. (se s. 82);

2. tonlös kons. + ʳ, **n, r;**

a) **ă** före **k** + ʳ, **n,** t. ex. *kàk̨rʏ* kackla, *vàk̨nʏ* vakna (jfr § 5, II, 1, c);

b) **ĭ** före tonlös kons. + **l, n, r,** t. ex,: *bàt̨nʏ* gammal etc. se s. 96;

c) **ӕ** före **k + n,** t. ex.: *frækn̨ʏ* fräkne.

Anm. 1. Långt **ӕ** har förkortats före **kn** i *rækn̨ʏ* räkna (se Noreen V. Spr. IV: 80).

B. Kort vokal före kons. + **i̯,** t. ex.: *smàg̨ʏ* smedja etc. se s. 95 *vàl̨ʏ* vilja.

Anm. 2. Framför **s + i̯** har Torpm. kort vokal i *ræf*[1] ryssja, men lång vokal i *dǣf*[2] skräphög och *hæf* s. f. hässja. Dessa ord äro gamla jō-stammar, och den långa vokalen härrör från de kasus, som i fsv. saknade j, d. v. s. nom. dat. och ack. sing. Jfr fsv. **dys** (→ Torpm. *dǣs* se s. 98) gen. **dysiar** samt Häls. (t. ex. Delsbo, Forsa. Bollnäs) *hǣs* hässja.

III. Fsv. lång vokal (diftong) före lång kons. eller förbindelse av två eller flera kons. Före fsv. lång kons. har förkortning i allm. inträtt i samma fall som i rspr. (se Noreen V. Spr. IV: 60 ff.). I motsats till rspr. har dock Torpm. förkortat lång vokal såväl före slutljudande och antekonsonantiskt **tt** som före intervokaliskt **tt**. Torpm. har alltså *ʌlʉt*[3] slåtter, *tʉt*[3] tått etc. men även *flʏ̀ʇʏ* fläta etc. se § 60, *ràt̨ʏ* räta etc. se § 71. Enl. Noreen V. Spr. IV: 72 har förkortning av lång vokal före »intersonantiskt» **tt** inträtt »väsentligen blott i (syd)västra Sveriges dialekter». — Utom i Torpm. har vokalförkortning inträtt även i Forsam. i Häls., t. ex. *flʏ̀ta* fläta.

[1]) Se s. 99. [2]) Se s. 99.
[3]) Se s. 62.

Anm. 3. Om *dȯ̀tr* dotter se Noreen V. Spr. IV: 73 not 4 och Aschw. Gr. § 304 anm. 2 o 3.

Anm. 4. Den korta vokalen i *mȧ̀tъ* v. meta förklaras på följ. sätt. Den urspr. böjningen var inf. **meta**, pret. **mette**, part. **mett**. Ifrån pret. o. part. har så **tt** inträngt även i inf.

IV. Fsv. lång vokal före j. Före j har Torpm. förkortat lång vokal (liksom rspr. se Noreen V. Spr. IV: 55 f.) t. ex.: *skȯ̀jar* skojare, *lȧ̀jъ* leja, *plȧ̀jъ* plöja.

4 Kap. Accenten.[1]

I. Intensiteten.[2]

§ 7. Stavelsens intensitetsgrader.

Med hänsyn till graden kan en stavelses intensitet vara av följ. slag:

1. Helstark, accentuerad med fortissimus el. huvudtryck;
2. Halvstark, » » semifortis el. starkt bitryck;
3. Halvsvag, » » semilenis el. svagt bitryck;
4. Helsvag, » » lenissimus el. otryck.

§ 8. Intensitetens fördelning inom stavelsen.[3]

Torpm. har följ. två former av stavelseintensitet:

1. Starkt avtagande.
2. Svagt avtagande.

§ 9. **Intensitetens taktformer.**

Beskaffenheten av taktens första stavelse bestämmer intensitetens taktformer. Enstavig takt har i Torpm. starkt avtagande intensitet. Flerstaviga takter uppvisa både starkt och svagt avtagande intensitet. Vi få alltså följ. två taktformer:

1. **Akut,** då den första stav. har starkt avtagande intensitet.

2. **Grav,** då den första stav, har svagt avtagande intensitet.

---

[1]) Se Noreen Accent i Nordisk familjebok.
[2]) Se Noreen V. Spr. II: 172 ff.
[3]) Se Noreen V. Spr. II: 194 ff.

Anm. 1. Tecknet ´ över en stav. anger huvudtryck och akut,
` huvudtryck och grav;
' starkt bitryck.

Anm. 2. Över enstaviga ord utsättes ej akuttecknet.

§ 10. Förekomsten av **akut** taktform.

A. Språktakter utan upptakt.

I Torpm. förekommer akut i följ. fall:

I. I enstaviga takter, t. ex.:

hus hus — *grå* grå

II. I flerstaviga takter.

a) Fordom enstav. ord, som blivit tvåstav. först genom den fsv. utvecklingen av svarabhaktivokal före l, n, r, ha akut:

1. Subst. på **-el,** ä. fsv. **-l,** t. ex.:

fågəl fågel — *sovəl* sovel
gavəl gavel — *tagəl* tagel
hagəl hagel — *tegəl* tegel.
nagəl nagel

Anm. 1. Torpm. har akut i *skakəl* skakel. Se Noreen V. Spr. II: 243.

2. Subst. på **-en,** ä. fsv. **-n,** t. ex.:

bottn bottten — *tekən* tecken
gakən göpen — *vapən* vapen
sokən socken — *vatn* vatten.

3. Ord på **-er,** äldre **-r.** t. ex.:

bakər böcker — *tænr* tänder
fingər finger — *vintr* vinter
ålr ålder — *åkər* åker
stængər stänger

b) Komp., som i rspr. ändas på **-re**[1], t. ex.:

hagər högre, *sæmər* sämre.

Flera ex. i § 170.

c) Former med suffig. art. av subst., då artikellösa formen har akut, t. ex.:

båtn båten — *hålə* hålet
nåla nålen — *tæn(r)an* tänderna.
stængran stängerna

Anm. 2. Hit höra ortnamn som *klåstrə*[1] Klöstre, *vikən* Viken (byar i Torp).

---

[1]) Se Noreen V. Spr. II: 268. [2]) Jfr fsv. **kløster.**

d) Nomina propria. Av dessa ha en del akut, emedan de ofta fungera som upptakt (alltså enl. e nedan), en del på grund av sin utländska härkomst:

1. Manliga förnamn t. ex.:

álbɪn Albin	*jónas* Jonas
álfrə Alfred	*kånra* Konrad
ánəs Anders	*mágnăs* Magnus
bánaḍ Bernhard	*mátəs* Mattias
dánəl Daniel	*óto* Otto
émɔl Emil	*rábəţ* Robert
gábrəl Gabriel	*sálmən* Salomon
gústa Gustav	*tămas* Tomas
jálmar Hjalmar	*vílhəl* Vilhelm.

2. Kvinnliga förnamn, t. ex.:

élɪn Elin	*júdət* Judith
fánɪ Fanny	*jénɪ* Jenny
hédvɪg Hedvig	*rákəl* Rakel.

Anm. 3. Om andra förnamn med grav se § 11, A.

e) Ord, som i sammanhängande tal fungera som upptakt och alltså stå trycksvaga.[1]

1. Prep., konj. o. adv., t. ex.:

jénɪg genom	*évər* över
únr under	*hŏrə* huru.

2. Släktskapsorden *fástr* faster, *móstr* moster, *sístr* syster. Likaså ha följ. akut: *fárfar* farfar, *fármor* farmor, *mórfar* morfar. Grav ha *fàbro* farbror, *mŏbro* morbror.

f) Ord med främmande avledningsändelser el. av främmande ursprung.

1. Subst. på *-əls*, rspr. **-else**, t. ex.:

dépəls döpelse	*hármɔls*[2] berättelse; ordstäv, ordspråk
frástəls frestelse	
fédəls födelse	*rérəls* rörelse
hákəls hackelse	*stírəls* styrelse.

2. Subst. på *-əst*, rspr. **-est**, t. ex.:

ínəst ynnest	*ángəst* ångest.

[1]) Se Noreen V. Spr. II: 248 f., Kock Accentuierung s. 54 f.

[2]) Jfr Rz s. 284 härmelse.

3. Subst. på *-əʃk*, rspr. **-erska**, t. ex.:
lápəʃk lapska *mą́ɖəʃk* mörderska.
4. Adj. på *-ɨsk*, rspr. **-isk**, t. ex.:
hą́tɨsk hatisk, *mǫ́ɖɨsk* mordisk.
5. Lånord:
α) Ord på **-el, -en, -er**, t. ex.:
dšb̥əl dubbel *frą́kən* fröken
mą́bəl möbel *búl̥* buller
stǫ́vəl stövel *fą́nstr̥* fönster
bśr̥ən borgen

Anm. 4. Grav ha däremot *hə̀vəl* hyvel, *ɔ̀lìŋ̥əl* slyngel.

β) Enstaka ord, t. ex.:
álb̥šm album *júlɨ* juli
hívan[1] duktig *júnɨ* juni
hǫ́vən drǫ́vən[2] huller om buller

g) Ordfogning el. därav uppkommet ord, vars första del i sin lexikaliska form har akut:[3]
1. Nutida sammansatta ord:
α) Genitiv + subst.:
αα) Första leden är enstavig, t. ex.:
árv̆slɨt̥ arvslott *lą́ʃmés̥* Larsmässa
bǫ́ʃ'bą́n bordsbön *mǫ́fárv* morsarv
bǫ́ʃ'dų́k bordsduk *nís'vą́rk* nid(ing)sverk
bróʃ'dǫ́tr̥ brorsdotter *ǫ́ʃ'más̥* Ol(ov)smässa
brúk̥sárb̥etar bruksarbetare *skóks'bę́t* skogsbete
brúk̥sfɔ́lk bruksfolk *skóks'márk* skogsmark
brɛ̆n̥s'vátn̥ brunnsvatten *skóns'mą́l* skonsmål
dáks'vár̥kə dagsverke *spą́ʃ'mą́l* spörsmål
dráɔ̯s'mą́l dröjsmål *ɔ̀láks'mą́l* slagsmål
dą́sfál̥ dödsfall *ʃús'bǫ́n̥* skjutsbonde
dą́sfų́k dödssjuk *ʃúshą́st* skjutshäst
él̥s'vą́də eldsvåda *tísfɔ̆dr̥iv* tidsfördriv
fáʃ'gą́l farsgård *vą́gshą́st* vagnshäst

[1]) Väl fi. hyvä. T. ex.: *ha vą́ n̥ hívan n̥ kár tɑ̀ àr̥bę́tə* 'det var en duktig karl att arbeta'.
[2]) Jfr ty. hoben ← hie oben, droben ← dort oben.
[3]) Se Noreen V. Spr. II: 251 ff.

vágsˇlíṛ vagnslider *áſvǽkst* årsväxt
áſˇgámal årsgammal
Se Kock Accentuierung s. 147 o. där cit. litt.

Anm. 5. Hit höra *tíṣˇda* tisdag o. *tóſˇda* torsdag. De övriga veckodagarnas namn ha även akut: *sǒṇda* söndag, *mánda* måndag, *ónsˇda* onsdag, *fréda* fredag, *lágda* lördag. Se Kock a. a, s. 151.

Anm. 6. Av ortnamn på **-stad** ha de med enstavig första led akut, t. ex. *háystə*[1] Hångsta, *fránstə*[2] Fränsta. Däremot med grav: *fìnstə*[3] Finsta, *kèmstə*[4] Komsta, *àſtə*[5] Ålsta. Akut har även *rókstə*[6] Rogsta. Detta ortnamn innehåller fsv. **Rōald** vilket såsom en form med hiatus enl. Kock o. Noreen bör ha haft akut (se j, 3 o. där cit. litt.). — Akut har regelb. *gásṣa*[7] Gösunda (enl. kartan), som är sammansatt av gen. av fsv. personnamnet **Göt** (se Lundgren s. 86) och fsv. **wadh** 'vadställe'.

ββ) Första leden är tvåstavig och har akut, t. ex.:
lárəsˇvǽv[8] lärftsväv *trǽgaſsǽg*[10] trädgårdssäng
mátəsˇmǽs[9] Mattias mässa
trǽgaſˇmástar[10] trädgårdsmästare *vǫ́dasˇdrákt*[11] vardagsdräkt

β) Adj. + subst., t. ex.:
áltıg allting *blíṇbǒk* blindbok
blábər blåbär *máda* middag
Se Noreen V. Spr. II: 255 o. där cit. litt.

γ) Oböjligt ord + preteriti-particip av separabelt sammansatt verb, sällan annat part. el. adj.,[12] t. ex.:
bótˌjǫ́l bortgjord *bótámd* borttömd
bótˇbǫ̆ən bortbjuden *díʃsád* ditkörd
bótˇglámd bortglömd *frámlákt* framlagt
bótˌſílə bortskyldig *frámkástə* framkastad

[1]) Se s. 81. Bildat på fsv. **Hang** (se Lundgren s. 95).
[2]) Se s. 93. Bildat på fsv. **Frænd** o. ej Frænde som Nordlander uppger. I senare fallet skulle Torpm. ha grav. Torpmålets akut bestyrker alltså tillvaron av en enstav. form **Frænd** (jfr Lundgren s. 57).
[3]) Se s. 50. Bildat på fsv. **Finne** (ej Fin som Nordlander alternativt uppger).
[4]) Se s. 61. Bildat på fsv. **Komi** (se Lundgren s. 153).
[5]) Se s. 81. Bildat på fsv. **Ale, isl. Áli** (se Lundgren s. 10).
[6]) Se s. 56. [7]) Se s. 101.
[8]) *lárət* lärft. Se Kock Accentuierung s. 161.
[9]) Jfr *mátəs* Mattias. [10]) Jfr *trǽgal* trädgård.
[11]) *vǫ́da* vardag. [12]) Se Noreen a. a. s. 255.

frámsæt framsatt
frånsågd frånsagd
frånstɨlvn frånstulen
fɨ̈ʃpæ̀nd förspänd
hɨtkástə hitkastad
hópdrɑ́jvn hopdragen
ɨnhægnə inhägnad
ɨnrɨ̀stə inristad
mótsågd motsagd
ɨ́mjɨft omgift
pɑ́kɨ̈stə påkostad
pɑ́trɑ̀d påträdd
sɨ́nthɨ̈gvn sönderhuggen
tɑ́lɨksə tillyxad
tɑ́lmæ̀t tillmätt
útlɑ̀d utlärd
útlɑ́nt utlånad
ɨ̈prɑ́d upprörd
ɨ̈pstæ̀lt[1] uppsnyggad
ɑ́lågd avlagd
ɑ́stæ̀gd avstängd

Anm. 7. Om denna accentuering, som någon gång förekommer i rspr., och som ej är ovanlig i sv. dial. se Kock Akc. II s. 94 o. s. 127. Den finns även i no. dial. (se Aasen Gr. s. 52).

2. Nutida ordfogningar, t. ex.:
fɑ́ ˌdøn far din — *kóm-nɨ̀ʃ* kom Nils
gɑ́ ˈint gå inte

h) Sammansatta ord, som bevarat urgammal akut taktform, eller som i senare tid bildats efter mönster av dylik äldre sammansättning. Huvudtrycket skall sedan gammalt ha legat på första sammansättningsleden, och denna skall såsom enkelt ord ha haft akut.[2]

1. Första leden ändas på tryckstark vokal, t. ex.:
bi-: *bɨ́kupə* bikupa, *bɨ́svɑ̀rm* bisvärm
blå-:[3] *blɑ́hɨ̈lə* med ihärdighet hålla, *blɑ́jʉ́gə* envist o. ihärdigt ljuga, *blɑ́jɨ̀p* mycket djup
bro-: *bró̜hʉ́və* brohuvud, *bró̜kvɨ̀st* farstukvist, *bró̜pɑ́lar* bropelare, *bró̜rɑ̀k* broräck, *bróvɑ́lv* brovalv
by-: *bɨ́bó̜* bybo, *bɨ́fɨ̈ʃm* Byforsen, *bɨ́gɑ́tə* bygata, *bɨ́ó̜gdom* byungdom, *bɨ́stɨ̀ntə* byflicka, *bɨ́ɨ̈lə(r)man* byålderman
hå-:[4] *hɑ́rɑ́j* vidja, som fasthåller åran vid årtullen
hö-: *hɑ́ʃɑn* Hösjön

[1]) Vanl. i frasen *ɨ̈pstæ̀lt ɑ fɨ́n* uppsnyggad och fin.
[2]) Se Noreen V. Spr. II: 257, Kock Accentuierung s. 248.
[3]) blå- har här förstärkande betydelse. Jfr sv. dial. blåhålla etc. Rz s. 42.
[4]) Se s. 79.

ko-: *kǫ́kálv* kokalv, *kǫ́rə̆mpə* korumpa, *kǫ́rúsə*[1] liten hög spillning efter kor
lo-:[2] *lǫ́brı̯gə* logbrygga, *lǫ́gə̆lv* loggolv, *lǫ́tǫ́k* logtak, *lǫ́væ̀g* logvägg
rå-: *rǫ́gǫ́ŋ* rågång
sko-: *skǫ́skǫ́v* skoskav
sjö-: *ʃǫ́strán* sjöstrand, *ʃǫ́llǫ́ɻan*[3] sjöslåtterna
å-: *ǫ́brə̀d* åbrodd.

Om denna accentuering se Noreen V. Spr. II: 264 med not 1, Lindgren Brtr. Gr. § 16, 4. Torpm. har ej — liksom Burträskm. i vissa ord — akut, ifall ett ð fallit i första sammansättningsleden, t. ex.: *bò̀bəʃʂə̀nt* bodbetjänt, *fı̀stǫ́v*. Det vanliga är dock även i Burträskm. att sammansättningar med dessa senare ord ha grav (se Lindgren a. st.) — Denna accentuering är förutsättningen för konsonantförlängningen i *ɉə̀tan*[4] sjutton, *nı̀tan* nitton, *nítı* nittio etc. (se Kock Accentuierung s. 161 f.). Här må påpekas förhållandet i värmländska bergslagsmålet, som i sammansättningar av ovanstående slag förkortar den långa vokalen utan att förlänga den därpå följande konsonanten, så att resultatet blir kort helstark stavelse.[5] I Häls. (t. ex. Delsbo, Forsa, Bollnäs) är det vanligt, att i förbind. av preposition, som slutar på tryckstark lång vokal och ett pronomen, vokalen förkortas, och den därpå följ. kons. förlänges, t. ex.: *pá-mːə* på mig.

2. Inhemska sammansättningar av annan typ än de i mom. 1 upptagna:

a) Med första leden enstavig, t. ex.:

húsfǿ(r)hǿr husförhör — *tólv(ə)mán* tolvman
sǽksmán sexman — *tólv(ə)ʃǿlːə* tolvskilling.

Anm. 8. Sammansättningar med bond- ha även akut, t. ex.:
bónblı̯g bondblyg — *bónʃʂə̀ərːə* bondkäring
bónbán bondbarn — *bónvı̯s* bondvis.
bóndrǽg bonddräng

Om förklaringen av akut i sammans. med bond(e)- se Kock Ark. XIV: 218.

---

[1]) Se s. 65.
[2]) Jfr fsv. loe.
[3]) Se s. 102.
[4]) Se f. ö. s. 21.
[5]) Se Kallstenius Värml. bärgsl. § 19.

β) Första leden är flerstavig, t. ex.:

fránstəbǫ́na Fränstaborna — *sǽl̥jəbúskə*[1] sälgbuske
hágstəbǫ́ Hångstabo — *túbəgátə*[2] Tubbegatan.

Anm. 9. Talrika äro de sammansättningar, i vilka första leden utgöres av ett preteritipart. av det slag, som behandlas i mom. g. 1, *γ* ovan, t. ex.: *ə̆pskə̆rənkákə* uppskuren kaka, *ə̆pstɛktkákə* uppstekt kaka. Efter dessa har väl *frə̆sənpáːrə* frusen potatis fått akut (jfr det enkla *frə̆sn̥* frusen). — Grav taktform ha däremot *fi̯nstəbǫ́na* Finstaborna (jfr *fi̯nstə* Finsta), *mə̆ʃəbǫ́* Mörtsjöbo (jfr *mə̆ʃə̀n̥* Mörtsjön). Regeln är alltså, att sammansättningar med första leden flerstavig få akut, om första leden såsom självständigt ord har akut.

3. Familjenamn, t. ex.: *bi̯strə́m* Byström, *gúlmə̀rk* Gullmark, *mǫ́bə̀ry* Moberg.

Se Noreen V. Spr. II: 260 f.

4. Ortnamn, t. ex.: *gúlgə̀l* Gullgård, *mə́lpa*[3] Medelpad.

i) Lånord, i vilka åtminstone första leden är av främmande ursprung och har såsom självständigt ord akut, t. ex.:

bíbəlspråk bibespråk — *káfəbǫ́n* kaffeböna
bíbəlsprə́ŋd bibelsprängd — *káfəpánə* kaffepanna
búlːə(r)bə́s bullerbas — *lə́gə(r)bər* lagerbär
bə́və(r)jə́lː[4] bävergäll — *nélːikblːómə* nejlikblomma
bə́və(r)ʃi̯n bäverskinn — *sí̯dn̥svə́ns* sidensvans
də̆bəlːbə́sə dubbelbössa — *stə́vəlːknikt* stövelknekt
fə́sɪkbǫ́k facitbok — *stə́vəlːskáft* stövelskaft.
kə́kəlːó̯gn kakelugn

Anm. 10. Akut ha också en del sammansatta lånord, vars första led ej förekommer som självständigt ord i Torpm. t. ex.: *bi̯nikəmə́rk* binnikemask, *di̯vəlstrə́k* dyvelsträck, *rústɪbus* rustibus, *élfəmbe̯n* elfenben. Såsom enkelt ord uppfattas *frúkəst* frukost. — Andra lånord, vars första led förek. som självständigt ord, ha antagit grav, t. ex.: *fònstə(r)glə́s* fönsterglas, *sə̀kə(r)fə́t* sockerfat, *sə̀kə(r)sǫ́r* sockerskål, *æ̀vəntɨ̀r* äventyr.

j) Särskilda fall.

1. Bärnamn ha akut, dels på grund av mom. h och i ovan, dels i analogi med dessa, t. ex.: *blːə́bər* blåbär, *brə̆n̥-*

[1]) Jfr *sǽl̥jə* sälg s. 85.

[2]) Jfr *túbə* Tubbe (gårdsnamn).

[3]) Men i sammansättningar inskjutes ett r, t. ex.: *mə́lpaʃmə́lː* Medelpadsmål.

[4]) Vanl. i frasen *ha va bə́və(r)jə́l̥* 'det var (ngt) riktigt bra' (skämtsamt).

bər hallon, *jǫ́ʞbər* smultron, *krǫ́kbər* kråkbär, *lǫ́gə(r)bər* lagerbär, *liŋ̍gəbər* lingon, *mjɛ́ɛ̨ʞabər* stenhallon, *óksl̥bər* oxelbär, *stíkəlbər* krusbär, *vɪ́nbər* vinbär, *ǫ́kə(r)bər* åkerbär. — Såväl två- som trestaviga bärnamn ha således akut. Jfr Kock Akc. II: 95, Noreen V. Spr. II: 259 not 2.

2. *ǫ́tan* aderton. — Räkneorden 17, 18, 19 ha, som bekant, i sv. dial. ofta akut (se Kock Accentuierung s. 149 ff., v. Friesen Rökstenen s. 141 ff.). I Torpm. ha *ʃǫ̀tan* sjutton och *nɪ̀tan* nitton grav. Hur skall denna motsättning förklaras? Antagligen har Torpm. vid en viss tidpunkt haft ˈsjúttan, ˈáttan (jfr sv. dial. **attan** Rz s. 15) och ˈníttan. Så har i ˈáttan vokalen förlängts i uddljud, och geminatan förkortats, så att resultatet blivit *ǫ́tan*. *ǫ́tan* har sedan lättare än räkneorden för 17 o. 19 med sitt **tt** kunnat motstå det analogiska inflytandet från *trɔ̀tan* tretton.

3. Pres. part. *gǫ́ən*[1] gående o. *stǫ́ən*[1] stående ha akut. Om akut i pres. part av verba pura se Kock Akc. II: 397 ff. Torpmålets akut i dessa två verb skulle enl. Kock Ark. XIV: 215 ff., Accentuierung s. 59 f. o. Noreen V. Spr. II: 265 vara ett bevarande av förh. i fsv., att former med hiatus hade akut. Jfr däremot Jespersen Ark. XXIX: 1 ff. Pres. part. motsvarande rspr. på **-ande, -ende** äro ovanliga i Torpm., o. de båda ovanstående äro väl de enda, som numera användas. Annars brukas former på **-anes, -enes**[2], vilka ha grav, t. ex. *han kom fǫ̀ranəs, gǫ̀ənəs* han kom farande, gående, el. också brukas omskrivning av något slag i stället för att använda ett pres. part. som attribut.

4. Tvåstaviga förnamn som *ànn̥a* Anna samt *pàpa* pappa o. *màm̥a* mamma ha i vokativ akut, t. ex. *án̥a kom̥ hít*. Om förklaringen se Kock Accentuierung s. 67 f.

5. Plur. av två- eller flerstaviga subst., som i sing. ha akut få i plur. även akut, t. ex.: *mǫ́blər* möbler, *hǫ́vǫ̀jər* plur. av *hǫ́vǫ̀j* se s. 18. Däremot få böjningsformer av tvåstaviga adj. med akut som böjda grav, t. ex.: *sɪ́mplə* simple, -a. *dɔ̀bl̥ə* dubble, -a.

[1]) Förek. eg. bara efter *vat̥*, t. ex.: *han vat̥ stǫ́ən dɛ̀ɛ̨n* han blev stående där, *han vat̥ gǫ́ən dɛ̀ɛ̨n han̥ ɑ* han blev gående där, han också.

[2]) Se § 192.

B. Språktakter med upptakt. Dessa ha vanligen akut. I inhemska ord är upptakt sällsynt, enär fortissimus i Torpm. nästan alltid ligger på första stav. i ett ord. Följ. fall kunna särskiljas[1]:

I. Ord, som utgå från äldre sammansatta ord:

a) Subst. + subst., t. ex.: *bolȧ́g* bolag, *skolɛ́ᵊarar* skollärare.

b) Subst. + verb, t. ex.: *bofȧ́rə*[2] föra kreaturen till fäbodarna.

c) Adj. + subst., t. ex.: *mænát* midnatt, *mæsɛ́mar* midsommar.

II. Ord, som utgå från äldre ordfogningar:

a) Upptakten är urspr. ett subst., t. ex.: *gunȧ́s* gunås (← Gud nåde oss, Noreen V. Spr. II: 351).

b) Upptakten är urspr. ett adj., t. ex.: *gutȧ́r* gutår (se Noreen a. a. s. 352).

c) Upptakten är urspr. en prep., t. ex.: *ihɛ́ᵊl* ihjäl, *ijénst* ijåns, *tælbȧ́ka* tillbaka.

d) Fall som *gæ bóţ* 'gå bort' (se Noreen a. a. s. 343).

e) Räkneord som *tratɨ́n* 'trettioen'.

III. Nuvarande ordfogningar, t. ex.:

fɐ-lítn för liten	*gu-áftan* god afton
fɐ-lɛ́ñjə för länge	*gu-mádə* god middag
fɐ-mágə för många	*tákər-æmjúkəst* tackar ödmjukast.
gu-mɛ́ran god morgon	

Anm. 11. *pæ-n-ɛ́nr* 'någorlunda' se s. 30 f. — Grav har däremot *gu-sìnə* 'Gud signe' (hälsning).

IV. Lånord:

a) Avledda med prefixen be-, e- och för- t. ex.:

bəúnrə beundra	*fɐlófvárk*[3] provisoriskt arbete
behɛ́və behöva	*fɐmínar* förmyndare
əlɛ́ndɨ(g) eländig	*fɐʃʂɛ́nə* förtjäna.
fɐdárvə fördärva	

Anm. 12. I motsats mot rspr.[4] har Torpm. upptakt i *fɐdɛ́l* 'fördel', *fɐlȧ́t* 'sängförhänge', *fɐmȧ́k* 'förmak'.

[1]) Det är möjligt, att man vid en noggrann undersökning av materialet skulle finna flera ex., i varje händelse dock ej många.

[2]) Jfr sv. dial. boföra etc. Rz s. 63.

[3]) Jfr *jȧ́ra nántɨg pæ fɐlór* 'göra något provisoriskt'.

[4]) Se Noreen V. Spr. II: 359.

b) Suffixavledda:

α) Verb på **-era**, t. ex.:

fundḗrə fundera	*vaḍḗrə* värdera
studḗrə studera	*æḳsmḛ́rə* estimera

β) De av verben på **-era** avledda abstrakterna på **-ering**, t. ex.: *studḗrıŋ* studerande, *vaḍḗrıŋ* värdering.

γ) Adj. på **-lig**, t. ex.: *sḍæ̀ṇtlı(g)* ordentlig, *sfǽṇtlı(g)* offentlig.

c) En del personnamn, t. ex.:

agúṣta Augusta	*joháṇa* Johanna
amáṇda Amanda	*loṿísa* Lovisa.

d) Diverse lånord, t. ex.: *grımás* grimas, *rəsərvár* reservoar.

Anm. 13. Märk, att Torpm. i en del lånord dragit huvudtrycket tillbaka till ordets början. Ex. se § 11, A, 3.

§ 11. Förekomsten av **grav taktform.**

Två- el. flerstaviga ord utan upptakt ha — med undantag av fallen i § 10 — grav taktform i ungefär samma utsträckning som rspr. Ämnets vidlyftighet förbjuder här en närmare behandling, och jag får nöja mig med att påpeka några enstaka fall.

A) **Enkla ord.**

1) Feminina kortnamn, t. ex.: *bàḇə* Barbro, *bìgə* Birgitta, *kàṣə* Kajsa, *màsə* Marta, *sìgə* Sigrid.

2) Pres. av fsv. tredje svaga konjugationens verb ha grav, t. ex.: *han jə̀mə* 'han gömmer'. I analogi med dessa ha även åtskilliga sådana verb, som höra till fsv. andra svaga konj., antagit grav, t. ex. *tə̀mə* tämjer se Formläran § 188.

3) En del lånord, som i det långivande språket ha upptakt, ha i Torpm. dragit huvudtrycket till ordets första stav. Där fortissimus urspr. legat, har Torpm. nu starkt bitryck. Ex.:

ą̀bətḗk apotek.	*kàmrą́t* kamrat
æḳsérə exercera	*kə̆rprą́l* korpral
æḳsịs exercis	*màglḗnə* Magdalena
ą̀kḡḍ ackord	*pàpḗr* papper
ą̀prịl april	*tịrą́ṇ* tyrann.
bìljæ̀t biljett	

Anm. 1. Andra lånord av denna typ ha huvudtrycket på första stav. men akut, t. ex.: *lą́sarə́t* lasarett, *úṇfə́rm* uniform, *ə́praʃǫ́n* operation, *répraʃǫ́n* reparation.

4. Två rent inhemska ord ha huvudtryck på penultima och starkt bitryck på ultima: *àksg̑ʳ* dragslå i en kälke isl. **ǫxull** och *stàpg̑ʳ* stapel isl. **stǫpull**. Enl. Lindgren Brtr. Gr. § 13 anm. 5 visar detta, att de i 'jämförelsevis sen tid' haft huvudtryck på ultima. Märk, att *a* i *àksg̑ʳ* väl lättast förklaras genom ett sådant antagande se s. 39. Jämte *stàpg̑ʳ* förekommer *stapg̑ʳ* som kan förklaras som utlöst ur den vanliga sammansättningen *ʃʂàrkstapg̑ʳ* 'kyrkstapel'.

5. Avledda ord.

a) Med prefixen **an-, be-, er-, miss-, o-, van-** avledda, t. ex.:

ànstá anstå
bístá bistå
èrávrə erövra
mìshusslə misshushålla
òbálənsam[1] otålig
òhgansam ohågad, olustig
òhóvlən[2] omåttlig (i mat o. dryck)
vànàtʉ(g) vanartig

b) Suffixavledda ord:

α) Adj. avledda med fsv. **-ōtter ~ -utter**, t. ex.:

bǎkət[3] framfusig, närgången
bánət[4] havande (gravida)
fjàssət[5] fånig, småtokig
glàssət[6] lysande, grann
kràlət[7] sjuklig
kásət[8] tokig, fånig
màvárət[9] som skall lägga s. i allting
sárət[10] ostädad, smutsig
ʒlàcákət[11] slängande; ostadig
tánət[12] lång o. mager
tókət tokig

β) Avledda med suff. **-aktig, -bar, -dom, -het, -lek, -sam, -skap**, t. ex.:

dàráktʉ(g) dåraktig
skàʒarákt ʉ(g) skojaraktig
gàgbár[13] epidemisk, smittosam
ǫ́ndóm ungdom
rìkədóm rikedom
dùmhét dumhet
jàmənsám gemensam
tàlmosám tålig (eg. tålamodsam)

---

[1]) Se s. 95.
[2]) Jfr *hov* s. 55.
[3]) Jfr *bǎk* bock.
[4]) Se s. 81.
[5]) Jfr *fjas* s. 79.
[6]) Jfr *glàsa* s. 59.
[7]) Se s. 101.
[8]) Se s. 80.
[9]) Jfr *vara-má* 'vara med'.
[10]) Se s. 102.
[11]) *ǫ ʒlàcákətʉ gaŋ* 'en slängande gång'. Jfr *ʒlàcáka* s. 88.
[12]) Se s. 30.
[13]) T. ex.: *ə gàgbárə fúkə* 'en smittsam sjukdom, epidemi'.

bìgənskȧ̀p byggande (eg. byggenskap). *fi̯ənskȧ̀p* fiendskap.

Anm. 2. Man kan härmed jämföra, att Skuttungem. har huvudtryck på suff. i avledn. med -aktig, -dom, -het, -lek, -sam o. -skap, om grundordet är tvåstavigt (se Grip Skuttungem. s. 18).

B. **Sammansatta ord.** Här må i synnerhet påpekas de talrika sammansättn., som uppstå därigenom, att nästan varje attribut kan ingå sammansättning med sitt subst. Attributet får då huvudtryck o. subst. starkt bitryck, t. ex.:

blʏ̀ȧ̯tmi̯rə blöt myr
gàn̯əlʏkȯ̀ gammal ko
gàn̯əlʏjȧ́n̯tə eg. gammal jänta, d. v. s. gammal ungmö
hȧ̀gərhȧ́n̯a högra handen
lȧ̀ŋhȧ́ʃ lång person (skämtsamt, eg. lång hässja)
svùt̯hȧ́st̯u̯ (den) svarta hästen
skàrpkȧ́kə eg. skarp kaka, d. v. s. kaka hårt bröd
fȧ̀ɖȧ́n eg. förra dagen, d. v. s. förrgår
fȧ̀rȧ́rə eg. förra året, d. v. s. förfjol
ɻlȧ̀thȧ́n̯a eg. släta handen. Förek. i frasen *fȧ́ra ȧ́vər ma ɻlȧ̀thȧ́n̯a* 'släta över'.

Anm. 3. Jfr Lindgren, Brtr. Gr. § 15 anm. 2.

Jag skall nu giva ex. på några rent dialektala sammansättningar och följer därvid Noreens indelning av sammansatta ord i V. Spr. VII: 20 ff.

a) Stark sammansättning.

α) Sammanväxning, t. ex.:

fȧ̀mi̯n̯t eg. fåmynt, d. v. s. tystlåten
gȧ̀ʏafə̀ʏk tiggare
gȧ̀ʏahún hund, som löper i alla gårdar
gȧ̀ʏakȧ́t(ə) katt(a), som löper i alla gårdar
gȧ̀ʏaʃɛ̀ɛrɐg käring, som springer i gårdarna
hȧ̀rami̯n̯t harmynt
mȧ̀krə̆m[1] dyngränna i ladugård el. stall
mȧ̀ʏanmȧ́t[2] torrmat, mat utan sovel
pàlə(r)li̯sa[3] skvallerlisa
pɛ̀ɛ̯(r)ʃʏ́ȧs[4] potatisskal
ri̯sváry[5] odygding
svi̯gvátn̯[6] ostlöpe
ʃʂɛ̀ɻvi̯n̯[7] lyftarm för kokkärl

---

[1]) Jfr *mȧ̀ka* s. 60. [2]) Jfr *mȧ̀lrə* s. 101.
[3]) Jfr *pàlɖrə* s. 35. [4]) Jfr *fʏ̀ȧs* s. 28.
[5]) Jfr *ri̯sə* s. 50. [6]) Jfr *svi̯gə* s. 53.
[7]) Av *ʃʂɛ̀ɻlə* 'kittel' o. *vi̯n̯* jfr vinda. Jfr Lindgren Brtr. Gr. § 22, anm. 2.

vàtɐdrɨ̀pa[1] vattendroppe
vàtɐfál[1] vattenfall
vàtɐkvɑ̀n[1] vattenkvarn

β) Sammanfogning, t. ex.:

ɑ̀galɑ́s adj. självsvåldig, ostyrig
àlskús[3] s. n. stund, då man känner sig mycket trött
bànré[4] s. n. vidjor, som användas vid laggning av kärl
bànstɑ́ka[5] s. m. okluven stake, varav banden till gärdesgårdar tagas
bɔ̀stɑ́lɐ[6] s. n. fäbod
brɑ̀tɑ́t[7] s. m. hoplagd tunnbrödskaka
bɑ̀nɐlhálm[8] s. m. halm att binda med
dì̥ɲɐóksɐ s. m. eg. dyngokse (skällsord)
dì̥ɲɐsúgɐ s. f. eg. dyngsugga (skällsord)
flɐ̀tmálɐ[9] s. f. flott med ibetat bröd
vɛ̀ɛgaʃɑ́l vägskel
àtvɛ́lɐg ärtvälling, ärtsoppa
ɑ̀gnvérm[2] ögonlock.

fɔ̀tɑ̀nɐ[10] s. m. omstoppning av fötterna i sängen
fɑ̀lfɐ́lk[11] s. n. vägfarande, resande
fɑ̀lkár[11] karl, som är ute o. färdas
fɑ̀lmán[11] s. m. = föreg.
fɔ̀skvɑ́[12] s. m. rutten ved
gɛ̀(r)lɑ́t[13] adj. synnerligen lat, genomlat
gɛ̀tɑ́l[14] s. m. martall, tall utan fasthet o. kärna
hɑ̀gasprɔ́t[15] s. m. = *bànstɑ́ka*
hɑ̀gaʃɐ[16] s. m. virke till gärdesgårdar
hì̥tsɛ́ɲ s. f. säng i två våningar (eg. hyttsäng)
ì̥namɑ́t s. m. innanmäte (eg. innanmat)
kɔ̀nsnɑ́rp[17] s. m. agnborst på korn

[1]) Av fsv. vatu se s. 30.
[2]) Se s. 63.
[3]) Av *al* adj. mycket trött se s. 39 o. *skus* stund se s. 68. Ex.: *ha kóm ɑ́vɐr-mɐ ɐ tɛ́kɐ àlskús* 'det kommer över mig ett sådant *àlskús*'.
[4]) Av *ban* 'band' o. *rɛ* se Rz s. 528 rede.
[5]) Se Rz s. 22 bandstakje.
[6]) Av *bɔ* 'bo' o. *stɑ́lɐ* 'ställe'
[7]) Se *tut* s. 66.
[8]) Se *bànɐl* s. 83.
[9]) Se Rz s. 151 flottmölja.
[10]) = Häls. fotkåra, fotstulla (ordb. s. 17).
[11]) Jfr Rz s. 129 fälfolk, -kar(l), -man.
[12]) Jfr *fɔsk* s. 101.
[13]) Se Rz s. 225 går.
[14]) Se Rz s. 226 gårtall.
[15]) Jfr *sprɔt* s. 102.
[16]) Jfr *ɑ̀ʃɐ* s. 100.
[17]) Se Rz s. 650 snärp etc.

lȧglȯ́s adj. svår att tillfredsställa (eg. laglös)
lȧrgnúgar s. m. skämtsam benämning på kaffekvarn (eg. lårgnuggare)
mȧgahȯ́v[1] s. n. måttlighet i mat o. dryck
mȧsafȧ́r[2] ränna för drev i en stock
mȧsafɬá[3] s. f. sumpig myrmark
mȧfúl[4] adj. vidskeplig
mȧtúv[5] s. f. myrstack
nȧgəɬbást s. n. nagelrot (eg. nagelbast)
rȧtdǽʃ[6] s. f. skräphög
rȩvstȯ́ɬan[7] b. f. pl. varpen (eg. revstolarna)
skȯ̀ǽʃə[8] s. n. det som behövs vid skotillverkning
snȩ̀rónə[9] s. m. snorunge
strìgán[10] s. n. grovt blårgarn
sùrbɬán s. n. harsyra (eg. surblad)
sȧgmé[11] s n. sågspån
sȧgtúg s. n. sågspån (eg. sågtugg)
tàta(r)brínə[12] s. f. tattarbryne
vȩ̀vršmpə s. f. = *ȩ̀fsɪŋ* se s. 85 (eg. vävrumpa)
vȩ̀dónə[13] s. m. vedbacke

b) Svag sammansättning. Jag anför här bara nagra exempel på sammansättning (juxtaposition):

fjȧlɪŋgsmȧn s. m. fjärdingsman
jȯ̀ɬbəʃhǽkstə[14] s. n. smultronställe
lætkonshána[15] s. m. odugling
mȧrvaſvǽlɪŋ s. m. morgonvardsvälling (före frukost)
smȧ̀svȩ́an[16] best. f. sg. knotten

II. **Musikaliska accenten.**

---

[1]) Jfr *hȯv* s. 55.
[2]) Jfr *fȧr* s. 31.
[3]) Jfr *fɬá* s. 79.
[4]) Jfr *mȧ* s. 94.
[5]) Av *mœr* 'myra' se s. 101 o. *tuv* 'tuva'.
[6]) Av *rat* 'skräp' se s. 32 och *dœʃ* 'liten hög' se s. 99.
[7]) Jfr sv. dial. reva 'varpa garn' Rz s. 530.
[8]) Jfr *ǽʃə* s. 100.
[9]) Av *snœr* 'snor' och *ònə* 'unge'.
[10]) Jfr *strɪ* s. 54.
[11]) Jfr *mɛ* s. 58.
[12]) Förek. i frasen *vára vést pa tàta(r)brínə* 'vara argsint' (skämtsamt).
[13]) Av *vɛ* 'ved' och *dònə* se Rz s. 93.
[14]) Eg. jordbärshuggster. Alltså grav trots akut taktform hos första sammansättningsleden *jǿɬbər* 'smultron'.
[15]) Eg. lättkornshane. Jfr *han æ lȧt sǎm hàgmŋ pa sœkstɪʃú* eg. 'han är lätt som havren på sextiosju'; säges om en oduglig o. opålitlig person.
[16]) Jfr *svȩ̀amígən* s. 87.

§ 12. För den musikaliska accenten kan jag ej nöjaktigt redogöra och inskränker mig därför till att påpeka, att Torpm. liksom rspr. har sjunkande tonfall vid akut taktform och sjunkande-stigande tonfall vid grav taktform[1].

5. Kap. Kvalitativ, historisk ljudlära.

A. Vokalerna.

a̱.

§ 13. **a̱ förekommer i sluten stavelse, motsvarande fsv. ă, i urspr. kortstaviga ord[2] i en del fall utan skönjbar regel,** t. ex.:

a̱s[3] pret. jäste	*kanā̱l* s. m. kanal
ba̱r adj. bar	*kl̆a̱r* adj. klar
bl̆a̱n s. n. blad	*kra̱m* adj. kram
fl̆a̱s[4] s. n. potatisskal; mjäll	*kă̱rprā̱l* s. m. korpral
fl̆a̱t adj. flat	*la̱m* adj. lam
forā̱f s. n. fourage	*la̱s* pret. läste
ga̱p s. n. gap	*pra̱t* s. n. prat
gl̆a̱s s. n. glas	*sa̱l* s. m. sal
ha̱r[5] s. n. stengrund (i sjö l. älv)	*sa̱m* pret. sam
	sma̱l adj. smal
ha̱s s. m. has	*fæ̱gkhā̱s*[6] s. m. gåva
kàmrā̱t s. m. kamrat	*ta̱m* adj. tam

Anm. I de flesta ord av denna typ förek. *a̱* (se § 16). Av ovan anförda ord kan den övervägande delen ha infört *a̱* från böjda

[1]) Se Noreen, Grunddragen av modersmålets prosodi s. 16.

[2]) Här upptas även ord, som inlånats med **ā** efter ögg. **ā** → **å.**

[3]) Inf. *è̱sa* jäsa; jfr. sv. dial. **esa** etc. Rz s. 300, no. dial. **esja**, T. s. 90.

[4]) Sv. dial. **flas** Rz s. 152, no. dial. **flas** T. s. 115.

[5]) Vanl. *stè̱nhā̱r*. Sv. dial. **har** etc. Rz s. 244. Isl. **hǫrgr**, sv. dial. **harg** etc. (Rz s. 244) är väl en avledning med g-suffix (jfr Noreen, Dalm. s. 74).

[6]) Jfr sv. dial. **skänkas** Rz 615, östsv. **skänkage** Vendell s. 849.

tvåstaviga former, där *a̱* är regelbundet i öppen stavelse. Pret. av typen *a̱s* 'jäste' kunna dock ej förklaras på detta sätt.

§ 14. *a̱* **motsvarar regelbundet fsv. ă i urspr. kort, öppen stavelse,** t. ex.:

à̱ga s. m. aga, respekt
à̱gə[1] adj. avig
à̱ka[2] v. uppföda, fostra
bà̱kə[3] s. f. ytbräde av såg-stock
bà̱ra[4] s. m. trollnystan
bà̱rə adv. bara
bà̱sa[5] v. springa, skynda
blà̱ga[6] v. lysa
blà̱ga[7] v. hälla, ösa ned
drà̱gə[8] s. f. instrument för linberedning
fà̱tan[9] s. n. handtag (på kärl)
flà̱gə[10] s. f. flisa (av järn o. dyl.)
flà̱nə[11] s. f. lättsinnig kvinna
flà̱ta[12] n. pr. Flata (by i Torp)
gà̱ra[13] v. krusa sig (om vatten)
gà̱tə s. f. gata.
gnà̱pas[14] v. gnabbas, småträta
hà̱ga s. m. hage
hà̱kə s. f. haka
hà̱ra s. m. hare
hà̱sa[15] v. gå o. dra fötterna efter sig
kà̱kə s. f. kaka
kà̱ra[16] v. skrapa ihop

[1]) Se T. s. 10 avig, ovug o. Noreen Aschw. Gr. § 271, a. 1.
[2]) Fsv. ala, sv. dial. ala Rz s. 5.
[3]) Sv. dial. bak(e) Rz s. 19.
[4]) Jfr sv. dial. bjära, bari etc. Rz s. 36; se Bugge hos Noreen Dalm. s. 14.
[5]) Sv. dial. basa Rz s. 25, no. dial. basa T. s. 17.
[6]) Sv. dial. blaga Rz s. 37. no. dial. blaga T. s. 26 f.
[7]) Jfr sv. dial. blaka Rz s. 37, no. dial. blaka T. s. 27.
[8]) Jfr Åström Degf. lj. s. 35.
[9]) Sv. dial. fatan Rz s. 132; jfr no. dial. fat T. s. 96.
[10]) Sv. dial. flag(a) Rz s. 144 f., no. dial. flaga etc. T. s. 113.
[11]) Sv. dial. flana Rz. 146, no. dial. flana T. s. 115.
[12]) Fflattu 1543, 1545 (Nordlander); jfr fsv. flata, sv. dial. flata etc. Rz s. 147, no. dial. flat, flota etc. T. s. 116, 124. Fflattu borde giva ett **flà̱tə*.
[13]) T. ex. *ha blɨ́s a gà̱ra pa á̱a* 'det blåser o. vattnet krusar sig på ån, (älven)'. Måhända samma rot som gr. χόρος »kreis» (jfr F.-T. s. 293 gaare).
[14]) Jfr sv. dial. gnapas etc. Rz s. 204.
[15]) T. ex. *hà̱sa a gá̱* 'hasa o. gå, dra fötterna efter sig'. Jfr sv. dial. hasa Rz s. 246, no. dial. hasa T. s. 201.
[16]) Sv. dial. kara Rz s. 309, no. dial. kara T. s. 258; se Noreen V. Spr. III: 167.

kɬa̱ka[1] s. m. isgata
kna̱pa[2] s. m. handtag på lieorv
kra̱ga-sə[3] v. skumma sig i pärlor
la̱[4] v. bärga in hö
la̱ə s. f. lada
ma̱ga[5] s. m. mage
ma̱təs[6] n. pr. Mattias
na̱təlᵏ(g)[7] adj. behändig, nätt
skra̱nᵘ(g)[8] adj. mager
skra̱ta[9] v. skrämma
sta̱ə[10] s. f. stad på väv
sta̱və[11] s. f. stäva
ɻla̱sa[12] v. slarva
ta̱nə[13] s. f. sena; sega trådar i kött
tra̱ə[14] s. f. trampa på spinnrock
tva̱gə[15] s. f. tvaga, viska
ta̱ra̱kə[16] s. f. långt, på rot stående, torrt träd
va̱ʃən adj. vaken
va̱tə[17] i ssättn. vattu-

Anm. 1. *a̱l* s. n. 'kreaturs piss' motsvarar sv. dial. adel etc. Rz s. 6, mlt. adele, västf. āle (Holthausen Die Soestermundart § 57). Jfr Åström Degf. lj. § 7, anm. 2.

Anm. 2. En del lånord, som i rspr. ha huvudtrycket på ultima, få *a̱* vid accentens förflyttning till ordets början, t. ex.: *a̱bətɛ̱k* apotek, *ma̱ʃɪ̱n* maskin, *sta̱ʃo̱n* station.

Anm. 3. *a̱* förekommer även i *a̱tan* aderton (se § 10, A, j, 2) samt i uttr. *pa-n̥-a̱nᵘ* 'någorlunda', *a̱nᵘ* är väl någon form av pron.

---

[1]) Jfr sv. dial. klaka etc. Rz s. 323 f., no. dial. klaka T. s. 279. — Torpm. *kɬa̱kavɪ̱ntr* 'barvinter med isgata'; *kɬa̱ka* v. halka.

[2]) Sv. dial. knape Rz s. 333, no. dial. knape T. s. 293.

[3]) Om brännvin. Jfr häls. kragas Rz s. 348.

[4]) Jfr isl. hlaða, sv. dial. lada etc. Rz s. 386.

[5]) *ha gå̱-mə ɤ ma̱gan* 'det kväljer mig'.

[6]) *ma̱təsmɛ̱s* (24 febr.). Torpm.: 'Mates med sitt långa skägg lockar barna utom vägg'.

[7]) Jfr sv. dial. natelig Rz. s. 464, no. dial. naten T. s. 450.

[8]) Jfr sv. dial. skran, no. dial. skran 'mager, tør' T. s. 614.

[9]) Sv. dial. skrata Rz s. 596, no. dial. skrata T. s. 615.

[10]) Jfr sv. dial. stad etc. Rz s. 668, no. dial. stoda T. s. 719.

[11]) Jfr sv. dial. stavu stävu etc. Rz s. 671, no. stava T. s. 708, se Hesselman, Sveamålen s. 18 not.

[12]) Jfr sv. dial. slasa Rz 621, no. dial. slasa T. s. 642.

[13]) Sv. dial. tana etc. Rz s. 773, no. dial. tona etc. T. s. 770 (s. v. tan).

[14]) Sv. dial. trada Rz s. 757, no. dial. troda etc. T. s. 807.

[15]) Sv. dial. tvaga Rz s. 743, no. dial. tvaga T. s. 820.

[16]) Sv. dial. raka Rz s. 522, väl till samma rot som rak (se F.-T. s. 871 f.); sv. dial. även raga Rz s. 520, no. dial rage T. s. 509, av en ieur. rot *rek (se F.-T. s. 871).

[17]) Fsv. vatu- Ex.: *va̱təfa̱ɭ*, ~ *va̱ɛ̱g*, ~ *sɔ̱t*.

annan, måhända dat. fem. med ett utlämnat lund el. dyl. Taktens akuta taktform beror i så fall på att den har upptakt (se Noreen V. Spr. II: 231 ff.). Om förekomsten av formerna anan, anat i sv. dial. se Neuman Utbredning av vokalbalansen a: å i medelsv. s. 69. — Ex. *dŏ kan fæl vą̀ra pa-u-ą́nr sŏm fɨ́k* 'du kan väl vara någorlunda som folk'.

Anm. 4. Torpm. har alltså *ą* i urspr. kort, öppen stav., medan det i sluten stav. vanl. har *ą* (om *ą* i denna ställning se § 13). Detta beror därpå, att Torpm. förlängt fsv. kort a i öppen stav. först efter övergången av långt *a* till *ą* i ord av typen *dąg*.[1]

§ 15. *ą* **motsvarar fsv. kort a i ord med urspr. ðl, ðn, ðr, rn, där ð resp. r fallit, t. ex.:**

są̀lə v. sadla
stą̀nə[2] v. stanna
stą̀nŋ[3] s. f. städsel
(*də*) *ą̀ran* pron. andra
klɨ̀ənə v. klarna

Anm. *ką̀lə* s. f. karda. Ordet, som är lånat från mlt (se T. s. 258, Noreen V. Spr. III: 152) uppvisar, egendomligt nog, *l*. Jfr härmed Degf. *ką̂r*, se Åström Degf. lj. s. 23.

a.

§ 16. *ą* **motsvarar fsv. kort a i urspr. kortstaviga ord i sluten stavelse med und. av orden i § 13, t. ex.:**

dąg s. m. dag
dą̀l s. m. dal
drąg s. n. drag
fąr[4] s. n. fåra
fąr[5] s. n. farsot
fąt s. n. fat
gą pret. gav
gąn[6] s. f. gap, svalg
grąv s. f. grav
kąs[7] s. f. hög, hop
krąg[8] s. n. skärm av kvistar, näver o. d. vid nedre ändan av lieorvet; anv. när säd skäres
krąk[9] s. n. kreatur, boskap
ląg s. n. lag

[1]) Jfr Noreen V. Spr. III: 172.
[2]) Se Noreen V. Spr. III: 164 o. T. s. 703 (stadna).
[3]) ← fsv. *staþning.
[4]) Jfr häls. far(a) fåra (ordb. s. 14).
[5]) Jfr sv. dial. far Rz s. 128.
[6]) Jfr sv. dial. gan etc. Rz s. 184, no. dial. gan T. s. 146. Ex. *stǫr i gą́na* morsk, *ǫnt i gą́na* ont i svalget, *han hǫ́ ɔ̆p gą́na* han började tala; skrika (eg. han hov upp gapet).
[7]) Jfr sv. dial. kas Rz s. 311, no. dial. kas etc. T. s. 260.
[8]) Jfr sv. dial. krag, krak Rz s. 349, östsv. kraka etc. Vendell s. 484.
[9]) Avljud till kräk (se T. s. 320 krek).

la̱t adj. lat
ma̱t s. m. mat
pa̱r s. n. par
ra̱ s. f. rad
ra̱vǽ̱g[1] adv. genast
ra̱t[2] s. n. skräp
sa̱k s. m. sak.
ska̱r pret. skar
sta̱ s. m. stad; ställe
sta̱l pret. stal
sta̱v s. m. stav
sva̱l adj. sval
sva̱r s. n. svar
ɔlag s. n. slag
ta̱k s. n. tak
ta̱l s. n. tal
va̱k s. f. vak
va̱n adj. van

Anm. *là̱tɔs* v. lata sig, *dà̱gar* s. pl. dagar etc. ha *a̱* från *la̱t*, *da̱g*.

§ 17. *a̱* **motsvarar fsv. kort a i några fall frfr konsonantförb.:**

A. Frfr enkel kons. + *r*, *l*, t. ex.:

blà̱drɔ[3] v. pladdra
gá̱vɔl s. m. gavel
há̱gɔl s. n. hagel
hà̱trɔ-tá̱l-sɔ[4] v. snygga upp sig
kà̱vɔl s. m. kavle
kà̱vlɔ v. kavla
ná̱gɔl s. m. nagel
nà̱vɔl s. m. navle
stà̱plɔ[5] v. stappla
ɔlà̱prɔ[6] v. slappra, prata
tá̱gɔl s. n. tagel
tà̱vlɔ s. f. tavla
vá̱gɔl[7] s. m. vagel
và̱plɔ[8] s. f. seg spottklump

B. Frfr rdh:

[1]) Jfr isl. hraðr, no. dial. rad etc. T. s. 508, sv. dial. rad Rz s. 519, häls. raväg 'genast, straxt' (ordb. s. 56).

[2]) Jfr sv. dial. rat Rz s. 526, no. dial. rat T. s. 516.

[3]) Torpm. *blà̱drɔt* adj. sladderaktig; sv. dial. bladdra etc. Rz s. 37, no. dial. bladra etc. T. s. 26.

[4]) Jfr no. dial. hatra med andra bet. T. s. 201.

[5]) Stappla upp ngt; stappla vid läsning. Jfr no. stopla T. s. 721, som enl. Torp »neppe er = ensbet. sv. stappla». Se Noreen, V. Spr. III: 447.

[6]) Torpm. *ɔlà̱prɔt* adj. 'sladderaktig'; sv. dial. slappra Rz s. 621 ← urnord. *slaparôn, bildat på ieur. roten *slab (Jfr F.-T. s. 1053 f. slap). Jfr vidare F.-T. s. 1050 f. slabbe o. s. 623 lap.

[7]) Se Noreen, V. Spr. III: 165.

[8]) Sv. dial. vapla etc. Rz s. 792, östsv. vappel, vappla etc. Vendell s. 1089; se F.-T. s. 1340 vable. Enl. Lindgren, Brtr. Gr. s. 75, motsv. ett isl. *hvapla.

ɑ̨l[1] s. m. o. f. årder
ɑ̀lʏ[2] s. f. selstropp
kvɑ̨l[3] s. m. fåll, linning
svɑ̨l[4] s. m. (fläsk-) svål; odlad grästeg

Anm. 1. Hit hör väl också *jɑ̨l* s. f. gärde. Enl. Schagerström Vätöm. § 47 har troligen *jɑ̨l* »i etymol. avseende ingenting att göra med gärde (något gærþ f. med betydelsen uppodlad mark, åker finnes såvitt jag vet icke i fsv.), utan är sannolikt en oomljudd form av *jǫl* = rspr. jord, vilken som bekant faktiskt föreligger i det fsv. iarþeghendi[5]. Härmed stämmer förträffligt, att jag aldrig hört uttalet *gjɑ̨l* vilket borde hava varit fallet, såvida *jɑ̨l* hörde tillsammans med gärde.» Om Schagerströms antagande är riktigt, får man väl förklara uppkomsten av en nom. *jarþ på följ. sätt. Liksom isl. har en mängd sammansättningar med jarð-, jarðar-, jarða-, torde sådana en gång även i större utsträckning ha funnits i fsv. Utom det ovan nämnda jarþeghændi känner jag från häls. ordet jalbär = hjortron, smultron, odon (ordb. s. 32), som även förutsätter ett fsv. *jarþ-. Från sådana sammansättningar kan en nom *jarþ lätt ha utlösts.[6]

Anm. 2. Torpm. saknar alltså ögg. a → å frfr rdh i ovanstående ord, vilket det delar med många norrl. och östsv. dial. Jag anger här ex. på uteblivande av ögg. a → å före rdh i sv. dial. (utom dalm.).

Enl. Rietz s. 5 al årder i nb., vb., mp., fl. (Öb.), åm.; enl. Vendell s. 1137 *ɑ̨l* i mVa, nVa. Häls. har ål (ordb. s. 86).

Enl. Rietz s. 6 ala selstropp etc. i vl., dls., nb., vb., mp. Häls. har åla (ordb. s. 86).

Enl. Rietz s. 370 kval(e) i gstr., vl., vb., vm. (Fellingsbro); enl. Vendell s. 511 *kvɑ̨l* i Np., Pm., Mx., *vɑ̨l* i Px., Korsn., *kvɑ̨la* i Vö.

Enl. Rietz s. 710 sval i vb., åm., mp., hs., gstr.

Enl. Rietz s. 235 hal i vb., bhl., vg. — Torpm. har *hɑ̨l* hård och *gɑ̨l* gård.

Av ovanstående material framgår, att a kvarstår före rdh i många norrl. o. östsv. dial.[7] Ord som *hɑ̨l* och *gɑ̨l* i Torpm. bero på lån från rspr. — Hultman har i sin avhandling »De östsv. dial.» s. 129

[1]) Fsv. arþer, sv. dial. al Rz s. 5, no. dial. ard T. s. 6 f.

[2]) Fsv. arþa, sv. dial. ala etc. Rz s. 6, no. dial. arda T. s. 7.

[3]) Sv. dial. kvard etc. Rz s. 370, no. dial. kvarde etc. T. s. 341 f.

[4]) Fsv. svarþer, sv. dial. sval etc. Rz s. 710, no. dial. svord T. s. 759.

[5]) Jfr även den i fsv. förekommande dat. iardu Noreen Aschw. Gr. § 408,1 o. Kock Sv. lj. III: 231.

[6]) Märk också, att Borgsjöm., som har ögg. æ → a frfr rdh, har *fɑ̨l* s. f. fotspår (se T. s. 10 ferd) men däremot *jɑ̨l* s. f. gärde.

[7]) Jfr även Hesselman Sveam. s. 64, som finner det »i någon mån tvivelaktigt», om ögg. ă → å före rð »verkligen är autokton på det uppsvenska området».

not 2 sökt förklara de i östsv. dial. förek. formerna **ạ̄l ạ̄l** årder och **hārdär** hård såsom berocnde på analogiskt inflytande; **hārdär** skulle vara »påvärkat av neutr. **hārt** o. d., **ạ̄l ạ̄l** 'årder' i n. och m. Öbott. av ett i Ped. ännu använt likalydande, efter vänd, tämd o. likn. analogibildat pret. till ärja». Åtminstone är Hultmans förklaring av formen **ạ̄l** osannolik. **hārdär** kan ju bero på analogi efter neutr. **hārt** men bör väl liksom **ạ̄l ạ̄l** ställas i samband med ovannämnda kvarstående av a före **rdh**, varpå även andra ex. finnas från östsv. dial.

C) *ʃṣạ̀llə* s. m. körtel. Är denna form kontamination mellan rspr. **körtel** o. det i häls. förek. **järst** körtel (ordb. s. 32), vars etymon är mig obekant? — Jfr även *ʃṣọ̀llə* kjortel ← **kiortl-**.

D. Före slutljudande **rr**, som förkortats, förek. *a̱* i ordet *ba̱r* s. n. barr; ris (av gran el. tall). Däremot *a̱* i ordet *sta̱r* s. f. starr (carex o. andra likn. halvgräs).

§ 18. *a* **motsvarar fsv. kort a frfr konsonantförbindelser** i följ. fall:

A) Frfr **f** + kons., t. ex.:

à̱ftvál s. m. aftonvard	*na̱fs* s. n. nafs
kra̱fs s. n. krafs	*nà̱fsə* v. nafsa
krà̱fsə v. krafsa	*sa̱ft* s. m. saft
kra̱ft s. f. kraft	*skà̱ft* s. n. skaft
kra̱ftu(g) adj. kraftig	*skà̱ftə* v. skafta

Anm. 1. Torpm. har *à̱fta* afton men *à̱ftvál* aftonvard.

B) Frfr **g** (**gh**) + kons., t. ex.:

a̱gn s. n. agn	*mà̱gnə*[3] v. magra
bəgá̱gnə v. begagna	*sà̱gdan*[4]
flà̱gnə[1] v. flagna	*và̱gn* s. f. vagn
la̱gn[2] s. f. lagn (i väv)	

Anm. 2. Om behandl. av **a** före **gg** se § 19, D.

C) Frfr **k** + kons., t. ex.:

a̱ks s. n. ax	*à̱ktə* v. akta
a̱kl s. f. axel	*bà̱kə* s. m. backe

[1]) Sv. dial. flagna Rz s. 145, se F.-T. s. 231 flagne.

[2]) Sv. dial. lagn Rz s. 402, jfr no. dial. lagn T. s. 360 m. annan bet.

[3]) Väl uppkommet av äldre *magrna, där r fallit i trekonsonantism.

[4]) Förek. i frasen *hæ̱rə sà̱gdan* höra sägas t. ex.: *ja ha hæ̱t sà̱gdan* 'jag har hört sägas'.

bàkʏn[1] n. pr. Backen
dàksvárk s. n. dagsverke
drak pret. drack
flʼàksə v. flaxa
frakt s. f. frakt
hàkə s. f. o. v. hacka
kàkʼlə v. kackla
knak[2] s. m. bergknall
kvèlflʼáksə s. f. fladermus
laks s. m. lax
makt s. f. makt
ràkə[3] v. löpa, springa
saks s. f. sax
sàktə adv. sakta
sprak pret. sprack
stak pret. stack
ɻlàktə v. slakta
tàkə s. f. tacka
tákʼlə-tá v. tackla av
trakt s. m. trakt
ʃpvákst[4] s. f. uppväxt
vàknə v. vakna
vaks s. n. vax

Anm. 3. Om andra fall med a före k + kons se § 19, F.

D) Frfr lr, t. ex.:

màlrə[5] v. gå långsamt
pàlrə[6] v. trippa i väg
pjàlrə[7] v. vara våpig, fjäskig.

Anm. 4. Följ. ord ha även *a* frfr fonemet ldr : *pàldrə*[8] v. skvallra, *skvàldrə* v. skvallra. Men *àldrɨ* adv. aldrig.

E) Frfr m-förbindelser med und. av fallen i § 19, H;

1. frfr **mm** ← **mb**, t. ex.:

dam s. n. damm (pulvis)
dàmə v. damma
kam s. m. kam
kàmə v. kamma
lam s. n. lamm
vam[9] s. f. våm

2. frfr mlʼ, t. ex.:

gàmlʼə[10] adj. sg. o. pl. gamle, -a
gàmlʼarə komp. äldre
hàmlʼə[11] famla, gå osäkert
jàmlʼə[12] v. jama; prata oupphörligt

---

[1]) By i Torp. Backe 1490, Backa 1543 (Nordlander).

[2]) Jfr sv. dial. knagg Rz s. 332, no. dial. knagge, knakk T. s. 292 men best. form *knáʃʂən*

[3]) *ràkə a kùtə ɨ gàʼan* 'springa i gårdarna'. Sv. dial. rakka Rz s. 522, no. dial rakka T. s. 510.

[4]) Jfr fsv. vaxter.

[5]) Jfr sv. dial. mallra Rz s. 428.

[6]) Jfr sv. dial. pallra, pala Rz s. 493, no. dial. pala 'trave smaat avsted' T. s. 482.

[7]) Jfr sv. dial. pjala pjunka Rz s. 503.

[8]) Jfr sv. dial. pall(d)ra Rz s. 493.

[9]) Samt *vámə* gårdar i Torp.

[10]) Samt sammans. t. ex.: *gàmələhæstn̥*.

[11]) Sv. dial. hamla Rz s. 239, no. dial. hamla 'gramse sammen' etc. T. s. 197.

[12]) Jfr sv. dial. jalma Rz s. 295, no. dial. jamla T. s. 247.

3. frfr **mm**, t. ex.:

daṃ s. m. damm, fördämning — *skaṃ* s. m. skam.

4. frfr **mn** (utom fallen i § 19, H, 2), t. ex.:

faṃn s. m. famn — *kvàṃnə*[1] v. kvävas

haṃn s. f. hamn

5. frfr **mp**, t. ex.:

àṃpət[2] adj. kinkig, vresig — *làṃpə* s. f. lampa

hàṃpə s. f. hampa — *staṃp* s. m. stamp (redskap)

kaṃp s. m. kamp (häst) — *stàṃpə* v. stampa

kraṃp s. m. kramp — *tràṃpə* v. trampa

6. frfr **mr**, t. ex.:

hàṃrə v. hamra — *ɔlàṃrə* v. slamra

7. frfr **ms**, t. ex.:

haṃs[3] s. n. slarv — *ɔlàṃsə*[6] s. f. långt o. tunt köttstycke

kaṃs[4] s. m. kams

ɔlaṃs[5] s. n. vårdslöst beteende

F) Frfr **n**-förbindelser;

1. frfr **nd**, t. ex.:

àṇə[7] s. m. andedräkt — *hándl̥* s. m. handel

àṇə v. andas — *hàṇdlə* v. handla

áṇəf n. pr. Anders — *saṇ* s. m. sand

baṇ s. n. band

Se f. ö. § 19, I, 1.

2. frfr **ng**, t. ex.: *màŋlə* v. mangla.

Detta ord är lån, se F.-T. s. 695. Annars har Torpm. *a* enl. § 56, A.

3. frfr **nk**, t. ex.:

haŋk[8] s. m. hank; ämbar — *màŋkə* s. m. manke

[1]) Sv. dial. **kovna** etc. Rz s. 315, no. dial. **kvavna** etc. T. s. 343.

[2]) Jfr sv. dial. **ampen** etc. Rz s. 8, no. dial. **ampa** etc. T. s. 3.

[3]) Jfr sv. dial. **hams** Rz s. 241, no. dial. **hamsa** T. s. 197.

[4]) Lagas vanl. av en deg av rågmjöl, messmör och vatten, som kokas i vassla. Lagas äv. av blod o. mjöl. Jfr sv. dial. **kams** Rz s. 306, no. dial. **kams** T. s. 257.

[5]) Jfr sv. dial. **slams** Rz s. 620.

[6]) Jfr sv. dial. **slamsa** Rz s. 620, no. dial. **slamsa** 'hænge og slænge' etc. T. s. 641.

[7]) Best. f. *àṃ*.

[8]) T. ex. *grɨshàŋk* grisämbar. Jfr sv. dial. **hank** Rz s. 282.

Annars förekommer *a* § 56, B och *a* § 19, I, 2.

4. frfr **nn**, t. ex.:

bran pret. brann	*kànə* s. f. kanna
fan pret. fann	*man* s. m. man
han pret. hann	*pànə* s. f. panna
han pron. han	*ran* pret. rann
kan pres. kan	*span* pret. spann

Anm. 5. De enda ord där *a* förekommer, äro *tan* tand samt *àntɭmə* bråd arbetstid vid jordbruket (se § 19, I, 3).

5. frfr **nt**, t. ex.:

àntə n. pr. Ante	*pàntə* v. panta
bant pret. band	*prədikánt* s. m. predikant

Om *a* i andra ord se § 19, I, 5.

G) Frfr **rt**, t. ex.:

dàɭə[1] v. cacare	*svaɭ* adj. svart
kaɭ s. m. kart	*vàɭə* s. f. vårta
knaɭ[2] s. m. pojkbyting	

Anm. 6. Om andra ord med *a* se § 19, K. Före övriga **r**-för. bindelser utom **rdh** (se § 17, B) o. **rr** (se § 17, D) har Torpm. regelb. *a*. *a* frfr **rt** kan bero antingen på äldre förlängning frfr **rt** eller också på att **rt** redan assimilerats till *ɭ* före ögg. a → *a* frfr **r** + kons.

H) Frfr **s**-förbindelser;

1. frfr **sk**, t. ex.:

ask s. m. ask	*mask*[6] adj. matfrisk
àskə s. f. aska	*pjàskə*[7] v. fjäska
blaask[3] s. n. slaskväder	*vàskə* v. tvätta, diska
blàskə[3] v. plaska	*vàskə* s. f. diskerska (på kalas)
fjask[4] s. m. o. n. våp	
làskə[5] v. springa smått, sakta	

Om andra ord med *a* se § 19, L, 2.

[1]) Torp. t. ex. *dáɭə-pǫ́-sə*, *dàɭə ætə hæ̀ɭan*. Jfr sv. dial. **darta** Rz s. 84, no. dial. **darta** T. s. 57.

[2]) Jfr no. dial. **knart** T. s. 294.

[3]) Jfr sv. dial. **blask**, **blaska** Rz s. 39, no. dial. **blaskra** T. s. 27.

[4]) Sv. dial. **fjask** Rz s. 140. no. dial. **fjask** T. s. 109.

[5]) Sv. dial. **laska** Rz s. 393 f., no. dial. **laska** T. s. 364.

[6]) Väl ← *matisk-. Jfr sv. dial. **maask** v. 'äta' Rz s. 434.

[7]) Sv. dial. **pjaska** Rz s. 503, no. dial. **pjaska** T. s. 491.

2. frfr **sp**, t. ex.:

asp s. f. asp	*hasp* s. m. hasp.

3. frfr **st**, t. ex.:

bast s. n. bast	*hast* s. m. hast
fast adv. fast	*kast* s. n. kast
fástr s. f. faster	*kàstə* v. kasta

3. Frfr **tt**, t. ex.

hat s. m. hatt	*kàtə* s. f. katta
kat s. m. katt	

Om andra ord med *a* se § 19, M.

a.

§ 19. *a* **motsvarar fsv. kort a frfr konsonantförbindelser** i följ. fall:

A) Frfr **bb**, t. ex.:

àbšr s. m. abborre	*skab* s. m. skabb
kab[1] s. m. träkubbe; kort stockända	*stàbə*[3] s. m. huggkubbe
	tàbə s. m. tabbe
lab[2] s. m. stor näve	

B) Frfr **dd**, t. ex.:

làdə v. ladda	*slad*[4] s. m. sladd
pàdə s. f. padda	*slàdə*[4] v. sladda

C) Frfr **f** + kons.;

1) frfr **ff**, t. ex.:

gáfəl s. m. gaffel	*skàfə* v. skaffa
káfə s. n. kaffe	*straf* s. n. straff
màfən[5] utmärkt	*stràfə* v. straffa

2) frfr **ft**, t. ex.:

àfta s. m. afton

Om *a* i *àftvál* o. andra ord se § 18, A.

D) Frfr **gg**, t. ex.:

---

[1]) Jfr sv. dial. **kabb** Rz s. 301, no. dial. **kabbe** T. s. 254.
[2]) Jfr sv. dial. **labb** Rz s. 386, no. dial. **labb** T. s. 358.
[3]) Jfr sv dial. **stabbe** Rz s. 664, no. dial **stabbe** T. s. 702.
[4]) Jfr sv. dial. **sladd** 'mullsloffa' Rz s. 619. no dial. **slada** etc T. s. 639.
[5]) Jfr sv. dial. **maffen** Rz s. 424.

ag s. n. agg	*nàgə* v. nagga
flàgə s. f. flagga	*nágən* n. pr. Naggen[1]
kàgə s. m. kagge	*tag* s. m. tagg

Anm. 1. Även frfr gg uppk. genom assimilation står *a* t. ex. *stàgə* v. stadga.

Anm. 2. Om *bàgə* o. *plæg* se § 44,3.

E) Frfr j, t. ex.:

kàjə s. f. kaja	*màja* n. pr. Maja
maj s. m. maj	*majs* s. m. majs

Alla dessa ord äro lånord.

F) Frfr k + kons., t. ex.:

àkəlkúlə[2] s. f. fotknöl	*blak* adj. black.
àksǧl[3] s. m. dragslå i en kälke	*lak* s. n. lack.
	ràkar s. m. rackare
àkfón s. m. auktion	*stak* s. m. stack

Anm. 3. Enl. § 18, C har Torpm. vanl. *a* frfr k + kons. Flera av ovanstående ord äro tydl. lån, men i *àkəlkúlə* o. *àksǧl* är *a* påfallande. Kanske beror *a* i dessa ord på att huvudtrycket urspr. legat på andra sammansättningsleden.

G) Frfr l + kons.:

1. frfr urspr. ll samt *l* + kons., t. ex.:

al pron. all	*pal* s. m. pall
al[4] adj. mycket trött, utmattad	*palt* s. m. palt
	skal s. n. skall
àltn adv. alltid	*skàlə* s. m. skalle
bəfálə v. befalla	*smal* pret. small
fal s. n. fall	*smalt* pret. smalt
fàlə v. falla	*stal* s. m. stall
gàlə s. m. galla	*svalt* pret. svalt
gnal pret. gnällde.	*tal* s. m. tall
kàlə v. kalla	*tràlə* v. tralla
kalt adj. neutr. kallt	*val* s. m. vall

Anm. 4. *a* i *ràlə* v. skvallra, prata i onödan (jfr sv. dial. ralla

[1]) Sjö i Torp.

[1]) Jfr sv. dial. **akkerkula** etc. Rz s. 4, no. dial. **okla** etc. T. s. 473.

[2]) Jfr sv. dial. **axul** etc. Rz s. 18, no. dial. **aksele** T. s. 2. I Borgsjö har jag hört formen *àkshǽl*, uppk. gen. folketym. omtydning.

[4]) Jfr sv. dial. **all** Rz s. 6, no. dial. **all** T. s. 2 f. — Torpm. *àlsmækt(g)* ds.

Rz s. 522) förklaras därav, att ll här ej är urspr. utan uppkommet av ðl (se Lindgren, Brtr. Gr. § 47, a. 3, b, 1, *β*.). Då assimilationen av ðl → ll väl är äldre än ögg. *a* → *a* (se Noreen Aschw. Gr. § 285,3), bör den olika behandlingen av a frfr urspr. ll o. frfr ll ← ðl bero därpå, att de båda långa l-ljuden till kvaliteten varit olika, d. v. s. urspr. ll har varit palataliserat (muljerat). Jfr dock annan etym. hos F.-T. s. 873 o. hos T. s. 511.

Anm. 5. Om *a* frfr l + r se § 18, D.

Anm. 6. Även frfr ld[1] har Torpm. *a*, t. ex.: *àldrə* adv. aldrig, *fal̲* fåll, *fàl̲ə* fålla, *fàl̲kni̯v* fällkniv, *fàl̲bə́nk* fällbänk. I en del ord står *ə* se § 44,1.

H) Frfr **m**-förbindelser;

1. frfr förlängt intervokaliskt **m**, t. ex.:

fràm̲afə́r adv. framför	*hàm̲ar*[2] n. pr. Hammar
fràm̲ə adv. framme	*sàm̲ə* adj. samme
gàm̲al adj. gammal	*masám̲ə* adv. med detsamma, genast
hàm̲ar s. m. hammar	

Anm. 7. Likaså *a* i *vàm̲al* s. m. vadmal.

2. frfr **mn** i orden *nam̲n* s. n. namn o. *jàm̲nə* s. m. lummer (Lycopodium). Om *a* i andra ord före **mn** se § 18, F.4.

I) Frfr **n**-förbindelser;

1. frfr **nd**, t. ex.:

an̲ s. f. and	*lan̲* s. n. land
bran̲ s. m. brand	*ran̲* s. f. rand
han̲ s. f. hand	*stran̲* s. f. strand

Anm. 8. I andra ord står *a* se § 18, F, 1. Om ett försök till förklaring se § 78, A. Växlingen *a* : *a* kunde även sammanhänga med den långa vok. a frfr urspr. **nd**, som ännu är tillfinnandes i östsv. dial. (Hultman, Hälsingel. s. 55 f.), och som det finnes spår av i Sverige (Hesselman, Sveam. s. 25). Sörbygdens mål har *a̲n* 'and', *a̲n* 'ande', *a̲na* 'andas', *ba̲n* ~ *ban̲* 'band' och Skeemålet *a̲n* 'and, ande', *a̲nə* 'andas', *a̲nə* 'andedräkt', *ba̲n* 'band', *sa̲n* 'sand'. I andra ord uppvisa de båda sistnämnda målen kort vok. och *a*[3] frfr urspr. **nd**; Sörb.: *han̲* 'hand', *ran̲* 'rand', *stran̲* 'strand', *lan̲* 'land'; Skeem.: *ha̲n* 'hand', *ra̲n* 'rand', *stra̲n* 'strand'. *la̲n* land'. Man känner sig frestad att ställa detta förhållande i samband med den regel, som Hultman påvisat (Hälsingel. s. 56): »att den för östsv. dial. gällande regeln, att urspr. ă och ăə äro förlängda framför **nd** har ett undantag: om på **nd** följer motsvarigheten till urspr. sonantiskt **r**, är den föreg. vokalen ljudlags-

[1]) Jfr Hesselman Sveam. s. 31.
[2]) By i Torp. Hammar 1543 (Nordlander).
[3]) Dock *a* i *han̲* hand.

enligt kort». Alltså hānd : händär (Nyland) etc. Denna regel har enl. Hultman (a. a. s. 57) ägt giltighet även i Sverige. Antar man, att denna ljudlag funnits i t. ex. Sörb., kan man tänka sig, att *hānd, *rānd etc. fått vok. förkortad i analogi med pl. före ögg. ā → a. — Någon förklaring till *laŋ* och *braŋ*[1] kan jag dock ej heller finna på detta sätt.

2. frfr nk, t. ex.:

àŋkə s. f. anka	*skaváŋk* s. m. skavank
blaŋk adj. blank	*staŋk* s. m. stank
daŋk (slå) dank	*tàŋkə* s. m. tanke
jùsdáŋk s. m. ljusdank	*tràsháŋk* s. m. trashank
ràŋkə(g) adj. rankig	*vàŋkə* v. vanka
saŋk adj. sank	

Det är troligt, att *a* i dessa ord beror på lån; jfr § 18, F, 3.

3. frfr nn, t. ex.:

àŋtɨmə[2] s. m. bråd arbetstid vid jordbruket, *taŋ* s. f. tand.

Anm. 9. Annars förek. före urspr. nn *a* regelb. i Torpm. (se § 18, F, 4). — Om *taŋ* se § 78, A. — I *àŋtɨmə* kan *a* bero på att huvudtrycket urspr. legat på senare sammansättningsleden. Torpm. har likaledes *a* i *àŋa* n. pr. Anna, men Borgsjöm. har *a* (*àŋa*). *a* i Torpm. behöver ej bero på inflytande från rspr. utan kan ha kommit från vokativformen i fraser som »kom Anna» (d. v. s. efter verbet), där Anna står trycksvagt. Härmed kan man jämföra, att vokativen i sanskrit hade accent endast då den stod i början av en mening (se Whitney Sanskrit Grammar § 314, c). Jfr f. ö. § 10, A, j, 4.

4. frfr ns, t. ex.:

áŋsəl n. pr. Anshelm	*fràŋsósŋ* s. m. venerisk sjukdom
daŋs s. m. dans	
dàŋsə v. dansa	

Anm. 10. *faŋs* pret. fanns har väl sitt *a* från *faŋ* fann.

5. frfr nt, t. ex.:

àŋtəm[3] bråttom	*gàŋtəs*[4] v. skämta
fjaŋt s. m. fjant	*kaŋt* s. m. kant

[1]) Märk, att plur. av *braŋ* heter *brànər* 'bränder'.

[2]) Jfr sv. dial. ann etc. Rz s. 8, no. dial onn T. s. 476.

[3]) Jfr sv. dial. annt Rz s. 10, no. dial. ann T. s. 6. Alltså ← *annt om p. s. s. s. bråttom av brått om (se Tamm Om änd. hos adv. s. 22).

[4]) Jfr sv. dial. gantas Rz s. 184, no dial. gant, gantast T. s. 146 f.

sa̱nt adj. sant
ʃæfá̱nt s. m. sergeant
ɬla̱nt s. m. slant
ɬla̱ntgrǽs s. n. penninggräs

I andra ord står *a* se § 18, F, 5.

J) Frfr **pp**, t. ex.:

ɨkáp adv. ikapp
kàpə s. m. kappe (mått)
kàpəs v. tävla i snabbhet
kɬap s. m. klapp
kɬàpə v. klappa
knàp s. m. knapp
lap s. m. lapp
nap s. m. napp
nàpə v. nappa
pap s. m. papp
rap adj. rapp
rap s. n. rapp
ràpə v. rappa
ɬlap adj. slapp
ɬlap pret. slapp
tàpə v. tappa
tràpə s. f. trappa

K) Frfr **r**-förbindelser;

1. frfr **rt**, t. ex.:

fat s. m. fart
kàtə s. f. karta

Dessa ord äro lån fr. rspr. — Om *a* frfr **rt** se § 18, G.

2. övriga **r**-förbindelser, t. ex.:

maʃ s. m. mars
rabárbər s. m. rabarber
paɾk s. m. park

Dessa äro lånord. Torpm. har annars regelb. *a* se § 69, B.

L) Frfr **s**-förbindelser;

1. frfr **ss**, t. ex.:

bàsə s. m. grov karl
kàsə s. f. kassa
kɬas s. m. klass
las s. n. lass
làsə v. lasta
pas s. n. pass
pàsə v. passa
tas s. m. tass
vas adj. vass
vas s. m. vass

2. frfr **sk**, t. ex.:

fɬàskə s. f. flaska
màskə s. f. maska
tàskə s. f. taska

Om *a* i andra ord se § 18, H, 1. Ovanstående ord äro väl lånord.

M) Frfr **tt**, t. ex.:

brat[1] adj. brant
fàtə v. fatta
fàtɨ(g) adj. fattig
gɬat adj. glatt
mat adj. matt
màtə s. f. matta

[1]) Sv. dial. **bratt** etc. Rz s. 50.

nat̗ s. f. natt
pl̗at̗ adj. platt
skat̗ s. m. skatt
skàt̗ɔ v. skatta
spat̗ s. m. spatt (hästsjukdom)
svåt̗-må[1] pret. spratt till

Några ord ha *a* se § 18, I.

§ 20. **a förekommer i svagtryckig ställning** i följ. fall:

A. Motsv. fsv. *a* i ändelser efter urspr. kort rotstavelse, t. ex.: 1. *ą̀ga* s. m. age, -a, *hą̀ga* s. m. hage, *fą̀ra* v. fara.

2. såsom »bindevokal»:

dą̀ragå̗t̗ s. m. dörrpost
vą̀ęgaf̗å̗l s. n. vägskäl

B. Motsv. fsv. **a, e, o** frfr bortfallen eller kvarstående enk̗el nasal[2];

1. motsv. fsv. **a**, t. ex.:

α) *stì̗nta* best. f. flickan
β) *ì̗na* adv. innantill
ì̗naf̗ɛ̗r adv. innanför
ʃʂą̀rka best. f. kyrkan
ùt̗a adv. utanför, -till[3]
ùt̗af̗ɛ̗r adv. utanför

Anm. 1. Torpm. har best. form *brǫ́a* bron, *kǫ́a* kon etc. d. v. s. även av ord, som sluta på starktryckig vokal. Hälsingem. t. ex. Delsbom. o. Forsam. däremot *brǫn*, *kǫn*.

Anm. 2. Såsom minne av tidigare nasalering ha Delsbom. o. Forsam. en slutnare kvalitet av a i best. form än i obest., t. ex. *stì̗nta* stintan (= flickan) men *stì̗nta* stinta.

2. Motsvarande fsv. **e**;

α) frfr bortfallen nasal, t. ex.: *sǫ́la* best. f. solen.

Om neutr. plur. *dì̗kar* diken, *stą̀lar* ställen etc. se § 78 a. 4.

β) frfr kvarstående nasal i neutr. sg. dat.; t. ex.:

a hùvan på huvudet
at ą̀ran nästa år
tɨ mɛ̀ʃkran i mörkret

Jfr fsv. **at āreno** etc.

3. Motsvarande fsv. **o**, t. ex.:

ą̀fta s. m. afton
mɛ̀ra morgon

Jfr dock s. 108 o. där cit. litt. — Om plur. *ą̀gar* etc. se § 78, a. 6.

Anm. 3. Märk ɨ(ˌj)*ą̀ftanst* i afse, ɨ *mɛ̀ranst* i morse.

[1]) Pret. till *svì̗t̗ɔ-må* spritta till.
[2]) Se Beckman, Sekundära nasalvokaler.
[3]) T. ex. *kùna ùt̗a* 'kunna utantill'.

e.

§ 21. **e motsvarar regelbundet fsv. e, uppkommet av samnord. æi̯, t. ex.:**

be̯n s. n. ben
bre̯d s. m. bredd
e̯k[1] s. n. liten garnhärva
fl'ɛ̀nskálə[2] adj. flintskallig
fl'ɛ̀pə[3] v. skratta i onödan
jɛ̀lə[4] v. öppna strömming o. ta ut innanmätet
jɛ̀pə[5] v. lipa, grina
je̯t s. f. get
kl'ɛ̀mə[6] v. smeta på (t. ex. lera)
kl'é̯va[7] n. pr. Kleven
kvɛ̀sə[8] s. f. blemma
lɛ̯kə[9] s. f. fritt kringlöpande ögla av järn i kedjor
ler s. n. lera
nèsə[10] v. göra narr av
pèkə v. peka
re̯ v. (be)reda (t. ex. skinn, lin)
re̯n s. f. åkerren
rèvan[11] s. n. varpgarn
rèsə v. resa
se̯n adj. sen
skre̯k pret. skrek
sne̯[12] adj. sned
sne̯s[13] s. f. snes
stɛ̀kə v. steka
ste̯f[14] s. n. stekhus
ɔlet pret. slet
ʃènə[15] v. skena

[1]) Jfr no. eik T. s. 85.

[2]) Jfr sv. dial. flenskallig Rz s. 148, no. dial. flein T. s. 118.

[3]) Torpm. *fl'ɛ̀p* s. n. enfaldig människa, *fl'ɛ̀pət* adj. mesig. Jfr sv. dial. flep etc. Rz s. 148, no. dial. fleipa T. s. 118.

[4]) Jfr östv. gäil, i̯äil(a) etc. Vendell s. 261 Torpm. o. östv. former gå tillbaka på samnord. æi̯. Det i y. fsv. förek. gel kan gå tillbaka på äldre *gäil. Jfr Noreen V. Spr. III: 175, som härleder y. fsv. gel från äldre *gil.

[5]) Jfr sv. dial. gepa etc. Rz s. 190, no. dial. geipa T. s. 151.

[6]) Jfr sv. dial. klema etc. Rz s. 326, no. dial. kleima T. s. 283.

[7]) Fäbodställe i Torp vid Klevberg, jfr sv. dial. klev etc. Rz s. 327. no. dial. kleiv T. s. 283.

[8]) Jfr sv. dial. kvesa etc. Rz s. 370 f., no. dial. kveisa T. s. 344.

[9]) Jfr sv. dial. lekan(d)e Rz s. 389, no. dial. leikinde T. s. 371.

[10]) Jfr sv. dial. näjsa Rz s. 476, no. dial. neisa T. s. 455.

[11]) Jfr sv. dial. reva 'varpa', revgarn 'varpgarn' Rz s. 530, no. dial. reiva T. s. 524. Torpm. *rɛ̀vstó̯van* best. f. pl. redskap vid varpning.

[12]) Se F.-T. s. 1091.

[13]) Sv. dial. sneis etc. Rz s. 641, no. dial. sneis T. s. 668.

[14]) Jfr sv. dial. stekerhus Rz s. 671, no. dial. størhus T. s. 741.

[15]) Se F.-T. s. 1003. Torp (s. 595 skĭna) synes vilja härleda sv. skena från en form *skĭna.

ʃę̄nʊt[1] adj. efterhängsen
ʃę̄vʊ[2] v. grena ut (med benen)
tę̄g s. m. teg
tę̄p[3] s. n. våp
tèpʊt[3] adj. våpig
vę̀tʊ s. n. vete
vrę̄ pret. vred.

Anm. 1. Angående utvecklingen av samnord. æiw kan päpekas, att dial. i Forsa o. Bollnäs ha *frę̄* s. n. frö. Dessa dial. ha ej delabialiserat ö till e.

Anm. 2. Om *jęn* adj. gen se Swenning Samn. æi s. 105, o. där cit. litt., Wigforss, S. H. F. s. 458 med not. 1.

Anm. 3. Torpm. har *dǣg* s. m. deg. Jfr E. Noreen, Årtem. lj. s. 73 o. där cit. litt.

§ 22. I en del lånord har Torpm. *ę̄*, t. ex.:

bəfę́ s. n. besked
brę̄v s. n. brev
ę́məl n. pr. Emil
jemę́n adj. gemen
rəję́rə v. regera
vę̀kʊ s. m. veke
ȧrbę̀t s. n. arbete

§ 23. **Särskilda fall.**

1. I några ord har Torpm. *ę̄*, uppkommet av sammord. ē[4]:

ę̄[5] pron. I, ni
(*dœt*) *fę̄* s. n. (ditt) fä (skällsord)
fę̄hún s. m. fähund (skällsord)
fę̄matáskʊ[6] s. f. väska vari vallhjonet förvarar salt o. mjöl åt kreaturen
fréda s. m. fredag
grę̄t[7] pret. grät
ısę́r adv. isär
lę̄t[7] pret. lät (sonavit)
skrę̀fę́[8] s. n. ett slags maskar (larver)
tę̀tʊ[9] s. f. tita
vę̄[10] pron. vi.

2. I några fall har Torpm. *ę̄*, uppkommet av fsv. æ, då detta föregås av j, och efterföljes av k el. g, t. ex.:

[1]) *vȧra ʃę̄nʊt ætr̄ a-mó-ʃı̨* 'hänga sin mor i kjolarna'.
[2]) Jfr no. dial. skeiva T. s. 593.
[3]) Sv. dial. tep etc. Rz s. 728, se F.-T. s. 1237 taabe.
[4]) Jfr § 68.
[5]) Jfr isl. ér.
[6]) Eg. fämattaska.
[7]) Jfr Hesselman S. o. S. 5: 101 ff., Ark. 27: 351 ff.
[8]) Jfr sv. dial. skred etc. Rz s. 597 f.
[9]) Se Lindgren, Brtr. Gr. s. 157, T. s. 788 f.
[10]) Jfr isl. vér.

jɛ́gəlʳ[1] s. m. Aira cæspitosa *ʃʂɛ̨k*[3] adj. spydig; grälsjuk
ʃʂɛ̨k[2] s. m. käk

Härmed kan jämföras fall av palatalisering av æ → e i S. H. F. (Se Wigforss S. H. F. s. 123 ff.) o. palatalisering av æ → i i Skuttungemålet (se Grip Skuttungem. s. 58 f.)

3. I ordet *stɾɛ̨t*[4] s. f. o. n. stråt, håll, vägsträckning motsvarar Torpm. *ɛ̨* fsv. ǣ.

§ 24. *e* saknas i *vànɲìl̃ja* evangelium.

ə.

§ 25. *ə* har i Torpm. en mycket inskränkt användning och förekommer blott i följ. fall:

1. I lånord i upptakt, t. ex.:

bəfɛ́ s. n. besked *jəmɛ́n* adj. gemen
fətál̃ɣɣgɔ́s[5] s. n. feta ämnen *rəjɛ́rv* v. regera

2. Ord, vilka som tryckstarka ha *ɛ̨*, få i trycksvag ställning *ə*, t. ex.:

ə pron. I, Ni (tryckstarkt *ɛ̨*), *və* pron. vi (tryckstarkt *vɛ̨*)

3. Uppkommet av **-ig** i sådana ord, som vanl. stå predikativt[6], t. ex.:

gù̥dələ adj. gudlig *vɔ̥̀dələ* adj. vådlig.

---

[1]) Måhända till en ieur. rot *ek avljud. till roten *ak vara vass, som finnes i sv. **ag**, ett halvgräs (Hellquist Et. Ordb. s. 3), **agn** etc. Kan för formens skull även höra till en germ. rot ***eg** som finnes i no. **igulkjer** etc. (T. s. 241) men denna rot synes ej hava bildat växtnamn. — Borgsjöm. *jɛ́gəlʳ*. Ordet synes tyda på ett urnord. *egla-, d. v. s. utan mittelvokal. Det kan dock även gå tillbaka på ett urnord. *egala, men formen *jɛ́gəlʳ* med akut och kak. *lʳ* har då utlösts ur den vanl. sammansättningen *jɛ̀gəlʳhɔ́* motsv. fsv. *jaglahö.

[2]) Se T. s. 270 **kjake**.

[3]) Jfr sv. dial. **käka, käkla** 'tala emot, gräla' Rz s. 382, no. dial. **kjaka** 'kives, trætte' T. s. 270.

[4]) Jfr fsv. **sträte**, sv. dial. **sträte, stret** etc. Rz s. 688, häls. **stret** (ordb. s. 71), no. dial. **stræte** T. s. 732. T. ex.: *gɔ́ at ɲ̥ dáɲ̥ stɾɛ́ta* gå åt det där hållet.

[5]) Jfr fsv. **fetalia** av mlt. **vitalie** = lat. **victualia**.

[6]) I ett adj. som *rɔ̀lʳə(g)* rolig har *ə* bevarats frfr g, vilken kons. står kvar i böjda former frfr vokal. I pred. ställning är adj. lika i sg. o. pl. och vokalen kommer här att alltid stå i absolut slutljud.

ɔ.

§ 26. *ɔ* är i Torpm. den reducerade vokalen i änd. o. förekommer i följ. fall:

1. Motsvarande fsv. **a** efter lång stav;[1] t. ex.:
stò̲lʲɔr pl. stolar, *hìt̲ɔ* v. hitta, hittad(e), hittat.

2. Motsvarande fsv. **i, e**[2], t. ex.:

ár̲mɔn best. f. armen	*bə̌rɔn* part. buren
bó̲lʲɔ best. f. bordet	*bə̌rɔ* sup. burit

3. Motsvarande fsv. **o**[3], t. ex.: *flìk̲ɔr* pl. flickor

4. Motsvarande fsv. **u** i absolut slutljud o. omedelbart före enkel nasal, t. ex.:

flʲə̌gɔ s. f. fluga	*flʲə̌gɔ* best. f. flugan

Anm. 1. I Ljusdalsm. sluta kortstav. sv. fem. på **-u** (enl. Säve) Delsbo o. Forsamålen ha obest. form på *-ɔ*, best. form däremot på *-ø* uppkommet av äldre nasalerat **u**.

Anm. 2. I motsats till rspr. har Torpm. »bindevokal» i en del ord, t. ex.:

α) *gɔ̀dɔlə* adj. gudlig, *ò̲jálʲpɔlə* adj. ohjälplig
β) *drɔ̀k̲ɔsglʲɑ́s* s. n. dricksglas, *màktɔslɑ́s* adj. maktlös.

Jfr Lindgren Brtr. Gr. § 82, a. 2.

ɪ.

§ 27. *ɪ* **motsvarar fsv. i frfr gg, kk** o. **ng**;

1. frfr **gg**, t. ex.:

àrɔbɪ́g̲ɔ[4] s. f. arbigga	*pɪg* adj. pigg
lɪ̀g̲ɔ v. ligga	

2. frfr **kk**, t. ex.:

brɪ̀k̲a[5] n. pr. Brickan (båtsmanstorp i Torp)	*sɪ̀k̲tɔ* v. sikta
hɪ̀k̲ɔ s. f. o. v. hicka	*svɪ̀k̲ɔ*[7] s. f. tapp till lufthålet på en tunna
hɪ̀k̲snɔ[6] v. hisna, få svindel	

[1]) Utom då **a** står kvar till följd av av äldre nasalering enl. § 78, C, 2.
[2]) Utom då **e** blivit **a** till följd av äldre nasalering enl. § 78 C, 2.
[3]) Utom då **o** blivit **a** till följd av äldre nasalering enl. § 78 C, 2.
[4]) Se Wiggforss SHF. s. 29 ff.
[5]) Jfr sv. dial. **brikka, bräkka** Rz s. 62; om **i** i detta ord se Kock Sv. Lj. § 130.
[6]) Jfr sv. dial. **hiksna** Rz s. 255.
[7]) Jfr sv. dial. **svikk(a)** Rz s. 705, no. dial. **svikk** T. s. 755.

Anm. 1. Torpm. har även *i* i *knikt* s. m. knekt. Jfr Hesselman i o. y s. 187 ff., Noreen, Vårt Språk III: 206.

Anm. 2. Huruvida *mìkəlŕåsn* Möckelåsen (enl. kartan) går tillbaka på ett fsv. **mikil** el. **mykil** kan ej avgöras.

3. frfr **ng**, t. ex.:

klìŋrı(g)[1] adj. rund	*pìŋlə* v. pingla
krıŋ[2] adj. snabb, rask	*pìŋkə* v. pinka
mìŋkə[3] v. minska	*sìŋlə* v. singla

Anm. 3. *sprȧ̊ŋjə* s. f. springa går väl tillbaka på ett äldre *spryngja (jfr Haverörn. **sprynja** enl. egna iakttag.).

§ 28. *ı* **motsvarar fsv. y frfr gg, kk o. ng**;

1. frfr **gg**, t. ex :

flıg[4] s. n. brant bergvägg	*mıg* s. m. mygg
kàtíglə[5] s. f. kattugla	*stıg* adj. stygg, elak

2. frfr **kk**, t. ex.:

knìkə v. knycka	flikarna under hakan på
nìkəl s. n. nyckel	en get
nìklan[6] best. f. pl. hals-	*tìkə*[7] v. tycka.

3. frfr **ng**, t. ex.:

rìŋkə s. f. rynka	*ìŋlə* v. yngla
tıŋn s. f. tyngd	

ı.

§. 29. *ı* har i Torpm. en inskränkt användning o. förekommer blott **trycksvagt**, t. ex.:

fàtı(g) adj. fatti(g)	*ısér* adv. isär
fàtıgarə komp. fattigare	*stìftıŋ* s. m. stötting

[1]) Jfr fsv. **kringlutter**, sv. dial. **kringlig** etc. Rz s. 355, no. dial. **klingra** av **kringla** T. s. 286. — Torpm. *klìŋəlȧ̊t* rundlagd i ansiktet (jfr häls. **kringellätt**, ordb. s. 38).

[2]) Jfr sv. dial. **kring** Rz s. 355, no. dial. **kring** T. s. 323 f.

[3]) Jfr isl. **minka**, sv. dial. **minka** Rz 439, no. dial. **minka** T. s. 425 f.

[4]) Jfr sv. dial. **flygg** etc. Rz s. 150, no. dial. **flog** etc. T. s. 123.

[5]) ← germ. *uwwilôn; jfr F.-T. s. 1327 ugle.

[6]) Jfr no. dial. **nykla** T. s. 467, **lykla** T. s. 401. Enl. Torp. dimin. till **lokk**. Häls. täppel (ordb. s. 76) dimin. till **tapp**, urnord. *tappila-. Ordet har åtminstone i Forsam. akut o. kakum. 1, som kommit från plur. (jfr Noreen, V. Spr. II: 243).

[7]) Jämte *tìʃə* se § 137, a. 1.

l.

§ 30. *l* **motsvarar i allmänhet fsv.** l **i frfr konsonantförbindelser**[1]**:**

1. frfr **bb, pp, tt,** t. ex.:

klˈlbə v. klibba — *lɪp*[5] s. m. läpp
klɪp[2] s. m. bergknall — *prɪp*[6] s. m. pripp
klɪt[3] s. m. klint — *ʃṣˈltə*[7] s. m. kätte
knɪp[4] s. m. bergklint — *vítr*[8] s. f. vittra, skogsrå.

2. frfr **f** + kons., t. ex.:

fˈlfi(g) adj. fiffig — *ʃɪft* s. n. arbetsskift
jɪft s. n. gift — *ʃˈlftə* s. n. skifte.

3. frfr **l** + kons., t. ex.:

bɪl[9] s. m. bill; kilformigt ängsstycke — *spˈlə* v. spilla
ɪlsk adj. ilsken — *vílr*[10] komp. bättre

Anm. 2. Om *bɑ̀lɪg*, *ʃṣɑ̀lɪg* o. *ʃɑ̀lɪg* se § 73,5.

4. frfr **m** + kons. t. ex.:

rˈlmsə[11] s. f. remsa — *ɔlˈlmsə*[13] s. f. trasa
rˈlmpə[12] s. f. remsa, stycke — *vˈlmsət*[14] adj. yr.

[1]) Med und. av fallen i § 27 o. § 72, II. Här upptas även ord med fsv. långt i, som förkortats frfr konsonantförb.

[2]) Jfr sv. dial. klimp o. kläpp Rz s. 332, no. klepp T. s. 284. Om i i detta ord se Kock Sv. lj. § 130.

[3]) Jfr sv. dial. klint o. klätt, no. klett T. s. 284. Om i i detta ord se Kock Sv. lj. § 130.

[4]) Jfr sv. dial. knippa Rz s. 337, no. dial. knippa 'fjeldtop' T. s. 298.

[5]) Jfr F.-T. s. 672 læbe, T. s. 374 (lepe).

[6]) Se Nordlander Fäbod. s. 18.

[7]) Jfr sv. dial. kätte, kitt(a) etc. Rz s. 384, no. dial. kitte T. s. 269, Lindgren Brtr. Gr. § 38, a. 3.

[8]) Jfr sv. dial. vätter etc. Rz s. 833, no. dial. vett T. s. 861, Lindgren Brtr Gr. § 86, 10.

[9]) Jfr sv. dial. bill Rz s. 32, no. dial. bild T. s. 24.

[10]) Jfr sv. dial. viller Rz s. 807, no. dial. vildre etc. T. s. 864.

[11]) Se Hesselman i o. y s. 172 not 1.

[12]) Se Hesselman i o. y s. 172. Jfr sv. dial. rimpa, rempa etc. Rz s. 529.

[13]) Jfr sv. dial. slimsor Rz s. 623, no. dial. slimsa T. s. 648.

[14]) Jfr sv. dial. hvimsa, gvimsa, hvimsen etc. Rz s. 271. Se F.-T. s. 1380 vimse.

5. frfr **n** + kons., t. ex.:

fi̯n̲stə[1] n. pr. Finsta	*si̯n̲t*[3] adj. vred
li̯ŋ̊ŋəbər[2] s. n. lingon	*sti̯n̲tə*[4] s. f. flicka.

Anm. 3. Om *mæn̲*, *dæn̲*, *sæn̲* se § 73,6.

6. frfr **s** + kons., t. ex.:

bɾ̥i̯s̲trə[5] v. vissla	*ri̯l̲* s. n. rissel, såll
fɾ̥i̯s̲ə[6] v. skratta i onödan	*ri̯l̲lə* v. rissla, sålla
fɾ̥i̯s̲t̲[7] s. n. mjäll, fnas	*ti̯s̲*[9] s. m. bröstvårta, spene
pi̯s̲ə v. pissa	*ti̯s̲trə*[10] s. f. gnista; elak
ri̯s̲ə[8] v. vara odygdig; 'rida' (om kor)	människa
	ti̯s̲trə[10] v. gnistra.

§ 31. *i̯* **motsvarar i allmänhet fsv. *y* frfr konsonantförbindelser**[11]**;**

1. frfr **bb, pp, dd, tt,** t. ex.:

bi̯tə s. f. bytta	*kri̯d̲ə* s. f. krydda
gɾ̥i̯t̲[12] s. m. liten pojke	*o̲kni̯t̲*[13] s. n. spöke; spökeri

[1]) **Ffinsta** 1543, **Ffijnsstadh** 1535 (Nordlander) se s. 17.

[2]) Jfr sv. dial. **lingbär** etc. Rz s. 405, Noreen Dalm. s. 114 **lingbär**, F.-T. s. 670 **lyng**.

[3]) Jfr sv. dial. **sinnt** etc. Rz s. 568, no. dial. **sinne** vrede, **sint** etc. vred T. s. 581.

[4]) Jfr sv. dial. **stinta** etc. Rz s. 678. Se F.-T. s. 1168 **stint**.

[5]) Jfr sv. dial. **blistra** etc. Rz s. 41, no. dial. **blistra** T. s. 31. isl. **blístra**.

[6]) Torpm. *fɾ̥i̯s̲ət* adj. som skrattar i onödan; jfr sv. dial. **flissa** etc. Rz s. 149, no. dial. **flîsa** T. s. 121.

[7]) Jfr sv. dial. **flister** Rz s. 152, bildat med ieur. suff. **tro**, germ. **þra** (se Kluge Nom. St. § 93) antingen till germ. roten **˙flīs** (se F.-T. s. 238 **flis**) el. till ieur. roten **˙plīd-**. I senare fallet alltså **˙plīd-tro** → germ. **˙flīsra** → urnord. **˙flístr** (med t-inskott enl. Noreen Urg. Lautl. § 47,1, a.

[8]) Jfr sv. dial. **rissa** T. s. 531, no. dial. **rissa** T. s. 535. Torpm. *ri̯s̲vɑ́ri̯* s. m. odygding.

[9]) Se T. s. 788 **tissa**.

[10]) Jfr sv. dial. **tist(r)a** etc. Rz s. 736 ← **˙tinstra** (jfr dalm. **tinstra**, se Noreen Dalm. s. 192). Om **i** i detta ord se Kock Sv. lj. I: 86; om ordets etym. se Hellqvist Ark. 14: 172.

[11]) Med und. av fallen i § 28 o. § 74, II.

[12]) Jfr sv. dial. **glytt, glytting, glunt** etc. Rz s. 202, no. dial. **glunt** etc. T. s. 168

[13]) Se Lindgren Brtr. Gr. § 78,1 a. 1.

stɻb̲ s. m. stybb
stɻ̀b̲ə v. stybba
2. frfr **f** + kons., t. ex.:
kv̀ɻf̲tə s. f. klyfta
snɻ̀f̲tə v. snyfta
ɻ̀p̲ə v. yppa
ʃíf̲əl s. m. skyffel
ʧɕɻ̀f̲ə s. n. kyffe

Anm. 1. Torpm. har *stɻ̀f̲tɻg* s. m. stötting, vars etymon är mig obekant. *ɻ* torde gå tillbaka på äldre **y**, åtminstone har Bollnäsm. stöfting, där ö ← äldre **y**. Under sv. dial. stötting, stytting (om etym. se Noreen Sv. etym. s. 68 sparkstötting) kunde även dölja sig ett fsv. *styfting, *stypting, som haft huvudtryck på ultima o. därför fått ögg. **pt** → **tt** p. s. s. s. fsv. æptir givit ätter (se Noreen Aschw. Gr. § 288, Hultman De östsv. dial. s. 147).

3. frfr **l** + kons., t. ex.:
bɻ̀l̲tə s. n. bylte
fɪ̀l̲ə v. fylla
mɪ̀l̲ə s. f. mylla
ʃɪ̀l̲[1] s. n. stång i ett led
ʃɪ̀l̲lə[3] v. stänga (öppna) ett led genom att skjuta in (ut) stängerna
ɻ̀l̲ə s. n. ylle
4. frfr **m** + kons., t. ex.:
grɪ̀m̲tə v. grymta
krɪ̀m̲pkɪg s. m. krympling
skrɪm̲t[2] s. n. spöke, spökeri
skrɪ̀m̲tə[2] v. spöka
ò̲tɪm̲pkɪ(g) adj. otymplig
5. frfr **n** + kons., t. ex.:
fɪn̲ s. n. fynd
lɪ̀n̲ʃɕə-tál̲-sə[3] v. krumbukta sig (för att väcka medlidande)
mɪ̀n̲ɪg s. f. mynning
mɪn̲t s. n. mynt
ò̲ʧɕɪ̀n̲ə s. n. okynne
pɪ̀n̲tə v. pynta
6. frfr **r** + kons., t. ex.:
dɪ̀r̲kə[4] v. tala fint, tillgjort
ɻ̀r̲kə s. n. yrke
7. frfr **s** + kons., t. ex.:

---

[1]) *ʃɪ̀l̲* ← *skytl-. Jfr sv. dial. skytil, skyttel Rz s. 589 skyttla etc. Rz s. 589; se Hesselman i o. y s. 143.

[2]) Sv. dial. skrymt etc., no. dial. skrymt(a) etc. T. s. 626 f.

[3]) Jfr sv. dial. lynka etc. Rz s. 418, östsv. lynk(j)a Vendell s. 571, n. dial. lykkja T. s. 401. Till ieur. roten *(s)kleng-, vartill hör sv. slinka (jfr T. s. 648), östsv. slynk(j)a Vendell s. 872. Jfr Noreen Urg. Lautl. § 48, B, 1. Roten nog = »böja» (jfr T. s. 648 slinke), parallelrot till *(s)klenk- i sv. slänga etc. (se T. 645 slenga); jfr Noreen a. a. § 49, 2, c.

[4]) Väl till dyr, jfr isl. 'dýrka äv. upphøgja, æra, dyrka'; dýrkast 'rosa seg sjølv' (Hægstad o. Torp Gamalnorsk ordbok).

krìʂə v. kryssa
lìʂtnə[1] s. m. norrsken
nìʂtan s. n. nystan
síʂtr̥ s. f. syster
ìʂtə v. ysta

§ 32. I ett ord *ìʂt* adv. öster har Torpm. *ì* ← **y** ← samnord. **øy**. Jfr Häls. **yst**. Om denna företeelses spridning i Häls. se Geijer Sverige VI: 165.

§ 33. *ì* **motsvarar regelbundet fsv. långt i**[2], t. ex.:

àprìl s. april
bəsmí[3] s. n. bestyr
blìgə[4] v. stirra
dì pron. fem. din
flì[5] v. göra färdig; ~ *sə* göra s. fin
jìmáa[6] n. pr. Gimån
glìpə[7] s. f. spricka
glìpə[7] v. stå öppen s. en spricka
glìsə[8] v. hångrina
grìmə s. f. grimma
grìmət[9] adj. strimmig
hìpə[10] draga efter andan, så att det väser
hìvə[11] v. hiva, kasta
krìmə[12] s. f. snuva
kvìgə[13] s. f. kviga
lìm s. n. lim
ʎlìr[14] f. tunt o. smalt bräde
ʎlìrə[15] s. f. slida
mì pron. poss. f. min
pìgə s. f. piga
rìm s. n. rimfrost

---

[1]) Jfr sv. dial. lyssn(e) Rz s. 408.

[2]) Fall, där urspr. långt i förkortats frfr konsonantgrupp, t. ex. *blìʂtrə* = isl. **blístra** upptagas i § 30.

[3]) Sv. dial. **besmi(de)** Rz s. 30, Grip Skuttungem. lj. s. 17.

[4]) Jfr sv. dial. **bliga** Rz s. 40, isl. **blígja**; se F.-T. s. 80 f. **blege**.

[5]) Jfr sv. dial. **fli** etc. Rz s. 154, no. dial. **fli** T. s. 120.

[6]) Gim 1543, 1545. Gijm 1535, Gimp 1416 (Nordlander). Nordlander för ordet till sv. dial. **gima** f. öppning i bakugn, häls. **gim** m. Rz s. 192. Jfr no. dial. **gîma** 'aapning, munding T. s. 153.

[7]) Jfr sv. dial. **glipa** Rz s. 199, no. dial. **glip(a)** T. s. 164.

[8]) Jfr sv. dial. **glisa** 'lysa' etc. Rz s. 199, no. dial. **glîsa** T. s. 165. Torp. *glìsə tə téṇan* 'visa tänderna'.

[9]) Jfr sv. dial. **grimig** etc. Rz s. 212, no. dial. **grimutt** T. s. 182.

[10]) Jfr sv. dial. **hipa** Rz s. 257, no. dial. **hipa** T. s. 215. Torpm. *hìpə ætr̥ àən* = *hìpə* (efter andan).

[11]) Enl. F.-T. s. 407 från eng. **heave**.

[12]) Jfr sv. dial. **krim** etc. Rz 353, no. dial. **krîm** etc. T. s. 323.

[13]) Forsam. har *kvèga*.

[14]) Jfr no. dial. **slidr** T. s. 647, etym. detsamma som *ʎlìrə*.

[15]) Jfr sv. dial. **slir** Rz s. 626, no. dial. **slidra** T. s. 647.

rị̈vən[1] adj. rask
sị̈ pron. poss. f. sin
sị̈nə[2] v. upphöra att mjölka
skrị̈[3] v. skrida
spị̈t[4] s. m. spe; harm
svị̈gə[5] v. ysta sig
svị̈gə-át[6] v. gå åt
tị̈-sə[7] v. vara brunstig (om kor, getter)
tị̈mə s. m. timme
tị̈nə[8] v. med slaga befria säd från agnar
tvị̈[9] i ssättn. tve-
tvị̈kə[10] v. tveka
və̈fị̈[11] s. n. vedträ

§ 34. *ị̈* motsvarar regelbundet fsv. långt y, t. ex.:

bị̈ s. m. by
dị̈vlə[12] v. träta, munhuggas
flə̈[13] s. n. kärrmark
gnị̈[14] v. skratta bullersamt
knị̈[15] v. 'mukke'
lị̈[16] v. lyssna
mị̈rə s. f. myr
prị̈l s. m. pryl
rị̈ə[17] s. f. rya, grovt täcke
skrị̈tə[18] v. skryta
stị̈l[19] s. n. tuppstjärt

---

[1]) Jfr sv. dial. **riv** etc. Rz s. 537, no. dial. **riv** (m. annan bet.) T. s. 537.

[2]) Se Kock Umlaut u. Brechung s. 7, T. s. 580.

[3]) T. ex.: *ha skrí sǎm lúsa ti skárvən* 'det skrider som lusen i skorven' (säges om ngt som går långsamt).

[4]) Jfr sv. dial. **spit** Rz s. 654, no. dial. **spit** T. s. 691. Torpm. *pə spít* på spe.

[5]) Jfr sv. dial. **sviga** 'böja sig' Rz s. 704; se Hesselman i o. y s. 55 f.

[6]) Etymologiskt detsamma som föreg. Ex.: *dǎm svíg fæl át* 'de gå nog åt' (om pengar).

[7]) Sv. dial. **tidas** Rz s. 731, no. dial. **tida** T. s. 782.

[8]) Sv. dial. **tina** Rz s. 734, no. dial. **tina** T. s. 786.

[9]) Ex.: *tvị̈bə́t* 'trebett, med två hästar', *tvị̈hǽnt* 'med båda händerna'. Jfr isl. **tví-**, no. dial. **tvi** T. s. 822, se Kock Sv. lj. I: 138.

[10]) Sv. dial. **tvika** Rz s. 766, se Kock Sv. lj. I: 140.

[11]) Jfr sv. dial. **skid** Rz s. 583, no. dial. **ski(d)** T. s. 593.

[12]) Jfr sv. dial. **dyvla, divla** Rz s. 91, se Tamm Etym Ordb. s. 113.

[13]) Jfr sv. dial. **fly** Rz s. 151, no. dial. **fly** T. s. 126.

[14]) Jfr isl. **gnýja**, se F.-T. s. 336.

[15]) Jfr sv. dial. **kny** Rz s. 339, no. dial. **knya** T. s. 303.

[16]) Jfr fsv. **lȳþa**, isl. **hlýða**, sv. dial. **ly** Rz s. 400, no. dial. **lyda** T. s. 400.

[17]) Jfr sv. dial. **rya** Rz s. 545, no. dial. **rya** T. s. 554.

[18]) Se F.-T. s. 1033.

[19]) Jfr sv. dial. **styl** Rz s. 691, no. dial. **styl** T. s. 737.

sɻ v. sy
sɻ̀tə[1] v. vårda, sköta (barn)
strɻ[2] s. n. grova blånor
tɻ̀tə[3] s. f. tut
ʃsɻ̀ə[4] s. f. inhägnad för kreatur
ɻ̀ʞə[5] v. tjuta

Anm. I ordet *ɔlɻ* s. n. slem kan *ɻ* gå tillbaka på såväl äldre långt i som långt y; jfr sv. dial. sli, sly Rz s. 622, no. dial. sli, sly F.-T. s. 1062.

§ 35. *ɻ* **motsvarar fsv. kort i frfr bortfallet ð, t. ex.:**
vrɻl[6] s. m. fnurra på tråd
vrɻ̀nə[7] v. vricka

Anm. Om *tɻ̀nə* tina se Hesselman i o. y s. 150.

§ 36. *ɻ* **motsvarar förbindelsen i̯ū:**
A) I samma fall som rspr.;
1) efter r o. l, t. ex.:
brɻ̀tə v. bryta
drɻg adj. dryg
drɻ̀pə v. drypa
fʞ̀ɻgə v. flyga
fʞɻ[8] adj rask
fʞ̀ɻtə v. flyta
frɻ̀sə v. frysa
grɻn s. n. gryn
krɻ̀pə v. krypa
rɻ̀kə v. ryka
skrɻp[9] adj. odryg
strɻ̀kə v. stryka
2) efter n, t. ex.:
nɻ̀pə v. nypa
nɻpon s. n. nypon
nɻ̀sə v. nysa
Se E. Noreen Ärtem. lj. s. 131.
B) I sådana fall, där rspr. har jū:

[1]) Jfr sv. dial. syta Rz s. 712, no. dial. syta T. s. 763. Torpm. *lɻlsɻ̀tə* litet barn, *pɑ sɻ̀tn* med barn (gravida).
[2]) Jfr sv. dial. stry(g) Rz s. 688. no. dial. stry T. s. 731.
[3]) Jfr sv. dial. tyta 'mun', no. dial. tyta 'liten knort' T. s. 828.
[4]) ← *kvȳa ← kvīa. Jfr sv. dial. kvi etc. Rz s. 371. no. dial. kvi etc. T. s. 348.
[5]) Jfr no. dial. yla T. s. 877.
[6]) ← *vrìðl-, jfr sv. dial. vrele, vrile Rz s. 818 (m. andra bet.), no. dial. ridel T. s. 529.
[7]) Se Hesselman i o. y s. 146. Torpm. *vrɻnə tɑ skáftə fɔ̈r nán* eg. vricka av skaftet för ngn, d. v. s. gå i vägen för ngn, omöjliggöra ngt för ngn.
[8]) Jfr isl. fljótr; *fʞɻ* uppk. på så sätt att neutr. fljūtt uppfattats som bildat på en mask. form *flju. Jfr sv. dial. flyt, fly Rz s. 151, no. dial. fljot T. s. 122.
[9]) Sv. dial. skryp etc. Rz s. 602, no. dial. skryp T. s. 626.

ɹɻp adj. djup
ʃʂɻr s. n. tjuder
ʃʂɻv s. m. tjuv
ʃʂɻ[1] s. n. liens krökta del, som fastbindes vid orvet

Anm. Om denna ögg. Jfr Noreen Fryksd. lj. § 100,1, E. Noreen Ärtem. lj. s. 131 f. o. Billing Åsbom. lj. s. 36. — Om andra ord med *ɹu* se § 47 anm. 1.

o.

§ 37. *o* el. vid förkortning *o* motsvarar regelbundet fsv. **ō**, t. ex.:

bo v. bo
bo s. n. bo
bònə s. m. bonde
bro s. f. bro
fɬo[2] s. m. myr, sumpig skogsmark
grom[3] s. m. grums, bottensats
hov[4] s. n. måtta, beräkning
hóvən dróvən[5] adv. huller om buller
kɬótr[6] s. n. kägla
kno s. m. vred, träbit som man vrider för en dörr
ko s. f. ko
lo s. m. loge
ɹlo[7] s. m. o. n. hop
ɹlòɹə[8] s. f. vidja
módra[9] best. f. koliken
òən[10] adj. yr, vimmelkantig
pònə[11] v. pina, 'pressa'
ràkstó[12] s. n. hop löpska hundar

[1]) Jfr sv. dial. tju etc. Rz. s. 739, no. dial. tjo T. s. 790.
[2]) Sv. dial. flo Rz s. 151, no. dial. flo T. s. 122.
[3]) Sv. dial. grom, gorm etc. Rz s. 225, no. dial. grumen, gromen T. s. 185.
[4]) Sv. dial. hov Rz s. 264, no. dial. hov T. s. 223. Torpm. *màgahóv* 'måttlighet i förtäring av mat och dryck'.
[5]) Jfr Lindgren Brtr. Gr. s. 26 o. se s. 16.
[6]) Jfr sv. dial. klotr etc, Rz s. 330.
[7]) Jfr sv. dial. slod Rz s. 627, no. dial. slod T. s. 650.
[8]) Torpm. även *ɹlòə* s. f. Jfr sv. dial. sloe etc. Rz s. 627, no. dial. slôda T. s. 650.
[9]) Jfr häls. modra ds. (Säve), östsv. modra Vendell s. 612.
[10]) ← *oren. Jfr no. dial. oren 'ør i hodet' etc. T. s. 477.
[11]) Jfr häls. pona 'tukta' etc. Rz s. 508. Forsam. *pona-út* kräva ut (pengar); pressa fram ngt ur ngn, ta reda på.
[12]) Jfr häls. rakksto Rz s. 522. no. dial. stod 'hoppe; støiende flok' etc. T. s. 719.

rǭʏ[1] s. f. stång (i hässjor o. dyl.)
rǭsǫ́t s. f. rödsot
rókstə[2] n. pr. Rogsta (by i Torp)
sókʏn s. f. socken
tǫ[3] s. n. blår
tǫv[4] s. m. tät (råg) brodd
trǫ[5] s. n. takträ
vǫg pret. vägde

Anm. *log* s. m. lugg på tråd, kläder, hår på en hud, är kontamination mellan lugg o. det i häls. förek. *lǫ* med samma bet. (jfr Kock Umlaut u. Brechung s. 18 f. o. no. dial. lo T. s. 386).

§ 38. *ǫ* har i några fall uppkommit av långt a genom kombinerat u-omljud:

1. Om ā omedelbart föregås av w, och om samtidigt u följer i nästa stav., övergår ā till ǭ, som sedan blir ō (se Kock Umlaut u. Brechung s. 183):

kǫ̀ʏ[6] s. f. kåda
kògrǫ́[7] s. f. spindel.
vǭran[8] pron. vår

2. Om ā är nasalerat, och om samtidigt u följer i nästa stav., övergår ā till ǭ, som sedan blir ō (se Kock a. a. s. 184):

spǫn s. m. spån, *vǫn*[9] s. f. förhoppning.

§ 39. *o* har i en del ord uppkommit av ä. fsv. kort o, som förlängts före vissa konsonantförbindelser och i uddljud.

A. Före konsonantförb.;

1. frfr rð, t. ex.:

bǭɾ s. n. bord
fǭɾʏ[10] v. frakta, fortskaffa
ɨfjǫ́ɾ adv. ifjol
jǭɾ[11] s. m. gjord

[1]) Jfr no. dial. rôda T. s. 540.

[2]) Roaldsstathom Roaldzstad 1418 Roalstadh 1490, Rosstadh 1535, Rostad 1547 (Nordlander). Se f. ö. s. 17.

[3]) Jfr sv. dial. to Rz s. 742, no. dial. to T. s. 792.

[4]) Jfr sv. dial. tov Rz s. 747, no. dial. tov s. 799.

[5]) Jfr sv. dial. trod Rz s. 753. no. dial. trod T. s. 807.

[6]) ← *kwāðu se T. s. 343 kvaada, jfr sv. dial. koa etc. Rz s. 373.

[7]) Se Kock a. a. s. 183.

[8]) Se Kock a. a. s. 183 Jfr förh. i Burträsk o. Degerfors, där vå- blivit vô (se Lindgren Brtr Gr. § 32, Åström Degf. lj. § 39).

[9]) Jfr sv. dial. vån, von Rz s. 822.

[10]) Jfr fsv. forþa, sv. dial. fola Rz s. 129, no. dial. forda etc. T. s. 132. Torpm. *fǫ́ɾʏ-tɨ́-sʏ* vräka i sig (mat o. dyl.), *fǫ́ɾʏ-ǫ́t-sʏ* vräka åt sig (ngt).

[11]) Se Noreen V. Spr. III: 100.

jǭɾ s. f. jord — *ǭɾ* s. n. ord
nǭɾ adv. norr

Anm. 1. Hit höra även pret. *jò̜d̜ə* gjorde o. *smò̜d̜ə* smorde. — *næ̀ra*[1] nordan är kontamination mellan nordan o. *næ̀r* 'norr'.

2. frfr rn, t. ex.:

hǫn s. n. horn — *ò̜nət*[2] adj. unken
kǫn s. n. korn — *tǫn* s. n. torn
ò̜nə[2] v. bli unken

3. frfr rt, t. ex.:

bǭt̜ adv. bort — *knot̜*[3] s. m. knott
bò̜t̜ə adv. borta — *kot̜* s. n. kort
fjò̜t̜an räkn. fjorton — *lot̜* s. n. lort
fot̜ adv. fort — *fò̜t̜ə* s. f. skjorta
jot̜ sup. gjort — *jʂò̜ɻlə* s. m. kjortel

Anm. 2. Torpm. har *kɜ̀t̜* adj. kort. Om ögg. ort → *o*rt se Wigforss S. H. F. s. 309 ff. o. E. Noreen Årtem. lj. s. 94 f. — Här må påpekas, att komp. till *fot̜* heter *fò̜ɾə* (så även i häls.). Fort har tydligen uppfattats som neutr. av ett adj. *'ford*, vartill man bildat komp. *'fordare*, på samma sätt som man till hårt har komp. hårdare (jfr Bergroth Finlandssvenska s. 40). I Torpm. heter det både gå (åka etc.) hårt och gå (åka etc.) fort.

B. I uddljud;

1. frfr st i *ost* s. m. ost

2. frfr tr:

ǭtə[4] s. m. utter — *ò̜trə* v. fiska med utter
ǭtə(ɾ)bəɾ s. n. odon

3. i kort stavelses uddljud:

ǫk s. n. ok — *ò̜va*[5] adv. ovan

Anm. 3. Om förlängning i uddljud se Wigforss, Från Filol. för. i Lund 3: 169 ff., 1906 o. den hos E. Noreen Årtem. lj. s. 42 cit. litt.

§ 40. I ett ord motsvarar *o* fsv. *ø* ← samnord. *ǫu*, näm-

---

[1]) T. ex. *ha blɾ̀ɑ̀sə næ̀ra* det blåser nordan. *næ̀ra bárjə* nordan (norr om) berget.

[2]) Jfr sv. dial. orna Rz s. 489, no. dial. orna T. s. 478.

[3]) Etym. samma ord som sv. o. da. dial. knort (F.-T. s. 552). Om knott se Noreen Sv. et. s. 45.

[4]) Jfr fsv. oter. isl. otr, no. oter T. s. 480.

[5]) Ssättn. med ovan: *ò̜vanə* Ovaned (nu Gullgård). Ovanedh 1543, Öfuenedh 1417, Ouaned 1545. Offanön 1535, Offanö vel Gulgål 1547 (Nordlander) — *ò̜vafɡ̀r* adv. ovanför — *ò̜vabɑ̀r* s. n. störtregn (se s. 82).

ligen i *snǫ* adj. elak, jfr isl. **snauðr**, sv. dial. **sno, snau** etc. Rz s. 640, no. dial. **snaud** T. s. 666. Om denna ögg. i Häls. se Geijer Sverige VI: 165. I § 76 har jag anfört flera ord, som i hälsingem. uppvisa ögg. **ǫu** → *o*.

§ 41. *o* **motsvarar fsv. ŭ (ō) i följ. fall:**

1. I en del ord före **m** + kons., t. ex.:

domp s. m. redskap vid linberedning	*plʼòm̥sə* v. plumsa
klʼòmsət[1] adj. stel av köld i händerna	*pomp* s. m. pump
mòm̥sə v. mumsa	*pòm̥si(g)*[3] adj. tjock i ansiktet
omn[2] s. m. ugn	*ròm̥pə* s. f. rumpa, svans
Om andra ord med *ŭ* se § 53 G.	*somp* s. m. sump

2. frfr **ng, nk**, t. ex.:

bogk s. m. bunke	*og* adj. ung
dòŋə s. m. dunge;	*óŋəlʼ*[4] s. n. vatten i gammal tjockmjölk
dòŋkə v. dunka	*fòŋə* v. sjunga
hòŋər s. m. hunger	*fòŋkə* v. sjunka
lòŋə s. f. lunga	*vɛ̀dóŋə* s. m. vedbacke (se s. 27)
ɔlòŋə s. f. o. v. slunga	
toŋ adj. tung	
tòŋə s. f. tunga	

ŭ.

§ 42. *ŭ* **motsvarar fsv. ŭ—ŏ i följ. fall:**

A. I urspr. kortstaviga ord;

1. i sluten stavelse, t. ex.:

bŭr s. m. borr	*lŭv* s. n. lov
bɛ̀nbrŭt s. n. benbrott	*mŭ*[5] s. n. smått avfall, boss
flŭt s. n. flott	*rìŭflʼŭ*[6] s. n. reumatism
fŭr s. f. fåra	*skŭt* s. n. skott

[1]) Jfr *klʼŭmsən* s. 75.

[2]) Jfr Kallstenius Värml. bärgslagsm. lj. s. 113.

[3]) Jfr no. dial. **pumma, pumpen** etc. T. s. 502.

[4]) Väl samma ord som sv. dial. **ongel** mögel, rost. Jfr ongläss mögla (om mjölk, ost o. dl.), yngla mögla, fukta Rz s. 782.

[5]) Jfr no. dial. **mod** T. s. 429.

[6]) Jfr sv. dial. **flog** Rz s. 150, no. dial **flog** T. s. 123. Har g fallit på grund av det föreg. g el. emedan det står i slutljud? (Jfr Noreen Aschw. Gr. § 240, a. 4).

sg̀[1] s. n. köttspad
sg̀n s. m. son
ɔ̀lg̀n[2] s. n. lugn, stillhet

2. i öppen stavelse frfr a i nästa stavelse, t. ex.

bg̀as[5] v. båda(s); förebåda(s)
bg̀ga s. m. båge
bg̀ra v. borra
brg̀ka[6] v. arbeta tungt
brg̀na[7] s. m. brinnande, brand
brg̀ta s. m. bråte
dg̀ka[8] v. slå, dunka
dg̀mahg̀g[9] s. n. slag, så att man dånar
dg̀na[10] v. dåna
ùtskg̀v[3] s. n. takskägg
ʒ̀pstg̀p[4] s. n. vatten, som trängt upp på isen
drg̀pa s. m. droppe
drg̀sa[11] s. m. hög (vanl. av orensad säd)
flg̀ta s. m. flotte
flg̀ta v. flotta
fg̀la s. m. fåle
glg̀sa[12] v. lysa (om kläder, s. äro granna)
gg̀sa[13] v. prata
gg̀va[14] v. blåsa, fläkta
gg̀va[14] s. m. vindpust

---

[1]) Jfr fsv. sodh ~ sudh, no. dial. sod T. s. 679 f.

[2]) Kan sammanhänga med no. dial. lŭna 'bedage sig, stilles' (om vêret) T. s. 395 o. slôna 'sagtne, stilne, avta' T. s. 651. Kanske dessa båda verb sammanblandats o. till det så uppkomna *'ɔ̀lg̀na kan ett subst. *ɔ̀lg̀n* bildats. Ex. *gɑ̀-út bą́n sa ha blį na ɔ̀lg̀n* 'gå ut barn så att det blir lite stillhet'.

[3]) Till roten i sv. dial. skjuva Rz s. 590, no. dial. skuva T. s. 633.

[4]) Jfr sv. dial. uppstupi, -ståp etc. Rz s. 681. Njurunda (enl. meddel. av adj. Stenbom) o. Ockelbo (enl. meddel. av min far) ha stɑ̀pvatten, där *ɑ* ← *ɑu*.

[5]) Jfr sv. dial. bå(d)a Rz s. 69.

[6]) Jfr sv. dial. bloka, blåkka etc. 'arbeta strängt' etc. Rz s. 41.

[7]) Jfr sv. dial. brona etc. Rz s. 53, no. dial. brune T. s. 45.

[8]) Jfr sv. dial. doka etc. Rz s. 92, no. dial. dykja T. s. 81.

[9]) Väl till samma rot (men med annat avljudsstadium) som sv. dial. dåm 'matt, svag dov' (om ljud) Rz s. 89, no. dial. daama 'bli dunkel; dovne av, bli numen' T. s. 59.

[10]) Jfr no. dial. duna, dynja T. s. 78.

[11]) Jfr sv. dial. dråse Rz s. 103, no. dial. drose T. s. 73.

[12]) Jfr sv. dial. glossa Rz s. 201, no. dial. glossa T. s. 166.

[13]) Jfr sv. dial. gosa etc. 'prata' Rz s. 209, no. dial. gusa (i olika bet.) T. s. 191. Anv. för att förstärka bet. t. ex. *gg̀sa ɑ prg̀ta* 'gå på o. prata', *gg̀sa ɑ ɔ̀lg̀sɐ* 'gå på o. slösa'.

[14]) Jfr sv. dial. guva Rz s. 223, no. dial. gova T. s. 176, guva T. s. 191. Om övriga besläktade ord se v. Friesen De germ. media-gem. s. 41.

hɛ̀g̱a[1] adj. hågad
hɛ̀gas[2] v. trivas
jɛ̀g̱ra[3] v. oupphörligt bedja om
kɛ̀g̱va[4] s. m. slagbord i vävstol; klyka
knɛ̀g̱a v. knåda
krɛ̀g̱va[5] s. m. kräva
lɛ̀ga s. m. låga
lɛ̀g̱sa v. lossa, lossna
lɛ̀va v. lova
mǫ̀tɛ́ga[6] s. m. uppförsbacke
mɛ̀g̱ka v. måcka
mɛ̀sa s. m. mossa
nɛ̀g̱a[7] v. nåda, nita
nɛ̀sa[8] s. m. näsa
pɛ̀ta[9] v. med pinne o. dl. sticka i jorden
rɛ̀a[10] lysa med rött sken
rɛ̀ga s. m. råge
rɛ̀ɫa[11] v. vråla, skrika
rɛ̀ta[12] v. ruttna
skɛ̀pa[13] v. skumpa, hoppa
skɛ̀ta v. skotta
smɛ̀ɫa[14] v. larma
spɛ̀ra[15] s. m. sporre
sɛ̀a[16] v. sjuda, koka; *sɛ̀g̱a-ɑ́t* klibba fast (om kläder)
sɛ̀avánʈ[16] adj. varmt, så att kläderna klibba fast, kvavt
sɛ̀ra[17] v. ständigt prata om samma sak
sɛ̀ra[18] v. bildas isskorpa

---

[1]) Jfr isl. hugaðr.

[2]) Jfr sv. dial. hogas Rz s. 265.

[3]) Jfr häls. jåra 'seka' etc. Rz s. 299.

[4]) Jfr sv. dial. klove Rz s. 328, no. dial. klove T. s. 288.

[5]) Jfr isl. krof o. se f. ö. F.-T. s. 582 krop.

[6]) Jfr sv. dial. mottåga Rz s. 446, till germ. roten *tuh-: tug- i sv. tåg etc. (se T. s. 792 f. tog).

[7]) Jfr sv. dial. noa Rz s. 470, no. dial. noda T. s. 460.

[8]) Jfr med germ. u ags nosu (eng. nose) ffries nosi, mlt. nose, holl. neus.

[9]) Jfr sv. dial. påta etc. Rz s. 517, no. dial pota T. s. 497.

[10]) Jfr sv. dial. råda, ruda Rz s. 526, no. dial. roda T. s. 539.

[11]) Se Wigforss S. H. F. s. 274 med not 3 o. 5 o. där cit. litt.

[12]) Se T. s. 545 rotna.

[13]) Jfr sv. dial. skopa Rz s. 595, no. dial. skopa T. s. 610.

[14]) Jfr sv. dial. småla etc. Rz s. 637, no. dial. smola T. s. 662.

[15]) *spɛ̀ran* = den ända av 'trälgen' (Torp. *trɑ́ɫgɔn*, se Rz s. 748 tralg), som stickes in i *ɛ̀ŋɣlɔ* se s. 102.

[16]) ← **sǒda* till sjuda (se no. sjoda T. s. 680); jfr no. dial. sodna 'bli fugtig el. bløt' etc. samt no. dial. sodden, sv. dial. suden, suen T. s. 680 (sodd). — Torpm. *ha sɛ̀g̱ar-ɑ́t* 'kläderna klibba fast vid kroppen'.

[17]) Förhåller sig till no. dial. saura 'klynke' (T. s. 568) som sv. dial. *rɛ̀ɫa* till no. dial. raula (se den under *rɛ̀ɫa* cit. litt.). Torpm. *sɛ̀rɔt* adj. 'som jämt bråkar med samma sak'.

[18]) Jfr no. dial. sǒra T. s. 683.

stə̀ta[1] v. stamma att det skall torka
tə̀sa[2] v. vända på hö, så

Anm. 1. Torpm. har *frə̀grə́n* s. f. *frə̀skóg* s. m. 'gran, resp. skog, hastigt uppvuxen med porös ved', *frə̀gə* s. f. 'fradga, skum' o. *frə̀dɪ(g)* adj. frodig. Första leden i dessa ord går tillbaka på *'frŏð* (jfr T. s. 136 froda, frodug etc.). Häls. har *o* i alla dessa ord, uppkommet av *-ǫu-* (jfr § 40); jfr sv. dial. fraugran, frögran, frogran, no. dial. fraudgran, frøygran T. s. 134. Ockelbom. har även *ø* i ovan nämnda ord. (dessutom *stə̀pvátn* se s. 59 not 4) Grip Skuttungem. lj. s. 78 har en annan etym. Omöjligt är väl ej, att *o* i Skuttungem. kan gå tillbaka på *ǫu*.

B. I urspr. långstaviga ord, t. ex.:

ə̀gkə́st[3] s. m. virke lämpligt till redskap
blə̀tnə[4] v. smälta
bəl s. m. boll
bətn s. m. botten
brəd s. m. brodd
də̀rmə[5] v. ligga i halvsömn; ~ *á* svimma, dåna
də̀rmʌlág[5] s. n. slag, så att man dånar
fəlk s. m. folk
fə̀rkə[6] v. förmana
gə̀sə s. m. gosse
gət adj. n. gott
hə̀lmə s. m. holme
hə̀fə[7] v. storskratta
kəlv s. m. kolv
kə̀mstə[8] n. pr. Komsta (by i Torp)
kəp s. m. kopp
kərp s. m. korp
kəf s. n. kors
krə̀sə v. krossa
lə̀kə v. locka
lə̀pə s. f. loppa
ə̀rkə v. orka
ərm s. m. orm
ərv[9] s. n. (lie)orv
pə̀tə s. f. potta
rə̀llɪg[10] s. m. rosling
skə̀rpə s. f. skorpa
skərv s. m. skorv

---

[1]) Jfr sv. dial. **ståta** Rz s. 694, no. dial. stota T. s. 722.
[2]) Jfr sv. dial. **tåsa** etc. Rz s. 725, no. dial. tosa 'trevle op' T. s. 798.
[3]) Jfr fsv. ankoster, sv. dial. ankost Rz s. 10.
[4]) Jfr sv. dial. blåtna Rz s. 39, no. dial. blotna T. s. 31.
[5]) Jfr sv. dial. dorma Rz s. 93, no. dial. dorma T. s 66 f.
[6]) Jfr sv. dial. forka Rz s. 160, no. dial. forka T. s. 132.
[7]) Jfr sv. dial. horssa, horskja, hoskjä Rz s. 263, no. dial. horsa T. s. 222.
[8]) Komstad 1490, Komsta 1545, Kombbestad 1535, Kompstatth 1555 (Nordlander). Till fsv. mansnamnet Komi se Lundgren s. 153.
[9]) Jfr no. orv T. s. 478.
[10]) Jfr sv. dial. rossling Rz s. 405.

skrèk̲ɐ[1] v. kackla
sèr̲vɐ[2] v. trassla ihop, sammanblanda
stèlpɐ s. m. stolpe
stɐr̲m s. m. storm
stèʃnɐ[3] v. stelna (om flott)
tɐp s. m. topp
tɐrp[4] n. pr. Torp
tèrvɐ s. f. torva

§ 43. *ɐ* **motsvarar i en del ord samnord. ǫ och ǭ;**

1. samnord. ǫ:

dɐg s. m. dagg
dèggɐ v. dugga
hɐg s. n. hugg
hèggɐ v. hugga
lɐg s. m. lagg
lèggɐ v. lagga
rɐg s. m. ragg
skrɐk̲ s. n. skrock
sɐp[5] s. m. svamp

Anm. 1. Hit kan också höra *vèggɐ* s. f. vagga ← vǫggu (jfr dock s. 63 f.).

Anm. 2. Om utvecklingen av ǫ se Kock Umlaut. u. Brechung, s. 221 ff.

2. samnord. ǭ:

dɐ̀ragɐ̀t̲[6] s. m. dörrpost
ɔlɐt̲[7] s. m. slåtter

Anm. 3. Om *tɐt̲* s. m. tått se Sandström ŏ och ŭ s. 83, a. 1 o. där cit. litt.

Anm. 4. ǭ har alltså dialektiskt övergått till o även i andra fall än de av Kock Sv. lj. I: 429 nämnda. I några östsv. dial. har samnord. ǭ utvecklats annorlunda än urspr. ā (se Hultman De östsv. dial. s. 239).

§ 44. *ɐ* **motsvarar fsv. kort a i följ. fall:**

1. I några ord före ld

hɐl̲ s. n. håll
hèlɐ v. hålla
ɐ́l̲r s. m. ålder
skèl̲ɐ[8] v. skålla

---

[1]) Jfr sv. dial. skrokk Rz s. 600, se T. s. 623 skrukla.

[2]) Jfr sv. dial. surva Rz s. 747, se T. s. 747 surva.

[3]) Jfr häls. storskna (ordb. s. 71), no. dial. storkna T. s. 722.

[4]) (de) Thorp 1314, (in) Thorp 1316 (Nordlander).

[5]) Enl. Noreen Aschw. Gr. § 72, men enl. F.-T. s. 1108 o. 1209. ← *swumpa- avljudande med *swampu-.

[6]) Förutsätter ett urnord. *ganhtuR vid sid. av ganhti- (T. s. 150; märk att ordet är mask. i Torpm.). Jfr Tamm Om fornnord. fem. avledda på ti och på iþa s. 26 not 1. ǭ → o emedan det är nasalerat (se Kock Sv. lj. I: 429).

[7]) Jfr fisl. slǫ́ttr. Se Noreen V. Spr. IV: 69. I Ärtemarksm. kan *ɔlɐt̲* ej ha fått sin vokal från verbet slå, enär man här har *ɔlɑ* slå gräs, däremot *ɔlɑ̀* ferire, se E. Noreen Ärtem. lj. s. 101.

[8]) Se T. s. 590 skaalda.

sɛ̀ldɔ pret. sålde *vɛ̀lɔ*[1] v. vålla
vɛ̀l s. n. våld

Anm. 1. Se E. Noreens utförliga behandling i Ärtem. lj. s. 101 ff. Enl. E. Noreen (a. a. s. 105) »gäller således, att där ljudkomplexen åll(d) inträtt, har den utvecklat sig vidare till ɵll(d) l. dyl.» — En övergång långt a → å → *ɔ* ha vi måhända i ordet *ƛlɔn̥* s. m. 'trissa i spinnrock' samt *knɔ̀ɛ̥ƛlɔ́n̥* s. m. 'knäskål'. *ƛlɔn̥* har i så fall uppkommit av snäld (jfr isl. snáldr 'snute på orm', no. dial. snaald T. s. 667, sv. dial. snäld, snälla, snåld, snoll Rz s. 642 o. s. 643, se vidare Danell Nucköm. s. 131 not 3) genom samma omställning som slända av snälda (T. s. 668). — Möjligt är också, att *ƛlɔn̥* uppkommit av ett äldre *slund (se Bugge hos Noreen Dalm. s. 167 not 15) med ögg. *u* → *ɔ* före nd, p. s. s. stund → *stɔn̥* (se § 53 anm. 4).

Anm. 2. I följ. ord har Torpm. *a* frfr ld: *fal̥* s. m. fåll, *fàlknɨv* fällkniv, *fàlbɑ́gɨk* s. m. fällbänk, *fàlɔ* v. fålla, *kal̥* adj. kall. — Häls. har i alla ord a frfr ld. Jfr Hesselman Sveam. s. 31.

Anm. 3. Det är mycket troligt, att ordet *mɛ̀lɔ* s. f. Atriplex o. Chenopodium även hör hit. Borgsjöm. o. häls. ha nämligen *mɛ̀lɔ*, *mɛ̀la*. Jfr Danell Nucköm. s. 132, not 3, »att det fsv. molde m. återger ett äfsv. *malde». I sv. dial. finnas även formerna mäll Rz s. 455 och mjäll Rz s. 441, motsvarande mht. melde.

2. Före ɬ och r, då a samtidigt föregås av labial kons., t. ex.:

skvɛ̀ɬpɔ v. skvalpa
vɑ̀ɖa s. m. vardag
vɑɬp s. m. valp
vɑɬv s. n. valv
vɑ̀r adv. o. pron. var; *vɑt̥* vart; *ànɔvɑ̀r* varannan, *ànɔvɑ́t̥* vartannat
vɛ̀rkɔn konj. varken
vɛ̀ftɔ[2] n. pr. Vallsta (enl. kartan)
ɑ̀ɡnvɑ́rm[3] s. m. ögonlock.

Anm. 4. Torpm. har även *vɛ̀fɔɖán* Vårfrudagen.

3. Före gg och ll, då a samtidigt föregås av labial kons.:

bɛ̀gɔ s. m. bagge *svɛ̀lɔ* v. svalla

Anm. 5. I ordet *plɑ́gg* s. n. plagg; halsduk kan *ɔ* vara uppkommet av ǫ, d. v. s. från plur. (jfr Lindgren Brtr. Gr. § 54, a. 1).

Anm. 6. Hit kan också höra *vɛ̀gɔ* vagga, i vilket ord *ɔ* dock även kan gå tillbaka på äldre ǫ (se s. 62 o. Hultman Nord. stud. s. 235). — Wadstein har i sin uppsats 'Till läran om u-omljudet'[4] gent-

[1]) *vɛ̀lɔ-ɑ́t-sɔ* tilltvinga sig.

[2]) Hwaluastadh 1417, Östervalsta 1543, Hualstad 1547 etc. (se Nordlander). — Ordet har tydligen felaktigt associerats med vall.

[3]) Jfr isl. hvarmr, no. dial. kvarm T. s. 342.

[4]) Sv. L. XIII, 5 s. 7—8.

emot Kock sökt visa, att da. vugge, no. vogga gå tillbaka på ǫ i olika kasus. Då han söker anföra »ännu ett stöd och detta från svenskan: **vógga** 'vagga' i Hälsingedial.», är det tydligt, att detta senare ord ej är bevisande, då häls. även har **bogge** 'bagge' (med *ø* el. *ø̈*). I häls. liksǫm i Torpm. existerar tydligen en ögg. a → o före gg, då a tillika föregås av labial kons. (v el. b).

4. Före **ng** och **nk** har *ɑ* övergått till *ø̈*, då **g** och **k** undergått »förmjukning»:

gø̈ŋ̈jən[1] best. f. gången, *krø̈ŋ̈ʃən*[2] best. f. kranken (större mygg).

§ 45. *ø̈* **motsvarar fsv. långt a, rspr. å, på grund av trycksvag ställning** i följ. ord:

lø̈s[3] v. låtsas *ɔ̀lø̈* v. slå

Anm. Om denna övergång se Noreen V. Spr. III: 113 ff. o. där cit. litt., Grip Skuttungem. lj. s. 70, Wigforss S. H. F. s. 263 a. 6. — Hit hör även Forsam. *sø̈* så.

§ 46. **Enstaka fall.**

1. Ang. ordet *vèflə* s. f. våffla kan det vara ovisst, huruvida man har att utgå från ett äldre a el. å (se Lindgren Brtr. Gr. s. 75, not 5). — Torpm. har även *ø̈* i *ɥø̈ŋ̈st* adv. ijåns.

2. I ordet *sølv* s. n. solv går *ø̈* tillbaka på äldre **ў** (se Noreen V. Spr. III: 223). — I *fø̀lɥə* v. följa kan *ø̈* ha kommit från pret. (jfr fsv. **folgde** etc. varefter inf. **folghia**, se Hellqvist Studier i 1600-talets svenska s. 155). — Om utvecklingen av fsv. **ў** i andra ord före **l** + kons. se § 54,4, B o. § 74, II, C.

u̇.

§ 47. *u̇* el. vid förkortning *u*, **motsvarar regelbundet fsv. ū,** t. ex.:

bru̇r[4] s. f. brud *brù̇sə*[5] s. m. gumse

[1]) Obest. f. *gøɣ* gång.

[2]) Obest. f. *krøɣk* med *ø̈* från best. formen. *ɔ̀ŋ̈jəkrø̈ŋ̈ʃən* 'Ångekranken' (skällsord för Ångebor).

[3]) Jfr fsv. laatz pres. Se Hellqvist Studier i 1600-talets svenska s. 163.

[4]) Jfr isl. brúðr.

[5]) Jfr sv. dial. bruse Rz s. 58, no. dial. bruse T. s. 45.

bu̯lʏ[1] s. f. bula
bu̯lʏ[2] v. tjura, vara envis; ligga i; *bu̯lʏt* adj. envis: som inte säger ngt utan bara arbetar
flu̯r[3] s. n. hårburr
knu̯l[4] s. m. knöl
kru̯s[5] s. n. småbröd
ku̯sʏ[6] s. f. insekt, skalbagge
ku̯tʏ[7] v. springa
ku̯v[8] s. m. övre delen av ryggen, puckel
lu̯kʏ[9] s. f. lucka
lu̯nʏt[10] adj. nyckfull
lu̯v[11] s. m. framhåret på en människas huvud
lu̯vʏ[11] v. lugga
mu̯s s. f. mus
pu̯stʏ[12] v. pusta
ru̯sʏ[13] s. f. liten hög av spillning efter boskap
ru̯vʏ[14] inta stor plats, synas tydligt; vara evidenter gravida
sku̯fʏ[15] v. skjuta
sku̯m[16] s. m. skum
sku̯vʏ[17] v. skjuta, maka sakta
snu̯vʏt[18] adj. hornlös
su̯[19] s. f. den del av stranden, som översköljes vid högvatten

[1]) Lån från mlt. bûle F.-T. s. 115.
[2]) *bu̯lʏ-pɑ́ ɑ ɑrbɛ́tʏ* ligga i och arbeta.
[3]) Jfr sv. dial. **flur** etc. Rz s. 154, no. dial. **flur** T. s. 125.
[4]) Jfr sv. dial. **knula** Rz s. 339, no. dial. **knul** T. s. 301.
[5]) Jfr sv. dial. **krus** 'tunt järn med taggar, varmed bröd krusas' Rz s. 358.
[6]) Jfr sv. dial. **kuse** Rz s. 366, no. dial. **kuse** 'busemand' etc. T. s. 338.
[7]) Jfr sv. dial. **kuta** Rz s. 367, no. dial. **kuta** T. s. 339.
[8]) Jfr sv. dial. **kuv** Rz s. 368, no, dial. **kûv** T. s. 339.
[9]) Jfr no. dial. **lūka** T. s. 393.
[10]) Jfr sv. dial. **luna, lunug** etc. Rz s. 414 f., no. dial. **luna** etc. T. s. 395.
[11]) Jfr sv. dial, **luv** etc. Rz s 416, no. dial. **lûv** T. s. 399.
[12]) Se F.-T. s. 860.
[13]) Jfr sv. dial. **rus, rusä** Rz s. 544 no. dial. **rûsa** T. s. 551.
[14]) Jfr sv. dial. **ruv** etc. Rz s. 545, no. dial. **ruva** T. s. 554.
[15]) Se Noreen V. Spr. III: 295.
[16]) Se Noreen V. Spr. III: 248.
[17]) *sku̯vʏ ɑ drɑ́* 'knoga o. arbeta'. Jfr sv. dial. **sk(j)uva** Rz s 590, no. dial. **skûva** T. s. 633.
[18]) Jfr sv. dial. **snuvuger** Rz s. 647, **nuvug** etc. Rz s. 647, no. dial. **nûv** etc. T. s. 465.
[19]) Jfr sv. dial. **sud** 'båtkant, -sida' etc. Rz s. 696, no. dial. **sûd** 'fuge, etc. T. s. 742. Eller är ordet dets. som no. dial. **sûd** 'bølgedrag' T. s. 742, eng. dial. **sud** 'vatten blandat m. sand o. skräp'. Högvattnet för ju med sig sand o. skräp, å sådant är alltid utmärkande för vad Torpm. kallar *su̯*.

tu̯n[1] s. m. gårdsplan
tu̯t[2] s. m. pip; mun
u̯rə[3] yra; *snø̀u̯r* snöyra.

Anm. Med und. av de i § 36 nämnda orden motsvarar Torpm. *ju̯* fsv. **i̯ū**:

bju̯ v. bjuda
jù̯gə v. ljuga
ju̯l s. n. hjul
ju̯l s. m. jul
ju̯r s. n. djur
ju̯r s. n. juver
ju̯s s. n. ljus
jù̯snə v. ljusna
mju̯k adj. mjuk
fu̯ räkn. sju
fu̯k adj. sjuk
fù̯tə v. skjuta
ʃø̀u̯tə v. tjuta.

§ 48. *u̯* **motsvarar fsv. ŭ—ò frfr konsonantförbindelser i följ. fall:**

A. Frfr **bb**, t. ex.:

gùb̯ə s. m. gubbe
hàftúb̯ s. m. helgdagsunderkjol
rùb̯ə v. rubba
skrub̯[4] s. m. skrubb
skrùb̯ə v. skrubba
skrùb̯an[5] plur. grovkardorna
skùb̯ə v. skubba
tùb̯ə v. tubba.

Om andra ord med *ŏ* se § 53, A.

B. Frfr **gg**, t. ex.:

glu̯g s. m. glugg
gnùgə v. gnugga
lu̯g s. m. lugg
mu̯g s. m. mugg
plu̯g s. m plugg
plùgə v. plugga
sùgə s. f. sugga
tùgə[6] s. f. o. v. tugga.

Anm. 1. Torpm. har regelbundet *u̯* frfr **gg**, medan det frfr **kk** uppvisar *ŏ*, alltså ett exempel på den ljudhistoriska skillnaden mellan **gg** och **kk**. Man måste om **gg** antaga, att det varit mer el. mindre palataliserat. I Burträskm. övergår kort **a** till *ɑ̯* före **gg** (se Lindgren Brtr Gr. § 54). Hesselman har (i o. y s. 183) påpekat den olika behandlingen av **ĭ** och **y̆** i nord. dial. Så uppvisar Bärgslagsmålet i Värmland ofta ögg. **ĭ** → **e**, **y̆** → **ö** frfr **kk**, **kt** m. fl. men frfr **gg** står **ĭ** och **y̆** kvar. Och Solørmålet har slutna **ĭ** och **y̆** frfr **gg**, som här är palataliserat, men **e** frfr **kk** (för flera ex. se Hesselman a. st.).

[1]) Jfr sv. dial. **tun** Rz. s. 763, no. dial. **tun** T. s. 816,
[2]) Jfr sv. dial. **tut** Rz s. 736, no. dial. **tut** T. s. 819.
[3]) Jfr sv. dial. **ur** Rz s. 782, no. dial. **ur** T. s. 838.
[4]) Jfr fsv. **skrubba** 'grotta'.
[5]) Jfr sv. dial. **skrubba** 'grokarda ull' Rz s. 601, no. dial. **skrubba** T. s. 622.
[6]) Se Kock Sv. lj. I: 417 f.

C. Frfr **kt**, t. ex.:

fukt s. m. fukt	*lùktə* v. lukta
fùktə v. fukta	*tukt* s. tukt
lukt s. m. lukt	*tùktə* v. tukta.

D. Frfr **gingivalt l + kons.**, t. ex.:

ful adj. full	*mul* s. f. mull
gul s. n. guld	*skùlə* pret. skulle
gùlgɑ́rd[1] n. pr. Gullgård (by i Torp)	*tul*[4] s. m. topp på växande träd, den kvistiga ändan av ett träd
kul s. m. kull	*tul* s. m. tull; *tùlə* v. tulla
kùlə s. m. kulle	*ɑ̀ʧúl*[5] s. m. årtull.
kùlə[2] v. klippa	
kùlət[3] adj. kullig, utan horn	

Anm. 2. Om **u** och **o** frfr **ll** se Noreen V. Spr. III: 275 o. där cit. litt.

Anm. 3. Om *ă* i *săl* och *tăl* se § 53, E.

E. Frfr **mm** ← **mb**:

dum adj. dum.

Anm. 4. Annars har Torpm. *ă* frfr **m** + kons. (se § 53, G). Beror *u* på äldre förlängning före **mb**?

F. Frfr **nd**, t. ex.:

hun s. m. hund	*pun* s. n. pund
húnrə räkn. hundra	*ùna* adv. undan
kun s. m. kund	*únr* prep. under.

Om andra ord med *ă* se § 53, H, 1.

[1]) **Gullegål** 1543, **Offuanö** vel **Gulgål** 1547. Av mansnamnet **Gulle** (Nordlander).

[2]) Jfr sv. dial. **kulla** Rz s. 344, no. dial. **kolla** 'tophugge, avstumpe' T. s. 306.

[3]) Jfr fsv. **kullotter** ~ **kollot**, sv. dial. **kolleter, kullet** etc. Rz s. 344, no. dial. **kollutt** T. s. 306.

[4]) Betyder toppen med sina grenar. Jfr sv. dial. **tull(e)** 'topp på ett växande träd; den kvistiga ändan av ett träd; topp på växande o. stående säd; tallstrunt' Rz s. 762, **tylla** 'halvalns lång grantelning, varav skurviskor (tvagor) göras' Rz s. 762. Kanske av ett äldre ***tuð-l-** till en germ. rot ***tuð** 'tät, yvig, tovig'. Hit hör eng. **tod** 'tät buske', öfris. **todde** 'liten topp', isl. **todda** 'ulltott, fht. **zoto, zota** 'nedhängande hårburr, ulltott', sv. dial **tuddug** 'tovig' Rz s. 761, östsv. **tudd** 'hopgyttrad massa, sudd, tapp, totte' etc. Vendell s. 1047, **tuddra** 'hoptova' Vendell s. 1048.

[5]) Se T. s. 795 **toll**.

G. Frfr **pp** t. ex.:

dup[1] s. m. rund tofs; *sȧt-dúp* rödklöver	*stùpə* v. stoppa
dùpə v. doppa	*tup* s. m. tupp
	tùpə s. f. höna.

Om andra ord med *ă* se § 53, J. — Om **u—o** frfr **kk, pp, tt** se Hesselman Svęam. s. 35.

H. Frfr **s** + kons;

1. Frfr **sk, st** t. ex.:

bùskə s. m. buske	*ɔ̀lùskət* adj. sluskig
fusk s. n. fusk	*mùst* s. m. must
kusk s. m. kusk	*pust* s. m. pust
kust s. m. kust	*rusk* s. n. rusk
lust s. m. lust	*rùskət* adj. ruskig.
ɔ̀lusk s. m. slusk	

Anm. 5. *ă* ha följ. ord: *kằstə* v. kosta, *trăsk*[2] s. m. groda; torsk (hos små barn), *trăskə*[3] v. tröska, *trăskăl*[4] tröskel. De båda sistnämnda orden gå måhända tillbaka på äldre former med **y**.

2. Frfr **ss**, t. ex.:

nus[5] s. m. luggning	*pùsə* v. pussa
nùsə[5] v. lugga	*skus*[6] s. n. liten stund
pus s. m. puss	*tus* s. m tuss.

I. Frfr **tt**, t. ex.:

glùtə[7] v. titta	*sput* s. m. spott
mùtrə[8] s. f. (skruv)mutter	*spùtə* v. spotta
skvútə-má[9] sup. ryckt till	*stut*[10] adj. kort.

[1]) Jfr no. dial. **dupp** 'dusk, topp' T. s. 79.

[2]) Se F.-T. s. 1295. Jfr sv. dial. **torsk, trosk** Rz s. 746.

[3]) Se Hesselman i o. y s. 177.

[4]) Se Hesselman i o y s. 178.

[5]) Jfr sv. dial. **noskäs** luggas' Rz s. 472, no. dial. **nyssa** T. s. 467 f.

[6]) Jfr sv. dial. **skuss** Rz s. 591, no. dial. **skuss** 'en streng arbeidstid' T. s. 632. — Torpm.: *mę̀ranskus* morgonstund, *ɔ̀lskus* trötthet (jfr adj. *ɔl* 'trött' Rz s. 6).

[7]) Jfr sv. dial. **glutta** etc. Rz s. 201, no. dial. **glutta, glotta** T. s. 168.

[8]) Se Noreen V. Spr. III: 285.

[9]) Sup. till *skvi̯tə-má* rycka till; se T. s. 635 **skvetta**.

[10]) Jfr sv. dial. **stunt, stutt** etc. Rz s. 678, no. dial. **stutt** T. s. 736.

Anm. 6. Om **u—o** frfr **kk, pp, tt** se Hesselman Sveam. s. 35.
Anm. 7. Frfr **tr** har Torpm. *ǯ* i *snǯtr*[1] s. n. hjortron.

§ 49. **Enskilda fall.**

1. *hùvyla* best. f. tiden mellan sådd o. skörd. Se v. Friesen S. o. S. II: 226 ff.

2. I trycksvag ställning har **o** blivit *u* i *gu-áftan* god afton, *gu-mǫ́ran* god morgon, *gu- mǫ́da* god middag. Jfr rspr **gutår** ← **gott år** (se Noreen V. Spr. II: 352).

ǯ.

§ 50. *ǯ* **motsvarar fsv. ŭ—ŏ i följ. fall:**

A. **I urspr. kortstaviga ord;**

1. **i sluten stavelse**

α) frfr **g:**

hǯg[2] s. m. håg	*tǯg*[5] s. n. tåg
rǯg[3] s. m. råg	*ʃǯǯg*[6] s. n. tjog.
trǯg[4] s. n. tråg	

β) frfr **l:**

bǯl[7] adj. brunstig (om suggor)	*hǯl*[9] s. n. hål
	kǯl[10] s. n. kol
gǯl[8] adj. gul	*stǫ̀pǯl, stapǯl*[11] s. m. stapel.

γ) övriga fall:

bǯ s. n. bud	*dǯn*[13] s. n. dån
bǯs[12] s. n. boss	*gǯr*[14] s. n. går.

Anm. 1. Om man jämför de i detta mom. upptagna orden med de kortstaviga ord, som finnas anförda i § 42, A, 1, t. ex. *mg, fgr, sgn* etc., framgår tydligen, att Torpm. hållit isär urnord. **ŭ** och **ŏ**.

[1]) Jfr sv. dial. **snutterbär** etc. Rz s. 648 a, **snåtter** etc. Rz s. 648 b.
[2]) Fsv. **hugher** ~ **hogher**. [3]) Fsv. **rugher** ~ **rogher**.
[4]) Isl. **trog**, da. no. **trug** (F.-T. s. 1289).
[5]) Fsv. **tugh** ~ **togh**. [6]) Fsv. **tiugh**.
[7]) Jfr sv. dial. **bål** etc. Rz s. 70, no. dial. **bǒla** 'være brunstig' etc. T. s. 33.
[8]) Se Kock Umlaut u. Brechung s. 22.
[9]) Fsv. **hul** ~ **hol**. [10]) Fsv. **kul** ~ **kol**
[11]) Jfr isl. **stǫpull**.
[12]) Sv. dial. **bås, bos(s)** Rz s. 71, no. dial. **bus, bos** T. s. 35.
[13]) Jfr no. dial. **dŭn** T. s. 78.
[14]) Jfr sv. dial. **går, gor** etc. Rz s. 225.

Anm. 2. Sandström antager i sin avhandling **ŏ** och **ŭ** s. 23 f., att en ögg. **ŏ** → **ŭ** frfr **gh** i urspr. kort stavelse ägt rum i västgötam. Får man förutsätta en dylik övergång även i Torpm., så har dock denna inskränkts därigenom, att *ă* står före **a** i följ. stav. (se § 42, A, 2). Delsbom. har såväl *hu̯g* håg, *ru̯g* råg, *tru̯g* tråg, *tu̯g* tåg som *bùgə* båge, *ru̯gə* råge (däremot *flʲègə* etc. se Sv. L. XI: 81). Hälsingem. ha ögg. **ŏ** → **ŭ** i fall »som **ugga** ← **owan** (se Noreen Aschw. Gr. 273,2) ← ***oban** (Noreen a. a. § 256, a. 7). — Jfr Hultman Hälsingel. s. 321.

Torpm. har även i »ord med urnord. intervokaliskt l efter rotvokalen» (se Hultman a. a. s. 263 ff.) *ă* t. ex.: *hălʲ* hål etc. Torpm. har kanske haft en ögg. **ŏ** → **ŭ** frfr **lʳ** i sluten stavelse. Jfr Hultman a. a. s. 270, »att i en del fornsvenska dialekter urgerm. kort **u** i ställning framför intervokaliskt kort **l** ljudlagsenligt fortsättes av **u**, även om den påföljande ***vokalen** varit **a**-omljud värkande». — Delsbom. har *hɔ̆lʲ* hål, *kɔ̆lʲ* kål.

Anm. 3. Då Torpm. regelbundet har *ă* frfr **a** i följ. stav. (se § 42, A, 2), måste *dằga* duga, *tằlʲa* tåla fått sin vokal från pres.

Anm. 4. Pret. av 2:dra avljudsklassen ha *ă*, t. ex. *brăt* bröt, *flʲăg* flög etc. se Formläran § 181. Vokalen har kommit från pret. plur. o. part.

2. I **öppen stavelse** frfr **i** och **u**, t. ex.:

brătʉ fsv. brutit	*fằɵn*[3] adj. blyg, rädd
bằʉ fsv. budhit	*fằrʉ* fsv. furu
bằgʉ[1] s. f. ett slags galler el. korg av vidjor att bära hö o. dyl. med	*hằlʲʉ* fsv. hulu ~ holu
	klʲằrʉ fsv. kluvit
	krằpʉ[4] fsv. krupit
bằrʉ fsv. burit	*lằɵn* adj. ludhin ~ lodhin
bằsʉ[2] s. f. halmläger, strö åt kreatur	*rằgʉ*[5] fsv. rughu
	rătu̯ fsv. rutin ~ rotin
dằvɵn fsv. duvin	*skằrʉ* fsv. skuru ~ skora
flʲằgʉ fsv. flugu	*smằgʉ*[6] s. f. gömställe
frằsʉ fsv. frusit	*strằkʉ*[7] s. f. stund.

[1]) Jfr sv. dial. **buga** etc. Rz s. 64. Äv. = tjurig människa. *hă æ ə rìktiga bằgʉ* hon är en riktigt tjurig människa.

[2]) Jfr sv. dial. **bosu** etc. Rz s. 71, no. dial. **bosa** T. s. 35.

[3]) ← ***fulin**, Till roten ***fel** i isl. **felmtr**; no. dial. **felm** (T. s. 100). Avljudande med germ. ***fēl** i no. dial. **fæl, fælen**, sv. dial. **fäl, fäla, fälin** T. s. 143. Jfr även no. dial. **fôlen** 'forskrækket' etc. T. s. 129.

[4]) Krupit, krympt.

[5]) Sårskorpa; se T. s. 554 **ruva**.

[6]) Jfr sv. dial. **smuga** etc. Rz s. 634, no. dial. **smog** etc. T. s. 661.

[7]) Jfr sv. dial. **struku** etc. Rz s. 686, no. dial. **stroka** T. s. 728.

Anm. 5. Hit hör pret. konj. t. ex. *brᵹ̆tə* brute etc. (se Formläran § 181).

Anm. 6. Vid övergången ū → *u̯* har alltså u ännu varit kort i urspr. kort (sluten el. öppen) rotstavelse. Jfr förh. vid a § 14, anm. 4.

Anm. 7. Torpm. har alltså u i stamstav. före i och u i änd. Enl. Hultman (Hälsingel. ss. 262, 271, 290, 299) skulle detta, vad orden på -in, -it angår, till stor del bero på »att fornsvenskan dialektiskt låtit ett genom a-omljud utvecklat kort o bliva u, ifall det stod i kort tonstavelse, och denna kommit att efterföljas av i». (Jfr dock Hultman a. a. s. 324.). Även Kock antar en sådan ljudlag (Sv. lj. II: 99 f.). — Hälsingem. (t. ex. Delsbom. o. Forsam.) ha i sv. fem. o (d. v. s. *o̯* el. *ᵹ̆*) t. ex.: *flʲòᵹə* fluga, *bòsə* halmläger, Forsam. *flʲòᵹə*, *bòsə*. Man kan härmed jämföra, huru ett av þwaru uppkommet *'tŏru* i Torpm. blivit *tᵹ̆rə* liksom *sŏlu* givit *sᵹ̆lʲə*, medan däremot Delsbom. har *tò̯rə*, *sò̯lʲə* (se f. ö. § 51).

Anm. 8. Torpm. har *u* i *hùu̯ə* huvud o. *stùgə* stuga.

B. I urspr. **långstaviga ord före tonande kons.** + l, n, r;

α) före ʲ + **n**, t. ex.:

bᵹ̆rə[1] v. bulna — *mᵹ̆n* s. n. moln.

β) före **gh, v** + ʲ, r, t. ex.:

fᵹ̆gəlʲ[2] s. m. fågel — handtag (på lieorv o. dyl.)

knᵹ̆vrə ~ *knᵹ̆vər*[3] o. f. trä- — tapp

sᵹ̆vəlʲ[4] s. n. sovel.

§ 51. I några ord har *ᵹ̆* uppstått av ett äldre ă till följd av »**tilljämning**» frfr u i ändelsen:

mᵹ̆rə[5] s. f. mara — *tᵹ̆rə*[7] s. f. grötkräckla

sᵹ̆lʲə[6] s. f. svala

Anm. Delsbom. har *tò̯rə*, *sò̯lʲə* o. *tvò̯gə* tvaga (jfr Hultman Nord. stud. s. 230).

§ 52. I ordet *jᵹn* s. n. hjon har väl u uppkommit av äldre långt ū, emedan ordet såsom sista led i sammansätt-

[1]) Se F.-T. s. 116 bullen. [2]) Fsv. fughl.

[3]) Jfr no. dial. knuvr(e) T. s. 303.

[4]) Fsv. sufl.

[5]) Jfr sv. dial. mara, möru etc. Rz s. 430, no. dial. mara T. s. 411.

[6]) Jfr sv. dial. sala, såla, sålu etc. Rz s 556; se Noreen Aschw. Gr. § 72.

[7]) Jfr sv. dial. tvära, tvoru etc. Rz s. 768, no. dial. tvara, tvoru, turu etc. T. s. 825.

ningar fått infortis. *jɞ̈n* motsvarar väl närmast[1] isl. **hiún**, medan Delsbom. *jøn* motsvarar isl. **hión**. De sammansättningar) i vilka *jɞ̈n* förekommer, äro t. ex. Torpm. *fàtɨjɞ̈n* fattighjon, *sòkɔnjɞ̈n* sockenhjon, Bjuråkersm. **dingnjen** (Säve, uppk. av **dyngnhjön** fattighjon, Forsam. *dɑ̀gɡɨ́n* (eg. **daghjon**) daglönare, och de hava alla i de nuvarande dial. grav taktform[2] och semifortis. Det kan därför synas osannolikt, att förkortning ägt rum i denna ställning, men någon annan utväg att förklara *ɞ̈* i Torpm. och *ø̈* i Delsbom. finner jag icke. Jag påpekar här Hesselmans åsikt (Västnord. stud. I: 9. not 2): »i alla nordiska dialekter gäller . . ., att lederna i genomskinliga (lättassocierade) sammansättningar, som normalt aksäntueras med starkton eller s. k. stark biton, fonetiskt behandlas alldeles lika som starktoniga enkla ord: **hus** och **tak** i sammansättningen **hustak**, såsom **hus** och **tak** vart för sig (Sammansättningen är ljudhistoriskt = en ordfogning). Visserligen har det för både äldre och yngre språkperioder uppställts flera olika ljudlagar som skulle ha inträtt blott under s. k. stark biton . . . Men de låta icke bevisa sig». — Ha *jɞ̈n* resp. *jøn* uppstått på grund av relativ trycksvaghet i sammansättningar, måste man naturligtvis å andra sidan anse **-jen** (← **hiön**) i Bjuråkersm. **dingnjen** såsom inkommet från det enkla ordet **jen**.

Anm. Om ögg. **iō** → **iø̄** se Hesselman S. o. S. V: 204, Kock Sv. lj. II: 313 f., Noreen Aschw. Gr. § 90 anm.

§ 53. *ɞ̈* **motsvarar fsv. u—o frfr konsonantförbindelser i följ. fall:**

A. Frfr **bb**, t. ex.:

dɞ̈b[3] s. m. dubb; flöte (för nät)	*grɞ̈bɔ*[4] s. f. hålighet i marken
dɞ̈bɔl adj. dubbel	*grɞ̈bɔl* s. n. grubbel

[1]) Möjl. även **hión**, då **o** i trycksvag ställning i vissa fall blir *ɞ̈* se § 54,2.

[2]) I takter med akut taktform förkortas däremot sista sammansättningsleden, t. ex.: *blɑ́bɔr* blåbär, *jǫ́lbɔr* smultron.

[3]) Jfr sv. dial. **dobb**, **dubb** etc. Rz s. 90, no. dial. **dobba**.

[4]) Jfr häls. **grubba** 'liten grop' (ordb. s. 23), no. dial. **grubba** 'hulning i jorden' T. s. 185. — Förek. i ortnamn, t. ex. **Sandgrubba** (Haverö).

grȧ̀bḭ̀ə v. grubbla
kl'ȧ̀bə s. f. klubba
knȧb s. m. knubb
nȧb s. m. nubb
rȧ̀bə[1] v. flytta, rubba
sȧ̀bə[2] v. slå; *sȧbə-tȧ́l* slå till
sȧ̀bət[3] adj. smutsig
trȧ̀bət adj. trubbig

Om andra ord med *u* se § 48, A.

B. Frfr **dd**, t. ex.:

kȧd s. m. kudde
lȧd s. n. ludd
sȧd s. m. sudd.

C. Frfr **f** + **kons.**; t. ex.:

gȧft[4] s. m. vindpust, -fläkt
gȧ̀ftə[4] v. fläkta
knȧ̀fə v. knuffa
lȧft s. m. luft
pȧfə[5] v. knuffa

D. Frfr **kk**, t. ex.:

bȧk[6] s. m. bock
drȧ̀kən adj. drucken
jȧ̀kḭ̀ə[7] v. gå illa under ryckningar av kroppen
skrȧk[8] s. m. korg, kont
sprȧ̀kən part. sprucken
ʃȧ̀k[9] adj. tjock

Anm. 1. Ordet *spjùkḭ̀ə* v. 'skämta, gyckla' har *u*. Jfr häls. spjuckla 'gyckla', spjäckel, spjuckel 'gyckel, galenskap', spjucklug etc. 'gycklande, smårolig' (ordb. s. 69 f.).

E. Frfr **ll** i orden *trȧl* s. n. troll, *sȧl*[10] s. m. nästan till gröt hoprört bröd i mjölk, *tȧl*[11] s. n. fjollig, våpig människa. *tȧlət*[3] adj. våpig, fjollig. Vad ordet *trȧl* beträffar, kan *ȧ* bero

[1]) Jfr nisl. **rubba** även 'flytte, bevæge fra sin plats' T. s. 546. Torpm. *rȧbə-ȧ́t-sə* 'krafsa åt sig'.

[2]) Väl samma ord som sv. dial. **subba** 'smutsa, sopa' etc. Rz s. 696 (jfr 'sopa till'), no. dial. **subba** T. s. 742.

[3]) Jfr sv. dial. **subbig** 'smutsig' Rz s. 696.

[4]) Jfr no. dial. **guft, gufs, gufsa, gyfta** T. s. 189.

[5]) Jfr sv. dial., no. dial. **puffa** T. s. 501 f., **buffa** 'stöta' Rz s. 63, T. s. 47.

[6]) Fsv. **bukker** ~ **bokker**.

[7]) Till sv. dial. **jukka** 'hoppa upp o. ner, röra s. upp o. ner', östsv. **jucka, jocka** i olika bet.; se Vendell s. 408.

[8]) Jfr sv. dial. **skrukk** etc. Rz s. 599, no. dial. **skrukka** T. s. 623.

[9]) Fsv. **thiukker** ~ **thiokker**.

[10]) Jfr häls. **sull** 'bröd (synnerligast tunnbröd) ibrutet i mjölk, soppor o. dyl.' (ordb s. 73).

[11]) Jfr sv. dial. **tollig, tollot** etc. 'galen, tokig', **tular** 'svagsint människa, fjolling' Rz s. 744.

på det föreg. r[1] (Prof. Hesselman har i föreläsn. påpekat, att o i troll säkerligen beror på att det föreg. r antingen bevarat o el. förvandlat äldre u till o). Vad orden *sǟl* ock *tǟl* angår, torde ll här ej vara urspr. utan gå tillbaka på äldre rl. Enl. T. s. 815 är ll i no. tull 'tosse; hvirvel, krølle' mm. »vistnok» uppk. av rl. Att detta är riktigt framgår av följ. omständigheter. Vore ll urspr., skulle man vänta sig vokalen o i no. och ej u. Å andra sidan förekommer i östsv. dial. vok. o i toll, tollog etc. (se Vendell s. 1023). Östsv. har har annars regelb. u före urspr. ll. Östsv. toll(a) etc. hör till verbet tolla 'hoprulla' etc., som även finnes i formen turla (Vendell s. 1052). På samma sätt torde Torpm. *sǟl* motsvara no. dial. surl[2] T. s. 746 'blanding av matlevninger og skyll til svinefôr'. Då *u* annars förekommer i ord med urspr. ll (se § 48, D), få *sǟl* och *tǟl* på detta sätt en naturlig förklaring. Är ovanstående åsikt riktig, så följer därav att vid tiden för ögg. ŭ -> *u* före ll, rl ännu ej assimilerats till ll i ovanstående ord, eller också att Torpm. haft två kvalitativt olika ll-ljud, ett palatiserat motsv. urspr. ll och ett ej palataliserat motsv. ll ← rl.

F. Erfr *l* + kons., t. ex.:

gǟlv[3] s. n. golv	*sǟlk* s. n. solk, smuts
hǟfty[4] s. n. stenröse, grop	*sǟlkə*[6] v. solka (ned)
m. m. (i mark)	*stǟlpə*[7] s. m. stolpe
hǟlk[5] s. m. holk	

Anm. 2. Se Hultman Hälsingel. s. 242 ff. — Hit höra också *hǟlkən* fsv. hulkin ~ holkin, *tǟlkən* fsv. thulkin ~ tholkin (se Kock Sv. lj. II: 96). Torpm. har *ə* i t. ex. *fəlk* folk, *hèlmə* holme. — Torpm. har även *èlvsjön* Ulvsjön. Sammanställningen av första sammansättningsleden med ulv är sannolikt riktig. Jfr att i östsv. dial. ordet heter olv (Vendell s. 1070) Även ett verb olv(a) 'tjuta som en

[1]) Jfr § 54,1.

[2]) En l-avledning till roten i no. dial. surpa T. s. 746, sv. dial. surpa, syrpa etc. Rz s. 653.

[3]) Fsv. gulf ~ golf.

[4]) Jfr östsv. holster, holstrog etc. Vendell s. 349. Nog bildat med suff. -istra : -ustra på roten 'hul i hål (jfr Torp s. 219 under holsa). Jfr got. hulistr, ags. heoloster m. 'gömställe'.

[5]) Fsv. holker, fda. hulk.

[6]) Se T. s. 744 sulke.

[7]) Fsv. stulpe ~ stolpe.

varg' finns i östsv. (Vendell ib.). Rietz s. 780 a anför från Uppland en form **ólva**, som väl också hör hit.

G. Frfr **m + kons.**, t. ex.:

dǎmpɒn[1] adj. slö, trött, olustig
gǎmp s. m. gump
hǎmlɒ s. f. humla
hǎmrɒ[2] v. gnägga
klǎmp s. m. klump
klǎmr(g)[3] adj. stel av kyla i händerna, fumlig
klǎmsɒn[3] adj. = föreg.
ɹlǎmp s. m. slump
skǎmpɒ v. skumpa
strǎmpɒ s. f. strumpa
trǎmf s. m. trumf
tǎmlɾɒ[4] s. m. tumme

I andra ord har Torpm. o före **m + kons.** enl. § 41, 1

H. Frfr **n + kons.**

1. frfr **nd**, t. ex.:

blǎn s. m. blund
blǎnɒ v. blunda
brǎn[5] adj. brunstig (om bockar)
grǎnɒ[6] v. fundera, tänka
klǎn[7] s. m. knöl, klabb
pɑ̀fǎn s. n. påfund
rǎn adj. rund
sprǎn s. n. sprund
sǎn s. n. sund

Anm. 3. Om ord med *u* före nd se § 48, F.

Anm. 4. Märk *ɑ* i *stɑn*[8] s. f. stund (se Hesselman i och y s. 190).

[1]) Jfr sv. dial. **dumpin** etc. Rz s. 89, ty. **dumpf** (se F.-T. s. 165 **dump**).

[2]) Jfr sv. dial. **homra** Rz s. 261. no. dial. **humra** T. s. 227.

[3]) Jfr sv. dial. **klummsen** Rz. s. 332, no. dial. **klumsen, klumsa** etc. T. s. 289.

[4]) Ex. *han skrɑ̀md-n̥ sa tǎmlɾɒgan fɑ́l-ín ɑ stò̩tanɑ́gɾan svɑ̀tnɒ* 'han skrämde honom så att tummarna föllo in o. stortånaglarna svartnade' (skämts.).

[5]) Torpm. *brǎmbǎk* 'brunstig bock'. Jfr sv. dial. **brunnda** etc. 'vara brunstig, löpsk' Rz s. 53, no. dial. **brund** 'brunst' T. s. 45. För att förklara sv. dial.-former med y och ö antar Torp sammanfall med en »avledning av **brenna** (da. **brynde** brunst, **halsbrynde**)». De svenska formerna med y och därav uppkommet ö kunna dock förklaras enl. den utveckling u → y, som Hultman först påvisat, Hälsingel. s. 52 ff., en ljudlag, som Kock ytterligare utvecklat Sv. lj. II: 206 f., i det han antar, att den gällt även efter **r** och **n**.

[6]) Se F.-T. 253.

[7]) Jfr häls. **klunn** (ordb. s. 36), no. dial. **klundra** etc. T. s. 289.

[8]) Ex. *hɑ stɑ̀nan* 'ha tid'.

2. frfr övriga **n-förbindelser**, t. ex.:

brǎn̲ɔ sup. brunnit	tillhjälp av lunnor
bǎn̲t s. m. bunt	*lǎn̲s* s. m. luns
hǎn̲ɔ sup. hunnit	*strǎn̲t* s. n. strunt
klʏǎn̲s[1] s. m. kluns	*tǎn̲* adj. tunn
lǎn̲ɔ[2] s. f. stock, som underlag vid släpning	*tǎn̲ɔ* s. f. tunna
lǎn̲ɔ[2] v. släpa hop med	*vǎn̲ɔ* sup. vunnit

Anm. 5. Torpm. har *sǎn̲da* söndag (se Hultman Hälsingel. § 41, Hesselman i ö. y s. 190 ff.) men *ɛ* i *stɛn̲* stund, *sɛn̲t* sönder.

I. Frfr g, t. ex.: *fàg̲nɔ*[3] v. ruttna, mögla (om äpplen, potatis o. dyl.)

J. Frfr **pp**, t. ex.:

hǎp̲ɔ[4] v. hoppa	*knǎp̲ɔ* v. stryka knopparna av lin
knǎp̲ s. m. knopp; *knǎp̲nål*[5]	*krǎp̲ɑ̊s* s. m. kroppås
blòm̲knǎp̲ s. m. blomknopp	

Anm. 6. Om andra ord med *u* frfr **pp** se § 48, G. — Märk *nàp̲ɔ*[6] v. plocka.

K. Frfr **r + kons.**, t. ex.:

bǎr̲ft[7] s. n. borst	*gǎr̲kɔ*[10] s. f. gyttja
bǎr̲k[8] s. m. burk	*knǎr̲*[11] s. m. knorr (påsvansen)
bǎr̲jɔn[9] adj. burgen	*kǎr̲ɔ*[12] v. kurra

[1]) Se T. s. 289 kluns.

[2]) Jfr sv. dial. lunna ihop 'köra tills. stockar el. ved i skogen' Rz s. 415, no. dial. lunna etc. T. s. 396.

[3]) Bildat på adj. fuggjin 'murken', som finns i Delsbo (enl. Säve). Detta motsvarar regelbundet isl. fúinn 'rutten' (jfr lugge 'loge', knugge 'knoge', ugga 'ovan' i Delsbom.).

[4]) Fsv. huppa ~ hoppa.

[5]) Eg. = knoppnål.

[6]) Jfr no. dial. nuppa T. s. 464.

[7]) Se Lindgren Brtr Gr. § 91, B.

[8]) Fsv. budhker, burker.

[9]) Fsv. burghin ~ borghin.

[10]) Jfr sv. dial. gårka, gurk etc. Rz s. 225: k-avledn. av germ. roten 'gur, som finnes i sv. dial. går, gor etc. Rz s. 225, no. dial. gor T. s. 175.

[11]) Se Noreen V. Spr. III: 327.

[12]) Se Noreen a. st. s. 271.

kɜ̆r̲k[1] s. m. kork
mɜ̆r̲ɒ[2] v. morra, murra
snɜ̆r̲pɒ[3] s. f. högfärdig kvinna
stɜ̆r̲ɒt[4] adj. förskräckt; illa till mods; konstig
ɜ̆r̲k[5] s. m. det tjocka under foten fram mot tårna

L. Frfr **sk, st** se § 48, anm. 5.

§ 54. **Särskilda fall.**

1. *brɜ̆m̲bɒr* s. n. hallon. Borgsjöm. har *brám̲bɒr*. Jfr sv. dial. **bran(n)bär** etc. Rz s. 49, nht. dial. rote **Brambeere** T. s. 41. Torpm. *brɜ̆m̲bɒr* är väl uppkommet av **brombär**, jfr sv. dial. **brombär** 'björnbär' Rz s. 55, nht. **Broombeere** 'Rubus plicatus' T. s. 41. — Jfr även *prɜ̆n̲t* prompt samt *trɜ̆k̲nɒ-tí*[6] svälla ut, bulna. Torpm. har i dessa ord ögg. o → *ɜ̆* efter **r**.

2. I en del **lånord** har Torpm. *ɜ̆* gentemot det långivande språkets **o**. *ɜ̆* är uppkommet i **trycksvag ställning**, t. ex.:

kɜ̆n̲tánt adv. kontant
kɜ̆n̲fɜ́kt s. m. konfekt
kɜ̆g̲kɜ̆ʃ s. m. konkurs
kɜ̆mɒndérɒ v. kommendera
kɜ̆r̲prɑ́l korpral
ɜ̆p̲raʃɔ́n s. m. operation

3. *trɜ̆k̲kɒ* v. tråckla. Enl. T. s. 802 lån från lt. **trakelen**.

4. I en del ord motsvarar Torpm. *ɜ̆* fsv. **y**:

α) Efter **r**, t. ex.:

brɜ̆l̲ɜp s. n. bröllop
brɜ̆ms[7] s. m. broms

Anm. 1. Om *trɜ̆s̲kɒ* tröska, *trɜ̆s̲kɜ̆l* tröskel se § 48, anm. 5.

β) före **r** och ʟ + **kons.**; t. ex.:

fɜ̆ʃt superl. först
hɜ̆l̲ɒ[8] s. f. fördjupning
mɜ̆r̲k[9] adj. mörk; *mɜ̆ʃt* neutr. mörkt

[1]) Se Noreen a. st. s. 316, Lindgren Brtr Gr. s. 80, not 1.

[2]) Se Noreen a. st. s. 272.

[3]) Jfr sv. dial. **snarpa** 'ondsint kvinna'; **snyrpa, snörpa** 'snålt fruntimmer', Rz s. 649, **snurpo** 'hoffærdig kvinde', no. dial. **snurpa** 'en som är snurp' T. s. 676.

[4]) Jfr sv. dial. **sturna** 'bli förskräckt' etc.; **stur(r)ken** 'sorgsen' **stura** 'vara nedslagen' Rz s. 679.

[5]) Torpm. *tɑ̀ɜ̆r̲k* ds. Jfr Ljusdal **vorsk** (Säve) med samma bet. som *ɜ̆r̲k* (jfr häls. **vorska** 'orka', **voss** 'oss').

[6]) Jfr no. dial. **trunkna** 'svelle ut om fugtig træverk'. **trunken** 'svulmende' etc. T. s. 810. Torpm. *trɜ̆k̲nɒ* skulle motsvara ett fsv. 'trokkna.

[7]) Se Hesselman i o. y s. 179, Hellquist Et. ordb. s. 63.

[8]) Jfr sv. dial. **hölj, hulj, höl** Rz s. 281, no. dial. **hyl** T. s. 233, isl. **hylr**, gen. **hyliar**.

[9]) Fsv. **myrker**.

mæ̆ʃə[1] v. mörkna; *mæ̆ʃnəŋ* s. f. mörkning
mæ̆t[2] s. m. mört; *mæ̆ʃøn* n. pr. Mörtsjön
sæ̆lʃə[3] s. f. sölja
tæ̆ʃt[4] s. m. törst, *tæ̆ʃtə* adj. törstig
væ̆lə[5] v. våla, bry sig om; *òvæ̆lu(g)* adj. ovålig
væ̆t[6] s. m. vört

Anm. 2. I några av dessa ord skulle man kunna förutsätta en äldre vokal **u**, t. ex. *fæ̆ʃt*, *tæ̆ʃt*. Det är dock av andra ord tydligt, att Torpm. haft en ögg. y → *ø* frfr r + kons. Härmed kan jämföras, att Borgsjöm. har ögg. ö → *ø* före **rd**, t. ex. *fø̆də* förde, *hø̆də* hörde, *ʃø̆də* körde. Enl. Torpborna säger man i Borgsjö *ja hø̆də han ʃø̆də mæn ja vét-ınt va han fø̆də* 'jag hörde han körde, men jag vet inte vad han förde'.

5. *ànsø̆lʏs* adv. motsols. Jfr fsv. **ansȳlis**, isl. **ansøles**, se Noreen Urg. Lautl. s. 32 ff.; Aschw. Gr. § 167. Hur *ø* skall förklaras, vet jag ej.

6. *fø̆gs* s. n. fähus. Ordet motsvarar väl dalm. *fi̧ǫs* (isl. **fjós** se Noreen Dalm. s. 56). Torpm. *g* är väl, som prof. Hesselman för mig påpekat, en reflex av äldre nasalering.

7. *lø̆ndiʃʃə* s. n. täckdike, *rø̆n* s. m. rönn. Om det mångomskrivna **rönn** se Noreen V. Spr. III: 236 m. not 1. Wigforss S. H. F. s. 183. För att förklara formen **runn** antar Noreen ett äldre 'ruþn-. Kanske formen **runn** kan förklaras ur ett äldre **raun**[7] (jfr no. dial. **raun** T. s. 517), i det man antar, att fonemet **aun** till följd av äldre nasalering i vissa sv. dial utvecklats till **unn**. Bekant är, hur **-aun** i no. dial. blivit **ǫgn**, **ågg** etc. (se Larsen Solor s. 54). Märk särskilt no. dial. **rogn**, **römn** 'rönn' (Ross). En liknande utveckling av fonemet **aun** finns i dalm., där ordet **rönn** heter *roɣɯn*, *roɣɣ* etc. (se Noreen dalm. s. 152 f.). Märk även östv. *rögn*, *rögu*, där *g* och *ɣ* tyda på äldre nasalering. I Torpm. — och andra dial. med **runn** 'rönn' — skulle nasaleringen ha orsakat

[1]) Isl. o. fsv. **myrkia**, no. dial. **myrkja** T. s. 445.
[2]) Se Hesselman i o. y s. 207.
[3]) Jfr isl. **sylghia**. Se T. s. 761 **sylgia**.
[4]) Fsv. **thyrster**.
[5]) Fsv. **vyrdha**, se Hesselman i o. y s. 210 f.
[6]) Se Hesselman i o. y s. 211. Noreen V. Spr. III: 223.
[7]) I så fall behöver man ej förutsätta några former utöver de faktiskt förekommande: no. **raun**, isl. **reynir** (jfr Delsbom. **rin**, Ljusdal **ryn**). Se även Hultman De östsv. dial. s. 170.

dels ögg. **au** → *u*, dels förkortning av den ur **au** uppkomna vokalen och förlängning av det slutljudande **n**. — *lɔ̆ɳ-* i *lɔ̀ɳdiʃʂɐ* är enl. min mening att förklara på liknande sätt. *lɔ̆ɳ-* är här utvecklat ur ett äldre '**laun** (jfr isl. **laun**, nsv. **lön(n)**). Man kan jämföra sv. dial. **lönsten** 'dold sten i åker' Rz s. 422. Från Borgsjö känner jag följ. sammansättningar innehållande *lɔ̆ɳ* : *lɔ̆ɳfiʃ* 'lönfis', *lɔ̀ɳgɑ́k* 'i hemlighet brunstig' (jfr Torpm. *jɑ̀gɑ́k* s. 90). — Att även kvarstående **n** åstadkommit nasalering av föreg. trycksvag vokal, bevisas av ord som *at ɑ̀ran* nästa år ← fsv. **at āreno** se § 78, anm. 5. Angående förkortning av lång vokal före nasal kan man jämföra no. dial. **blånne, grånne**, som enl. Larsen Solør s. 54 sannolikt beror på äldre nasalering.

ɑ.

§ 55. *ɑ* (el. *ɑɑ* se § 1, anm. 5) **motsvarar regelbundet ä. fsv. (och allmänt fornnordiskt) ā**, t. ex.:

bɑ̀gʊs[1] v. vara envis
fjɑ̆s[2] s. n. tok, norr
flɤ̆ɑ[3] s. m. slät myrmark
flɤɑ v. flå; ~ *tɑ́ɳan* visa tänderna
frɑ̆[4] adj. bittida mornad
gɬɑ̀mʊ[5] v. titta, stirra
hɑ̆[6] s. f. årtull
hɑ̆s[7] adj. hes
jɑ̆ɬ[8] s. n. onödigt prat; *jɑ̀ɬʊ* v. prata dumheter
jɑ̆m[9] s. n. enfaldig person; *jɑ̀mʊ* v. vara enfaldig *jɑ̀mʊt* adj, trög, liknöjd; enfaldig
krɑ̆k[10] s. f. det framskjutande partiet under hoven

[1]) Jfr sv. dial. **bågäs** Rz s. 69, no. dial. **baag** 'hinderlig, tvær' T. s. 18.
[2]) Jfr sv. dial. **fjås** Rz s. 140, no. dial. **fjaas** 'sladder' etc. T. s. 110.
[3]) Jfr no. dial. **flaa** 'vid ensartet flate' etc. T. s. 116.
[4]) Jfr sv. dial. **frå** etc. Rz s. 167, da. **fro** F.-T. s. 276. Torpm. *mɑ̀tfrɑ́* adj. matfrisk (i sht. om mornarna).
[5]) Jfr sv. dial. **glåma** etc. Rz s. 200, no. dial. **glaama** T. s. 162.
[6]) Jfr sv. dial. **hå** Rz s. 287, no. dial. **haa** T. s. 203.
[7]) Jfr sv. dial. **hås** Rz s. 278, no. dial. **haas** T. s. 204.
[8]) Jfr no. dial. **jaala** 'fjase' T. s. 249.
[9]) Jfr sv. dial. **jåm(a), jåmug** etc. Rz s. 299, no. dial. **jaam(a)** etc. T. s. 249.
[10]) Jfr sv. dial. **kråka** Rz s. 359, no. dial. **kraaka** T. s. 319.

kɑ̄m[1] adj. trött, matt (om utseendet)
kɑ̄s[2] s. n. tok, narr; *kɑ̀sʊs* v. tokas; *kɑ̀sʊt* adj. tokig, fånig
lɑ̀gʊ[3] s. f. kullfallet träd
nɑ̄k[4] adj. dålig
pjɑ̄k[5] s. n. enfaldig, beskedlig människa
pjɑ̀kʊ[6] pjunka, vara fjäskig
rɑ̄[7] s. f. järnspån på eggen efter slipning
rɑ̄k[8] s. m. innanmäte (i fisk)
rɑ̄k[9] s. f. rand (av smuts o. dyl.); *rɑ̀kʊt* adj. randig
rɑ̀kə[10] s. f. råk (i is)
rɑ̄m[11] adj. hes
rɑ̀nlɑ́n[12] s. n. försumpad skogsmark
snɑ̄[13] v. blåsa kallt
sɑ̀tʊ[14] s. f. liten stack; *sɑ̀tʊ* v. lägga i stack
tɑ̄[15] s. n. mindre väg
tɑ̀sʊ[16] v. städa, pynta
ʧɑ̀kʊ[17] v. åka kana

[1]) Jfr sv. dial **kåm** 'dunkel' etc. Rz s. 379, no. dial. **kaam** 'dunkel' etc. T. 263.

[2]) Jfr sv. dial. **kås(a)**, **kåsug** etc. Rz s. 380, se Bugge hos Noreen Dalm. s. 108.

[3]) Sv. dial. **låga** Rz s. 402, n. dial. **laag** T. s. 367.

[4]) Sv. dial. **nåk** 'njugg, karg, dålig, illasinnad, svag, illamående' Rz s. 475. *nɑ̄k* ← urnord. *'hnawaka-, till samma ieur. rot *'(s)knu 'skava av', som finns i Delsbom. *nøg* (← *'urgerm. *'hnawwa-, se Noreen Urg. Lautl. § 45) 'klen, njugg', no. dial. **nøgg** 'smaalig, karrig, knap' etc. T. s. 469, sv. dial. **snägger, snagger, snygg, snögg** Rz s. 649, no. dial. **snøgg** T. s. 679. — Urgerm. *'hnawaka- har alltså haft obetonad antepenultima (se Noreen a. st.), jfr **snåla** ← *'snawalôn till roten *'(s)knu (T. s. 667 snaala).

[5]) Sv. dial, **pjåk(a)** Rz s. 504, no. dial. **pjaaka** T. s. 491.

[6]) Sv. dial. **pjala, pjåla** Rz s. 503, no. dial. **pjaala** T. s. 491 f.

[7]) Jfr sv. dial. **ra** Rz s. 518, **ro** Rz s. 538, no. dial. **ro, raa** T. s. 539.

[8]) Jfr sv. dial. **råk** 'innanmäte' etc. s. 551, avljudande med no. dial. **rak** T. s. 509.

[9]) Sv. dial. **råk** Rz s. 547, no. dial. **raak** T. s. 519.

[10]) Se Noreen Sv. et. s. 62 f.

[11]) Sv. dial. **råm** Rz s. 548, no. dial. **raam** T. s. 520.

[12]) Jfr sv. dial **rån** 'draga till sig fuktighet' etc. Rz 549, no. dial. **raa** 'raa, fuktig' etc. T. s. 519.

[13]) Jfr sv. dial. **snå, sno** Rz s. 645, no. dial. **snoa** T. s. 673.

[14]) Jfr no. dial. **saata** T. s. 570.

[15]) Jfr sv. dial. **tå** etc. Rz s. 770, no. dial. **taag** etc. T. s. 774.

[16]) Jfr no. dial. **taasa** 'pusle, sysle saa smaat' T. s. 775.

[17]) Väl samma ord som no. dial. **tjaaka** 'schleppen, reiben, schieben' etc. F. T. s. 513 **kjaak**, no. dial. **tjaaka** T. s. 789, sv. dial. **tjåka** 'släpa, gnida, skrapa' etc. Rz s. 741.

vɑ̀lʲfǽlɔ[1] s. n. rishög; *vɑ̀lʲan* n. pr. gård i Torp
ɑ̀mɔ[2] s. f. larv
ɑ̀mɔ-sɔ[3] v. vara tillgjord
ɑ̀sɔ[4] n. pr. Åse (by i Torp)
ɑ̀ftɔ[5] n. pr. Ålsta (by i Torp)
ɑt[6] s. n. inslag (i väv)
ɑ̀vɑ̀t[7] s. n. mygg, knott

§ 56. **Torpm.** *a* **motsvarar fsv. (och allmänt fornnordiskt)** *ă* **i tryckstark ställning framför vissa konsonantgrupper och i uddljud i några ord:**

A) Frfr **ng**, t. ex.:

bàŋɔn[8] adj. rädd
fɑŋ[9] s. f. fång; knä, sköte; kolik
hɑ́ŋ pret. hängde
hɑ́ŋstɔ[10] n. pr. Hångsta
sprɑŋ pret. sprang
svàŋrɛ́m[11] s. f. svångrem
ɔlɑŋ pret. slängde

B. Frfr **nk**, t. ex.:

hàŋkɔ[12] s. f. ämbar
skɑŋk s. m. skånk
stàŋkɔ v. stånka

Om andra ord med *ɑ* och *a* se §§ 18,F,3, 19,I,2.

C. Frfr **rd**, t. ex.:

gɑ̀l s. m. gård
hɑ̀l adj. hård

Om andra ord med *ɑ* i denna ställning se § 17, B.

D. Frfr **rn**: *bɑn* s. n. barn; *bɑ̀nɔt* adj. med barn (gravida). Se Hesselman Sveamålen s. 23 ff.

E. Frfr **rl**: *ɔ̀gɑ̀lɔn* adj. oförnuftig.

[1]) Jfr sv. dial. **vål(e)** 'rishög' Rz s. 794, no. dial. **vaal** 'dynge' etc. T. s. 850.

[2]) Jfr sv. dial. **åm(m)a** Rz s. 840, no. dial. **aama** T. s. 12.

[3]) Jfr sv. dial. **åma sej** R. s. 840.

[4]) (I) **Åse** 1490, **Aas** 1535, **Ås** 1543 (Nordlander).

[5]) **Alastath** 1417, **Allsta** 1543, **Aalsstad** 1535 (Nordlander). Av fsv. mansnamnet **Ale**, se Lundgren s. 10.

[6]) Etym. samma ord som *ɑt* i följ. ord.

[7]) Jfr sv. dial. **åt** Rz s. 121, no. dial. **aat** T. s. 13.

[8]) Jfr sv. dial. **bang(en)**, **bång(en)** Rz s. 22, no. dial. **bang(en)** T. s. 16.

[9]) Se T. s. 94 **fang**.

[10]) **Hancsta** 1543, **Hankstadh** 1535, **Hånngstath** 1555 (Nordlander). Jfr fsv. **Hang** Lundgren s. 95.

[11]) Jfr häls. **svånge** 'veka livet' Rz s. 707, no. dial. **svang** smal etc. T. s. 749.

[12]) Jfr sv. **hank**, no. **honk** T. s. 220.

Se Hesselman Sveam. s. 24. Forsam. har *ɔ̀ggl̥ɔn* oförnuftig.

F. I uddljud:

tɑ̨[1] prep. av
ɑ̀kɔ v. åka
ɑ̀kər s. m. åker
ɑ̀l̥lɔ[2] s. m. otäcking

Anm. *ɑ̨k* s. f. orenlighet i ull. Enl. Torp s. 11 är no. aaka 'vel for 'aka med fremlydsforlængelse'. Vad som föranlett Torp till detta antagande, synes vara den i gottl. belagda formen aka, vilken form ej är bevisande, då samnord. långt a kvarstår i gottl. Jfr Rietz s. 4 aka. Jfr Rz s. 116 eka ds., östsv. ek, äiko, äiku, eko etc., se Vendell s. 169.

§ 57. **Särskilda fall.**

A. I några ord motsvarar Torpm. *ɑ* fsv. ŏ före *g* → **gn**, t. ex.:

bɑ̀gnɔ[3] v. böja sig, krokna
strɑ̀gnɔ[4] v. vara nära att kvävas
tɑ̀gnɔ[5] v. töja sig.

B. *ɔ̀vabɑ̀r*[6] s. n. nederbörd, häftigt regn.

æ.

§ 58. *æ* **motsvarar fsv. æ i urspr. kort stavelse med und. av fallen i §§ 66, 70 C, t. ex.:**

blæ[7] v. bläddra
fæt[8] s. n. fjät
jæv[9] s. f. portion (hö o. dl.)
næs s. n. näs

[1]) ← ut av

[2]) Väl best. f. av sv. dial. atall 'motbjudande, förarglig' etc. Rz s. 15, no. dial. atall 'slem, fortrædelig' etc. T. s. 8. Torpm. *rɑ̀tɑ̀l̥lɔ* ds. jfr *rɑt* s. 32.

[3]) Sv. dial. bogna etc. Rz s. 44, no. dial. bogna T. s. 32.

[4]) Sv. dial. strångna Rz s. 688, se Hesselman Stavelseförlängning o. Vokalkvalitet s. 53.

[5]) = Torpm. *jɑ tɑ̨gda*. Jfr sv. dial. tångna Rz s. 740, no. dial. togna T. s. 793.

[6]) Jfr Solør åvabår m. 'nedbør', nordre Gudbrandsdalsm. *ogobɑ̨r* (enl. meddel. av Prof. Hesselman), no. dial. ovabur, åvabur; jämtl. ommabol Rz s. 485.

[7]) Fsv. blædhia, isl. bleðia.

[8]) Jfr isl. fet, no. dial. fet T. s. 102.

[9]) Jfr fsv. g(i)äf, gif, sv. dial. gäv, giv Rz s. 194, no. dial. gjæv etc. T. s. 160.

næt s. n. nät
næv[1] s. n. näbb
ræv s. m. räv
stæ s. n. städ
væv s. m. väv

Anm. 1. Hit höra verb tillhörande 2:dra sv. konj., som förlorat j genom analogi från pres. sing., t. ex.: *grǽmə* gräma, *krǽvə* kräva, *rǽmə* skrika (jfr sv. dial. **remja** Rz s. 551, no. dial. **remja** T. s. 526), *svǽrə* svärja, *sǽlə* sälja, *tǽmə* tämja.

Anm. 2. *ʃʂǽvahún* s. m. liten knähund; jfr sv. dial. **kjevan**, kövan etc. Rz s. 385, no. dial. **kovern** etc. T. s. 312. De olika formerna i sv. o. no. dial. äro väl till stor del beroende på folketymologiska ombildningar.

§ 59. **æ motsvarar fsv. ǣ i urspr. lång stavelse med und. av fallen i § 70, t. ex.:**

blǽjə[2] s. f. spänne
brǽstə[3] v. sprätta upp
bǽnəl[4] s. m. halm att binda med
drǽlə[5] v. spilla
dǽŋjə[6] v. ge stryk
dǽntlǽs[7] adj. fjäskig, dum
flǽʃʂə[8] v. fläka
flǽŋəlús s. f. ett slags lus
fùlfǽktəg[9] s. m. otäcking
fǽlər[10] pl. bärband, remmar (i ränsel, kont o. dl.)
fǽmə[11] v. räfsa hop hö till fång; *fæm* s. n. fång hö

[1]) Jfr fsv. næf, sv. dial. näv Rz s. 478, no. dial. nev T. s. 456.

[2]) ← urnord. *'blagiōn* till roten i sv. dial. **blaga** 'lysa' Rz s. 37, no. dial. **blaga** T. s. 27 f.

[3]) Kaus. till sv. **brista**, isl. **bresta**. Jfr sv. dial. **brästa** 'sprätta upp' etc. Rz s. 62.

[4]) → urnord. *'bandila-; jfr Kluge Nom. St. § 90.

[5]) Jfr sv. dial. **drälla** Rz s. 101, no. dial. **drelta** T. s. 71, se Tamm Etym. Ordb. s. 103.

[6]) Jfr sv. dial. **däŋgja** etc. Rz s. 112, no. dial. **dengja** T. s. 61.

[7]) Jfr sv. dial. **däntlaus** Rz s. 112, no. dial. **dent** 'flid, omhu' T. s. 61.

[8]) Jfr sv. dial. **flekka** Rz s. 155, no. dial. **flekkja** T. s. 118.

[9]) Sammanhänger med no. **faktir** 'maate at føre sig paa, fagter', **fakta seg** 'føre sig', sv. dial. **fakter, fakkser** T. s. 92.

[10]) Jfr sv. dial. **feslar** etc. Rz s. 177, no. dial. **fetel** pl. **faslar** T. s. 102.

[11]) ← urnord. *'faþmian; jfr ags. fæþmian 'omfamna', mlt. **vedemen** 'mäta med famnen'; sv. dial. **fämi** 'mäta ngt med utsträckta armar' Rz s. 123.

glɛ̀ɳtɤ[1] v. glida, halka slinta
hɔ̀gdɤ[2] v. hejda; hålla måtta, vara njugg
hɔ̀klɤ[3] s. f. redskap vid linberedning, häckla
hɔ̀ktɤ[4] v. kunna, förmå
hɔ̀lɤ[5] s. f. linhälla
jœl[6] adj. som ej får kalv (om ko, *jɔ̀lkɔ́*)
jɔ̀gɤlɤ[7] s. f. stylta
jœgs[8] adj. omtyckt (i sht upptagen på baler)
krɛ̀pa[9] n. pr. Kräppa (by i Torp)
lœgn s. f. längd
mœ̀gɤlɤ[10] v. draga, töja ut (om garn, då man spinner)
mɔ̀gtɤ[11] v. knåda (deg, tjockmjölk o. dl.)
mœ̀nʃ s. f. människa; frun-timmer, kvinna
nɪ̀vɛ́lɤ[12] s. n. nytt gräs, som växer upp efter första skörden
nɛ̀stɤ[13] v. nästa, tråckla fast
rɛ̀nɤl s. m. rännil
rœgn s. n. regn
rɛ̀ʧʂɤ[14] v. springa fort

[1]) Jfr sv. dial. glänta, glinta etc. Rz s. 199, no. dial. gletta T. s. 163.

[2]) Jfr sv. dial. hägda Rz s. 234, no. dial. hegda T. s. 205. Ex. *hɔ̀gdɤ mɑ́tn tɪ́-nan* ung. 'inte unna ngn maten'.

[3]) Från mlt hekele enl. T. s. 207.

[4]) Jfr häls. häkta (ordb.) o. fsv. häkta 'hålla stånd, stå mot', som Söderwall anser lånat fr. lt. hechten 'häkta'.

[5]) Jfr sv. dial. hälla Rz s. 237. Uppl. har linhässla (enl. meddel. av prof. Hesselman), se Rz s. 285 häsla.

[6]) Jfr sv. dial. gälda 'snöpa, gälda', Rz s. 228, no. dial. gjeld 'gold, som ikke gir melk' T. s. 156.

[7]) Jfr sv. dial. gängla Rz s. 185, no. dial. gjengla T. s. 157.

[8]) Jfr sv. dial. gängsen äv. 'omtyckt, begärlig' Rz s. 185, no. dial. gjengsen 'hyppig, smidig, bekvem' T. s. 157.

[9]) Jfr sv. dial. kräppa 'pass, trång väg', kräppa, krappa 'vara trång' etc., krapp 'trång, snäv' Rz s. 354, no. dial. kreppa 'krumme, gjøre smalere' T. s. 322. Genom byn går en bäck, som grävt sig djupt ner, o. det är väl denna, som givit upphov åt namnet.

[10]) Jfr sv. dial. mingla 'mäta, måla nidskt' Rz s. 439, östsv. mingla 'spinna fint' Vendell s. 606, no. dial. mingla 'spare, nyte sparsomt' T. s. 425. Ställas av Torp samman med migra. Torpm. *mɔ̀gɤlɤ* kan dock ej härledas från en rot *ming-.

[11]) Jfr sv. dial. mängt 'röra tillsammans' Rz s. 455, no. dial. mengja 'mænge, blande' T. s. 422. *mɔ̀gtɤ* ← urnord. *mangatjan.

[12]) Jfr häls. nyvälle (ordb. s. 49).

[13]) Jfr no. nesta T. s. 456.

[14]) *rɛ̀ʧʂɤ a kùtɤ* 'springa fort'. Jfr sv. dial. räkkja 'springa i galopp' Rz s. 550, no. dial. rekkja T. s. 525.

skræl̲[1] s. n. spöke, spökeri, skrock

skvæ̀lʏ[2] v. ljuda starkt

snæl̲ adj. snäll; duktig; trevlig (om tyg etc.)

stæ̀l̲tan s. n. ställning av stänger, varpå mjölkbunkar o. dl. ställas i fäbodarna

svæ̀n̲jʏ[3] v. snöra sig

sǽl̲jʏ[4] s. f. sälg

ɬlæ̀pʏ[5] v. släppa; slippa

fæl̲ s. m. skäck, redskap vid linberedning

fæ̀l̲ʏltǽn̲t[6] adj. som har ojämna, utstående tänder

fæl̲[7] adj. fadd, vidrig (om smak)

fæ̀gl̲ʏr[8] pl. 'fotskankar' (Rz)

tǽl̲lʏ-tɨ́-sʏ[9] v. tvinga i sig (om mat)

vǽn̲ʏlrʊ́t[10] s. m. Valeriana

væ̀tʏ[11] v. vässa, bryna

æ̀fsɪg[12] s. f. de trådar, som bli över vid vävning

æ̀gɯ[13] v. värpa

ǽl̲ʏl̲t[14] s. f. kind-, oxeltand

æ̀ksʏ v. slå axen ur säd

æ̀k̲sɪg[15] s. m. kvickrot, kvickvete

æ̀n̲ʏs[16] adv. alldeles

æ̀ʃʒʏ[17] s. f. spår (av släde, skidor o. dl.)

[1]) Jfr sv. dial. **skrate** 'ande, spöke', etc. Rz s. 596, östsv. **skratin** 'hin onde', **skratt** 'gast, spöke' etc. Vendell s. 825, no. dial. **skratla** 'magert og storknoket hundyr (ku)' T. s. 615.

[2]) Jfr sv. dial. **skvälla** Rz s. 614, no. dial. **skvella** 'skraale' etc. T. s. 635. — Adj. neutr. Torpm. *skvæl̲t* 'lyhört'.

[3]) Jfr sv. dial. **svänga** 'draga till hårt; göra smal' Rz s. 707 no. dial. **svengja** 'knipe, gjøre smalere' T. s. 763; till **svång** 'smal'.

[4]) Se F.-T. s. 956 **selje**. [5]) Jfr no. **sleppa** T. s. 646.

[6]) Till ieur. roten **'sk(h)e(n)g** 'schief sein' (se F.-T. s. 980 **skakk**). Iläls. *fiŋʏltǽn̲t* till en parallellrot **'skenk**, som finns i no. dial. **sjangle**, sv. dial. **sjångla** (se F.-T. s. 972).

[7]) Jfr sv. dial. **skäll** Rz s. 614; om etym. se F.-T. s. 396 f. **helme**.

[8]) Jfr sv. dial. **skanglar**, **skänglar** etc. Rz s. 586. — Torpm. *fæ̀gl̲ʏ* v. 'slänga grodor, ödlor hit o. dit'. När man kommer till fäbodarna om vårarna, skall man *fæ̀gl̲ʏ* grodor, ödlor o. dl., då de efter en sådan behandling ej hitta tillbaka.

[9]) Jfr no. dial. **tatla** 'tygge møisomt, gumle' etc. T. s. 773.

[10]) Jfr sv. dial. **vändlarot** etc. Rz s. 810, no. dial. **vendelrot** T. s. 857.

[11]) Jfr sv. dial. **hvättja** etc. Rz s. 274, isl. **hvetja**.

[12]) Se Åström Degf. lj. s. 21. [13]) Jfr sv. dial. **ägga** Rz s. 844.

[14]) Se Noreen Sv. et. s. 58, T. s. 246 **jaksle**.

[15]) Jfr no. dial. **eksing** T. s. 87.

[16]) *ha jɑ́k̲ æ̀n̲ʏs pɑ tɔ́k* 'det gick alldeles på tok'.

[17]) Jfr sv. dial. **äkkja** Rz s. 845, no. dial. **ekkja** T. s. 87.

Anm. Jag behandlar här för sig utvecklingen av dift. *i̯ă* (iă frfr *ʏ* o. **r** + kons. behandlas nedan § 70 anm. 1) *i̯ă* har blivit *jæ* utom före *ʏ* o. **r** + kons. samt i uddljud, t. ex.:

bjæ̀lrʊ s. f. bjällra
spjæl s. n. spjäll
jʂæft s. m. käft
jʂæl[1] s. n. underlakan av grovt linne

I uddljud saknar Torpm. ljudlagsenl. progressivt omljud i följ. ord: *jakl*[2] s. f. oxeltand, *jàmnʊ* s. f. Lycopodium (lummer), *jal*[3] s. f. gärde. *jæmn* adj. jämn o. *jæmnʊ* v. jämna äro lånord. Dessutom står **a** kvar i *ja* ja och i analogi därmed i *jáka-má* v. jaka, hålla med samt i lånord som *jakt* jakt, *jàkʊ* jaka.

§ 60. *æ* **motsvarar samnord. ē, som förkortats före tt:**[4]

fkæ̀tʊ v. fläta
læt adj. lätt
ɻlæt adj. slätt
ɻlæ̀tʊ v. släta
tæt adj. tät
tæ̀tʊ v. täta

§ 61. I följ. ord har Torpm. *æ* motsvarande diverse vokaler i rspr., **särskilt ö**;[5]

bjæn s. m. björn
dær[6] s. f. dörr
fær[7] komp. förr
fæ̀rfæ̀t[8] s. f. strumpfot
fæ̀tr pl. fötter
hæn[9] s. n. hörn
mæ̀nʊr, *mæ̀nan*[10] pl. mornar, mornarna
nær[11] adv. norr; *næ̀rʊ* adj. norra
ræ̀pa[12] v. rapa
ræv[13] s. f. anus
smær[14] s. n. smör
snær[15] s. n. snor
tær[16] adj. torr
jʂæt s. n. kött

[1]) Jfr no. tjeld T. s. 790.
[2]) Se *ékʊl* s. 85 o. där cit. litt.
[3]) Se s. 33.
[4]) Efter o. före **r** har det blivit *a* enl. § 71.
[5]) Häls. ha i de flesta av dessa ord ɵ.
[6]) Bjuråker, Ljusdal dør (Säve).
[7]) Delsbo før (Säve).
[8]) Ljusdal førføtt (Säve). Jfr häls. förfötter (ordb. s. 19).
[9]) Häls. hønn (ordb.).
[10]) møra (ordb.).
[11]) Delsbo nør (egna iaktt.).
[12]) Borgsjö *rèpa*; jfr isl. **ropa**, no. dial. **ropa** T. s. 514.
[13]) Delsbo røv (Säve). Jfr Vätöm. *rav* (Schagerström Vätöm. § 35), Ärtem. *rav* (E. Noreen Ärtm. lj. s. 97).
[14]) Delsbo smør (Säve).
[15]) Häls. snør (ordb.). Jfr Ärtem. *snar* (se E. Noreen a. a. s. 97).
[16]) Häls. tør (ordb.).

Anm. Som synes är denna ögg. vanlig i synnerh. i närheten av **r**. Man kan jämföra, att i Burträskm. o → a före el. efter r (se Lindgren Brtr. Gr. § 46,2 B). I Härjedalen finns enl. Jessen Dial. i Herjedal og Jemtland s. 11 i några ord en avart av ö mot e, t. ex.: **björn, tjönn, mjöl, tjött, fötter, större, för** (adv.) etc. Man må särskilt observera, att **tjött** hör hit.

§ 62. *æ* motsvarar fsv. **kort i** i urspr. kort stav. framför **a** i följ. stav. (före **g** o. **k** blir *æ* sedan *æ̯* enl. § 63) t. ex.:

bæ̀ta s. m. o. v. bet(t)a
glæ̀ma[1] v. glimma
hæ̀ta s. m. hetta
jæ̀ʃæ̀var s. m. gästgivare
læ̀na[2] v. lena, töa
læ̀va v. leva
læ̀van[3] s. n. stoj, bestyr
mæ̀sa[4] v. grina
pæ̀lar s. m. pelare
pæ̀ta[5] v. peta
fæ̀ma[6] v. lysa, skimra
fæ̀pa[7] v. lämna el. motta
kreatur till utfodring för viss tid
smæ̀ta[8] v. smeta (till)
snæ̀pa[9] s. m. snäppa, instrument vid koppning
spæ̀la[10] v. spela
svæ̀a[11] s. m. sveda
svæ̀amig[12] s. m. liten mygga
sæ̀la s. m. sele
sæ̀ma v. simma
væ̀a[13] v. plocka ved
væ̀ta v. veta.

Anm. Torpm. *jæ̀ta jæ̀t* = fsv. **gita, giter**, *jæ̀*, *jæ̀* = fsv. **giva, giver**. Pres. har regelb. *æ*, och vokalen har härifrån trängt in i inf. (jfr *jæ̀ʃæ̀var* gästgivare).

[1]) Jfr sv. dial. **glema** etc. Rz s. 198, no. dial. **glĭma** T. s. 164.
[2]) Jfr sv. dial. **lina, lena** etc. Rz s. 405, no. dial. **lĭna** T. s. 380.
[3]) Eg. **levande**. Jfr östsv. **livan** Vendell s. 545 f., Nucköm. *lævand* 'hushåll, hushållsbestyr' Danell Nucköm. s. 143.
[4]) Jfr östsv. **misa** 'mysa, småle' Vendell s. 603; se Hesselman i o. y s. 66.
[5]) Se Hesselman i o. y s. 67, T. s. 491 **pĭta**.
[6]) Se Hesselman i o. y s. 70; jfr no. dial. **skĭme** T. s. 594.
[7]) Jfr sv. dial. **skippa, skeppa** etc. Rz s. 587, no. dial. **skĭpa** T. s. 596.
[8]) Jfr sv. dial. **smita** etc. Rz s. 633, no. dial. **smĭta** 'smøre' etc. T. s. 660 f.
[9]) Jfr sv. dial. **snip(a)** etc. i olika bet. Rz s. 644; se F.-T. s. 1093 **sneppe**.
[10]) Se T. s. 686 **spela**.
[11]) Se T. s. 754 **svide**.
[12]) Jfr sv. dial. **svidu** etc. Rz s. 704, se T. s. 755 **svidra**.
[13]) Jfr sv. dial. **veda** Rz s. 805, no. dial. **vida** T. s. 862.

æ̧.

§ 63. *æ̧* motsvarar fsv. ī före g, k i urspr. kortstaviga ord frfr a i följ. stav., t. ex.:

bæ̧ka v. becka
blæ̧ka[1] v. bläcka (i träd)
læ̧ga[2] sup. legat
llæ̧ka[3] v. slänga, släpa, vara lös
ræ̧ka[4] v. vackla hit o. dit
spæ̧ka[5] v. frysa till, på
stæ̧ga s. m. stege
sæ̧ka[6] v. kälta, titt. o. ofta påminna
tæ̧gas[7] v. ämna (men ej verkställa); det stundar, anar (mig)

§ 64. *æ̧* motsvarar fsv. ǣ, så framt detta ej förkortats, t. ex.:

bræ̧nv[9] v. smälta
bæ̧g[10] adj. envis; *bæ̧gvs* v. vara envis
bæ̧sv[11] v. sätta i bås
fræ̧sv v. fräsa
hæ̧l s. m. häl

[1]) Jfr sv. dial. bleka etc. Rz s. 39, no. dial. blīka T. s. 29.

[2]) Fsv. lighat.

[3]) Jfr sv. dial. sleka 'runka, lossna' etc. Rz s. 622, se Lindgren Brtr. Gr. § 94,3. Torpm. *llæ̧kajɛ̨t* 'bakkälken, geten'.

[4]) Jfr sv. dial. rikka, reka etc. Rz s. 533, östsv. ricka Vendell s. 746, no. dial. rikka T. s. 530.

[5]) Jfr sv. dial. speka etc. Rz s. 654, no. dial. spīka 'speke' T. s. 688, se v. Friesen S. o. S. II: 229 ff. Betydelseutveckl. har varit 'torka, frysa så att det torkar, frysa till'.

[6]) Jfr sv. dial. seka etc. Rz s. 560, no. dial. sīka etc. T. s. 578. Enl. Hellqvist Ark. 14: 150 från en rot 'sīk- 'rinna sakta'; märk Torpm. *sæ̧ka a rinv* 'rinna sakta'.

[7]) Se Lindgren § 38, a. 2, b. Redan Rietz ställer det samman med isl. tega, nht zeigen Rz s. 727. Ex. *ja tæ̧gas gå a hælsv på-dv* 'jag ämnade gå o. hälsa på dig (men det blev ej av)'; *ha tæ̧gas fɔlk* 'det anar mig, att folk kommer'. Klåda el. stickningar i ngn kroppsdel kunna förebåda ngt, o. därför säger man t. ex.: *ha tæ̧gas tɨ hɔ̀gvrhåna, ha tæ̧gas brév tɨ vænstrhåna.* — *llæ̧ga* s. m. var (i sår).

[8]) T. ex. *nátr* nätter, *rad* rädd, *væntv* vänta.

[9]) Jfr isl. bráðna. Vok. ǣ har kommit från det trans. v. isl. bræða, sv. dial. bräda Rz s. 61, no. dial. bræda T. s. 38.

[10]) Jfr sv. dial. bäg, båg etc., bäges, bågäs etc. Rz s. 69 f., no. dial. bægja T. s. 53.

[11]) Jfr sv. dial. bäsa etc. Rz s. 72, no. dial. bæsa T. s. 53.

hæ̗ɑ̗v[1] adj. duktig
jæ̀ɑ̗tɐ[2] v. valla
klɐ̀æ̗ɐ̗v s. n. kläde; *klɐ̀æ̗ɑ̗* v. kläda
klɐ̀æ̗ɑ̗nɐg s. f. klädning
kvæ̀æ̗ɑ̗n[3] best. f. sårvätskan
nɐ̀æ̗vrɐ s. f. stycke näver
skræ̗æ̗[4] v. skräda; fördärva (skinn o. dl.)
skrɐ̀æ̗mɐ[5] v. skrämma
skvɐ̀æ̗lɐ[6] v. skrika
spræ̗æ̗g[7] adj. rödblommig
sɐ̀æ̗tɐ s. n. säte

§ 65. **På grund av tidig förlängning i uddljud står** *ɑ̗ɑ̗* i följ. ord:

æ̀æ̗ta v. äta, *æ̀æ̗vɐn*[8] adj. flitig, ivrig, arbetsam.

§ 66. *ɑ̗ɑ̗* **motsvarar fsv.** æ i följ. fall:

A. Framför g och k, t. ex.:

rɐ̀æ̗ɑ̗ka[9] v. driva. jaga, motionera
ʃʂæ̀æ̗ɑ̗gɐv[10] s. f. kägla
væ̗ɑ̗g s. m. väg
væ̀æ̗ɑ̗ga v. väga
ʃʂæ̀æ̗ɑ̗ɐk[10] s. f. kotte

B. I kortstaviga ord frfr l och r, t. ex.:

bæ̀æ̗ɑ̗la[11] v. gråta, jämra sig, bräka
bæ̗æ̗r s. n. bär
læ̗r s. n. läder
mjæ̗æ̗l[12] s. n. mjöl
mjæ̀æ̗ɑ̗la[13] s. m. lös, fin sand

[1]) Jfr sv. dial. häv(er) Rz s. 287, no. dial. hæv T. s. 238.

[2]) Jfr sv. dial. gäta Rz s. 231, no. dial. gjæta T. s. 160.

[3]) Jfr sv. dial. kväd 'ett slags kitt' etc. Rz s. 373, no. dial. kvæde äv. 'seig væske i jur, raamelk' T. s. 353.

[4]) Jfr sv. dial. skrä(a) Rz s. 603, no. dial. skræda T. s. 626 f.

[5]) Se Bugge hos Noreen Dalm. s. 162, Noreen V. Spr. IV: 59 o. där cit. litt.

[6]) Jfr no. dial. skvæla T. s. 636. — Torpm. *tɑ̗ nan pɑ̗ skvæ̀æ̗lbɐ́nv* 'taga (kittla) ngn på höftbenet, så att han skriker' (skämts.).

[7]) Jfr sv. dial. spräg, spräk(er) Rz s. 662, no. dial. spræk T. s. 699. Förutsätta ett germ. *'sprêgia-* vid sid. av *'sprêkia* (se Noreen Urg. Lautl. § 49,2).

[8]) Väl motsvarande ett isl. *'efinn* bildat med suff. *-îna-*. på roten i isl. afl,no. avl (so T. s. 10).

[9]) Jfr sv. dial. räkå etc. 'driva' etc. Rz s. 551, östv. räka etc. Vendell s. 772, no. dial. reka T. s. 524. Se f. ö. § 139.1. Torpm. *rɐ̀æ̗ka-sv* 'motionera sig'.

[10]) Se Noreen V. Spr. III: 307.

[11]) Jfr sv. dial. bjäla, bälä Rz s. 36, no. dial. belje 'brøle' T. s. 21. Hit hör också *rɑ̗tbæ̀æ̗lɐg* (skällsord).

[12]) Se E. Noreen Ärtem. lj. s. 151 not 2.

[13]) Jfr sv. dial. mjäl(l)a Rz s. 441, no. dial. mjele T. s. 427.

ʃæ̀ɐ̯la v. stjäla — *væ̀ɐ̯r* s. n. väder
ʧæ̀ɐ̯la s. m. tjäle

Anm. *jæ̀ɐ̯l* adj. yr, kåt, brunstig (jfr Rietz s. 189). Vokalen kan ej, som Kock alternativt antar, vara ett urspr. æi, då Torpm. i så fall skulle haft dentalt l (se § 104,4). *æɐ̯* bör väl förklaras såsom uppkommet genom a-omljud på i i gil (se Kock ib). — *æɐ̯* förek. i *spæɐ̯l* s. m. kilformigt jordstycke, *spæɐ̯n* 'Spälen' (gårdsnamn), *spæ̀ɐ̯la-bầkɐn* 'Spälabacken'.

§ 67. *æɐ̯* förek. i *ʃæɐ̯l* adj. stel, styv; död. Jfr Häls. **stjel** (ordb. s. 71), uppl.[1] **stiel**, *stjɐl*, *styl* etc. Hesselman i o. y ss. 208, 217), — *fầrʃæ̀ɐ̯nɐ* adj. självdöd.

§ 68. *æɐ̯* **motsvarar samnord. ē, såframt detta ej förkortats frfr tt[2] eller kvarstår som e.[3]**

hæɐ̯n[4] adv. här — *træɐ̯n* s. n. träd
knæɐ̯n s. n. knä — *væ̀ɐ̯nɐ*[5] best. f. matstrupen

a

§ 69. *a* **motsvarar regelbundet fsv. ă i följ. fall:**

A. Framför ɬ + konsonant, t. ex.:

ɑ̀dɐ[6] s. m. al (alnus) — *fɑ̀nɐ*[7] v. falna, vissna
ɑn s. f. aln — *fɑ̀ʃkɐ*[8] s. m. falaska
bɑ̀lɐ s. f. balja — *kalv* s. m. kalv.

B. Framför r + konsonant,[9] t. ex.:

ɑ̀rbɐ́t[10] s. n. arbete — *fɑ̀rkɐ*[12] s. m. galt
ɑ̀rbɐ́tɐ[11] v. arbeta — *gɑ̀rmɐ*[13] v. skrika, tjuta

[1]) Prof. Hesselman har fäst min uppmärksamhet härpå.
[2]) Se §§ 60, 71. [3]) Se § 23.
[4]) Jfr isl. **hérna**. *dæɐ̯n* 'där' har fått sin vokal från *hæɐ̯n* jfr isl. þarna.
[5]) Jfr isl. **vélendi**, sv. dial. **välända** etc. Rz s. 829 f., no. dial. **vêlende** etc. s. 856.
[6]) Se Grip Sv. L. XVIII: 4, s. 4.
[7]) Jfr sv. dial. **falna** Rz s. 124, no. dial. **folna** T. s. 130.
[8]) Jfr sv. dial. **falske** etc. Rz s. 124, no. dial. **falske** etc. T. s. 93 f.
[9]) Utom **rdh** enl. § 17, B; **rt** enl. § 18, G; **rn, rl** enl. § 56 D o. E.
[10]) ← mlt **arbeit**. [11]) ← mlt **arbeiden**.
[12]) Jfr sv. dial. **farke** etc. Rz s. 131; se F.-T. s. 206 **fare**.
[13]) Jfr no. dial. **garma** 'brøle sterkt' T. s. 147.

gaɾv[1] adj. försigkommen
haɾm[2] adj. harmsen, förargad
hàɾvə[3] s. f. räfsa
hàɾkə[4] s. f. kratta
kaɾ s. m. karl
lòʦlárpə[5] s. f. lortlolla
ɔlaɾk[6] s. m. slarver, odugling
maɾk[7] s. m. mask
skaɾp adj. skarp, tunn, mager
snàɾkə[8] s. f. tunn hinna på uppkokt mjölk
snaɾp[9] adj. rask, elak
stárvə-ǵ[10] v. dö
aɾj adj. arg; odygdig (om barn.

C. I sammansättningar med **bar**, t. ex.:
bàɾfót adj. barfota
bàɾhánt adj. barhänt
bàɾhúvə adj barhuvad

Anm. Däremot *a* i *bàrbákə*. Om denna motsättning i sv. dial. se Wigforss SHF. s. 207, E. Noreen Ärtem. lj. s. 42.

D. I kortstaviga ord framför i i ändelsen:
gàɲ adj, galen, *àlɛnsrón*[11] s. f. utsikt, förhoppning att förökas, växa till.

Se Hesselman Sveam. s. 32, Hultman De östsv. dial. s. 188.

§ 70. *a* **motsvarar regelbundet fsv. ǽ i följ. fall:**

A. Framför ɾ + konsonant, t. ex.:
bálʏə-tí-sə[12] v; äta, dricka glupskt
dàlʏə[13] s. f. däld, fördjupning, grop
hàlʏamás s.f. Helgonamässa
stàlpə v. stjälpa
svàlʏə v. svälja.

[1]) Jfr sv. dial. garv Rz s. 187, fsv. gar etc., isl. gǫrr.
[2]) Jfr fsv. harmber, sv. dial. harm Rz s. 245, no. dial. harm T. s. 200.
[3]) Jfr sv. dial. harva etc. Rz s. 246, fsv. harva 'harv'.
[4]) Jfr sv. dial. harka Rz s. 246, no. dial. harka T. s. 200.
[5]) Jfr sv. dial. larpa Rz s. 393, no. dial. larpa T. s. 364.
[6]) Jfr no. dial. slark T. s. 641.
[7]) Fsv. madhker. *ɔlɛmáɾk* snigel; jfr östv. släimask Vendell s. 864.
[8]) Jfr sv. dial. snarka etc. Rz s. 640, no. dial. snerke T. s. 669.
[9]) Ex.: *snárp ɛ vàɲgan* 'rask i vändningarna'; *hə æ sa snárp* 'hon är så elak, hastig'.
[10]) Jfr sv. dial. starva Rz s. 670, no. dial. starva T. s. 707.
[11]) Till det germ. subst. **alip*, som Torp förutsätter s. 2 ala.
[12]) Jfr sv. dial. bälga i se(g) etc. Rz s. 73, no. dial. belg(j)a T. s. 21.
[13]) Jfr sv. dial. dälja Rz s. 83 ← **daliôn*.

B. Framför r + konsonant. t. ex.:

bɔjɑ́nɪɣ[1] s. f. bård
fɑ̰ɾ s. f. färd
fɑ̰nʊ[2] s. f. sjögräs, vanl. fräken
hɑ̰nʊ[3] s. f. hårmassa
snɑ̰rpʊ-tɑ́ɭ[4] v. hastigt tilltaga (om kölden)
fɑ̀rʊʊ[5] n. pr. Skärve.

Anm. 1. Jag behandlar här särskilt utvecklingen av dift. i̯ă. i̯ă har i Torpm. blivit *ja* före ɾ o. r + kons.. t. ex.:

bjɑ̀ɾkʊ s. m. bjälke
fjɑ̰ʈ[6] adj. bråttom
fjɑ̀ʈʊ[6] v. fjärta
jɑ̀ɾmʊ[7] v. jama
jɑ̰ɾmʊ-sʊ[8] v. beklaga sig
jɑ̀nʊ s. n. hjärna
jɑ̀ʈʊ s. n. hjärta
ʃʂɑ̀ɾmʊ[9] v. småfrysa.

Då Torpm. har *ɑ* såväl uppk. av fsv. a som æ före ɾ o. r + kons., är det svårt att avgöra, om Torpm. har ögg. i̯ă → *jæ* i denna ställning eller om i̯ ej verkar progressivt omljud i detta fall. Ordet *jɑ̰l* gärde o. *ʃʂɑ̀ɭlʊ* körtel (se § 17, anm. 1, o. § 17, C) visa, att det progressiva omlj. uteblivit frfr r + kons.. som verkat förlängning (i *jɑ̰ɾ* dessutom, emedan i̯ står i uddljud se § 59 anm.). Kock har Ark. V: 371 ff. behandlat det progressiva i-omlj. i fsv. dial. o. för att förklara bevarandet av i̯a i vissa fsv. dial. antagit, att ɾ + kons. verkat förlängning. Hultman har dock Häls. s. 83 f, påpekat, att detta ej är så alldeles givet. En del fsv. dial. bevara alltså i̯ă i denna ställning, och detta är även förhållandet i vissa nusv. dial. (se t. ex. Lindgren Brtr Gr. s. 53, Åström Degf, lj. s. 21). Borgsjöm. har *ja* i denna ställning, men då detta mål även har t. ex. *ɑ̀ʈʊ* 'ärta' och *hɑ̰ɭɣ* 'helg', är förh. här tydligen ej bevisande.

[1]) Jfr sv. dial. **begärning** Rz s. 27.

[2]) Jfr sv. dial. **fäna** n. Rz s. 133, se Noreen Dalm, s. 56. Ordet är i Torpm. fem. o. förvtsätter ett urnord. **farniōn** (se Kluge Nom. St. § 83).

[3]) Jfr sv. dial. **härna** Rz s. 285, no. dial. **hedna** etc. T. s. 204.

[4]) Jfr sv. dial. **snärpa** Rz s. 649, no. dial. **snerpa** T. s. 669. Ex.' *snɑ̰rpʊ-tɑ́ɭ ɑ blɾ̩ kɑ́ɭt*,

[5]) **Skerue** 1543, **Skerue** 1545, **Skierffue** 1547 (se Nordlander).

[6]) Till ieur. roten **pezd** i lat. **pēdo**, gr. *βδέω* etc. (se T. 106 fisa). Jfr att **fisa** i färöiskan kan betyda 'fare hastig avsted, gaa hit o. dit' o. att bayriskan **fispern, fispeln** äv. betyd. 'gjøre hurtige smaa bevægelser (Torp. ib.). Ex.: *hɑ fjɑ́ʈ* 'ha bråttom'.

[7]) Jfr sv. dial. **jalma** Rz s. 295, no. dial. **jalma** T. s. 246 f.

[8]) Jfr sv. dial. **jarma, järmäs** Rz s. 296, no. dial. **jerma, jarme** T. s. 250.

[9]) Jfr häls. **kälmug** 'kylig, frusen o. därigenom tung' (ordb. s. 40). Hör till sv. tjäle.

C. I kortstaviga ord frfr a i ändelsen, t. ex.:

bȧ̀ra v. bära — *nȧ̀va* s. m. näve
dȧ̀vn[1] adv. dädan — *sȧ̀vn*[4] konj. o. adv. sedan
jȧ̀ra[2] v. göra — *fȧ̀ra* v. skära.
mȧ̀vn[3] konj. medan

Anm. 2. Däremot *lȧ̀sa* läsa, *mȧ̀ta* mäta, *ȧ̀sa* jäsa. Pres. har regelb. *æ*, som trängt in i inf. Huruvida *vȧ̀ra* vara närmast går tillbaka på ett fsv. være el. vara i trycksvag ställning kan ej avgöras. Likaså kan *fȧ̀ra* gå tillbaka på ett äldre fara i trycksvag ställning eller ha fått sin vokal från en (trycksvag) i-omljudd presensform fär. Att a — åtminstone före r kan övergå till *a* bevisas av formen *tȧ́ra* (jämte *tȧ̀ra*) tala. — Torpm. har alltså i ovanstående ord tilljämning. Jämför, hurusom ĭ genom tilljämning blir *æ* (se § 62).

D. Efter r (sporadiskt), t. ex.

brȧ̀nv v. bränna — *trȧ̀tan* räkn. tretton
frȧ́nstv[5] n. pr Fränsta — *trȧ́tr* räkn. trettio.
rȧ̀nv v. ränna

E. I trycksvag ställning i några ord:

hȧ pron. det — *mȧ* prep. med
lȧt[6] v. låta, lät, låtit

§ 71. *a* **motsvarar i några ord efter r samnord.** ĕ, **som förkortats före tt:**

rat adj. rät — *ràtv* v. räta.

Anm. Dessutom *lárvt* s. n. lärft (jfr isl. lérept).

æ.

§ 72. Torpm. *æ* motsvarar fsv. ĭ i följ. fall:

I. Före en kort konsonant.

A. **I sluten stavelse,** t. ex.

blæs[7] s. f. bläs; *blæ̀svt* adj. bläsig — *bæk* s. n. beck
bæt s. n. bett

---

[1]) Jfr fno. þedan, fgutn. run. þiadan (se Noreen V. Spr. IV: 51). *hȧ̀vm* 'hädan' (jfr isl. heðan) har väl fått sin vokal från *dȧ̀vn*. *hȧ̀vna* 'hädanefter' (fsv. hædhan af).

[2]) Fsv. gæra.

[3]) Jfr isl. meðan.

[4]) Se Kock Umlaut und Brechung s. 4 f.

[5]) Ffrensta 1543. Frenstad 1547. Se s. 17.

[6]) Om fsv. læta etc. se Kock. Sv. lj. III: 101.

[7]) Se Kock Umlaut u. Brechung s. 5.

drǫ̣v s. n. drev
frǫ̣ s. m. fred
gnǫ̣t[1] s. n. gnett
grǫ̣p s. n. grepp
lǫ̣m s. m. lem
lǫ̣n[2] s. n. led
lǫ̣[3] s. m. led
lǫ̣n adj. len, mild, ljum
mǫ̣[4] s. m. gammalt märke, skrock
skrǫ̀fɛ́[5] s. n. ett slags larver
smǫ̣ s. m. smed
spǫ̣k s. n. speck
spǫ̣t s. n. spett
stǫ̣g s. n. steg
strǫ̣k s. n. streck
svǫ̣ s. f. sved
ʃǫ̣l[6] s. n. skel (skäl)
ʃǫ̣n s. n. sken
tǫ̣l prep. till (tryckstarkt)
vǫ̣k s. n. veck
vǫ̣t s. n. vett
vrǫ̣ s. n. vred.

B. I **öppen stavelse** (utom frfr a i följ. stav., i vilket fall ĭ → æ enl. § 62 el. ǫ̣ enl. § 63), t. ex.:

hæ̀lvǽtɐ[7] s. n. helvete
ǀljǽtɐn[8] adj. elak
jæ̀rɐn[9] adj. snål, sparsam, flitig
ɻlæ̀pɐ[10] s. f. läpp
mæ̀sɐ[11] s. f. ostvassla
skrɨ̀vɐ[12] s. f. skreva
spæ̀ʃɐn[13] adj. spicken
spæ̀rɐl[14] s. m. svans på gris
sæ̀nɐ s. f. sena

[1]) *sæ̀tɐ pa lúsa a frá gnáta* eg. 'sitta på lusen o. slå gnetten' (säges om personer, som äro småaktigt nogräknade, snåla). Jfr sv. dial. gnett etc. Rz s. 205.

[2]) Isl. hlið. [3]) Isl. liðr.

[4]) Jfr sv. dial. me, mefull (Torpm. *mæ̀fúl* vidskeplig) Rz s. 435. no. dial. mid 'merke, maal' etc. T. s. 424. *vét-ɨnt mán ta mán, sa vét-ɨnt mán ta mán* d. v. s. om man ej känner till en vidskepelse, kan man ej komma till skada genom den.

[5]) Se Rz s. 597 skred.

[6]) Skel i väv, *vǫ̀gaʃǫ́l* 'vägskel'.

[7]) ← *hälvīte.

[8]) Jfr fsv. gitin. Kunde äv. motsvara ett fsv. gætin enl. § 73,3. Jfr sv. dial. gäta 'säga, berätta, omtala etc. Rz s. 232.

[9]) Jfr fsv. girugher.

[10]) Se Lindgren Brtr Gr. § 94,1. *hæ̀ŋɐ ɻlæ̀pɐ* 'hänga läpp, vara sorgsen'.

[11]) Jfr sv. dial. misa etc. Rz s. 439, se Hesselman i o. y s. 101.

[12]) Se Kock Umlaut u. Brechung s. 5.

[13]) Se *spæ̀ka* s. 88 o. där cit. litt.

[14]) Jfr östsv. spiril 'sälens extremiteter' Vendell s. 912, se T. s. 701 spæl.

sæ̀dɛ(g)[1] adj. sedig
fàtn̥[2] adj. dålig, skamlig
trɛ̀ɛ̯ŋ[3] s. m. tredjedel
vàkɐ s. f. vecka
vàsn̥[4] adj. vissen
ægɑ́ɬ[5] s. m. eda, bakvatten.

Anm. 1. Hit höra 1:a avljudsklassens part. o. sup.. t. ex. *bæ̀tɐ* 'bitet' etc. se Formläran § 180. Även part. v. sup. av verb tillhörande 5:te o. 6:te avljudsklasserna ha *æ*, t. ex. *jæ* givit, *æsɐ* jäst (till inf. *æsɑ*), *ætɐ* ätit, *dràɟɐ* dragit, *gnàɟɐ* gnagt, *grɛ̀vɐ* grävt, *màlɐ* malit, *ɬàɟɐ* slagit; *tàɟɐ* tagit, *vrɛ̀kɐ* vräkt, *vɛ̀vɐ* vävt. Andra nord. dial. uppvisa i dessa verb i, se Åström Degf. lj. § 67, A. Larsen Selbygmålets lydlære § 46, Hesselman Sveam. s. 50, Hultman De östsv. dial. s. 212 f.

II. Framför **en kort kons. + i̯. l, m, n, r.**[6]

A. Kons. + följ. i̯, t. ex.:

fàtʃɐ[7] v. fläta
màɟɐ s. f. midja
smàɟɐ s. f. smedja
trɛ̀ɟɐ räkn. tredje
tæ̀ɭɟɐ s. f. tilja
væɟ s. f. vidja
vàɭɟɐ s. m. vilja
vàtʃɐ v. vittja.

Anm. 2. *bæ* bedja, *sæ̀tɐ* sitta ha förlorat i̯ genom inflytande från pres. sing. *fæ̀lɐ* skilja har likaledes förlorat i̯ genom inflytande från de i̯-lösa formerna.

B. De tonande kons. **dh, gh, v** + följ. **l, n, r.** Här upptar jag även ord av typen fsv. **sighl**, nsv. **segel**, t. ex.:

bàlɐn[8] s. n. tålamod
dràmnɐ[9] v. smälta
fɑ̀rɐt[10] adj. nervöst brådskande, s. far hit o. dit
læmnɐ[11] v. lämna; *læmnɐ-mǽ* kvickna till
læ̀vnɐ[12] s. m. levnad
nàrɐ[13] adj. nedre; adv. nere

---

[1]) Jfr isl. **siðugr.**

[2]) ← **skītin.** Ex.; *hàgfɑ́ɬa tɑr àltn̥ n̥ fàtn̥ æ̀nɐ* 'högfärd(en) får alltid ett dåligt slut'.

[3]) Fsv. **thridhinger.**

[4]) Jfr fsv. **visin**, sv. dial. **vissen**, **vesen** Rz s. 814.

[5]) Jfr isl. **iðu**, sv. dial. **ida**, **idu** etc. Rz s. 289, Haverö **egål** (Augustin).

[6]) Jfr Hesselman Sveam. s. 33.

[7]) Jfr sv. dial. **fittja** 'binda tillhopa' Rz s. 140, no. dial. fitja T. s. 107.

[8]) Jfr sv. dial, **belen** etc. Rz s. 74, no. dial. **bidlund** T. s. 23. *ɑ̀bɑ́ɬɐnsam* adj. otålig (no. dial. **ubidlundsam** Aasen). *hɑ̀ kɾɛ́ntɐ* el. *stʉ́tɐ bàlɐn* 'ha klent, kort tålamod, vara otålig'.

[9]) Jfr sv. dial. **dremnä** etc. Rz s. 97, no. dial. **drimna** T. s. 72.

[10]) Jfr no. dial, **fidra** 'vimse, flagre frem og tilbake' T. s. 102.

[11]) Se Hesselman i o. y ss. 15, 139, 152, Wigforss SHF. s. 37 o. där cit. litt.

[12]) Fsv. **lifnadher.**

[13]) Fsv. **nidhre.**

rǡmnv[1] v. remna
sȧ́gȳl s. n. segel
sǡglv v. segla
stǡglv[2] v. stegra i (pris);
stǡglv-sv stegra sig
trȳ̆vnv[3] s. m. trevnad
tǡgȳl s. n. tegel.

Anm. 3. Hit hör väl också *ȧ̀rmȧ́lv* s. f. 'ödla', vilket ord i så fall går tillbaka på ett germ. *'ïðulôn (jfr F.-T. s. 1416 f. øgle). Härpå tyder formen *ȧ̀rmíla* (*ə*), som jag antecknat från Bollnäs o. Ockelbo. Här kan -ila ← *'ïðulôn med bortfall av ð och ersättningsförlängning. Rietz s. 489 uppger ormila från Gestr., ormilla från Gagnef o. wormila från Dal. Jfr Kock Sv. lj. I: 448. som anser att ormil(l)a är uppk. av fsv. *'ormydhla med ögg. y → i infortis (semifortis på andra stav. skall enl. Kock ha reducerats till infortis. Häremot måste anmärkas, att i nuvarande dial. med formen *ȧ̀rmíla* andra stav. har semifortis. Det är svårt att förstå, varför fsv. skulle ha reducerat semifortis till infortis i ordet *'ormydhla). Formen ormärla anser Kock Sv. lj. I: 200 ha uppk. ur ett äldre *'æiðla, där æi → æ före konsonantförb. el. också i stav. med semifortis eller infortis. Ormärla cit. från Janua Linguarum o Lind kan dock vara uppländsk form, uppkommen av -ïðulôn (ev. ïðalôn). Jfr Hesselman i o. y s. 137 ff.

C. Framför l + n, *fǡlnv*[4] s. m. skillnad.

D. Urspr. kort tonlös kons. + l, m, n, r. t. ex.

bǡsman[5] s. n. besman
bǡtnv[6] v. bli gammal (om mjölk, potatis etc.)
fnǡtrv v. fnittra
kvǡtrv v. kvittra
rǡsmv[7] s. f. reva, spricka;
rǡsmvs v. rispas upp
sǡklv[8] v. dregla
vǡtnv s. n. vittne
vǡtnv v. vittna.

§ 73. **Särskilda fall.**

1. *a* motsvarar i en del ord fsv. **i**, **e** och **æ** efter **r** t. ex.:

brǡsmv[9] adj. brunstig (om getter)
drǡkv[10] dricka
frǡstv v. fresta

[1]) Se not 11 föreg. sid.
[2]) Se Hesselman i o. y s. 144.
[3]) Fsv. thrifnadher.
[4]) Fsv. skilnadher.
[5]) Se Hesselman i o. y s. 155.
[6]) Se Lindgren Brtr Gr § 37, a. 1, b.
[7]) Jfr häls. rismas, resmas (ordb. s. 57). Se T. s. 536 rista. Jfr § 72,1.
[8]) Jfr sv. dial. sikkla. sekkla Rz s. 564, no. dial. sikla T. s. 578.
[9]) Jfr sv. dial. bräsma Rz s. 62, no. dial. blesma T. s. 29.
[10]) Se Hesselman i o. y s. 176.

grɛ̄st[1] adj. otät, gles
rɔ̀stɐ[2] v. plöja första gången
vrɛ̄nsk[3] s. m. hingst; *vrɔ̀nskɐs* v. vrenska

Anm. 1. Hit kan också höra *sprɔ̀ŋ̄jɐ* s. f. springa. Jfr dock 27, anm. 3.

2. *ɛ̄* motsvarar i del ord fsv. i före r, t. ex.:
lɛ̄rkɐ v. lirka
pɛ̀rvəl[4] s. m. spinkig person
vɛ̀rvəl s. m. virvel

3. *ɛ̄* motsvarar i en del ord fsv. e, ē och æ i närheten av j, t. ex.:
jɛ̄[5] s. n. groll, agg
jɛ́tr pl. getter
jɛ̀sɛ́var s. m. gästgivare
klɛ̀jɐ[6] v. klia
lɛ̀jɐ[7] v. leja
nɛ̀tasɛ́kan[8] best. f. pl. stolpar med klyka överst att hänga nät på
spɛ̀jəl s. m. spegel
ʃɛ̀jɐ s. f. kedja
ɛ̀jəl[9] s. m. första uppskjutande brodden av säd

4. *ɛ̄* motsvarar i en del ord fsv. ē, i i närheten av labial kons., t. ex.:
bɛ̄sk adj. besk
bɛ̀tlɐ[10] v. bettla
mɛ̀tɐ[11] v. meta
rɛ́ŋklɛ́va[12] n. pr. Rankleven
spɛ̄s s. n. spets
vɛ̀stər[13] pl. spår av kreatur (där de legat o. dyl.)

---

[1]) Jfr sv. dial. grist, grest Rz s. 211, no. dial. grĭsen etc. T. s. 183
[2]) Jfr sv. dial. rista Rz s. 536, no. dial. rista T. s. 536.
[3]) Jfr sv. dial. vrinsk, vrensk Rz s. 819, no. dial. (v)rinsk T. s. 533.
[4]) Jfr östsv. dial. spirvel 'spinkig karl' Vendell s. 916, no. dial. spirv(el) 'spinkel' etc. T. s. 690.
[5]) Jfr sv. dial. ge(d) etc. Rz s. 231, no. dial. gjed T. s. 155.
[6]) Fsv. klē(i)a,isl. klǽia (se Noreen Aschw. Gr. § 125).
[7]) Fsv. lēghia.
[8]) Jfr Haverö *nɛ̀tasɛ́kan* (egna iakttagelser), gottl. stjekå Rz s. 676, östsv. nätistika Vendell s. 662.
[9]) Detta ord sammanställes av Torp s. 85 med fno. eigind. Det torde dock ej vara ställt utom allt tvivel, att ordet har gammalt æi. Det i sv. dial. förek. ägel Rz s. 115 kan blott, om man antar en dial. ögg. ē → ǣ (se Kock Sv. lj. I: 152 ff.), föras samman med isl. eigind. Ordet kan vara uppk. av urnord. *agila-, d. v. s. till ieur. roten *ak 'vara vass' (jfr Hellqvist Et. ordb. s. 3 ag).
[10]) ← mlt. betelen (Se Noreen V. Spr. III: 512 f.).
[11]) Se F.-T. s. 707.
[12]) Berg i Borgsjö. Jfr sv. dial. klev, no. dial. kleiv T. s. 283
[13]) Jfr häls. vista 'märke el. spår efter odjur' (ordb. s. 84), no. dial. vist 'opholdssted' etc. T. s. 870.

5. Om *bɑ̀l̪ŋ*[1] tvilling, *fɑ̀l̪ŋ* skilling, *ʃʂɑ̀l̪ŋ* killing se Hesselman **i** o. **y** s. 182.

6. Om *mɑ̀n̪* min, *mɑ̀t̪* mitt, *dɑ̀n̪* din, *dɑ̀t̪* ditt, *sɑ̀n̪* sin, *sɑ̀t̪* sitt, se Hesselman **i** o. **y** s. 198.

7. I *fɑ̀k* fick, *jɑ̀k* gick har dubbelkons. förkortats i tryck-svag ställning, och frfr den så uppkomna enkla kons. har ĭ sedan regelb. blivit *ɑ̈*. Se Hesselman **i** o. **y** s. 36.

Anm. 2. Av personer, som lärt sig använda *e*, där rspr. har *e* ← ĭ, och *ø*, där rspr. har *ø*, kan man få höra sådana »hypersvecismer» som *skrøfɛ́*(← skrĭð-), *mø* (← mĭð), *jø* (← geð) etc.

§ 74. *ɑ̈* motsvarar fsv. *y̆* i följ. fall:

I. Före **en kort konsonant**;

A. i **sluten stavelse**, t. ex.:

dɑ̀n̪[2] s. n. dön, starkt ljud	*nɑ̀t̪*[5] s. f. nöt
dɑ̀s[3] s. f. dös, hög	*ɔ̀lɑ̀sɛ́*[6] s. f. slösäd
jɑ̀l[4] s. m. göl	

B. i **öppen stavelse**, t. ex.:

fɑ̀rə prep. före	*tɔ̀d̪ɑ̀vəl*[7] s. m. tordyvel
tɑ̀rəl[6] s. m. kärnstav	*ɔ̀pən* adj. öppen

Anm. 1. Torpm. har alltså ögg. *y̆* → *ɑ̈* frfr ett gammalt **i** i följ. stav. Ord, i vilka **g** el. **k** följa på *y̆*, bilda dock undantag: *tʲi̯gəl* s. m. tygel (se Hesselman **i** o. **y** s. 108 f.), *mʲi̯ʂə* mycket, *nʲi̯ʂəl* s. m. nyckel. Plur. *nʲi̯klər* nycklar har väl fått sin vokal från sing., då **y** kanske i denna ställning blivit *ɑ̈*, på samma sätt som **ĭ** övergått till *ɑ̈* (se § 72, II, D). — Orden *bɑ̀gəl* s. m. bygel och *hɑ̀vəl* s. m. hyvel äro väsentligen lån från mlt. (Se Noreen V. Spr. III: 211 o. 213).

II. Före urspr. kort kons. + **j**, **l**, **n**, **r**.

[1]) Jfr no. dial. billing T. s. 24.

[2]) Jfr sv. dial. dyn, dön etc. Rz s. 104, no. dial. dy̆n etc. T. s. 78.

[3]) Jfr fsv. dys, sv. dial. dös Rz s. 113, no. dial. dys T. s. 62.

[4]) Se Hesselman **i** o. **y** s. 42.

[5]) Se Hesselman **i** o. **y** s. 45.

[6]) Jfr sv. dial. slyd etc. se Hesselman **i** o. **y** s. 48; kan dock även vara samma ord som sv. adj. slö, jfr no. dial. sløg 'kjerneløs el. tynd i kjernen' T. s. 656.

[6]) Jfr fsv. þyril, sv. dial. tyrel etc. Rz s. 769. Se Hesselman **i** o. **y** s. 109.

[7]) Se Hesselman **i** o. **y** s. 108.

A. **Konsonant + j, t. ex.:**

bæ̀rjə v. börja
drɔ̀nə[1] v. råma sakta
dɔ̀ʃ[2] s. f. (skräp)hög
flɔ̀sə[3] v. skala
flɔ̀tə v. flytta
knɔ̀sə[4] v. klämma
mɔ̀ljə s. f. (flott)mölja
mæ̀rjə s. f. (ask)mörja
rɔ̀jə v. rödja
ræʃ s. f. ryssja
skrɔ̀nə[5] v. dundra
smɔ̀lrə[6] v. gå sönder o. förfaras
sɔ̀ñjər[7] pl. söner

Anm. 2. Före l, r och r + kons. förek. i andra ord ă enl. § 54,4, *β*.

B. Tonande kons. (utom l, r) + l, n, t. ex.:

lɔ̀gn[8] s. f. lögn
mɔ̀glə v. mögla
nɔ̀vlə[9] v. peta på, fingra på, vidröra
rɔ̀nɪg s. f. röjning
sɔ̀mn s. m. sömn
sɔ̀mnɪ(g) adj. sömnig

C. l och r + annan kons. än j, t. ex.;

bɔ̀lə s. f. börda
dɔʃk[10] adj. tystlåten; trög
fɔ́ʈ räkn. fyrtio
jɔ̀ʃ[11] s. f. gyttja
ʧɔ̀rkə s. f. kyrka
snɔ̀rpə[12] v. sammandraga, rynka
sɔ̀rjə v. sörja

[1]) Jfr sv. dial. dryna, drön(j)a etc. Rz s. 100. no dial. drynja T. s. 75.

[2] Jfr sv. dial. dysi, dyssj 'hop av hö' etc. Rz s. 113, isl. dys gen. dysiar. Jfr slödie Hesselman i o. y not 2.

[3]) Jfr isl. flysja, no. dial. flysja T. s. 126.

[4]) Jfr östsv. knyʃa 'valka' Vendell s. 466, no. dial. knysja knuse' T. s. 303.

[5]) Jfr no. dial. skrynja 'skramle, rumle T. s. 626.'

[6]) Jfr sv. dial. smöljä(s) etc. Rz s. 634.

[7]) Se Hesselman i o. y s. 107, Studier till Tegnér s. 337 ff.

[8]) Se Hesselman i o. y s. 140 f.

[9]) ← urnord. *'hnuƀljan*, d. v. s. utan mellanvokal, p. *s.* s. s. isl. knylla ← *'knuzljan* (se Torp Gamalnorsk ordavleiding § 69), till germ. roten *'hnup- : *'hnuƀ- i sv. nypa. Jrr östsv. nopla etc. 'fingra, röra om' Vendell s. 647, no. dial. nupla ← *'hnupilôn* (T. s. 464).

[10]) Se Lindgren Brtr. Gr. § 91,2.

[11]) Jfr häls. gjörska, gjörssa (ordb. s. 21), no. dial. gysja etc. T. s. 192.

[12]) Jfr sv. dial. snörpug 'rynkig' Rz s. 650, no. dial. snyrpa T. s. 678.

ʃɑ̀rpə[1] v. rynka (ihop) *æt* s. m. ört.
ɑ̀ʃə[2] s. n. virke

Anm. 3. Före l, r o. r + kons. förek. i andra ord *ǝ* enl. § 54,4 *β*.

D. Tonlös kons. + n, Jag har blott ett ex.: *ɑ̀pnə* v. öppna. Däremot ej ögg. av *ŭ* i ordet *ʃl̥l̥ə*[3] v. 'skjuta ut el. in stängerna i ett led'. Härmed kan man jämföra *ʃʂl̥l̥ə* v. kittla, där *ĭ* bevarats. Antingen har den föreg. palatala kons. bevarat *ŭ*, resp. *ĭ*, el. också har ett s kunnat utveckla sig mellan t och l före ögg. *ŭ* → *æ*, *ĭ* → *æ*.

§ 75. **Enskilda fall.**

1. Före **ks** motsvarar *æ* fsv. *ŭ* i *ɑ̀ksnə*[4] adj. brunstig (om kor). Torpm. har även *æks* s. f. yxa. Utvecklingen kan ha varit **øx → yx →** *æks*.

2. Före **ss** motsvarar *æ* fsv. *ŭ* i *læs*[5] pl. löss, *mæs*r pl. möss.

3. Efter **r** motsvarar *æ* fsv. *ŭ* i några ord:

brɑ̀kstúgə s. f. bryggstuga *krɑ̀stə*[7] v. krysta
brɑ̀st[6] s. n. bröst

4. Om *bɑ̀ksər* pl. byxor, *bɑ̀sə* s. f. bössa (men *mìsə* s. f. mössa) se Hesselman i o. y s. 187 f.

§ 76. *ø*, el. vid **förkortning** *ø*, **motsvarar regelbundet fsv.** *ø̄*, t. ex.:

bø̀ʃʂə[8] s. n. patrask
drøg[9] s. m. grov kälke
flø̀jə[10] v. driva boskapen att häftigt rusa kring
flø̀jə[11] s. n. ostadig o. hafsig person
flø̀tər[12] pl. grädde
fnøsə[13] v. fnysa

[1]) Jfr Ljusdal shörspa, Dal. skjyrpa (Säve) ← urnord. *skurpian till samma rot som skorpa (se F.-T. s. 1019).

[2]) ← *yrkje. Jfr sv. dial. örskje, yrkje Rz s. 489, no. dial. vyrke etc. T. s. 874. Om ögg. rkj → ʃ se § 132,5.

[3]) Se Hesselman i o. y s. 143.

[4]) Jfr sv. dial. öksen etc. Rz s. 778, no. dial. yksna T. s. 877.

[5]) Kollekt. vanl. *lus*, *lúsa*. [6]) Se Hesselman i o. y s. 178 f.

[7]) Se T. s. 326, krösta.

[8]) Väl till sv. dial. böka m. olika bet. Rz s. 78, no. dial. bauka T. s. 18.

[9]) Sv. dial. drög Rz s. 95, se Tamm Et. ordb. s. 104.

[10]) Jfr sv. dial. flöja Rz s. 150, no. dial. fløygja T. s. 128.

[11]) Till föreg. ord.

[12]) Sv. dial. flöter etc. Rz s. 152.

[13]) Jfr no. dial. fnøsa 'pruste' T. s. 129.

frø̱[1] v. förfrysa
frø̱n[2] adj. skör
fø̱rə[3] s. n. ostädning
fø̱sk[4] s. m. rutten ved
grø̀pə[5] s. n. o. v. gröpe; gröpa
gǿkɐn[6] s. f. båda händerna fulla
gø̀lə[7] s. f. unge
gǿsa[8] b. f. Gösunda (enl. kartan. By i Torp)
hæ̀ñfəfǿs[9] adj. efterhängsen
knø̱s[10] s. m. bergknalle
knø̀vlə[11] v. klämma, trycka ihop, skrynkla till
krø̀lə[12] v. gå som en sjukling
kø̀kə[13] v. locka på kreaturen
lø̱t[14] s. f. håll, sträckning
lø̀ʃʂə[15] n. pr. Löke (gård i Torp)
mø̀lə[16] v. äta enbart (utan sovel)
mø̱r[17] s. m. myra
rø̱nə[18] v. rodna

[1]) Jfr sv. dial. frö etc Rz s. 165, no. dial. frøy T. s. 138.
[2]) Jfr sv. dial. frön etc. Rz s. 169, no. dial. frøy(de)n T. s. 138.
[3]) Jfr sv. dial. före äv. 'oväsen, bråk' Rz s. 130.
[4]) Jfr sv. dial. fausk etc. Rz s. 160, no. dial. fausk T. s. 96.
[5]) Jfr no. dial. grøypa 'klumpet masse' T. s. 189.
[6]) Jfr sv. dial. gökken, göppen etc. Rz s. 229, no. dial. gaupn T. s. 149, Noreen Aschw. Gr. § 271, a. 4.
[7]) ← *'gaulôn till sv. dial. gåul, gjöla etc. 'tjuta, gråta' Rz s. 227, no. dial. gaula 'hyle' etc. T. s. 148.
[8]) Göso 1548, Gödzo 1549, Göswadh 1555, Göszuad 1560, 1562 (Nordlander) jfr s. 17.
[9]) Jfr no. dial. faus 'fremfusende' T. s. 96, sv. dial. fös 'brådska', no. dial. føysa T. s. 143.
[10]) Jfr sv. dial. knös Rz s. 342, no. dial. knaus T. s. 295.
[11]) ← urnord. *'knauƀilôn. Jfr sv. dial. knöväl 'skrynkla ihop' Rz s. 342, no. dial. knøyva 'knuge, kramme, T. s. 304.
[12]) Jfr sv. dial. kröla 'bära s. ovigt åt, vara krasslig' Rz s. 353, no. dial. kraula 'krype' etc. T. s. 318.
[13]) Jfr no. dial. kauka T. s. 261.
[14]) Jfr sv. dial. löt 'betesmark' etc. Rz s. 396, no. dial. laut 'fordypning i landskapet' etc. T. s. 366. *ùtlø̱t* 'betesmark vid o. omkring en by' (ej inhägnad). *ca há-ʤə gø̱t pa fə lø̱t ədá* 'åt vilket håll har du varit i dag'.
[15]) Jfr isl. lœkr 'bäck'.
[16]) Jfr häls. *mø̀la* (med *ø̱* ← *ǫu* se § 40), sv. dial. mola, maula Rz 427, no. dial. maula T. s. 414. Torp. *mø̀lanmø̱t*, häls. *mø̀lanmø̱t* 'tormat'.
[17]) Jfr sv. dial. mör, maur Rz s. 435, no. dial. maur T. s. 414 f. — Forsam. *pìsmø̀r* med. ögg. *ǫu* → *ø̱* se § 40. Jfr Lind pissmor.
[18]) Jfr no. dial. raudna 'rødme' T. s. 516.

rɔ̀tʏ[1] v. råma
snɔ̀[2] adj. hornlös
sprɔ̀t[3] s. n. spö
spɔ̀nʏ[4] v. brädfodra
sɔ̀mʏ[5] v. sy
sɔ̀r[6] s. m. sopor, smuts
ɔlɔ̀jʏ[7] s. f. sjö-, myrslåtter
ʃɔ̀tʏ[8] v. skarva
tɔ̀krɔ̀st[9] s. n. takröst
tɔ̀jʏ[10] v. töja; *jɔ̀ tɔ̀gda* ge efter
tɔ̀vʏl[11] s. n. odugling
ɔ̀gʏ s. n. öga
ɔ̀jʏl[12] s. n. 'öga' i en 'trälg' (se Rz s. 748)
ɔ̀r[13] s. m. sandig strand, sandbank
ɔ̀sʏ[14] s. f. skopa med långt skaft

§ 77. **Särskilda fall.**

1. I några ord har Torpm. *jɔ̀* ← jō på västnordiskt vis i st. f. väntat jū:

jɔ̀dʏ[15] s. n. genom hugg åstadkommet sår i träd, som orsakar avsöndring av kåda, samt virke av sådant träd
jɔ̀ranknɔ̀pan[16] best. f. pl. binjurarna

2. *ɔ* förek. i orden *frɔst* frost och *rɔst* rost

---

[1]) Jfr sv. dial. rauta etc. Rz s. 535, no. dial. rauta T. s. 518. — Häls. *rɔ̀ta* med ögg. ǫu → ǫ se § 40.

[2]) Jfr sv. dial. snauðr, snö etc. Rz s. 640, no. dial. snaud T. s. 666.

[3]) Jfr sv. dial. spröte 'vävspännare, spröta, uppsätta små käppar i ärtland' Rz s. 662, no. dial. spraut(a) T. s. 696.

[4]) Jfr sv. dial. spöni 'klyva ved till tjäru-dal' Rz s. 663. Till *spǫn* 'spån' se s. 56.

[5]) Jfr sv. dial. söma 'sy' Rz s. 718, no. dial. sauma T. s. 568.

[6]) Jfr sv. dial saur, sör Rz s. 559, no. dial. saur T. s. 568.

[7]) Nog, såsom Prof. v. Friesen för mig framhållit, att sammanställa m. sv. dial. slog Rz s. 618. Alltså ← *slōgiôn. *ɔlɔ̀jʏ* böjes som långst. subst.

[8]) Jfr sv. dial. sköta etc. Rz s. 590, no. dial. skøyta T. s. 638. — Ex.: *ʃɔ̀tʏ pɑ bɔ̀lmʏ* 'skarva på tålamodet, ge sig till tåls'.

[9]) Se F.-T. s. 938.

[10]) Jfr no. dial. tøygja T. s. 831, Hesselman i o. y s. 55, not 3.

[11]) Jfr no. dial. tøvla 'gaa og pusle og søle' T. s. 831.

[12]) ← *augila- till roten i öga.

[13]) Jfr fsv. ör, sv. dial. ör etc. Rz s. 15 f., no. dial. aur T. s. 9.

[14]) Jfr sv. dial. ausa etc. Rz s. 849, no. dial. ausa T. s. 9.

[15]) Jfr häls. göder (ordb. s. 25), Tuna lör, häls. jör, dalm. lioður (Säve). Se Hesselman S. o. S. V: 199 not 1.

[16]) Se F.-T. s. 775.

§ 78. **Exkurs. Om några för flera vokaler gemensamma övergångar.**

A. Behandlingen av fsv. ă och ŭ (ŏ) före konsonantförbindelse. Före lång kons. el. konsonantgrupp har fsv. ă och ŭ (ŏ) utvecklat sig till *a* och *a*, resp. *ɔ* och *u*, och det torde vara av intresse att under inbördes jämförelse närmare granska utvecklingen av dessa vokaler.

Före l̥ och r + kons.[1] har fsv. **ă** blivit *a* — t. ex. *kal̥v* kalv enl. § 69 A, *hàr̥vɒ* räfsa enl. § 69 B — och därigenom sammanfallit med fsv. æ i samma ställning — t. ex. *dal̥ɣɒ* däld enl. § 70 A, *fal̥* färd enl. § 70 B. Fsv. ŭ har före dessa konsonantförb. undantagslöst utvecklat sig till det öppnare *ɔ*, t. ex.: *gɔl̥v* golv (se § 53 F), *bɔr̥k* burk (se § 53 K). Fsv. ŏ har blivit *ɔ*, t. ex.: *fɔl̥k* folk, *ɔr̥v* (lie)orv (se § 42, B). Torpm. har alltså hållit isär urnord. ŭ och ŏ före l̥ och r + kons. — Här må ock erinras om utvecklingen av **y** → *ɔ* före l̥ och r + kons. se § 54, 4. Torpm. har följaktligen före dessa konsonantförbindelser öppna vokalkvaliteter.

Före en del konsonantförbindelser uppvisar Torpm. i jämförelse med ă och ŭ i fsv. en förskjutning av tungartikulationen framåt, d. v. s. Torpm. har *a* och *u*. Detta är i synnerhet fallet framför konsonanter, som i norska mål uppträda som muljerade[2]. Det torde ej vara uteslutet, att även i Torpm. vissa kons. varit mer eller mindre palataliserade vid tiden för differentieringen av fsv. ă och ŭ till *a* och *a*, resp. *u* och *ɔ*. — I § 48 anm. 1 har påpekats, att Torpm. före **gg** undantagslöst har *u* — d. v. s. den främre kvaliteten — som motsvarighet till fsv. ŭ. Jag har där även framhållit, att man får antaga, att **gg** — till skillnad från **kk** varit mer el. mindre palataliserat. Före **gg** har fsv. ă utvecklat sig till *a* — d. v. s. den främre kvaliteten vilket man kunde vänta sig, om **gg** varit palataliserat. Om palatalt **gg** i norska dial. samt dess inverkan på föreg. *a* se Storm a. a. s. 136. — Om *bɛgɒ*, *plɛg* och *vɛgɒ* se § 44,3.

Före urspr. **ll** har Torpm. likaledes *u*. I de båda ord, som uppvisa *ɔ* (*tɔl̥* och *sɔl̥* se § 53 E), torde **ll** vara uppkom-

[1]) Utom rdh (se § 17, B) och rt (se § 18, G).
[2]) Se Storm Norsk Lydskrift s. 112 ff.

met av **rl**. Förekomsten av *u* i alla övriga ord styrker riktigheten av härledningen *tūl* ← 'turl- och *sūl* ← 'surl-. Före **ll** står även *a*. Det enda undantaget är *rălv*, i vilket ord **ll** torde vara uppkommet av ðl (se § 19. anm. 4). — Före **ll** uppkommet av äldre **ld** har Torpm. regelbundet *u*. Fsv. ă har före **ld** utvecklat sig dels till *a* (se § 19, anm. 6), dels till *ɛ* (se § 44,1).

Det förefaller märkvärdigt, att fsv. ă och ŭ ej utvecklats på samma sätt före urspr. **nn** som före övriga långa gingivaler utan blivit *a*[1] resp. *ɛ*[2]. Om man för att förklara *a* och *u* före övriga långa gingivaler kunde känna sig frestad att förutsätta palatalisering av dessa, måste det synas egendomligt, att man för **nn** ej kan antaga detta, då ju Torpm. före **nn** har *a* och *ɛ* och ej *a* och *u* som före övriga långa gingivaler (med några undantag, se nedan). Man skulle bli tvungen att antaga att palataliseringen av **nn** — om detta nu varit palataliserat — upphört före övergången av fsv. ă och ŭ till *a* och *a* resp. *u* och *ɛ*. Det är dock ej tilltalande att nödgas förutsätta, att palataliseringen av **nn** upphört tidigare än av **dd, tt, ss**, då ju **nn** och **ll** äro de kons., som i nord. dial. helst antaga palatalisering. Vare därmed hur som helst, i Torpm. har fsv. ă och ŭ utvecklats på annat sätt än vanligen före andra långa gingivaler.

Före **nn** ← **nd** är förhållandet förvirrat, i det att här uppträder både *a* och *a* resp. *u* och *ɛ*. Hur detta skall förklaras, vet jag ej. Jag har dock i § 19, anm. 8 framställt ett försök till förklaring beträffande orden med *a*. Om man vill fasthålla vid antagandet av äldre palatalisering, torde ett annat sätt att förklara saken erbjuda sig. Det är påfallande, att *a* förekommer i alla ord av typen *han* pl. *hánn*. Om **nn** ← **nd** liksom urspr. **nn** ej varit palataliserat efter vokalen **a**, är det möjligt att palatalisering förekommit efter vokalen ä, d. v. s. i plur. Enl. Larsen Solor. s. 119 är det för palataliseringen av **nd** i Solorsm. »et tydeligt princip den dag i dag, at der foran den palataliserede konsonant skal gå en palatal vokal». Om förhållandet varit detsamma i Torpm.

[1]) Se s. 37. [2]) Se s. 76.

skulle alltså palatal kons. förekommit i plur. men ej i sing.[1] Palatalt **nn** har sedan från plur. lätt kunnat inträngа i sing. Man kan ytterligare märka, att beträffande palataliseringen av **nd** (enl. Storm a. a. s. 125) »Forholdet ofte forvirres» i Østerdalen, så att man i en del ord har palat. **nd** men i andra icke-palat. **nd**. Här hör **lan$_j$n** 'land' till de ord, som ha palatalt **nn** ← **nd**. Har förh. i Torpm. även varit vacklande kunna **land** och **brand** ha hört till de ord som haft palatal kons., medan **band** och **sand** (→ *ban* och *san* se § 19, anm. 8) ej haft sådan. Före palatal kons. har fsv. ă utvecklat sig till *a* men före gingivalt **nn** till *a*. — På samma sätt som i typen *han* plur. *hænr* kan *a* i *tan* plur. *tænr* förklaras. Före **nn** har ju Torpm. *a* i alla ord utom *tan* tand[2]. *tan* kan naturligtvis analogiskt ha slutit sig till typen *han hænr*, men om man antager, att **nn** varit palataliserat efter ä i plur., och att det palatala **nn** sedan inträngt i sing., kan *a* i *tan* förklaras även utan ett antagande av analogiskt inflytande från typen *han* plur. *hænr*. — *a* i *nat* 'natt' gentemot *a* i *hat* 'hatt' etc. se nedan kan förklaras på liknande sätt[3].

Före **ss** står likaledes regelbundet *u*[4] och *a*[5]. Man kan härmed jämföra, att man enl. Storm Norsk Lydskrift s. 119 »gjennem hele Østerdalen og Solør finder foran s en palatal Farvning av foregaaende Vokal, især a og o, saalades i Tønset **låss** (nær ä)» etc.

Före **tt** står regelbundet *u* (se § 48 I) men såväl *a* (se § 19, M) som *a* (se § 18, I). Av orden med *a* äro många tydligen lånade från rspr. Skulle man förutsätta äldre palatalisering, kunde man antaga, att **tt** efter det höga och jämförelsevis långt fram bildade *u* (*u* och *ʉ* torde närmast gå tillbaka på *u*, se Noreen V. Spr. III s. 265 f., s. 299 f.) varit tämligen tydligt palataliserat, men efter *a* kan förhållandet ha varit vacklande. Man kan jämföra förh. i no. dial.[6]: pa-

[1]) Jfr förh. i Tønset (se Storm Norsk Lydskrift s. 125 f.), som har sing. **hɒnn** hand men plur. **på hɛn$_j$nəm** (med palat. **nn**).

[2]) Se § 19, I,3.

[3]) Jfr **nätt, nætt** i Solør, som enl. Storm a. a. s. 116 »kunde grunde sig paa tidligere Mouillering».

[4]) Se § 48, H,2 [5]) Se § 19, L.

[6]) Se Storm a. a. s. 115.

latalt t »staar ofte for opr. tt, men ujævnt; udvikles især ved Berøring med palatale Konsonanter og Vokaler».

Före dd står *a* (se § 19, B) men däremot *ɛ̈* (se § 53, B). Orden med *ɛ̈* torde alla vara lånade från rspr. — Om palatalt d i norska mål samt dess inverkan på föreg. vokal se Storm a. a. s. 116 ff.

Före bb står regelbundet a (se § 19, A) men såväl *u* (se § 48, A) som *ɛ̈* (se § 53, A) d. v. s. bb följer på det hela taget de gingivala långa kons. Man kan härmed jämföra, att i no. dial. bb ofta förorsakat en »palatal Farvning» av föreg. a (se Storm a. a. s. 136).

Jag har ovan behandlat utvecklingen av fsv. ă och ŭ före gingivala långa kons. samt före gg och bb, i vilka fall resultatet i stort sett blivit detsamma. Som torde framgå av ovanstående framställning, har fsv. ă och ŭ före dessa kons. fått sin artikulation framflyttad. Jag lämnar därhän, vad detta kan bero på; om det nu varit äldre palatalisering av de gingivala kons. och gg eller ej. Vi ha dock funnit, att utvecklingen före nn varit en annan. Jag övergår nu till att behandla utvecklingen av fsv. ă och ŭ före förbindelse av gingival kons. + kons. (ld och nd ha behandlats på samma ställe som urspr. ll och nn).

Före s + kons. står *a*[1] (undantagsvis *a* i några ord, som väl äro lånord se § 19, L,2) och *u*[2].

Före nt har Torpm. *ɛ̈* (se § 53, H,2. Ex. äro dock få och säkerligen lånord) men både *a* (se § 18, F,5) och *a* (se § 19 I,5). Av de ord, i vilka *a* förekommer, äro alla lånord utom *bant*, men detta kan ha slutit sig till övriga verb av samma avljudsklass, som ha *a* (se § 182). — Före ns har Torpm. *a*[3] och *ɛ̈*[4]. Orden med *a* äro lånord utom *fans*. *a* i detta ord kan vara ljudlagsenligt, men kan även vara analogiskt infört från *fan* 'fann'. — Före ng och nk har ju Torpm. *o* (se § 41,2) som motsvarighet till fsv. ŭ (ǒ). Före ng har fsv. ă förlängts och blivit *a* (se § 56, A); i lånordet *mångla* står *a*.

[1]) Se § 18, H.
[2]) Se § 48, H,1
[3]) Se § 19, I,4.
[4]) Se § 53, H,2.

Före **nk** har Torpm. som motsvarighet till fsv. ă både *a*[1], *a*[2] och *a*[3]. Orden med *a* äro lånord.

Före **labiala konsonanter** är förhållandet ännu mer invecklat. Före **pp** står regelbundet *a* (se § 19, J) men både *u* (se § 48 G) och *ø* (se § 53 J). — Före **ff** står regelbundet *a* (se § 19, C, 1) och *ø* (se § 53 C). Orden med **ff** äro alla lånord. — Före **f + annan kons.** står *ø* (se § 53 C) men såväl *a* (se § 18, A) som *a* (se § 19, C, 2). — Framför **m-förbindelser** (utom före förlängt, intervok. **m** — se § 19, H,1 — och i några andra ord — se § 19, H,2 —) har Torpm. *a* (se § 18, E). Fsv. ŭ (ŏ) har blivit *o* före **m + kons.** i en del fall (se § 41,1), annars regelbundet *ø* (se § 53 G).

Före **k + kons.** har Torpm. *a* (se § 18, C); undantagsvis *a* i några ord (se § 19, F). Före **kk** står *ø* (se § 53 D) men före **kt** undantagslöst *u* (se § 48 C).

Beträffande behandlingen av fsv. ă och ŭ (ŏ) före konsonantförbindelser är, som framgår av ovanstående, förhållandet i Torpm. synnerligen förvirrat. Detta beror i icke ringa mån på den mängd lånord, som inkommit i målet. Dessutom torde Torpm. kunna betraktas som en övergångsdialekt, där olika tendenser gjort sig gällande.

B. Behandlingen av fsv. ĭ och ў frfr konsonantförbindelser. Enl. § 27 o. § 28 har Torpm. *i* frfr **gg, kk, ng** motsvarande fsv. ĭ och ў. Före andra konsonantgrupper har Torpm. *i* enl. § 30 o. § 31, så framt ej fsv. ĭ och ў utvecklats till *ø* enl. § 72, II; § 73; § 74, II; o. § 75. Jfr Hesselman i o. y s. 197 f., Gjerdman S. o. S. XVI: 16 ff.

C. Om bortfall av slutljudande kort **n** och behandlingen av den före **n** stående vokalen.

Slutljudande, urspr. kort **n** har fallit i trycksvag stavelse, varvid den föreg. vokalen nasalerats[4].

1. Om **-n** fallit efter lång vokal, har denna ej förändrats genom nasaleringen:

α) **ēn** → *e̯* : **ēn** → *e̯* (fem. av **en**).

β) **īn** → *i̯* : **min, din, sin** → *mi̯, di̯, si̯* (fem. av **min** etc.).

---

[1]) Se § 56, B.
[2]) Se § 18, F,3
[3]) Se § 19, I,2.
[4]) Se Beckman Sekundära nasalvok. s. 5 ff.

Anm. 1. *hu̯* 'hon' går kanske tillbaka på ett äldre *hũn. Denna form har väl uppstått på så sätt. att det i fsv. och isl. förekommande hũn[1] fått lång vokal genom inflytande från hõn.

2. Om -n fallit efter kort vokal, har denna till följd av nasaleringen dels ändrats till sin kvalitet, dels utvecklats på samma sätt, som den gjort, om nasal ej följt.

α) ăn → *a* : *ɟʂa̍rka* 'kyrkan', *i̯na* 'innan' se § 20, B,1.

Anm. 2. Häls. har i best. form före bortfallen nasal *a* men i obest. form *a*, d. v. s. nasaleringen har åstadkommit en slutnare kvalitet av a. Ex. Forsa *ɟʂò̱ʂja* 'kyrkan' men *ɟʂò̱ʂja* 'kyrka'.

Anm. 3. -n står kvar i ord av typen *hèman* 'hemman', *la̱kan* 'lakan', *nì̱stan* 'nystan' samt dessutom i följ. kortstaviga ord: *hæ̀vn* 'hädan', *dæ̀vn* 'dädan', *mæ̀vn* 'medan', *sæ̀vn* 'sedan'. Måhända sammanhänger kvarståendet av n i dess senare ord på något sätt med deras kortstavighet. (Jfr Beckman Sekundära nasalvok. s. 32 f.). I häls. har n i dessa senare ord vanl. fallit: häja, däja, mea (även mean) men sän, sän(n)e 'sedan' (enl. Ordb.).

β) ĕn → a[2] : *bó̱ka* 'boken'.

Anm. 4. Hit hör även plur. av typen *dɩ̀kar* 'diken'. I häls. (t. ex. Delsbo, Forsa) sluta dessa plur. på -a, tydligen regelbundet motsvarande fsv. plur. på -en. I Torpm. har denna plur. varit alltför isolerad för att kunna hålla sig, och -r har tillagts i analogi med plur. på -ar, -er.

Anm. 5. Även före kvarstående n har trycksvagt e nasalerats och blivit *a*, t. ex. *at à̱ran* 'nästa år' (← at āreno etc. se § 20, B,2 *β*).

γ) ĭn → *ɐ*. Det enda exemplet härpå skulle vara *kæ̀rɐ* 'Karin'.

δ) ŏn → *a* : *mè̱ra* 'morgon', *æ̀fta* 'afton', som dock enl. Beckman a. a. s. 12 kunna utgå från avljudsformer på -an (eller -en). Personnamn på -son ha utvecklats till -sa, t. ex. *pè̱ja* 'Persson'.

Anm. 6. Hit höra även plur. *à̱gar* 'ögon', *à̱rar* 'öron'. Häls. (t. ex. Delsbo, Forsa) har plur. på -a, t. ex. ega, öga 'ögon'. Torpm. har till dessa former lagt -r på samma sätt som i plur. *dɩ̀kar* 'diken' (se anm. 5 ovan).

Anm. 7. I räkneorden *træ̀tan* — *nɩ̀tan* kvarstår n i Torpm. (Om förklaringen se Beckman a. a. s. 7). Att n kvarstår kan tydligen även bero på inflytande från motsvarande ordningstal *træ̀tanɐ* etc. — Häls. (t. ex. Delsbo, Forsa) har bortfall av n i trätta 'tretton' etc.

[1]) Se Noreen, Aschw. Gr. 112. anm. 1.
[2]) Se Noreen, V. Spr. III: 415 ff.

Anm. 8. Det enklitiska pron. *a*[1] 'hon, henne' kan regelbundet motsvarande både fsv. hōn och hana. I fall som tóg-hōn har på grund av trycksvaghet ō i hōn tidigt förkortats, och det så uppkomna tóg-hŏn har regelbundet givit tóg-a. tóg-a kan dock även utgå från tóg-hana, där det sista a tidigt apokoperats. (Se Beckman a. a. s. 7). Om uppkomsten av det efter vokal använda *na*[2] se Beckman a. a. s. 7.

ε) ŭn → *ə*: *gą̀tə* 'gatan'. Jfr *gą̀tə* ← 'gatu.

Anm. 9. Häls. (t. ex. Delsbo, Forsa) har *gą̀tə* 'gata' men *gą̀to* 'gatan' d. v. s. *o* före bortfallen nasal.

D. Om »tilljämning» i urspr. kortstaviga ord.

1. I urspr. kort rotstavelse före a i ändelsen utvecklas fsv. ĭ till *æ* (se § 62) eller *ą̈ą̈* (se § 63), t. ex. *bæ̀ta* 'betta', *bæ̀ą̈ka* 'becka'. Fsv. æ̆ har i samma ställning blivit *a*, t. ex. *nà̈va* 'näve' (se § 70 C). Märk även motsättn. *kæ̆l* : *kæ̀la*.

2. Om ändelsevok. är u, har Torpm. i några ord »tilljämning» av den korta rotstavelsen ă. Ex. äro: *mæ̆rə* 'mara'. *sæ̆lə* 'svala' och *tæ̆rə* 'grötkräckla', se § 51.

§ 79. **Om apokope och synkope.**

A. **Apokope.** Trycksvag slutvokal faller i stavelse, som icke omedelbart föregås av tryckstark stavelse. Slutvokalen har sålunda apokoperats i pret. av 1:sta sv. konj., t. ex.: *kàstə* 'kastade', *bą̀ka* 'bakade', i best. form plur., t. ex. *hæ̀stan* 'hästarna', i ord på -are, t. ex.: *fì̤skar* 'fiskare', *bą̀gar* 'bagare' i ord på -else, t. ex. *rǿrəls* rörelse etc. se § 10, II, f, 1; i ord på -erska, t. ex. *mǿdəʃk* mörderska etc. se § 10, II, f, 3 samt åtskilliga andra, t. ex.: *gǿən* 'gående', *stǿən* 'stående' (se s. 21), *læ̀van* stoj, bestyr (se s. 87), *ìlsvì̤ən* orolig (← illsvidande se § 192), *krì̤gən* se § 192, *mæ̀nʃ* människa, *æ̀ą̈ran* ärende, *at à̈ran* nästa år (jfr fsv. at āreno), *a hṳ̀van* på huvudet etc. se § 20, B, 2, *β*, *nt* (trycksvagt) inte.

Anm. 1. -e saknas dessutom i komp. av typen *bæ̀tr* bättre etc. se § 170.

Anm. 2. Däremot kvarstår slutvokalen i komp. på -are, t. ex.: *fì̤tarə* fetare, i *fì̤təstə* fetaste etc. (se Beckman Sekundära nasalvok. § 1), i ordningstalen *tràtanə* trettonde etc. Om det är riktigt, som Beckman antager (a. a. s. 7, anm. 2), att n i *tràtan* etc. kvarstår, emedan ultima haft starkt bitryck, skulle -*ə* i *tràtanə*, om penultima

[1]) Se § 174. [2]) Se § 174.

här haft starkt bitryck, även ljudlagsenligt kvarstå enl. apokoperingsregeln. Man kan märka olikheten med Delsbom., som i ordningstalen synkoperat vokalen i penultima, t. ex.: **trettna** trettonde etc. (se Landgren Gr. för Delsbom. s. 34). Ultima har alltså här vid synkoperingstiden haft bitryck, men penultima saknat bitryck. Jfr att i grundtalen **tretta** etc. n har fallit i Delsbom., vilket förutsätter svagtryck hos ultima.

B. **Synkope.** I sammansättn. synkoperas 'bindevokalen' efter urspr. lång rotstav. (jfr Hesselman Sveam. s. 43 f.), t. ex.: *bǎ̀kh̥ǫ́n* (jfr fsv. **bukka horn**), *mȁ̀ʈ̥ȁ́v* myrstack (jfr fsv. **möra stakker**), *vȅ̀tbrɑ́* vetebröd, *ɟʂɑ̀̊ɭvi̯n̥* se s. 25 (jfr fsv. **kætla-**), *ɑ̀ɡnvə́rm* ögonlock (jfr fsv. **öghna-**). I sammans. med *gɑ̀̊ɭa-*, står dock 'bindevokalen' kvar, t. ex.: *gɑ̀̊ɭkahúŋ* 'hund som löper i alla gårdar' etc. s. 25 (jfr *gɑ́ʃhúŋ* gårdshund). Vidare må märkas synkope i fall som *dæri ɔ̀l-jóns* 'där i Ol Jonssons (gård, familj), *pɑ̀̊ɳ-lɑ̀̊ʃ ɑ́dəl* 'Pär Larssons Adolf' (så synkoperas i liknande användning alla tillnamn på **-sa** rspr. **-son.** Jfr Lindgren Brtr. Gr. § 79,2).

Däremot står 'bindevokalen' kvar efter urspr. kort rotstavelse, t. ex.: *vɛ̀ɛ̀gaʃɑ́l* vägskel, *dɑ̀̊ragə̀̊t* dörrpost, *vɑ̀̊tnkvɑ̀̊n* vattenkvarn etc. se s. 30 *flə̀̊gəbɛ̀̊n* flugben, *hɑ̀̊ramɪ̀̊nt* harmynt. I andra ord saknas bindevokal efter urspr. rotstavelse, t. ex.: *vɛ̀̊kɑ́st* vedkast (jfr fsv. **viþa kaster**), *lɑ̀̊gə̀̊lv* ladugolv.

Anm. 3. I *dɪ̀̊ŋ̊əsúgə* och *dɪ̀̊ŋ̊əóʂsə* (om bet. se s. 26), där första leden återgår på ett äldre 'dyngio, har 'bindevokalen' synkoperats, och *ə* har uppstått genom sonantisering av *i̯*.

B. Konsonanterna.[1]

b.

§ 80. *b* **motsvarar fsv. b i samma fall som rspr.,** t. ex.:

bast s. bast	*túbə*[3] n. pr. Tubbe
bɪ̀tə v. bita	*knəb* s. m. knubb
blask[2] s. n. slask	*mɑ́bəl* s. m. möbel

[1]) Kons. behandlas i följ. ordning: *b*, *d*, *d̨*, *ɗ*, *f*, *g*, *h*, *j*, *k*, *l*, *l̨*, *ɭ*, *m*, *n*, *n̨*, *ɳ*, *p*, *r*, *r̨*, *s*, *ʂ*, *ʃ*, *t*, *t̨*, *ʈ*, *ʧ*, *v*.

[2]) Se s. 37.

[3]) Gård i Torp.

Anm. Om assim. av **mb** till **mm** se § 111, anm. 1.

§ 81. *b* motsvarar rspr. **p** i *bǎdɪg*[1] s. m. pudding.

d.

§ 82. *d* **motsvarar fsv. d o. dh utom i de fall, då d, resp. dh fallit enl** § 83 **eller assimilerats enl.** § 129:

1. I **uddljud** o. vid **fördubbling**, t. ex.:

dɑ̀l s. m. dal	*dræg* s. m. dräng
dɛ̀l s. m. del	*gad* s. m. gadd
dø̀s[2] s. f. dös, hög	*ǎd* s. m. udd

2. Efter **g (gh)**, t. ex.:

dɪgd s. f. dygd	*lægdə*[4] s. f. igenlagd åker, som bär gräs
frøgd s. f. fröjd	*nøgd* adj. nöjd
hægdə[3] hejda	*tøgd*[5] s. f. töjning

3. I **pret. o. part.** av **2:dra** o. **3:dje sv. konj.** utom i de fall, då **d** assimilerats med föreg. kons. till *d* enl. § 84 o. *d* enl. § 85 t. ex.:

fæ̀ldə, *fæld* fällde, fälld	*kvæ̀vdə*, *kvævd* kvävde, kvävd
jø̀mdə, *jømd* gömde, gömd	*væ̀ndə*, *vænd* vände, vänd

4. I **adj.** på fsv. -ðigr, t. ex.: *frǎdɪ(g)* adj. frodig, *sø̀dɪ(g)* adj. sedig.

5. I en del ord, som väl bero på **lån från rspr.**, t. ex.: *rɛ̀dələ* adj. redlig, *vɑ̀dələ* adj. vådlig.

§ 83. **Fsv. dh har fallit** i följ. fall:

1. **I slutljud efter vokal**, t. ex.:

blo̍ s. n. blod	*lø̍* s. m. led
bǎ s. n. bud	*mɡ*[6] s. n. smått avfall, boss
he̍ s. f. hed	*trɑ̍* s. m. tråd

Hit höra också **pret. o. part.** av **1:sta sv. konj.**, t. ex.: *bɑ̀ka* bakad(e), *kàlə* kallad(e).

---

[1]) Denna form förek. även i östsv. (se Bergroth Finlandssvenska s. 38).
[2]) Se s. 98.
[3]) Se s. 84.
[4]) Se T. s. 404.
[5]) Se s. 102.
[6]) Se s. 58.

2. **I inljud mellan vokaler,** t. ex.:

kǫ̀ɔ s. f. kåda	*làɔ* s. f. lada
lɑ̀[1] v. bärga in hö	*màɔn* adv. medan
nɔ̀a[2] inta, nåda	*stàɔ*[3] s. f. stad på väv

Anm. 1. Lån från rspr. äro ord som *bàda* bada, *vàda* vada.

3. **Före l,** t. ex: *ɑ̀l*[4] s. n. piss (från kreatur), *sɑ̀lɔ* v. sadla.

4. **Före n,** t. ex.:

bjùnɪŋ s. f. bjudning	*stànɔ*[5] v. stanna
klɔ̀ɛ̨nɪŋ s. f. klädning	*stànɪŋ*[6] s. f. städsel
rɔ̀nɪŋ s. f. fsv. rydhning	*tɪ̀nɪŋ* s. f. tidning
smɪ̀nɪŋ s. f. smidning, smide	*vrɪ̀nɔ*[7] v. vricka

5. **Före r,** t. ex.:

brur[8] s. f. brud	*vɛɛ̨r* s. n. väder
lɛɛ̨r s. n. läder	

Anm. 2. Däremot står d kvar i *blɔ̀drɔ*[9], *jɑ́dɔ*[10], *mǫ́dra*[11].

ɖ.

§ 84. *ɖ* **motsvarar fsv. rdh, när detta ej företrädes av** *ɽ*. **Fallen äro sammansättningar o. böjningsändelser (hos verb),** t. ex.:

fɔ̀ɖɑ́g s. m. fardag	*jɔ̀ɖɔ* pret. gjorde
fɔ̀ɖǫ́n s. n. fordon	*ʃʂɔ̀ɖɔ* pret. körde
hɔ̀ɖɔ pret. hörde	

Anm Häls.] (t. ex. Delsbom. o. Forsam.) ha *ɽ* i pret. av ovanstående verb.

d.

§ 85. *d* **motsvarar fsv. kakum. l + d uti sammansättningar, avledningar o. böjningsformer av ord med** *ɽ*, t. ex.:

[1]) Se s. 30.
[2]) Se s. 60.
[3]) Se s. 30.
[4]) Se s. 30.
[5]) Se s. 31.
[6]) Se s. 31.
[7]) Se s. 54.
[8]) Jfr isl. brúðr.
[9]) Se s. 32.
[10]) Se S. 102.
[11]) Se s. 55.

bǫ̈də s. m. böld
fǫ̈də pret. följde
hǫ́da s. m. helgdag
vǫ̀də pret. valde
jùdǫ́n s. m. juldagen

Anm. Märk *jǫ̀də* hjälpte, *stǫ̀də* stjälpte.

f.

§ 86. *f* **motsvarar regelbundet fsv. f**, t. ex.:

fɪ̣sk s. m. fisk
fø̈sk[1] s. n. rutten ved
flɪ̀tə v. flyta
knə̆fə v. knuffa

§ 87. **ft motsvarar rspr. p(p)t, t. ex.:**

drɛ̀ftə pret. dräpte
də̆ftə pret. doppade
klɪ̀ftə pret. klippte
knaft adv. knappt
ɔlɛ̀ftə pret. släppte
tɛ̀ftə pret. täppte
tʂɔ̀ftə pret. köpte

§ 88. **f har fallit i förbindelsen** ɬft, t. ex.

hǫ́ta best. f. hälften
tə̀tə räkn. tolfte
tɛ̀t s. f. tolft

g.

§ 89. *g* **motsvarar rspr. g o. fsv g, resp. gh** i följande fall:

1. **I uddljud utom frfr främre vokal o. j** (se § 96), t. ex.:

gɔ̀tə s. f. gata
gǫ adj. god
gɛ̀l adj. gul
gnǫ v. gno
grɪ̀tə s. f. gryta
grʉs s. n. grus

2. **I förbindelsen gg, utom då denna följes av främre vokal eller j, i vilket fall förmjukning till j inträder** (se § 96,2) t. ex.:

hə̀gə v. hugga
lɪg pres. ligger
lɛg s. m. lagg
væg s. f. vägg

3. **I inljud intervokaliskt utom frfr främre vokal el. j samt frfr kons.**, t. ex.:

dɔ̀gar pl. dagar
flɪ̀gə v. flyga
hɔ̀glə v. hagla
hœgd s. f. höjd
nœgd adj. nöjd
tə̀gdə pret. töjde

[1]) Se s. 101.

4. **I slutljud regelbundet.** t. ex.:

flʏ̯g pret. flög	*plʏ̯g* s. m. plog
ɬlɑ̯g s. n. slag	*stɪ̯g* s. m. stig

§ 90. **gg har uppkommit genom assimilation av fsv. d(h)g(h),** t. ex.:

frɑ̀gə s. f. fradga,	*nɑ̀gə* v. nödga
glʏ̀gə v. glödga	*stɑ̀gə* v. stadga

§. 91. *g* **har uppkommit av ett fsv. hiatusfyllande w**[1], t. ex.:

knɔ̀gə s. m. knoge	*ʃùgənə*[2] räkn. sjunde
snɔ̀gə v. snöa	*ʃɑ̀gər* pl. sjöar

Anm. 1. Däremot *lɔ̀* s. m. loge.

Anm. 2. I några ord motsvarar *g* ett urnord. *b* : *ɑ̀gə* adj. avig, *hɑ̀grə* s. m. havre (se Noreen Aschw. Gr. § 271, a. 1).

§ 92. **Fvs. gh har fallit** i följande fall:

1. **I adjektivänd. -lighin, -lighit,** t. ex.:

fɑ̀lən farlig	*fɑ̀ɬlən* faslig

2. **I adjektivänd. -igh faller gh i slutljud o. neutr.,** t. ex.:

dùktɪ duktig	*dùktɪt* duktigt

Anm. Däremot böjt. *dùktɪgə* duktiga, -e.

3. **I trycksvag ställning:**

α) *drɑ̀* v. draga	*lɑ̀* pret. lade
tɑ̀ v. taga	*sɑ̀* pret. sade
nan pron. någon	

β) *jɑ* jag, *mə*, *də*, *sə* mig dig sig (tryckstarkt *jɑ̀g*, *mɑ̀g*, *dɑ̀g*, *sɑ̀g*). — Se Noreen Grunddragen av den fsv. gr. §§ 39; 77,2.

4. **I veckodagarnas namn** t. ex.: *mándə* måndag, i övriga sammansättningar med **dag.** t. ex.: *hɑ́də* helgdag, *vɑ́də* vardag, *vɑ̀dəskɬɑ́gan* vardagskläderna samt i best. f. *dɑn* dagen.

5. **I trekonsonantism,** t. ex.:

hɑ́də s. m. helgdag	*sɔ̀də* pret. sörjde
mɔ̀nər pl. morgnar	*tɑ̀də* pret. täljde

[1]) Jfr Noreen Aschw. Gr. § 336 o. § 273,1.

[2]) Jfr östsv. **šūvund** sjunde, se Hultman De östsv. dial. s. 247.

h.

§ 93. *h* **motsvarar fsv. h utom i förbindelserna hi, hu, där Torpm. liksom rspr. har j, resp v, t. ex.:**

ha̱lt adj. halt	*hăg* s. m. hugg
hì̱nə v. hinna	*hæ̱st* s. m. häst

Anm. Torpm. har *hæl̆* eller. Här har sammanblandning mellan eller och heller ägt rum.

§ 94. *h* **har fallit i ordet** *hù̱sə̀l̆* s. n. hushåll.

j.

§ 95. *j* **motsvarar fsv. i̯ utom i förbindelserna ki̯** (§ 137,2), **si̯, ski̯, sti̯** (§ 132,3), **þi̯, ti̯** (§ 137,1).

1. **I uddljud och i förbindelserna di̯, gi̯, hi̯, li̯, i vilka d, g, h, l fallit bort,** t. ex.:

jæ̱mn adj. jämn	*mju̱k* adj. mjuk
bju̱ v. bjuda	*spju̱t* s. n. spjut
fju̱n s. n. fjun	
* *ju̱r* s. n. djur	*jə̀lpə* v. hjälpa
jo̱l s. f. gjord	*ju̱s* s. n. ljus

2. **I inljud,** t. ex.:

mə̀lʲə s. f. (flott)mölja	*smə̀rjə* v. smörja

Anm. Om bortfall av i̯ i inf. av vissa verb se § 100,1.

3. **I slutljud i lånord,** t. ex.:

haj s. m. haj	*maj* s. maj

§ 96. *j* **motsvarar fsv. g, gg och gh före främre vokal och i̯:**

1. fsv. **g,** t. ex.:

jo̱ v. giva	*dræ̂ŋjən* best. f. drängen
jə̀ra v. göra	*læ̂ŋjə* adv. länge

Anm. 1. Om förmjukning av ng jfr § 117,2.

2. fsv. **gg,** t. ex.:

brì̯jə fsv. bryggia	**rí̯jən* best. f. ryggen
gnæ̀jə fsv. gnæggia	*vǽ̯ja* best. f. väggen
tì̯jə fsv. þiggia	

Anm. 2. Då jämte *lì̯jə* ligga förekommer formen *lìgə*, beror den senare formen väsentligen på analogi efter pres. I *æ̀gə* värpa (jfr

fsv. äggia 'skatta fågelbon på ägg') beror gg på inflytande från subst. *æg* ägg.

3. fsv. **gh**, t. ex :

skòɟɐn best. f. skogen	*véɟɐn* best. f. vägen
* *fèlɣɐ* fsv. fylghia	*sèɾɟɐ* fsv. syrghia
* *drèɟɐ* sup. dragit	*tèɟɐ* sup. tagit

§ 97. *ɟ* **motsvarar fsv. gh i förbind. lgh och rgh**, t. ex.:

baɾɟ s. n. berg	*alɟ* s. m. älg

§ 98. *ɟ* **har uppkommit genom assimilation av fsv. dhi**, t. ex:

mèɟɐ s. f. midja	*smèɟɐ* s. f. smedja
rèɟɐ v. rödja	*vɑɟ*[1] s. f. vidja

§ 99. **Hiatusfyllande j** förekommer i en del fall, t. ex.:

fɣɔ́l s. m. fiol	*rəɣɛ́l* adj. reell
* *ɛ̆jàftanst* adv. i afse	*ɛ̆jɑ́r* adv. i år
ɛ̆jénst adv. i jåns	

Anm. Om *sèɲ̃jɐr* pl. söner se Hesselman Stud. tillägn. Esaias Tegnér s. 337 ff. På samma sätt som *sèɲ̃jɐr* får man väl förklara *lèɟan* best. f. pl. lederna.

§ 100. **i̯ (j) har fallit i följ. fall:**

1. I **inf.** av en del **verb** på grund av analogi från pres. sg., **t.** ex.:

lìgɐ ligga	*fɛ̀lɐ* skilja
sɛ̀lɐ sälja	*fɛ̀lɾɐ* skölja
sɛ̀mɐs sämjas	*vɛ̀nɐ* vänja
tɛ̀mɐ tämja	*vɪ̀la* vilja

2. **I enskilda ord**, t. ex.:

ɪnʃɐnɑ́r s. m. ingeniör	*nɑ̀lɪk* s. f. nejlika
lɪlakovɑ́lɐ s. f. liljekonvalje	

Anm. Om *stàlɾpɐ* stjälpa utan j se Grip Skuttungem. lj. § 147, a. 2.

k.

§ 101. *k* **motsvarar fsv. k före kons., i slutljud samt före och efter till samma stav. hörande fsv. bakre och blandade vokaler**, t. ex.:

[1]) Se Hesselman Svenska stud. tillägn. Gust. Cederschöld s. 411.

klǫ s. f. klo — *knìṣtə* v. knysta
* *kaḷ* adj. kall — *kǭḷ* s. n. kol
kṳ̀lə s. f. kula — *kaṛ* s. m. karl
* *tǫk* s. n. tak — *baḷk* s. m. balk
fìṣk s. m. fisk — *rǭk* s. m. rök
bǣk s. m. bäck — *bǫ̀ka* v. baka

§ 102. *k* **förekommer i olikhet med rspr. i några ord framför s + kons.**, t. ex.:

hìksnə[1] v. hisna — *èksmérə* v. estimera
rékstn̥ best. f. rästen

§ 103. **k har fallit** i följ. fall:

1. I förbind. **gkt, rkt, skt**, t. ex.:

blaŋt adj. blankt — *staft* adj. starkt
mǟft adj. mörkt — *frìṣt* adj. friskt

2. **I trycksvag ställning** i *spətákəḷ* spektakel.

l.

§ 104. **Torpm. har gingivalt l** i följ. fall:

1. **I absolut uddljud**, t. ex.:

laŋ s. m. lag — *lǫv* s. n. lov.

2. **Motsvarande fsv. ll samt i förbind. l + gingival kons., då förbind. är urspr. och ej uppkommen genom synkope** (före **t** övergår **l** till *l* enl. § 110,3), t. ex.:

kàlə v. kalla — *ólr̥* s. m. ålder
— *fàlə* v. fålla — *vǫl* s. n. våld
hàlə v. hålla — *vèlə* v. vålla.

Anm. 1. Om ll ← **rl** i *sǟl* och *tǟl* se § 53, E.

3. **Efter gingival kons.**, t. ex.:

ɹlut s. n. slut — *pǫ̀lə* s. f. pärla.
hàndlə v. handla

4. **Efter fsv. ī, ĭ, ē (← æi), ȳ**, t. ex.:

vìlə v. vila — *ʃìl* s. m. skyl
ʃǭl s. n. skel (i väv etc.) — *ʃìlə* v. skyla
dēl s. m. del — *sìl* s. m. syl.
hēl adj. hel

[1]) Jfr Schagerström Vätöm. s. 5.

Anm. 2. Torpm. har *l* efter **ȳ** i *ỳlʏ* v. yla, tjuta. Kanske *l* har kommit från formen *ùlʏ*, som jag visserligen ej har belagt från Torp, men som är vanlig i Borgsjö. — Märk *fǫ̀lʏ* skilja men *fǫ̀lʏ* skölja, *hȍlʏ*[1] fördjupning. I de båda senare orden är den urspr. vokalen **ў**.

Anm. 3. *l* förek. i följ. ord: *sɛ́ljʏ* sälg, *sàlkʏ* silke, *sɑ́lvər* silver, *vàljʏ* s. vilja. *l* i dessa ord beror väl på lån (jfr Landtmanson Västgötam. l- o. r-ljud s. 36 ff.). Däremot t. ex. *vàlʏ* välja.

5. **I primär förbind. med en föreg. trycksvag vokal, som ej är svarabhaktivokal,** t. ex.:

gàmal adj. gammal	*spɛ̀jəl* s. m. spegel.
hìməl s. m. himmel	*ʃʂàtəl* s. m. kittel.

Anm. 4. Se Landtmanson a. a. s. 23 ff. o. s. 30 ff. — Däremot *gàmlʏ* gamla, *spɛ̀glʏr* speglar.

6. I en mängd **lånord,** t. ex..

bal s. m. bal	*sal* s. m. sal
bíbəl s. m. bibel	*skral* adj. skral
dɑ́lr s. m. daler	*smal* adj. smal
kval s. n. kval	*fælm* s. m. skälm
èljʏ s. f. olja	*vèflʏ* s. f. våffla.

Jfr Landtmanson a. a. § 10.

§ 105 1(1) har fallit i följ. ord: *kar*[2] s. m. karl, *tɔ* prep. till (trycksvagt; jämte tryckstarkt *tɔl*) *ska* skall, *ànt*[3] alls intet.

l.

§ 106. **Torpm. har kakuminalt** l följ. fall:

1. **Omedelbart efter labial och guttural kons., även om svarabhaktivokal utvecklats före** l, t. ex.:

blek adj. blek	*glo* v. glo
flìnʏ v. flina	*klìvʏ* v. kliva
* *hágəl* s. n. hagel	*sɛ́gəl* s. n. segel.

Anm. 1. Lånord, som i rspr. sluta på -el och ha akut, ha i Torpm. vanligen *l*, om stammen slutar på labial el. guttural kons., t. ex. *dȕbəl* dubbel, *grȕbəl* grubbel, *drȕməl* drummel, *kɑ́kəl* kakel, *ɲɪ́kəl* gyckel, *mágəl* mangel. Men *bíbəl* bibel.

[1]) Se s. 77.
[2]) Se Hesselman S. o. S. XI: 169.
[3]) Se Hesselman Sveam. s. 35.

2. **I slutljud och intervokalisk ställning efter tryckstark vokal, som icke är fsv. ī, ĭ, ē (← æi), ȳ,** t. ex.:

mɑ̰ɭ s. m. mal	*gɑ̰ɭa* v. gala
stoɭ s. m. stol	*fɛ̰ɭa* s. m. fåle
kɑ̰ɭ s. n. kol	*kʉ̀lɐ* s. f. kula
ɑ̰ɭ s. m. ål	*bɔ̰ɭɐ* v. böla.
ø̰ɭ s. n. öl	

Anm. 2. Efter samnord. ē står *ɭ* i *vɛ̰ɑ̰m* (jfr s. 90).

3. **Omedelbart före labial, palatal och guttural kons.**, t. ex.:

halv adj. halv	*bàlɣɐ* s. f. balja
jàlpɐ v. hjälpa	*balk* s. m. balk
tɛlv räkn. tolv	*hɛ̆lk* s. m. holk
dø̰lɣɐ v. dölja	*alɣ* s. m. älg.
vàlɣɐ v. välja	

Anm. 3. *ɭ* + *t* → *t* enligt § 136, *ɭ* + *d* → *d* enl. § 85, *ɭ* + *s* → *ʃ* enl. § 132,2, *ɭ* + *n* → *n* enl. § 121.

§ 107. Torpm. har *ɭ* i stället för *r* i orden *krɪ̀tɐ* s. f. krita och *plʉ̀tɐ* v. pruta.

§ 108. *ɭ* **har uppkommit av fsv. rdh,** t. ex.:

gɑ̰ɭ s. m. gård	*bo̰ɭ* s. n. bord
hɑ̰ɭ adj. hård	*kvɑ̰ɭ*[1] s. m. fåll, linning.

Anm. 1. Om *ɖ* i verb som *hø̰ɖɐ* hörde se § 84.

Anm. 2. För dateringen av ögg. rdh → *ɭ* kan märkas skrivningen av följ. ortnamn: (i) Gjærdom 1416. Gherdhen 1535, Giäle[2] 1543 (Nordlander).

§ 109. *ɭ* har **fallit i** *hɛ̆ɭm* fsv. **hulkin ~ holkin,** *tɛ̆ɭm* fsv. **thulkin ~ tholkin.**

ʎ.

§ 110. *ʎ* förekommer i följ. fall:

1. **I förbind.** *ʎl* **motsvarande fsv. sl i uddljud,** t. ex.

ʎlʉ̰t s. n. slut	*ʎlɪ̰*[3] s. n. slem.

[1]) Se s. 33.
[2]) Nu Gäle (enl. kartan) by i Torp.
[3]) Se s. 54.

2. Som *d* motsvarar fsv. d och som *t* i slutljud motsvarande fsv. d och t, t. ex.:

ädd s. f. axel	*mädjdy* s. f. mässla
hädjdhar[1] pl. hårremmar	*rädjdy* s. f. vassla
pädjd[2] s. f. kundskap	*rädj* s. m. rissel, sikt.

3. Motsvarande fsv. gingivalt *l* före *t*, t. ex.:

ädt adj. allt	*sodjt* s. m. salt
hjädtre s. m. hyltre	*smodjt* adj. smalt.

m.

§ 111. *m* motsvarar fsv. *m* utom framför *f* och *v* där Torpm. har *w* (enligt § 113), t. ex.:

hjemm s. m. hem	*mjäwy* v. mena
hädwm s. m. halm	*sjämma* v. simma.

Anm. *mm* har uppk. genom assimilation av fsv. *md*, t. ex: [illegible]

§ 112. *m* har uppkommit av fsv. *md* före *b* i ordet *bröbädjk*[3] brunsting bock.

§ 113. På grund av dissimilation står *m* i ordet *wämys* pres. *nämm(e)s* (jfr Bergroth Finlandssvenska s. 38).

§ 114. I olikhet med rspr har *m* fallit i *ojjhol* Vilhelm [illegible]

n.

§ 115. *n* motsvarar fsv. *n* och *u* för *f* och *v*, då också föregår *m* och *n*:

1. Fsv. *n* t. ex.:

kanfjyt s. m. kamfert	*kom-fiamy* kom fram.
tonfjyt s. m. tomtar	

[illegible]

2. *Ver. n. t. ex.:*

ánóma v. *anvanda*	*han för han for.*
hanfot s. n. *handfat.*	

n, n.

§ 116. *n* motsvaras här s. som efter r (§ 112), före t och v (§ 115) samt när det fallit (§ 118), t. ex.:

nu adv. *nu*	*knut* s. m. *knut.*
gnata v. *gnata*	*grans* s. m. *granne.*

Anm. *nn* < *nd*, t. ex.: *han vann, han kunde, hans hatta, hjus sinna.*

§ 117. I olikhet med regr förekommer *n* resp. *ń* i följ. fall:

1. **Motsvarande regr. *d* efter *g*, t. ex.:**

lœgn s. f. *längd*	*tygn* s. f. *tygd*
mœgn s. f. *mängd*	

Anm. 1. *Om denna lagr. jfr Noreen, Isländ. fl. s. 139.*

2. **Motsvarande [illegible] i förbindelser av typen**

dúnga s. f. *dynga*	*sprúnga* v. *språnga*
húnga v. *hänga*	*sprúnga* s. f. *springa*
húnfjem best. f. *hänken*	*súnga* s. f. *sänka.*
túnga v. *tänka*	

Anm. 2. *I sup. t. ex. fogka sjunkit förr. aldrig förnjutning.*

3. *I följ. neutrala subst. (jfr § 130, där [illegible]*

[illegible] form, som val består på [illegible] jfr Lindroth, Tröms. [illegible] Levander, Älvdalsm. § 71, § 72. Längd [illegible] dast de ord, som slutade på enkel [illegible] fallit i bland s. nn, långv. även [illegible] på -n.

§ 118. *Torpm. har n även i följ. ord) bonnup bevaring, mänlej mustasch (genom folketym. anslutn. till man, pers. positiv.*

§ 119 *n* har fallit i följ. fall:

1. **I förbind. mj. t. ex.:**

jjuta v. *njuta*	*jwranknápan* pl. *hinjurarna*

2. *I slutljud i best. slutartikeln*

a) i fem., t. ex.:

bóka boken	*stjuta* stintan
sóla solen	*[illegible]*

Jfr § 78, C.

β) i **neutr. pl. av subst. av typen** *dḷkar* diken, *ȧ̀gar* ögon, se § 78, anm. 4.

3. **I subst., som i fsv. ändas på kort n**, t. ex.:

ȧ̀fta s. m. afton	*mȯ̀ra* s. m. morgon
ȧ̀ftvȧ́r s. m. aftonvard	*mȯ̀rvȧ́r* s. m. morgonvard.

Se § 78, C, 1, *δ*.

4. **I adverb, prepositioner o. konjunktioner, som i fsv. ändas på -an.** t. ex.:

ìna fsv. innan	*væ̀stafȧ̀r* jfr fsv. væstan, eg. västanför
mìlla fsv. millan	*sȧ̀nafȧ̀r* jfr fsv. sunnan, eg. sunnanför.
ȯ̀va fsv. ovan	
ùta fsv. utan	
ìstafȧ̀r jfr fsv. östan[1] eg. östanför	

Anm. Om bevarat **n** i *hèman* etc. samt *hȧ̀vn*, *dȧ̀vn*, *mȧ̀vn*. *sȧ̀vn* se § 78, anm. 3.

5. I **inljud** har **n** fallit mellan **r** och **s** i sammansättningar med **barns-**, t. ex.: *bȧ́fʊsȧ́l* ~ *kȧ̊st* barnsöl, ~ kost.

6. I **subst.**, som ändas på **-n** (urspr. el. ← **nd**), synkoperas artikelvokalen, och artikelns **n** assimileras, t. ex.:

stȩn stenen	*braȩ* branden
sȩn sonen	

7. I **best. form av subst. av typen** *pìʏn* pinnen (obest. *pìȩnə*), *mȧ̀vn*[2] månen (obest. *mȧ̀nv*[2]).

8. I förbind. **nt** och **ns** har **n assimilerats** i olikhet med rspr i följ. ord: *braȩ*[3] brant, *klʏȩ*[4] klint, *stuȩ*[5] kort samt *tȩstrv*[6] gnista. Däremot *vaȩnt* vante, *vínȩtr* vinter.

ɳ.

§ 120. Då **r** vanl. fallit i förbind. **rn** (§ 127,[2]), är *ɳ* sällsynt. Det motsvarar **rn** i *brȯ̀ɳ* brodern, *fȧ̀vɳ* fadern samt i

[1]) Om *ɩ* se § 32.
[2]) Äv. månad(en), jfr isl. **mánaðr**.
[3]) Se s. 42.
[4]) Se s. 49.
[5]) Se s. 68.
[6]) Se s. 50.

best. form av mask. subst., som i obest. form ändas på *r*, t. ex.: *bɛ̱ɳ* borren (obest. *bɛ̱r*), *stɑ̱ɳ* starren (obest. *stɑ̱r*), *mu̱ɳ* muren (obest. *mu̱r*). Dessutom förekommer *ɳ* efter apikoalveolarerna *ɖ* och *ʈ*, t. ex.: *hɔ̱ɖ˗ɳ* hörde han, honom, *ʃʂɔ̱ɖ˗ɳ* körde han, honom, *kátʈɳ* karten, *knátʈɳ*[1] pojkbytingen. *-ɳ* motsvarar rspr **m** i orden *vaɳʈ* varmt, *vàɳɖə* värmde, *vaɳʈ* värmt.

n.

§ 121. *n* förekommer i följ. fall:

1. **Motsvarande fsv. ᵏr + n i sammansättningar, avledningar och böjningsformer av ord med ᵏr**, t. ex.:

jùnátʈ s. f. julnatt	*fɔ̱gən* best. f. fågeln
mɑ̀nɪŋ s. f. målning	*stɔn* best. f. stolen.

2. I orden *gɑn*[2] gap o. *mɑ̀ən* månen, månaden. Jfr Hesselman Sveam. s. 51 f., Geijer Sverige VI: 470, 474.

g.

§ 122. *g* **motsvarar rspr** g utom fallet i § 117,2, t. ex.:

lag adj. lång	*tògə* s. f. tunga
lagn s. f. lögn	*bæ̱gk* s. m. bänk.

§ 123. I olikhet med rspr har Torpm. *g* i följ. fall:

1. **Uppkommet av m före k** i *jɛ̀gkə* jämka. Jfr Noreen Aschw. Gr. 272,2.

2. **Uppkommet av n före g och k**, t. ex.:

àggɑ̀ v. angå, *àgkɛ̀st*[3] s. m. virke, lämpligt till redskap, *bògguˈbə* s, m. bondgubbe.

§ 123½. I olikhet med rspr har *g* **assimilerats i förb. gk** i orden *brìka*[4] Brickan, *drɔ̀knə* drunkna.

p.

§ 124. *p* **motsvarar fsv. p utom före t, där Torpm. har f** enl. § 87. t. ex.:

[1]) Se s. 37.
[2]) Se s. 31.
[3]) Se s. 61.
[4]) Se s. 47.

pi̯sə v. pissa — *stàmpə* v. stampa
skàpa v. skapa — *stùpə* v. stoppa.

Anm. Torpm. har *p* i prep. *u̯-púnr* inunder, där *púnr* förklaras enl. Noreen Aschw. Gr. § 155.

§ 125. **p har fallit i följ. fall:**

1. I *èt̯r* efter o. *l̥ârət* lärft se Hultman De östsv. dial s. 147.

2. I **trekonsonantism**, t. ex.:

jàdə pret. hjälpte — *skaʃt* adj. skarpt.
stàdə pret. stjälpte

r.

§ 126. *r* **motsvarar fsv. r utom i förb. rdh** (§ 108), **rt** (§ 134), **rs** (§ 132,1) **rn** (§ 120), **före k och p** (§ 128), **samt då det fallit** (§ 127) **t. ex.**

ra s. f. rad — *fàra* v. fara
brɪ v. bry — *kar* s. m. karl.

Anm. rr har förkortats i slutljud, t. ex.: *dær* dörr, *fær* förr, *mar* märr, *nær* norr, *star* starr, *tær* torr jfr Noreen Aschw. Gr. § 305. Jfr § 5, III, a. — Om det sista r i *stérr* större se Landtmanson Västgötam. l- o. r-ljud s. 92.

§ 127. **r har fallit i följ. fall:**

1. I **förbind. rl**, t. ex.:

màlə s. f. märla — *ʃʂal* s. n. kärl
pàlə v. porla — *jù(r)lɐ̀ɐkar* s. m. djurläkare
pàlə s. f. pärla — *fà(r)lár* s. n. fårlår.

Anm. 1. Om *rìgélə* sädesärla se Lindgren Brtr. Gr. § 180 m. not.

2. I **förbind. rn** (tryckstarkt), t. ex.:

ban s. n. barn — *ʃànə* s. f. stjärna
hæn s. n. hörn — *hànə*[1] s. f. hårmassa
jan s. n. järn — *hà(r)nál* s. f. hårnål.
kon s. n. korn

Anm. 2. I *jàntə* v. idisssla (jfr sv. dial. järmta[2]) har först m blivit n före t, varefter r fallit före n.

[1]) Se s. 92.
[2]) Jfr E. Noreen Ärtem. lj. s. 95.

3. I **trycksvag ställning i en del subst.**;

α) i orden *mæ̀br̥o* morbror och *fàbr̥o* farbror, som stå trycksvaga i fall som '**morbror Karl**'. Bortfallet av r kan även bero på dissimilation. Från dessa ord komma de r-lösa formerna i *mæ̀br̥sæ̀sv* morbrors hustru och *fábr̥sæ̀sv* farbrors hustru.

β) i en del **sammansättningar**, vilkas **första led** slutar på **trycksvagt -er el. -ur**, t. ex.:

kv̀ǽvrkóg s. m. klöverkung *nàtr̥fǽn* adj. naturskön.
nàtr̥lǽ̣ra s. f. naturlära

γ) i **best. form mask.** av subst. av typen *bạ̀gan* bagaren, *sèmman* sommaren, *ạ̀kvn* åkern (jfr § 142).

4. **I verben faller r i allmänhet** med undantag av sådana, som ändas på tryckstark lång vokal.

α) **Starka verb (presens)**, t. ex.:

bi̥t biter *brin̥* brinner
fu̥t skjuter *vǽv* väver.

Anm. 3. I verb. av typen **står, slår** står vanl. r kvar, så länge de stå tryckstarka el. framför vokal, t. ex. *hæ̆ stár hǽ̣n* 'hon står här', *ɔ̀lær-út* 'slår ut', men i trycksvag ställning före kons. faller r, t. ex: *hæ̆ ɔ̀ls-fást* 'hon slår fast'.

β) **Svaga verb.** I allm. faller r utom i verb, som ändas på tryckstark lång vokal. Framför vokal höres också ofta r. Ex.:

ja stǽ̣ŋv dǽ̣ra 'jag stänger dörren', *ja brạ̀nv spǫ́n* 'jag bränner spån', *ja fǫ̀lv kl'ǽ̣ar* 'jag sköljer kläder', men *ja sǽ̣t ɑ rǫ́r* 'jag sitter och ror'. Dock faller r i dessa senare verb gärna före kons., t. ex.: *hæ̆ trǫ́-mv-int* 'hon tror mig inte'.

5. I följ. verbformer, som stå trycksvaga: *bl̥* blir, *ha* har, *æ* är, *va* var. Men före vokal står r kvar, t. ex.: *dúmt ạ́r-v* 'dumt är det', *tǫ̀kvt vár-v* 'tokigt var det'.

r.

§ 128. Torpm. har *r* i följ. fall:

1. **Motsvarande fsv. r före k och p**, t. ex.:

mar̥k s. f. mark *skar̥p* adj. skarp
lạ̀gmárka n. pr. Långmarken[1] *skèrpv* s. f. skorpa

[1]) Fäbodställe.

2. **Motsvarande fsv. dh före k:** *bɛ̆ɾk* s. m. burk, *maɾk* s. m. mask.

s.

§ 129. *s* **motsvarar fsv. s utom i förbind. sl** (§ 110), **rs** (§ 132,1) och *ɾ* + **s** (§ 132,2), t. ex.:

saɾk s. m. särk	*skǫ* s. m. sko
stǫr adj. stor	*fast* adj. fast

Anm. Märk assimilationen av **ds** till **ss**, t. ex.: *bràsky* brådska, *gos* gods, *lèsn* ledsen.

§ 130. På grund av dissimilation har **s** fallit i *kàftǫn* skorsten.

ʂ.

§ 131. I den äldsta generationens språk är *ʂ* mycket sällsynt och förekommer bara efter de apikoalveolara kons. *l* och *ɳ* i ord som *àtʂöpɯ* s. f. ärtsoppa, *vaɳtʂ* värmts, *fɑ̈ɯɳʂ* faderns.

f.

§ 132. *f* förekommer i följ. fall:

1. Motsvarande fsv. r + s, t. ex.:

fɛf s. m. fors	*mǫ́fárv* s. n. morsarv
bífɛ́fən n. pr. Byforsen	*fáf gǫ́ɾ* s. m. farsgård
høf pres. hör(e)s	*ándɯfsn* n. pr. Andersson
mòfan morsan	*pétɯfsn* n. pr. Pettersson
fɛ̆ft adv. först	*stǫ̀-fvɛ́a* stora sveden
* *mǫ́-fi* mor sin	*nɛ̀-fint* adj. närsynt
fǫ́-fən far sin	*nɛ̀və-fkǫ́* s. m. nävers ko
á-fan år sedan	

2. Motsvarande fsv. ɾ + s, t. ex.:

bɛ̆ftɾ s. n. bolster	*stǫ́fkárm* s. m. stolskarm
haf s. m. hals	*hàftǫp* s. n. halvstop
pɛ̀fɯ s. f. pölsa	

Anm. 1. Även om *ɾ* är uppk. av fsv. **rdh** o. följes av **s**, har Torpm. *f*, t. ex.: *bǫ́ffǫt* bordsfot, *gáfkár* gårdskar *ǫ̀ftɛ́v* ordstäv.

3. **Motsvarande fsv. sj, skj, stj samt sk före främre vokal**, t. ex.:

ʃòŋə v. sjunga	*ʃaţ* s. m. stjärt
ʃø s. m. sjö	*ʃànə* s. f. stjärna
ræʃ s. f. ryssja	*ʃɨt* s. m. skit
mæ̀nʃ s. f. människa	*ʃælə* v. skälla
fɨʃə v. fiska	*ţɾáʃə* best. f. fläsket
ʃùtə v. skjuta	*éʃəl* n. pr. Eskil

4. **I lånord på -age** : *foráʃ* s. n. furage. Däremot har Torpm. s i *ʃæŋkhás* gåva, skänk, jfr östsv. *ʃæŋkáʃ* (Vendell s. 849).

5. **Motsvarande fsv. rkj och rk före främre vokal** i några ord: *mǎʃə*[1] v. mörkna, *ǽʃə*[2] s. n. virke, *sáʃən* best. f. särken. Genom analogi från obest. formen står dock vanligen k kvar även i best. form, t. ex.: *várkən* värken. Man får naturligtvis även räkna med inflytande från rspr.

Anm. 2. Märk det liknande förh. i häls., t. ex.: versa 'värka' märsa 'märka', märse 'märke', örse o. örskje 'virke' (ordb.); bärsk bärsen 'bark, barken' etc. (se Gr. för Delsbom. s. 20).

6. **Motsvarande r + bortfallet k o. p före t**: *mǎʃt* mörkt, *stàʃnə*[3] v. stelna, *skaʃt* skarpt, *staʃt* starkt.

Anm. 3. Härmed kan jämföras stársk, stárst, 'stark, starkt' etc. i Delsbom. (se Gr. för Delsbom. s. 32).

7. **Motsvarande ɾ + k före främre vokal** i ordet *ʃʂàɾkfäʃə* best. f. kyrkfolket.

Anm. 4. I yngre generationers språk är *ʂ* i stället för *ʃ* mycket vanligt. Former som *sáʃən* särken, *ʃʂàɾkfäʃə* kyrkfolket användas endast av den allra äldsta generationen.

t.

§ 133. **Torpm.** *t* **motsvarar fsv. t och þ med und. av fallen i § 137, § 110, § 134, § 135, § 136, t. ex.:**

tòŋə s. f. tunga	*tro* v. tro
tiŋ s. n. ting	*haţ* s. m. hatt
sto v. stå	*tvo* räkn. två
mìstə v. mista	*hat* s. n. hat

[1]) Se s. 78. [2]) Se s. 100.
[3]) Se s. 62.

Anm. *t* förek. i verbformerna *hant* hann, *vant* vann. I dessa verb beror *t* på analogi efter sådana verb som *bìnə*, *bant* 'binda, band'.

§ 134. *t* **har fallit** i följ. fall:

1. **I slutljud i trycksvag stavelse;**

α) **i best. slutartikeln hos neutr. subst.,** t. ex.:

húsə huset	*ə̀gə* ögat
grə́sə gräset	*ə̀rə* örat

β) **i starka verb i neutr. av perf. part. och i sup. samt i svaga verb tillhörande 1:sta konj. i neutr. av perf. part. och i sup.,** t. ex.:

rə̀və rivet, rivit	*mə̀lə* målat
bə̀rə buret, burit	*bə̀ka* bakat

Anm. Här må påpekas, att i några verb n står kvar före t i perf. part. neutr., t. ex.: *brə̀tənt* brutet. I adj., som ändas på -en, är det ganska vanligt, att n står kvar i neutr., t. ex.: *lə̀ənt* ludet, *mə̀ənt* mulet, *ə̀pənt* öppet. Man kan jämföra förh. i danskan (se Lindgren Dansk o. Norsk Gr. § 84).

γ) **i neutr. av adj. och pronomen,** t. ex.: *lìtə* litet, *mìʦə* mycket, *nə̀gə*, *na* något. I adj. på **-ig** kvarstår däremot -t i neutr., t. ex.: *rʊ̀lət* roligt.

2. **I inljud i interkonsonantisk ställning oftast i förbind. st + kons.,** t. ex.:

fàsnə v. fastna	*jə̀ʃə́var* s. m. gästgivare
fæsmə́ s. f. fästmö	

3. **Genom assimilation av ts till ss,** t. ex.:

bás̩man s. m. båtsman.	*plas* s. m. plats
ləs̩ v. låtsas	*fus* s. m. skjuts

ʈ.

§ 135. *ʈ* **motsvarar regelbundet fsv. r + t,** t. ex.:

boʈ adv. bort	*vàʈə* s. f. vårta

Anm. Efter apikoalveolar kons. står likaledes *ʈ* : *vanʈ* varmt

§ 135½. *ʈ* förek. även i *hɔʈə́l* hotell.

ʧ.

§ 136. *ʧ* **motsvarar regelbundet fsv.** ʳ + t, t. ex.:

fuʧ adj. fult	*hàtə̆nə* s. f. halvtunna
hàʧa best. f. hälften	*tɔʧ* s. f. tolft

ʃʂ.

§ 137. *ʃʂ* förekommer i följ. fall:

1. **Motsvarande fsv. tj och þj, t. ex.:**

ʃʂʏr s. n. tjuder — *vɪ̀ʃʂɔ* v. vittja

ʃʂɛ̆k adj. tjock

2. **Motsvarande fsv. kj, kkj, t. ex.:**

krɔ̀ʃʂɔ v. kröka — *tɪ̀ʃʂɔ* v. tycka

rɪ̀ʉ̂ʃʂɔ v. rynka — *æ̀ʉ̂ʃʂɔ* s. f. änka

Anm. 1. Jämte *tɪ̀ʃʂɔ* förek. *tɪ̀kɔ* genom analogi från former, där kk ljudlagsenl. står kvar, d. v. s. pres. sg., pret., sup. — Ordet *tæ̀kɔ* s. f. tacka motsvarar väl ett urnord. *takkiōn. I så fall har j fallit genom inflytande från *tàkɔ* tacka, som i Torpm. är den vanligaste formen.

3. **Motsvarande fsv. k före främre vokal** (ej svarabhaktivokal), t. ex.:

ʃʂɔ̀pɔ v. köpa — *dɪ̀ʃʂɔ* s. n. dike

ʃʂɪn s. f. kind — *nɑ̀ʃʂɔn* ad. naken

Anm. 2. k förmjukas aldrig i fem. sg. best. form t. ex *bóka* boken.

Anm. 3. Märk att g och k stå kvar framför ett *ø* uppkommet av ǫu i orden *gøk* gök, *gøkɔn*[1], *gøkɔ*[2], *gøsa*[3], *køkɔ*[4].

v.

§ 138. *v* **motsvarar fsv.** v med und. av fallen i § 139, t. ex.:

vàʈɔ s. f. vårta — *vɪt* adj. vit

lɛ̀va v. leva — *vɛlp* s. m. valp

kɛrv s. m. korv

§ 139. **v saknas i följ. fall:**

1. **I uddljud** i ordet *rɛ̀ka* v. driva, jaga, motionera. Vanlig form i Norrland o. Dalarna se Rietz s. 551. I Hälsingelagen har v fallit framför r i överensstämmelse med fno., se Noreen, Geschichte d. nord. Sprachen s. 50 o. Aschw. Gr. § 324. Jfr även Lundell Landsmålsalf. s. 24.

[1]) Se s. 101. [2]) Se s. 101.

[3]) Se s. 101. [4]) Se s. 101.

2. **Postkonsonantiskt** i orden *sɛ̆lʏ* svala o. *tɛ̆rʏ* grötkräckla, om vilka ord se § 51.

3. **I inljud mellan vokal o. följ. kons.,** t. ex.:

jɑ̀mi̯l adj. givmild	*sti̯sɛ̆n* s. m. styvson
sti̯fɑ́r s. m. styvfar	

4. I några ord, som stå **trycksvaga:** *a gɑ̀lʏ* eg. = 'av gårde', d. v. s. bort; *tɑ* <- utāv är kontamination mellan den tryckstarka och trycksvaga formen. I *jɑ* sup. givit har bortfall ägt rum i fraser som »**givit bort**». På samma sätt förklaras inf. *blʏ̯* bliva, *jɑ* giva, *hɑ* hava.

5. **Mellan** *l* **och kons. har** *v* **fallit i sammansättningar,** t. ex.:

hàlfúl adj. halvfull	*hàstɔ́p* s. n. halvstop
hàlmi̯l s. f. halvmil	*hàti̯mə* s. m. halvtimme
hàspɑ́n s. n. halvspann	*kasíŋ*[1] s. n. kalvskinn

§ 140. **Sonantisering.** *l* och *n* **bli sonantiska efter gingivala kons.**[2], *ŋ* **efter** *d* och *t* samt *ɳ* **efter** *d* och *t*, t. ex.:

hándl̩ s. m. handel	*stálŋ̩* s. m. stallet
bɛ́tɳ̩ s. m. botten	*sɛ̆dɳ̩* s. m. sudden
* *fjátŋ̩* s. m. fjärten	*átŋ̩* s. m. örten
hɑ̀dˌŋ̩ 'hörde han, hörde honom	*jʂɛ́tˌŋ̩* kört honom
	tɛ̆tˌɳ̩ tålt honom
* *ʃɑ̀dˌɳ̩* sköljde han	

[1]) Vanl. i frasen *kùtʏ sɛ̆m ə tɛ́ti̯ kasíŋ* eg. 'springa som ett torrt kalvskinn'.

[2]) Und. sl § 110,2.

FORMLÄRA.

6 kap. Substantiven.

A. Maskuliner.

§ 141. **Deklination I:** Sg. på kons., pl. på *-ar*

dag dag	*dan*	*dàgar*	*dàgan*
vɛ̀g väg	*vɛ́jɔn*	*vɛ̀gar*	*vɛ̀gan*

Anm. Av subst., som i fsv. böjas som a-stammar, äro dessa de enda, som bevarat pl.-änd. -ar. De långstav. fsv. a-st. få ljudlagsenligt pl. på *-ər*, och de övriga kortstav. ha analog. antagit pluraländ. *-ər*, t. ex. *dal* dal pl. *dàlər*.

§ 142. **Deklination II:** Sg. på kons. el. tryckstark vok., pl. på *-ər*, t. ex.:

balj bälg	*báljɔn*	*bàljər*	*bàljan*
kam kam	*kámɔn*	*kàmər*	*kàman*
bɑt båt	*bátɔ*	*bàtər*	*bàtan*
stal stall	*stálɔ*	*stàlər*	*stàlan*
grɪs gris	*grísɔ*	*grɪsər*	*grɪsan*
hun hund	*hun*	*hùnər*	*hùnan*
omn ugn	*omn*	*òmnər*	*òmnan*
stɔl stol	*stɔn*	*stɔ̀lər*	*stɔ̀lan*
dræg[1] dräng	*dræ̂jɔn*	*dræ̂jər*	*dræ̂jan*
bæk[2] bäck	*bǽʧɔn*	*bæ̀ʧər*	*bæ̀ʧan*
sark särk	*sárkɔn* ~ *sáfɔn*[3]	*sàrkər*	*sàrkan*
bɪ by	*bɪn*	*bɪ̀ər*	*bɪ̀an*
trɑ tråd	*trɑn*	*trɑ̀ər*	*trɑ̀an*
gáfəl gaffel	*gáfəln*	*gàflər*	*gàflan*
spèjəl spegel	*spèjəln*	*spɛ̀glər*	*spɛ̀glan*

[1]) Något yngre språk har genomgående *g*.
[2]) Något yngre språk har genomgående *k*.
[3]) Se § 132,6.

bȧ̀gar bagare	*bȧ̀gan*	*bȧ̀garər*	*bȧ̀garan*
fiṣkar fiskare	*fiṣkan*	*fiṣkarər*	*fiṣkaran*
sèmar sommar	*sèman*	*sèmrər*	*sèmran*

Anm. Så böjas fsv. a-stammar, i-stammar och u-stammar.

§ 143. **Deklination III:** Sg. på *-ə*, pl. *-ər*, t. ex.:

stȧ̀lpə stolpe	*stȧ̀lpən*	*stȧ̀lpər*	*stȧ̀lpan*
vìgə vinge	*vìgən*	*vìgər*	*vìgan*
tìmə timme	*tìmən*	*tìmər*	*tìman*

Anm. Så böjas fsv. långstaviga an-stammar.

§ 144. **Deklination IV:** Sg. på *-a*, pl. på *-ar* ~ *-arər*, t. ex.:

bȧ̀ga båge	*bȧ̀gan*	*bȧ̀gar* ~ *bȧ̀garər*	*bȧ̀garan*
hȧ̀ra hare	*hȧ̀ran*	*hȧ̀rar* ~ *hȧ̀rarər*	*hȧ̀raran*

Anm. 1. Så böjas fsv. kortstaviga an-stammar, t. ex.: *bȧ̀ra* trollnystan, *brȧ̀ta* bråte, *drȧ̀pa* droppe, *drȧ̀sa* hög (vanl. av orensad säd), *flȧ̀ta* flotte, *fȧ̀la* fåle, *gȧ̀vu* vindpust, *hȧ̀ga* hage, *hȧ̀na* hane, *klȧ̀ra* slagbord i vävstol, *lȧ̀ga* låga, *nȧ̀sa* näsa, *snȧ̀pa* snäppa, *spȧ̀ra* sporre, *stȧ̀ga* stege, *sȧ̀la* sele.

Anm. 2. Om uppkomsten av pl. *bȧ̀garər* se Hesselman Studier tillägn. Esaias Tegnér s. 350, not 1. En medverkande orsak till uppkomsten av best. pl. på *-aran* har varit att man på detta sätt fått en skillnad mellan best. f. sg. och pl. Urspr. ha dessa former varit likaljudande: best. f. sg. *hȧ̀gan* och best. f. pl. *hȧ̀gan*, och då har det känts som ett behov att på något sätt undanröja denna olägenhet. Ifrån best. f. pl. har sedan änd. *-arər* lätt kunnat inträngа i obest. f. pl. enl. analogien *bȧ̀garan* : *bȧ̀garər*.

§ 145. **Oregelbunden böjning.**

-bo -bo	*-bon*	*-bor*	*-bóna*
bȯ̀kstȧv bokstav	*-stȧ́vən*	*-stȧ̀vər*	*-stȧ̀van*
bòndə bonde	*bon*	*bándr*	*bándran*
brȯ̀r broder	*brȯ̀ðn*	*brør*	*brǿran*
fȯt fot	*fȯ́tn*	*fétr*	*fétran*
gràndə granne	*gràdən*[1]	*gràndər*	*gràndan*
man man	*man*	*mæn*	*mænan*
mèra morgon	*mèran*	*mènər*	*mènan*
mènə måne; månad	*mènn*[1 2]	*mènər*	*mènan*
pìndə pinne	*pìdən*[1]	*pìndər*	*pìndan*
sȧk sak	*sȧ́kən*	*sȧ́kər*	*sȧ́kran*
skȯ sko	*skon*	*skor*	*skóna*

[1]) Se § 119,7 [2]) Se § 121,2.

sɐn son	*sɐn*	*sɐ̀ɲ̃jər*	*sɐ̀ɲ̃jan*
spaɳ spann	*spaɳ*	*spæɳ*	*spǽnan*
staˌ stad	*staˌn*	*stɐ́ˌdr̥*	*stɐ́ˌdran*
fɸ̈ sjö	*fɸ̈n*	*fɸ̀ˌgər*	*fɸ̀ˌgan*

B. Femininer.

§ 146. **Deklination I:** Sg. på kons. el. tryckstark vokal pl. på *-ər*, t. ex.:

dɶ̈r dörr	*dɶ́ra*	*dɶ̀ˌrər*	*dɶ̀ˌran*
grɪɳ grind	*gríɳa*	*grɪ̀ɳər*	*grɪ̀ɳan*
nɑl nål	*nɑ́la*	*nɑ̀lər*	*nɑ̀lan*
kvɑɳ kvarn	*kvɑ́na*	*kvɑ̀nər*	*kvɑ̀nan*
makt makt	*mákta*	*màktər*	*màktan*
sístr̥ syster	*sístra*	*sɪ̀stər*	*sɪ̀stran*
rɔ̈s ryssja	*rɔ́ˌsa*	*rɔ̀ˌsər*	*rɔ̀ˌsan*
vɛ́ˌj vidja	*vɛ́ˌja*	*vɛ̀ˌjər*	*vɛ̀ˌjan*
rɔ̀ɳɪg röjning	*rɔ̀ɳɪga*	*rɔ̀ɳɪgər*	*rɔ̀ɳɪgan*
akɭ axel	*ákɭla*	*àkɭlər*	*àkɭlan*
vɛg[1] vägg	*vɛ́ˌja*	*vɛ̀ˌjər*	*vɛ̀ˌjan*
brɔ̨ bro	*brɔ́a*	*brɔ̀ər*	*brɔ̀an*
kɔ̨ ko	*kɔ́a*	*kɔ̀ər*	*kɔ̀an*
hʉ̨ hud	*hʉ́a*	*hʉ̀ər*	*hʉ̀an*
fɛ̨ sked	*fɛ́a*	*fɛ̀ər*	*fɛ̀an*

Anm. Så böjas fsv. ō-stammar och i-stammar.

§ 147. **Deklination II:** Sg. obest. f. på *-ɔ*, best. på *-a*, pl. obest. f. på *-ər*, best. på *-an*, t. ex.:

stɪ̀ɳtɔ flicka	*stɪ̀ɳta*	*stɪ̀ɳtər*	*stɪ̀ɳtan*
ʃʂɑ̀ɾkɔ kyrka	*ʃʂɑ̀ɾka*	*ʃʂɑ̀ɾkər*	*ʃʂɑ̀ɾkan*

Anm. Så böjas fsv. långa ōn-stammar.

§ 148. **Deklination III:** Sg. obest. f. på *-ɔ*, best. på *-ɔ*, pl. obest. f. på *-ər*, best på *-ɔn*, t. ex.:

flɛ̆ggɔ fluga	*flɛ̆gɔ*	*flɛ̆ggər*	*flɛ̆ggɔn*
gɑ̀tɔ gata	*gɑ̀tɔ*	*gɑ̀tər*	*gɑ̀tɔn*
lɑ̀ɔ lada	*lɑ̀ɔ*	*lɑ̀ər*	*lɑ̀ɔn*

[1]) Något yngre språk har genomgående *g*. Jfr Fasternam. *vágɪɯ*, *vàgɪar*, *vàgɪa* (se Tiselius, Fasternam. s. 128) *væg* och *sæɣ* äro de enda fem., som ha förmjukning i best form sing. (Om *sæɣ* se § 149). Annars heter det *bɔk bɔ́ka* etc.

Anm. 1. På detta sätt böjas fsv. korta ŏn-stammar, t. ex.: *bɔ̀kə* ytbräde av sågstock, *bɔ̆gə* ett slags galler eller korg av vidjor att bära hö o. d. med, *bɔ̆sə* halmläger (åt kreatur), *drɔ̀gə* instrument för linberedning, *flɔ̀gə* flisa, *flɔ̀nə* lättsinnig kvinna, *fɔ̆rə* fura, *fɔ̀nə* fena, *hɔ̀kə* haka, *hɔ̆lə* håla, *klɔ̀pə* läpp, *rɔ̆gə* sårskorpa, *skɔ̆rə* skåra, *smɔ̆gə* gömställe, *stɔ̀ə* stad på väv, *stɔ̀və* stäva, *strɔ̆kə* stund, *sɔ̆lə* svala, *sɔ̀nə* sena, *tɔ̀nə* sena, sega trådar i kött, *trɔ̀ə* trampa på spinnrock, *tɔ̆rə* grötkräckla, *tvɔ̀gə* tvaga, *tɔ̀rɔ́kə* långt, på rot stående, torrt träd, *vɔ̀kə* vecka.

Anm. 2. I st. f. den ljudlagsenliga, best. f. pl. på *-ən* hör man, i synnerhet hos yngre generationer, den analogiska formen på *-an*. En person med f. ö. god dial. använde pl. *fɔ̀nan*, när det var fråga om fenorna på en fisk, men *fɔ̀nən* i frasen *ja gɔ́-n ɛ̀n sa fɔ̀nən fál*, eg. 'jag gav honom en, så att fenorna föllo', d. v. s. så att han förlorade modet.

§ 149. **Oregelbunden böjning.**

bɔk bok	*bɔ́ka*	*bákər*	*bákran*
dɔ̀tr dotter	*dɔ̀tra*	*dɔ̀trər*	*dɔ̀tran*
jɛt get	*jɛ́ta*	*játr*	*játran*
lus lus	*lúsa*	*løs*[1]	*lásan*
mus mus	*músa*	*más(r)*	*másan*
nat natt	*náta*	*nétr*	*nétran*
rɔt rot	*rɔ́ta*	*rátr*	*rátran*
spaŋ spång	*spáŋa*	*spéŋər*	*spéŋran*
staŋ stång	*stáŋa*	*stéŋər*	*stéŋran*
sæŋ[2] säng	*séñja*	*séñjər*	*séñjan*
tan tand	*tána*	*ténr*	*tén(r)an*
taŋ tång	*táŋa*	*téŋər*	*téŋran*

C. Neutrer.

§ 150. **Deklination I:** Sg. på kons., pl. = sg., t. ex.:

ban band	*bánə*	*ban*	*bána*
bɔlk bord	*bɔ́lkə*	*bɔlk*	*bɔ́lka*
gɔ̆lv golv	*gɔ̆lvə*	*gɔ̆lv*	*gɔ̆lva*
tak tak	*tájʂə*	*tak*	*táka*

[1]) I kollektiv bet. anv. mest sg.

[2]) Något yngre språk har genomgående *ŋ*. Jfr Fasternam. *sáŋ₍a*, *sèŋ₍ar*, *sèŋ₍a*. Jfr *væg* sid. 135, not 1. Märk den akuta taktformen i Torpm.!

bȁsman besman	*bȁsmanə*	*bȁsman*	*bȁsmana*
lȁkan lakan	*lȁkanə*	*lȁkan*	*lȁkana*

På samma sätt böjas ock följ. ord, som i obest. form sg. kommit att ändas på **-n** (om uppkomsten av denna form se § 117,3):

knæ̀ɑn knä	*knǽɑnə*	*knæɑn*	*knǽɑna*
blɑ̀n blad	*blɑ́nə*	*blɑn*	*blɑ́na*
lɑ̀n led	*lɑ́nə*	*lɑn*	*lɑ́na*
strɑ̀n strå	*strɑ́nə*	*strɑn*	*strɑ́na*
træ̀ɑn träd	*trǽɑnə*	*træɑn*	*trǽɑna*

§ 151. **Deklination II:** Sg. på *-ə*, pl. på *-ar*, t. ex.:

brȅɑə bräde	*brȅɑə*	*brȅɑar*	*brȅɑan*
dȉʃə[1] dike	*dȉʃə*	*dȉʃar*	*dȉʃan*
vȁtnə vittne	*vȁtnə*	*vȁtnar*	*vȁtnan*
æ̀ŭŋə[2] äng	*æ̀ŭŋə*	*æ̀ŭŋar*	*æ̀ŭŋan*
æ̀plə äpple	*æ̀plə*	*æ̀plar*	*æ̀plan*

På samma sätt böjas *hȕvə* huvud, *tæ̀ʃə*, *tæ̀kə*[3] täcke samt urspr. **an**-stammar:

jȁtə hjärta	*jȁtə*	*jȁtar*	*jȁtan*
øgə öga	*øgə*	*øgar*	*øgan*
ørə öra	*ørə*	*ørar*	*øran*

Anm. Änd. *-ər* börjar tränga in i plur. av ovanstående ord, t. ex.: *brȅɑər*, *øgər*. Mycken vacklan är rådande; jag har hört en person samtidigt använda plur. *vȁtna*, *vȁtnar* och *vȁtnər*. — Om uppkomsten av plur. på **-ar** se § 78, a. 4 och a. 6.

§ 152. **Oregelbunden böjning.**

bagərí bageri	*bagərí(ə)*	*bàgəríər*	*bagərían*
bɔ bo	*bɔ́(ə)*	*bɔn*	*bɔ́na*

ʃʂøɾkfɵlk kyrkfolk *ʃʂøɾkfɵʃə*[4].

§ 153. Genus.

I likhet med fsv. uppvisar Torpm. tre genus för subst.: maskulinum (m.), femininum (f.) och neutrum (n.). I vissa fall förefinnes olikhet mellan rspr. och Torpm., t. ex.: *stálə* stallet, *brɔ́nə* brunnen.

[1]) I något yngre språk vanl. *dȉkə*, *dȉkə*, *dȉkar*, *dȉkan*.
[2]) I något yngre språk vanl. *æ̀gə*, *æ̀gə*, *æ̀gar* *æ̀gan*.
[3]) Den i något yngre språk vanl. formen.
[4]) Se § 132,7.

§ 154. Kasus.

Torpm. har numera blott två kasus: nominativ och genitiv. — Nom.-änd. **-r** finnes bevarad i *brʉ̥r*[1] brud (jfr isl. **brúðr**). — Dativen lever kvar i en del stelnade uttryck. Så finns fsv. **-e** i mask. dat. obest. form kvar i frasen *a gɑ̀l-ɐ* bort (fsv. **af gardhe**). Av best. formen märkes följ. ex. på dativ: **fem.** *at vèkɐn* nästa vecka (fsv. **at vikunnə**), **neutr.** *at ɑ̀ran* nästa år, *a hùvan* på huvudet, *tɐ mɛ̀ʃkran* i mörkret (fsv. **at āreno** etc.). Dat. plur. finns i uttr. *hàlɐ ɐ lɛ̀ŋnəm ɑ̀tɐ* på något avstånd följa. Dat. mask. sing. har jag ej lyckats belägga, men den har ändats på **-a** (se Geijer Sverige VI: 471).

Märkas bör, att i Torpm. pejorativa personbeteckningar ej ändas på *-ʊr*, vilket i andra sv. dial. är vanligt. t. ex.: *ɭlarv* slarver.

Genitiven ändas på **-s** men är i målet föga vanlig, enär den i allm. omskrives med prepositionsuttr. Genitivbegreppet uttryckes på följ. sätt:

1. Genom **-s** lagt till nom.:

a) I verkliga tillnamn, titlar och yrkesnamn. Best. art. måste härvid finnas antingen i ägarens el. det ägda föremålets namn, t. ex.: *bʃ́stråmɐns hæ̀st* el. *bʃ́strəms-hæ̀stɐ* Byströms häst, *smɑ́ns hɑ́st* el. *smɑ́s-hɑ̀stɐ* smedens häst. Denna genitiv brukas i synnerhet för att ange gård el. husfolk, t. ex.: *gɑ́ tɐ smɑ́ns* gå till smedens, *gʉ́lmɑ́rks va dɑ́ɐn* Gullmarks voro där.

Anm. 1. Genom bortfall av änd. **-a** komma patronymica på **-sa** att ändas på **-s**, t. ex.: *ɔ̀l-pɛ́ɐʃ mɑ́ra* Olov Perssons märr.

b) I sammansättningar, t. ex.: *bɔ́ʃbɛ́nɐ* bordsbenet, *stɔ́ʃbɛ́nɐ* stolsbenet, *gɑ́ʃʃɔ̀lkɐ* gårdens folk, *stɑ́sgɑ́tɐn* stadens gator.

2. Allmänt genom prepositionsuttr.. t. ex.: *bɔ́ka at prɛ́stɐ* prästens bok, *hɑ́stɐ at ɨ ɔ̀lɐ* Olles häst, *lɔ́va pɑ trɑ́ɐnɐ* löven på trädet.

Anm. 2. Om en särskild form med akut för vokativ se § 10, j, 4.

[1]) Best. form. *brʉ́ra*.

§ 155. Artikiarna.

A. Bestämda slutartikeln.

	mask.	fem.	neutr.
Sing.	*-ən*, *-n*, *-ɳ*, —[1]	*-a*, —[1]	*-ə*, —[1]
Plur.	*-an*, *-aran*	*-an*, *-ən*	*-a*, *-an*

§ 156. När best. slutart. lägges till ett subst., inträda hos detta följ. förändringar:

1. Slutljudande *l* och r sammansmälta med art. till resp. *n* och *ɳ* (se §§ 121, 120) eller också faller r (se § 127,3, *γ*).

2. Slutljudande g och k förmjukas före främre vokal till resp. *j* och *ɟʂ* (se §§ 96, 137,3).

§ 157. I mask. sing. slutar den best. formen på

1. *-ən*, när den obest. ändas på labial, palatal o. guttural kons., t. ex.: *ɟʂépən* käppen etc.

2. *-n*, när den obest. slutar på vokal, t. ex.: *bɻ̀n* byn, *hȁgan* hagen.

3. *-n* se § 156,1.

4. *-ɳ* se § 156,1.

5. *-ɳ*, *ɳ*, *ɳ*, när obest. form slutar på gingival kons. etc., se § 140.

§ 158. **Mask. plur.** har änd.

1. *-an* som best. form hos alla subst. utom urspr. kortstaviga svaga mask.

2. *-aran* hos urspr. kortstaviga svaga mask., se § 144.

§ 159. **I fem. sing.** slutar den best. formen på

1. *-a* hos alla subst. utom urspr. korstaviga svaga fem.

2. *-ə* hos urspr. kortstaviga svaga fem., se § 148.

§ 160. **Fem. plur.** har änd.

1. *-an* hos alla subst. utom urspr. kortstaviga svaga fem.

2. *-ən* hos urspr. kortstaviga svaga fem., se § 148.

§ 161. **Neutrum sing.** har best. form

1. på *-ə* hos alla subst., som i obest. form slutar på kons.;

---

[1]) Art. har fallit bort el. assimilerats, så att best. form = obest.

2. best. form = obest. hos subst., som i obest. form sluta på *-ə*.

§ 162. Torpm. använder i en del fraser best. form, där rspr. har obest., t. ex.: *hɑ̨ tɪ̨n* 'ha tid', *nèpə bɛ́ɛ̨ra* 'plocka bär', *fɑ̀ra tɑ̨gə* 'åka (eg. fara) tåg'.

B. Obestämda artikeln.

§ 163. Mask. *ən*, *n̥*[1], fem. *ə*, neutr. *ə*.

C. Prepositiva pleonastiska artikeln[2].

§ 164. Denna artikel, som förekommer framför förnamn samt orden *mɔr* och *far*, *brɔr* och *sɪstr* (se § 175), har för mask. formen *ən*, *n̥*, för fem. formen *a*. Ex.: *ən* ~ *n̥ émɔl*, *a stɪ́na* Emil, Stina (som subj.) *ja sɑ́g n̥ émɔl*, *a stɪ́na* 'jag såg Emil, Stina' *ja gɑ̨ bɔ́ka at n̥ émɔl*, *a stɪ́na* 'jag gav boken åt Emil, Stina'.

Anm. 'Moster' Eriksson i Byn (död för åtskilliga år sedan) skall enl. uppgift ännu ha haft särskilda former för dativ, nämligen för mask. *a*, för fem. *ən*, *n̥*. Dat. mask. *a* motsvarar Degerforsm. *əm*, på samma sätt som Mp. dat. mask. av subst. *-a*[3] motsvarar Degerforsm. dat. *-əm*. Dat. fem. *ən*, *n̥* motsvarar fsv. *hænne*, Älvdalsm. *ɑ̨n* (Levander Älvdalsm. i Dalarne s. 63).

7 Kap. Adjektiven.

A. Obestämd form.

1. Predikativ ställning.

§ 165. När adj. står som predikatsfyllnad, saknar det i plur. särskild ändelse och är i plur. lika med sing. mask. o. fem. Neutrum har antingen änd. *-t*, *-ţ*, *-t* eller är lika med mask. o. fem.

[1]) Jämte andra former uppkomna vid sandhi, t. ex.: *n̥ ~ kɔ̨* en ko.
[2]) Jfr Åström Degerf. forml. §§ 26, 27.
[3]) Se Geijer Sverige VI: 471.

	mask.	fem.	neutr.		
Sing.	*fi̯n* fin	*fi̯n*	*fi̯nt*	Plur.	*fi̯n*
	vaṛm varm	*vaṛm*	*vaṇṭ*		*vaṛm*
	kal̯ kall	*kal̯*	*kal̯t*		*kal̯*
	svaṭ svart	*svaṭ*	*svaṭ*		*svaṭ*
	sni̯vət hornlös	*sni̯vət*	*sni̯vət*		*sni̯vət*

Ex.: *hésṭn̥ æ sváṭ, kǫ́a æ fi̯n, kǭan æ vi̯t.*

Anm. Särskild uppmärksamhet förtjäna adj. på *-ən*, vilka i olikhet med rspr. bevara -n i neutr., t. ex.: *lə̄ənt* ludet etc. se § 134, anm. 1.

2. Attributiv ställning.

§ 166.

	mask.	fem.	neutr.		
Sing.	*lágən* lång	*lága*	*lágtə*	Plur.	*lágə*
	hétn̥ het	*héta*	*hétə*		*hétə*
	gàmaln̥ gammal	*gàmala*	*gàmaltə*		*gàmalə*
	rǫ̀krigən rolig	*rǫ̀kriga*	*rǫ̀kritə*		*rǫ̀krigə*
	grǽən grå	*grǽa*	*grǽtə*		*grǽə*
	lə̄ən[1] luden	*lə̄ana*	*lə̄antə*		*lə̄anə*

Ex.: *n̥ lágən kár* 'en lång karl', *ə lága jæ̀ntə* 'en lång jänta', *ə snéltə ban* 'ett snällt barn', *sváṭə fár* 'svarta får'.

Anm. Delsbom.[2] har i sing. långan, långa, långt samt i plur. långe med grav taktform av tvåstaviga former. Delsbom. långan, långa är tydligen de gamla ackusativformerna. Den akuta taktformen i Torpm. *lágən* etc. beror väl väsentligen därpå, att obest. art. vanligen gått före adj., som på detta sätt fått upptakt (jfr § 10, III). I plur. är *na* före adj. synnerligen vanligt (se § 179). När fsv. långan blivit *lágən* uppfattades *-ən* som obest. art., och i analogi därmed bifogades även obest. art. till adj. i fem. och neutr. Fem. *ə lága* ← ēn lång ĕn, neutr. *ə lágtə* ← ēt långt ĕt.

Anm. 2. Märk Torpmålets förkärlek för sammansättningar av typen *blǽflæk* blå fläck, *blǽtmi̯rə* blöt myr, se § 11, B.

B. Best. form.

1. Självständig ställning.

§ 167. När adj. står självständigt får det följ. former:

[1]) Även *lə̄ənn̥*.
[2]) Se Gr. för Delsbom. s. 29 ff.

	mask.	fem.	neutr.		
Sing.	*rɔ̀ɐ̯ən* röda	*rɔ̀ɐ̯a*	*rɔ̀ɐ̯ə*	Plur.	*rɔ̀ɐ̯an*
	brùn̥ən bruna	*brùn̥a*	*brùn̥ə*		*brùn̥an*
	trɔ̀ɔ̯ən tredje	*trɔ̀ɔ̯a*	*trɔ̀ɔ̯ə*		*trɔ̀ɔ̯an*

Anm. Vanl. brukas dessa former i förening med *n̥*, *n̥-dáŋ̍*, *n̥-háŋ̍*, plur. *də*, *də-dáŋ̍*, *də-háŋ̍*. Ex.: *rɔ̀ɐ̯ən*, *n̥ rɔ̀ɐ̯ən*, *n̥-dáŋ̍ rɔ̀ɐ̯ən* 'den röda', *ha vɑ̀ ìŋ̍stn̥*, *n̥ ìŋ̍stn̥* 'det var den yngsta', *ha vɑ̀ trɔ̀ɔ̯a sɛ̆m jòd̥ə-nə* 'det var den tredje, som gjorde det', *də gàm̥ɫəstan* 'de äldsta'.

2. Förenad ställning.

§ 168. Sg. pl. m. f. neutr. *stìgə* stygga.

Rspr. använder adj. i förenad (attributiv) ställning föregånget av best. art., i fraser som 'den stora hästen', 'de stora hästarna'. Torpm. uttrycker detta förh. på följ. sätt:

1. Genom **sammansättning**. Ex.: *stɔ̀rhɑ́stn̥* 'den stora hästen', *gàm̥ɫ-mɑ́ra* 'den gamla märren', *n̥ìkɔ́a* 'den nya kon', *l̥ìl̥ɛ́ta* 'den lilla geten' *vɑ̀tkl̥ɛ́ɛ̯an* 'de våta kläderna', *n̥ìlɑ́ɛ̯dan* 'de nya lägdorna'.

2. Genom **relativsatser**. Ex. *n̥-dáŋ̍ bóŋ̍ sɛ̆m æ sa rɪ̀k* 'den där rika bonden'.

3. *stɔ̀rhɑ́stn̥ vɔ̀ran* 'vår stora häst', *n̥ìkl̥ɛ́ɛ̯an dàŋ̍ə* 'dina nya kläder'.

4. *n̥-dáŋ̍ stìgə pɔ̀jkən* 'den där elaka pojken', *n̥-háŋ̍ fɪ̀nə jɛ̀n̥ta* 'den här fina jäntan'.

§ 169. Komparation.

Pos.	Komp.	Sup.
fɛ̀t fet	*fɛ̀tarə*	*fɛ̀tɐst*
gɔ̀ god	*gɔ̀arə*	*gɔ̀ɐst*
gàm̥al gammal	*gàm̥ɫarə*	*gàm̥ɫɐst*
grɑ̀ grå	*grɑ̀arə*	*grɑ̀ɐst*

§ 170. Oregelbunden komparation.

brɑ̀ bra	*bátɪ̀* / *vílɪ̀*	*bæst*
grɔ̀v grov	*grɔ́ɛvɐr*	*grɔ̀fst*

hɔ̄g hög	*hɔ́gər*	*hɔ̄kst*
lɪ̄tn̥ liten	*mínn̥*	*mɪn̥st*
lɑ̄g låg	*lɑ́ɑ̄gər*	*lɑɑ̄kst*
lɑ̄ŋ lång	*lɑ́ŋər*	*lɑŋst*
nɑ̀̄rə nära	*nɑ̀mn̥ərə* *nɑ̀̄rɪgərə*	*nɑ̀mn̥əst* *nɑ̀̄rɪgəst*
oŋ ung	*ɪŋər*	*ɪŋst*
stɔ̄r stor	*stɑ́rr̥*	*stɑ̄ʃt*
tɔŋ tung	*tíŋər*	*tɪŋst*
* *ɪ̀nrə* inre	*ɪ̀nəʃt*	*nɑ̀rə* nedre *nɑ̀əʃt*
ɪ̀trə yttre	*ɪ̀təʃt*	*ɑ̀vrə* övre *ɑ̀vəʃt.*

8 kap. Adverben.

§ 171. Komparation.

Pos.	Komp.	Sup.
fɔt̪ fort	*fɔ̀ɬarə*[1]	*fɔ̀t̪əst*
fɑ̄rə före	*fɑ̄r*	*fɑ̄ʃt*
ɪ̀lə illa	*sɑ́mər*	*sɑ̄mst*
jɑ̀nə gärna	*hɑ́l̪r*	*hɑ̄lst*
lɪ̄tə litet	*mínn̥*	*mɪn̥st*
lɑ̀ɳ̄jə länge	*lɑ́ŋər*	*lɑ̄ŋst*
mɪ̀ʧə mycket	*mɛ̄r*	*mɑ̄st*

9 kap. Räkneorden.

§ 172. Grundtal.

ɛn ɛ ɛt̪	*fɛ̄m*	*nɪ̀ə*	*trɑ̀t̪an*
tvɑ̄	*sɑ̄ks*	*tɪ̀ə*	*fjɔ̀t̪an*
trɛ̄	*ʃu*	*ɛ̀lvə*	*fɛ̀mtan*
fɪ̄rə	*ɑ̀t̪ə*	*tɜɬv*	*sɑ̀k̪stan*

[1]) Se § 39 anm. 2

fȁtan	*ʃʂúgəfám*	*sáksti*	*húnrə*
átan	*trátɨ*	*fúti*	*túsn̩*
nìtan	*fátɨ*	*átɨti ~ áti*	
ʃʂúgə	*fámti*	*níti*	

bə̀ə-ʈvá båda två, jfr fsv. bāþir.

§ 173. Ordningstal.

fə̀ftə	*nìnnə*	*fə̀tanə*	*sə̀kstənnə*
ə̀ndrə	*tìnnə*	*átanə*	*fútənnə*
trə̀jə	*ə̀ttə*	*nìtanə*	*átənnə*
fjə̀kə	*tə̀tə*	*ʃʂùgənnə*	*nìtənnə*
fə́mtə	*trə̀tanə*	*ʃʂúgəfámtə*	*hənrənnə*
fə́tə	*fjə̀tanə*	*trə̀tənnə*	*tùsənnə*
fùgənnə	*fə́mtanə*	*fə̀tənnə*	
ə̀tənnə	*sə̀kstanə*	*fə́mtənnə*	

ə̀nnvə́r varannan, *ə̀nnvə́t* vartannat.

10 kap. Pronomina.

§ 174. Personliga pronomen:

	1:a pers.		2:a pers.	
	Tryckstarka	Trycksvaga	Tryckstarka	Trycksvaga
Sg. nom.	*ja*	*ja*	*du*	*də*
obl.	*mæg*	*mə*	*dæg*	*də*
Pl. nom.	*vɛ*	*və*	*ɛ*	*ə*
obl.	*as*	*as*	*e*	*ə*

3:e pers.

Tryckstark ställning.

Mask. sg. nom.	*han*	fem.	*hu*	neutr.	*hɑ*
gen.	*hánsəs*		*hə̀əs*		
dat.	*han*		*hu*		
ack.	*han*		*hu*		*hɑ*
Pl. nom.	*dän*	Sg. pl. obl.	*sæg* sig		
gen.	*dèrəs*				
dat. ack.	*dän*				

Trycksvag ställning.

Mask. sg. nom. obl.	fem. nom. obl.	neutr. nom. obl.
ɔn, n, ɳ	*na, a*	*nɔ, ɔ*

Pl. nom. obl. *dɛm*

Sg. pl. nom. obl. *sɔ* sig.

(Som subj. i trycksvag ställning användas *han, hɔ̆, ha*).

Ovanstående trycksvaga former för sing. användas suffigerade.

Ex.: *tóg-ɔn* 'tog han', *ja tóg-ɔn* 'jag tog honom', *ʃʂɔ̀ft-ɳ* 'köpte han' *tɔ̀l'a dɔ̆ má-n* 'talade du med honom', *tǫ́g-a* 'tog hon', *ja tǫ́g-a* 'jag tog henne', *fár-a* 'får hon', *ʃʂɔ̀ftɔ-na* 'köpte hon', *tɔ̀l'a dɔ̆ má-na* 'talade du med henne', *ja tǫ́g-ɔ frán-ɳ, frán-a* 'jag tog det från honom, från henne', *hár-a rɛ́st frán-ɳ* 'har hon rest från honom', *ja gá-na bǫ́ka* jag gav henne boken, *ja ga bǫ́ka át-a* jag gav boken åt henne, *han sá-nɔ-ɪnt* 'han sade det inte', *tóg-ɔn-ɔ* 'tog han det', *smɔ̀l'a-nɔ pa tájʂɔ* 'smattrar det på taket.

Regel är att dativobj. står före ack-obj. Omskrivning med prep. *at* åt användes gärna. Även efter prep. stå trycksvaga former. Ex.: *gá-n-ɔ át-a* 'gav han det åt henne, *ja sát ɔ̀tmá-na* 'jag satt bredvid henne'.

§ 175. Possesiva pronomen,

Sg. mask.		fem.	neutr.	Pl.
mɔn min		*mɪ*	*mɔt*	*mɔ̀nɔ*
dɔn din		*dɪ*	*dɔt*	*dɔ̀nɔ*
sɔn sin		*sɪ*	*sɔt*	*sɔ̀nɔ*
vǫ́ran vår		*vǫ́ra*	*vǫ́rat*	*vǫ́rɔ*
ɛ̀ran eder		*ɛ̀ra*	*ɛ̀rat*	*ɛ̀rɔ*

Poss. pron. stå som trycksvaga efter sitt huvudord, vilket då vanl. står i best. form; har pron. starktryck, står det däremot före. Ex.: *hɛ́stɳ-mɔn* 'min häst', *bǫ́ka-dɪ* men *hɑ-æ mán hást* 'det är **min** häst'.

Är huvudordet *far, mor, bror, sístr* uttrycker man sig på följ. sätt:

min far = *ɳ-fár-mɔn* el. *fɑ̀ɔɳ-mɔn*;

min mor = *a-mór-mɪ* el. *mǫ́ra-mɪ;*

din bror = *ɳ-brǫ́ˌ-dɔn* el. *brǫ̀ɔɳ-dɔn;*

min syster = *a-sístr-mɪ* el. *sístra-mɪ*.

§ 176. Demonstrativa pronomen.

Självständiga:

Sg. m. *ọ-dáṇ* den där f. *ọ-dáṇa* neutr. *dɔ-dáṇɔ* Plur. *də-dáṇan*
Sg. m. *ọ-háṇ* den här f. *ọ-háṇa* neutr. *dɔ-háṇɔ* Plur. *də-háṇan*
Sg. m. *sàṃa ẹ́n* densamme f. *sàṃa ẹ́* neutr. *sàṃa ẹ́t* Plur. *sàṃa ẹ̀nər.*

Förenade:

Sg. m. *ọ-dáṇ* den där f. = m. neutr. *dɔ-dáṇ* Plur *də-dáṇ*
Sg. m. *ọ-háṇ* den här f. = m. neutr. *dɔ-háṇ* Plur. *də-háṇ*
Sg. m. *tɛ̆kɔn* sådan f. *tɛ̆ka* neutr. *tɛ̆kɔ* Plur. *tɛ̆kɔ.*

Demonstrativa adverb äro:

dæ̀ẹn där	*dɪ̀t, dɪ́tan* dit
hæ̀ẹn här	*hɪ̀t, hɪ́tan* hit
dɑ̀ɔn därifrån	*nʊ́* nu
hɑ̀ɔn härifrån	*sa* så.
hɑ̀ɔnɑ hädanefter	

§ 177. **Relativt pronomen:** *sɛ̆m* som.

§ 178. Interrogativa pronomen:

Sg. m. nom. obl. *hɛ̆kɔn* vilken f. *hɛ̆ka* neutr. *hɛ̆kɔ* Pl. *hɛ̆kɔ* gen. sg. *hɛ̆kɔns.*
Sg. *vɛ́fɛrẹ́n* f. *vɛ́fɛrẹ́* neutr. *vɛ́fɛrɔ* Pl. *vɛ́fɛrẹ́nər*
vɛ́fɛlla vad för slag.

§ 179. Indefinita pronomen:

Sg. m. *nágɔn, nan*[1] någon f. *nága, na*[1] neutr. *nágɔ, na*[1] Pl. *nâgrɔ, na*[1]
Sg. m. *ìgɔn* ingen f. *ìga* neutr. *ìgɔ* Pl. *ìgɔ*
Sg. m. *ẹn* en f. *ẹ* neutr. *ẹ* Pl. *ẹ̀nər*

Pron. *ẹn* etc. användes mycket i Torpm. efter adj. i obest. form som syfta på ett redan nämnt el. känt subst. samt tills. med pron. *tɛ̆kɔn* och *sàṃa* (*ọ-tɛ̆kɔn ẹ́n, sàṃa ẹ́n* etc.) Ex.:

ha va ọ-lágɔn-ẹ́n 'det var en lång en', *hɛ̆ ha snálɔ bɑ́n mɔn sɪ́stra mɪ̀ ha stígɔ ẹ̀nər* 'hon har snälla barn, men min

[1]) Trycksvagt.

syster har elaka sådana'. *nan*, *na* förekommer både självständigt o. förenat. Det användes mycket ofta, nästan som ett slags partitiv artikel.

Ex.: *ha dš fát̩ nan mát̩* 'har du fått mat'
ja har-ınt fát̩ nan 'jag har inte fått någon'
ha dš ʃʂɛ́ft na hæ̀stər 'har du köpt hästar'.

Vidare märkas:

Sg. m. *n̥-ɑ̀ən ɛ́n* en annan f. *ə-àn̩a ɛ́* neutr. *ə àn̩ə ɛ́t̩* Pl. *àn̩ə*
Sg. m. f. *al̩* all neutr. *a̤l̩t* Pl. *àl̩ə*
Sg. m. *vərɛ̀n̩da ɛ́n* varenda en f. *vərɛ̀n̩da ɛ́* neutr. *vərɛ̀n̩da ɛ́t̩*
sə̆m̩lıgə somliga
də àn̩ran de andra
vɑ̆d̩erə vardera
sə̆m̩ta somt. Ex.: *ja fœk sə̆m̩ta* 'jag fick somt'.

11 kap. Verben.

A. Starka verb.

§ 180. **Klass I:** inf. *-ı̯-*, pret. *-e(-)*, sup. *-ø-*

bı̯tə bita	*bɛ̯t*	*bø̯tə*
drı̯və driva	*drɛ̯v*	*drø̯və*
nı̯gə niga	*nɛ̯g*	*nø̯gə*
skrı̯kə skrika	*skrɛ̯k*	*skrø̯kə*

Så böjas vidare *klı̯və* kliva, *knı̯pə* knipa, *lı̯ə* lida, *pı̯pə* pipa, *rı̯və* riva, *ʃı̯nə* skina, *skrı̯və* skriva, *ɬlı̯tə* slita, *smı̯tə* smita, *stı̯gə* stiga, *svı̯kə* svika, *ʃı̯tə* skita, *tı̯gə* tiga, *vı̯kə* vika, *vı̯nə* vina, *vrı̯* vrida.

Pret. konj. bildas genom att lägga änd. *-ə* till pret. ind. t. ex.; *bɛ̯tə* bete etc.

§ 181. **Klass II:** inf. *-ı̯-* el. *-u̯-*, pret. *ɑ̆*, sup. *ɑ̆*.

α)	*brı̯tə* bryta	*brɑ̆t*	*brɑ̆tə*
	ʃlˑı̯gə flyga	*ʃlˑɑ̆g*	*flˑɑ̆gə*
	nı̯pə nypa	*nɑ̆p*	*nɑ̆pə*
β)	*sù̯gə* suga	*sɑ̆g*	*sɑ̆gə*
	ʃù̯tə skjuta	*skɑ̆t*	*skɑ̆tə*

Som *α*) böjas *drìpə* drypa, *flìtə* flyta, *frìsə* frysa, *klìvə* klyva, *knìtə* knyta, *krìpə* krypa, *rìkə* ryka, *smìgə* smyga.

Som *β*) böjas: *sûpə* supa, *stûpə* stupa.

Pret. konj. har samma form som sup., t. ex.: *brẽtə*, *sẽgə* etc.

Anm. Följ. verb ha fått svag böjning: *bjuᵤ*, *bjùdə*, *bjuḏ* bjuda, *jùgə*, *jùgdə*, *jukt* ljuga, *fnìsə*, *fnìstə*, *fnɪst* fnysa, *nìsə*, *nìstə* *nɪst* nysa, *snìtə*, *snìtə*, *snɪt* snyta.

§ 182. **Klass III:** inf. *-æ-*, *-ɪ-* el. *-ɪ-*, pret. *-a-* el. *-ā-*, sup. *-ɛ-*

α)	*fæ̀lə* fälla	*fal*	*fɛ̄lə*
	gnæ̀lə gnälla	*gnal*	*gnɛ̄lə*
	smæ̀lə smälla	*smal*	*smɛ̄lə*
	smæ̀ltə smälta	*smalt*	*smɛ̄ltə*
	spræ̀tə sprätta	*sprat*	*sprǣtə*
	svæ̀lə svälla	*sval*	*svɛ̄lə*

Ovanstående verb utom *spræ̀tə* böjas även svagt: *gnæ̀ldə*, *gnælt*, *smæ̀ltə*, *smælt* etc.

β)	*bìnə* binda	*bant*	*bɛ̄nə*
	hìnə hinna	*hant*	*hɛ̄nə*
	vìnə vinna	*vant*	*vɛ̄nə*
*	*brìnə* brinna	*bran*	*brɛ̄nə*
	stìkə sticka	*stak*	*stɛ̄kə*
	ʃlìŋkə slinka	*ʃlaŋk*	*ʃlɛ̄ŋkə*

Som *brìnə* böjas: *fìnə* finna, *rìnə* rinna, *spìnə* spinna,
som *stìkə* böjes *sprìkə* spricka,
som *ʃlìŋkə* böjes *stìŋkə* stinka.

Anm. *drìkə* dricka, *drak*, *drɛ̄kə*. — **Pret. konj.** har samma form som sup., t. ex.: *gnɛ̄lə*, *hɛ̄nə* etc.

§ 183. **Klass IV:** inf. *-a-* el. *-æ-*, pret. *-ā-*, sup. *-ɛ-*.

bæ̀ra bära	*bār*	*bɛ̄rə*
fæ̀ra skära	*skār*	*skɛ̄rə*
fæ̀ʃka stjäla	*stāl*	*stɛ̄lə*
væ̀ra vara	*vā(r)*	*vɛ̄rə*

Pret. konj. har samma form som sup., *bɛ̄rə* bure etc.

§ 184. **Klass V:** pret. *-ō-*, sup. *-ɔ̄-* el. *-ā-*, *-ā-*.

α)	*fæ̀ra* fara	*fōr*	*fɔ̄rə*
	svæ̀ra svära	*svōr*	*svɔ̄rə*
β)	*dræ̀* draga	*drōg*	*drɔ̄gə*

gnȧ̀ga gnaga	*gnǫg*	*gnȧ̀jə*
grȅ̀va gräva	*grǫv*	*grȅ̀və*
ɻlɛ̨ slå	*ɻlǫg*	*ɻlȁ̀jə*
ɻlɛ̨s slåss	*ɻloḳs*	*ɻlȁ̀jəs*
mȁ̀ḷa mala	*mǫḷ*	*mȁ̀ḷə*
tɑ̨ taga	*tǫg*	*tȁ̀jə*
taḳs retas med, tvista	*toḳs*	*tȁ̀jəs*
vrȅ̀ɑ̨ka vräka	*vrǫk*	*vrȁ̀kə*
vȅ̀ɑ̨ga väga	*vǫg*	*vȁ̀jə*
vȅ̀va väva	*vǫv*	*vȁ̀və*

Pret. konj. har samma form som sup., t. ex.: *fɛ̀rə*, *drȁ̀jə* etc. Av *ɻlɛ̨* finns dessutom även en pret. konj. *ɻlȍ̀gə*.

Anm. *stɑ̨* stå har pret. *stǫg*, sup. *stɑt̨* samt pret. konj. *stȍ̀gə*.

§ 185. Oregelbundna starka verb.

Inf.	pret. ind.	pret. konj.	sup.
bɛ̨ bedja	*bɑ̨*	*bɑ̨*	*bɛt̨*
blɻ̨ bliva	*vɑt̨*	*vɛ̆ɻə*	*vɛ̆ɻə*
fɑ̨ få	*fɑḳ*	*fɪ̀gə*	*fɑt̨*
grɑ̀tə gråta	*grɛt̨*	*grɛ̀tə*	*grɛ̀tə*
gɑ̨ gå	*jɑḳ*	*jɪ̀gə*	*gɑt̨*
hȁ̀gə hugga	*hɛ̆g*	*hɛ̆gə*	*hɛ̆gə*
hȁ̀ḷə hålla	*hɛ̆ḷ*	*hɛ̆ḷə*	*hɛ̆ḷə*
jɑ̨ giva	*gɑ̨*	*gɑ̨*	*jɑ̨*
jɑ̨̀ta vara tvungen, vilja	*gɑt̨*	*gɛ̆tə*	*gɛ̆ta*
kȍ̀mə[1] komma	*kȍ̀mə*	*kȍ̀mə*	*kȍ̀mə*
lɪ̀gə ligga	*lɑ̨g*	*lȁ̀gə*	*lȅ̀ɑ̨ga*, *lȁ̀ga*
lɑ̨̀tə låta (sonare)	*lɛt̨*	*lɑ̨̀tə*	*lɑ̨̀tə*
lɑt̨ låta, tillåta	*lɑt̨*	—	*lɑt̨*
sɻ̨ se	*sɑ̨g*	*sɑ̨̀gə*	*sɻt̨*
sɛ̨̀va sova	*sɛ̨v*	*sɛ̨̆və*	*sɛ̨̆və*
sprɪ̀ŋə springa	*sprɑŋ*	*sprɛ̆ŋə*	*sprɛ̀ŋə*
sɑ̨̀ma simma	*sɑ̨m*	*sɛ̨̆mə*	*sɑ̨̀mɑ̄*, *sɛ̨̆mə*
sɑ̨̀tə sitta	*sɑt̨*	*sɛ̆tə*	*sɛ̆tə*
ʃȍ̀ŋə sjunga	*sɑŋ*	*ʃȍ̀ŋə*	*ʃȍ̀ŋə*
ɑ̨̀sa jäsa	*ɑ̨s*	*ɑ̨̀sə*	*ɑ̨̀sə*
ɑ̨̀ɑ̨ta äta	*ɑ̨t*	*ɑ̨̀tə*	*ɑ̨̀tə*

[1]) Pres. ind. *kom̨*. Har f. ö. svag böjning.

Anm. *hæ̂ŋɔ* ~ *hæ̀ŋɔ* hänga och *ɔlæ̂ŋɔ* ~ *ɔlæ̀ŋɔ* slänga ha analogiskt fått en stark pret. ind. *haŋ* och *ɔlaŋ*. Pres. ind. *hæŋ* och *ɔlæŋ*, sup. *hæŋt* och *ɔlæŋt*.

§ 186. Anmärkningar om starka verb.

Pres. saknar vanl. **-r**, och sing. är = plur., t. ex.: *ja bíŋ* jag binder, *və bíŋ* vi binda. Verb på tryckstark lång vokal (t. ex.: *ɔlɛ*, *gɑ*, *stɑ*, *fɑ*) ha dock vanl. **-r**, så framt de ej stå trycksvaga före kons., i vilket fall **-r** faller. Ex.: *han ɔlɛ fast* 'han slår fast', *han gɑ bóţ* 'han går bort'. Däremot *fɑ́r-a* 'får hon' etc. Jfr § 127, a. 3.

Imp. har blott en form, t. ex.: *bţt*, *ɔlɛ*.

Part. perf. ändas på *-ən*, *-n̩*, t. ex.: *drɔ̀vən*, *bìtn̩*.

Part. pres. är obrukligt (se dock § 10, II, j, 3); vanligaäro former på *-anəs*, *-ənəs*, t. ex.: *han kom fɑ̀ranəs*, *gɔ̀ənəs* 'han kommer farande, gående'.

Pass. bildas genom tillägg av **-s**.

B. Svaga verb.

§ 187. **1:a svaga konj.** 1. **Långstaviga:** inf. *-ɔ*, pret *-ɔ́*, sup. *-ɔ*.
2. **Kortstaviga:** inf. *-a*, pret. *-a*, sup. *-a*.

1. **Pres. ind.** *kàstɔ* kasta(r) **Pret. ind.** *kàstɔ*
Imper. *kàstɔ* **Sup.** *kàstɔ*
Inf. *kàstɔ* **Perf. part.** *kàstɔ*

Så böjas **långstaviga**, t. ex.: *èlɔ* elda, *husírɔ* husera, *hæmtɔ* hämta, *kàlɔ* kalla, *mɔ̀glɔ* mögla. *tìmrɔ* timra, *vɛ̀ntɔ* vänta.

2. **Pres. ind.** *bɑ̀ka* baka(r) **Pret. ind.** *bɑ̀ka*
Imper. *bɑ̀ka* **Sup.** *bɑ̀ka*
Inf. *bɑ̀ka* **Perf. part.** *bɑ̀ka*

Så böjas **kortstaviga**, t. ex.: *bɑ̀da* bada. *dɑ̀gas* dagas, *hɑ̀gas* trivas, *lɛ̀va* lova, *mɑ̀ka* mocka (gödsel), *sɛ̀ŋka* ständigt påminnna.

§ 188. **2:a svaga konj.:** inf. *-ɔ*, pret. *-dɔ*, *-tɔ*, sup. *-t*.

	1. Inf.	pres. ind.	pret.	sup.
	brànːə bränna	*brànːə*	*brànd·ə*	*brant*
	dæ̀ɲ̊jə ge stryk	*dæ̀ɲ̊jə*	*dæ̀ɲ̊d·ə*	*dæɲ̊t*
	fɛ̀lːjə följa	*fɛ̀lːjə*	*fɛ̀d·ə*	*fɛ̀t*
	næ̀mnə nämna	*næ̀mnə*	*næ̀md·ə*	*næmt*
	rø̀ːrə röra	*rø̀ːrə*	*rø̀d·ə*	*røt*
	stɪ̀rə styra	*stɪ̀rə*	*stɪ̀d·ə*	*stɪt*
	svàlːjə svälja	*svàlːjə*	*svàd·ə*	*svat*
	tàlːjə tälja	*tàlːjə*	*tàd·ə*	*tat*
	tæ̀mə tämja	*tæ̀mə*	*tæ̀md·ə*	*tæmt*
	vàlːjə välja	*vàlːjə*	*vàd·ə*	*vat*
	væ̀nə vänja	*væ̀nə*	*væ̀nd·ə*	*vant*
Märk	*jàlːpə* hjälpa	*jàlːpə*	*jad·ə*	*jat*
	stàlːpə stjälpa	*stàlːpə*	*stàd·ə*	*stat*
	2. *bɪ̀tə* byta	*bɪ̀tə*	*bɪ̀t·ə*	*bɪt*
	blːɑ̀sə blåsa	*blːɑ̀sə*	*blːɑ̀stə*	*blast*
	bæ̀ːsə sätta i bås	*bæ̀ːsə*	*bæ̀ːstə*	*bæːst*
	jæ̀ːtə valla (kreatur)	*jæ̀ːtə*	*jæ̀t·ə*	*jæt*
	læ̀ːsə låsa, läsa	*læ̀ːsə*	*læ̀stə*	*læst*
	lɪ̀sə lysa	*lɪ̀sə*	*lɪ̀stə*	*lɪst*
	ʃʂɔ̀pə köpa	*ʃʂɔ̀pə*	*ʃʂɔ̀ft·ə*	*ʃʂɔft*
	vɪ̀sə visa	*vɪ̀sə*	*vɪ̀stə*	*vɪst*

Imper. fås, om man tager bort *-ə* från inf. (el. pres.), t. ex.: *fɛlːj* följ. *bɪt* byt.

§ 189. **3:e svaga konj.**: inf. på tryckstark vokal, pret. *-d̥ə*, sup. *-d*.

Inf.	pres. ind.	pret.	sup., part.
fø̀ föda	*fø̀(r)*	*fø̀d·ə*	*fød*
klːæ̀ː kläda	*klːæ̀ː(r)*	*klːæ̀d·ə*	*klːæd*
lę̀ leda	*lę̀(r)*	*lèd·ə*	*led*
* *rǫ̀* ro	*rǫ̀(r)*	*ròd·ə*	*rod*
snǫ̀ sno	*snǫ̀(r)*	*snòd·ə*	*snod*
spɑ̀ spå	*spɑ̀(r)*	*spàd·ə*	*spad*
trǫ̀ tro	*trǫ̀(r)*	*tròd·ə*	*trod*

Anm. Om r i pres. se § 127,4,B. — Om d i sup. se Hesselman Sveam. s. 22, Hultman De östsv. dial. s. 156. Av verb tillhörande 2:a svaga konj. har jag hört sup. på -d bara av verbet *bɪ̀ɲ̊ə* bygga, som i sup. heter *bɪgd*.

§ 190. Oregelbundna svaga verb.

Inf.	pres. ind.	pret.	sup.
dɛ̆gɑ duga	*dɛ̆g*	*dɛ̆gdə*	*dɛ̆kt*
jɑ̀ra göra	*jɑr*	*jòdə*	*jot*
lægə lägga	*læg*	*lɑ*	*lakt*
spɑ̀ra spara	*spɑr*	*spɑ̀də*	*spɑt*
sæ̀ɛ̣ga säga	*sæɛ̣g*	*sɑ*	*sakt*
sæ̀lə sälja	*sæl*	*sɛ̀ldə*	*sɛɻt*
sætə sätta	*sæt*	*sætə*	*sæt*
tɪ̀gə tiga	*tɪg*	*tàgdə*	*takt*
tɛ̆ɾa tåla	*tɛ̆ɾ*	*tɛ̆də*	*tɛ̆t*
tɛ̆ɾas töras, våga	*tɛ̆ʃ*	*tɛ̆dəs*	*tɛ̆ʃ*
væ̀ta veta	*vet*	*vɪ̀stə*	*vɪst*

§ 191. Hjälpverb.

Inf.	pres ind.	pret.	sup.
blɪ̀ɻ bliva	*blɪɻ(r)*	*vat*	*vɛ̆tə*
hɑ(va) hava	*hɑ(r)*	*hàdə*	*hat*
kùna kunna	*kan*	*kùnə*	*kùna*
vɪ̀la vilja	*vɪl*	*vɪ̀lə*	*vɪ̀la*
vɑ̀ra vara	*æ(ɛ̣r)*	*vɑ(r)*	*vɛ̆rə.*

§ 192. Anmärkningar till svaga verb.

Efter **komma** användes ett pres. part. på *-anəs, -ənəs*, t. ex.: *kom jʂɑ̀rənəs, ɑ̀kənəs stàmpənəs* 'kommer körande, åkande, stampande'. Märk efter **är**: *rɛ̆gən æ tɑ̀ganəs* 'rågen är sådan, att den kan och bör tagas'. Någon gång kan en sådan form stå attrib., t. ex.: *ə kvɪ̀gənəs kɔ́* 'ko som just »burit» sin första kalv'. (Vanl. *ə kvɪ̀gən kɔ́*, som är den äldsta formen — *kvɪ̀gən* ← **kvigande** — eller *ə kvɪ̀gəns kɔ́*.) Kviga kallas en ko, tills hon fått första kalven. *ə kvɪ̀gən(əs) kɔ́* betyder alltså eg. 'en ko, som upphört att vara kviga'. Med denna egendomliga användning av pres. part. på *-ənəs* kan man jämföra bruket av pres. part. i Gamlakarlebymålet[1] i fraser som *to ja kom*

[1]) Se Hagfors Gamlakarlebym. § 286,4.

græftanᵭ 'då jag kom hem efter att hava gräftat' etc. Predikativt förekommer formen *ìlsvi̯ənəs* orolig. Den vanligare och äldre formen är dock *ìlsvi̯ən* § 79, A.

Passivum bildas i allm. genom tillägg av **-s**, t. ex.: *bɑ̀kas* bakas, *fɔ̀ᵭəs* föddes etc. I pres. ind. av verb tillhörande **2:a sv. konj.** faller vanligen *-ə* före **-s**, t. ex.: *braṇs* bränns, *fɛ́f-ɑ̯t*[1] följ(a)s åt, *næms* nänns, *rœf* rörs, *stɪ̯f* styrs, *tœms* tämjes, *jɑ́f*[1]*-ɑ̯t* hjälps åt. Däremot *stɑ̀l·pəs* stjälpes, *bɑ̀ɕəs* sättes i bås. Anmärkas måste, att passivum ej är vidare vanligt; Torpm. föredrager aktiva konstruktioner eller omskrivning med verbet *blɾ̩*, *vaɾ̩*, *vɛ̀ɾ̩ə*.

[1]) Användes äv. som inf.

Citerad litteratur.

(Med förkortningar av boktitlar.)

Aasen Norsk Grammatik 1864.

Aasen — Norsk Ordbog 1873.

Ark. — Arkiv för Nordisk Filologi.

Augustin — Försök till ordbok över Medelpads allmogemål. Östersund 1861.

Beckman Sekundära nasalvok. — Om uppkomsten och utvecklingen av sekundära nasalvokaler i några skandinaviska dialekter. Sv. L. XIII, 3 1893.

Bergroth Finlandssvenska. Borgå 1916—1917.

Billing Åsbom. lj. — Åsbomålets ljudlära. Sv. L. X, 2. 1890.

Danell Nucköm. — Nuckömålet I. Inledning och ljudlära. Ak. avh. Stockh. 1905.

F.-T. — Falk-Torp Norwegisch-dänisches etymologisches wörterbuch. Heidelberg 1910—11.

v. Friesen De germ. mediagem. — Om de germanska mediageminatorna. Upps. 1897.

v. Friesen Rökstenen. Stockh. 1920.

Gr. för Delsbom. — Uppränning till grammatik för Delsbomålet. (Landgren.) Söderhamn 1862.

Grip Skuttungem. lj. — Skuttungemålets ljudlära. Sv. L. XVIII, 6. 1901.

Hagfors Gamlakarlebym. — Gamlakarlebymålet, ljud- och formlära samt språkprov. Sv. L. XII, 2. 1891

Hellqvist Et. ordb. — Svensk etymologisk ordbok. Lund 1920 ff.

Hellqvist Studier i 1600-talets svenska. 1902.

Hesselman i o. y. — De korta vokalerna i och y i svenskan. Upps. 1909—10.

Hesselman Stavelseförlängning och vokalkvalitet. Upps. 1902.

Hesselman Sveam. — Sveamålen och de svenska dialekternas indelning. Upps. 1905.

Hultman De östsv. dial. — De östsvenska dialekterna. Helsingfors 1894.

Hultman Häls., Hälsingel. — Hälsingelagen. Språkhistorisk undersökning. Helsingfors 1904—08.

Jessen Dial. i Härjedal og Jemtland. — Notitser om Dialecter i Herjedal og Jemtland. (Norsk) Historisk tidskrift 1872.
Kallstenius Värml. bärgsl. — Värmländska bärgslagsmålets ljudlära. Sv. L. XXI, 1. 1902.
Kluge Nom. St. — Nominale Stammbildungslehre der altgermanischen Dialekte. Halle 1899.
Kock Accentuierung. — Die alt- und neuschwedische Accentuierung. Strassburg 1901.
Kock Akc. — Språkhistoriska undersökningar om svensk akcent. Lund 1878—85.
Kock Sv. lj. — Svensk ljudhistoria. Lund 1906—1921.
Kock Umlaut u. Brechung. — Umlaut und Brechung im Altschwedischen. Lund 1911—16.
Landtmanson Västgötam. l- o. r-ljud. Studier över Västgötamålets l- och r-ljud. Sv. L. B. 1. 1905.
Larsen Solør, Solørsm. — Lydlæren i den solørske Dialekt. 1894.
Larsen Selbygmålets lydlære. Norvegia 1902.
Levander Älvdalsm. — Älvdalsmålet i Dalarna. Sv. L. IV, 3. 1909.
Lind — Swänsk och Tysk Orda-Bok 1749.
Lindgren Brtr. Gr. — Burträskmålets grammatik. I. Sv. L. XII, 1. 1890.
Lindgren Dansk o. norsk gr. — Dansk och norsk grammatik. 1894.
Lundell Landsmålsalf. — Det svenska landsmålsalfabetet. Sv. L. I, 2, 1879.
Lundgren — Personnamn från medeltiden. Sv. L. X, 6. 1892, 1896.
Neuman Utbredning av vokalbalansen a : å i medelsvenskan. 1918.
Nord. Stud. — Nordiska studier tillägnade Adolf Noren 1904.
Nordlander Norrländska samlingar. Stockh. 1892—1905.
Nordlander Fäbod. — Fäbodväsendet i Ångermanland. Sv. L. V, 3. 1884.
Noreen Aschw. Gr. — Altschwedische Grammatik. Halle 1904.
Noreen Dalbym. lj. — Dalbymålets ljud- och formlära. Sv. L. I, 3. 1879.
Noreen Dalm. — Ordlista över dalmålet i Ovansiljans fögderi. Sv. L. IV, 2. 1882.
Noreen Fryksd. lj. — Fryksdalsmålets ljudlära. Upps. 1877.
Noreen Geschichte d. nord. Sprachen. Strassburg 1913.
Noreen Grunddragen av den fsv. gr. Stockholm 1910.
Noreen Mod. pros. — Inledning till modersmålets prosodi. 1911.
Noreen Sv. etym. — Svenska etymologier. Upps. 1897.
Noreen Urg. Lautl. — Abriss der urgermanischen Lautlehre. Strassburg 1894.
Noreen V. Spr. — Vårt språk. Lund 1903 ff.
Noreen Ä. Ärtem. lj. — Ärtemarksmålets ljudlära. Ak. avh. Stockh. 1915.

Ordb. — Ordbok över allmogeord i Helsingland, utg. av Helsinglands fornminnessällskap. Hudiksvall 1873.
Rietz, Rz. — Svenskt dialekt-lexikon. Lund 1867.
Ross — Norsk Ordbog. 1895.
Sandström ǒ och ŭ — Studier över utvecklingen av fsv. ǒ och ŭ i starktonig ställning inom västgötadialekterna. Sv. L. B. 6. 1910.
Schagerström Vätöm. — Upplysningar om Vätömålet. Sv. L. II, 4. 1882.
Skeem. — Lindberg Skeemålets ljudlära 1906.
S. o. S. — Språk och stil.
Storm Norsk lydskrift. Norvegia I, 1884.
Stud. tillägn. Esaias Tegnér. Lund 1918.
Sv. L. (De) Svenska landsmå(len).
Svenska stud. tillägn. Gust. Cederschöld. Lund 1914.
Sverige — Sverige utg. av Ahlenius, Kempe, Sjögren m. fl.
Säve — Carl Säves handskrivna samlingar rörande Hälsingemålet 1851 (Hs i Uppsala univ.-bibl. R 631).
Sörb. — Nilén Ordbok över allmogemålet i Sörbygden. Stockh. 1879.
T. — Torp Nynorsk etymologisk ordbok 1919.
Tamm Etym. ordb. — Etymologisk svensk ordbok. 1890—1905.
Tamm Om fornnord. fem. avledda på ti och på iþa. 1877.
Tamm Om änd. hos adv. — Om ändelser hos adverb i svenskan. 1899.
Tiselius Fasternam. — Ljud- och formlära för Fasternamålet i Roslagen. Sv. L. XVIII, 5. 1902—03.
Torp Gamalnorsk ordavleiding. I Gamalnorsk ordbok med nynorsk tyding ved Marius Hægstad og Alf Torp. 1909.
Vendell — Ordbok över de östsvenska dialekterna. Helsingfors 1904—07.
Whitney Sanskrit Grammar 1896 (1913).
Wigforss S. H. T. — Södra Hallands folkmål, ljudlära. Del I. Vokalismen. Stockh. 1913.
Åström Degerf. forml. — Degerforsmålets formlära. Sv. L. XIII, 2. 1893.
Åström Degf. lj. — Språkhistoriska studier över Degerforsmålets ljudlära. Sv. L. VI, 6. 1883.

Innehåll.

		Sid.
Förord		III
1 kap.	Ljudförrådet	1
2 kap.	Kvantiteten	4
3 kap.	Kvantitetens historiska utveckling	4
4 kap.	Accenten	13
5 kap.	Kvalitativ, historisk ljudlära	28
	A. Vokalerna	28
	B. Konsonanterna	110
6 kap.	Substantiven	133
7 kap.	Adjektiven	140
8 kap.	Adverben	143
9 kap.	Räkneorden	143
10 kap.	Pronomina	144
11 kap.	Verben	147
	Citerad litteratur	154

Tillägg.

Sid. 101 rad 2 nedifrån. Märk, att Lind var född i Hudiksvall (se Ark. XI: 163).